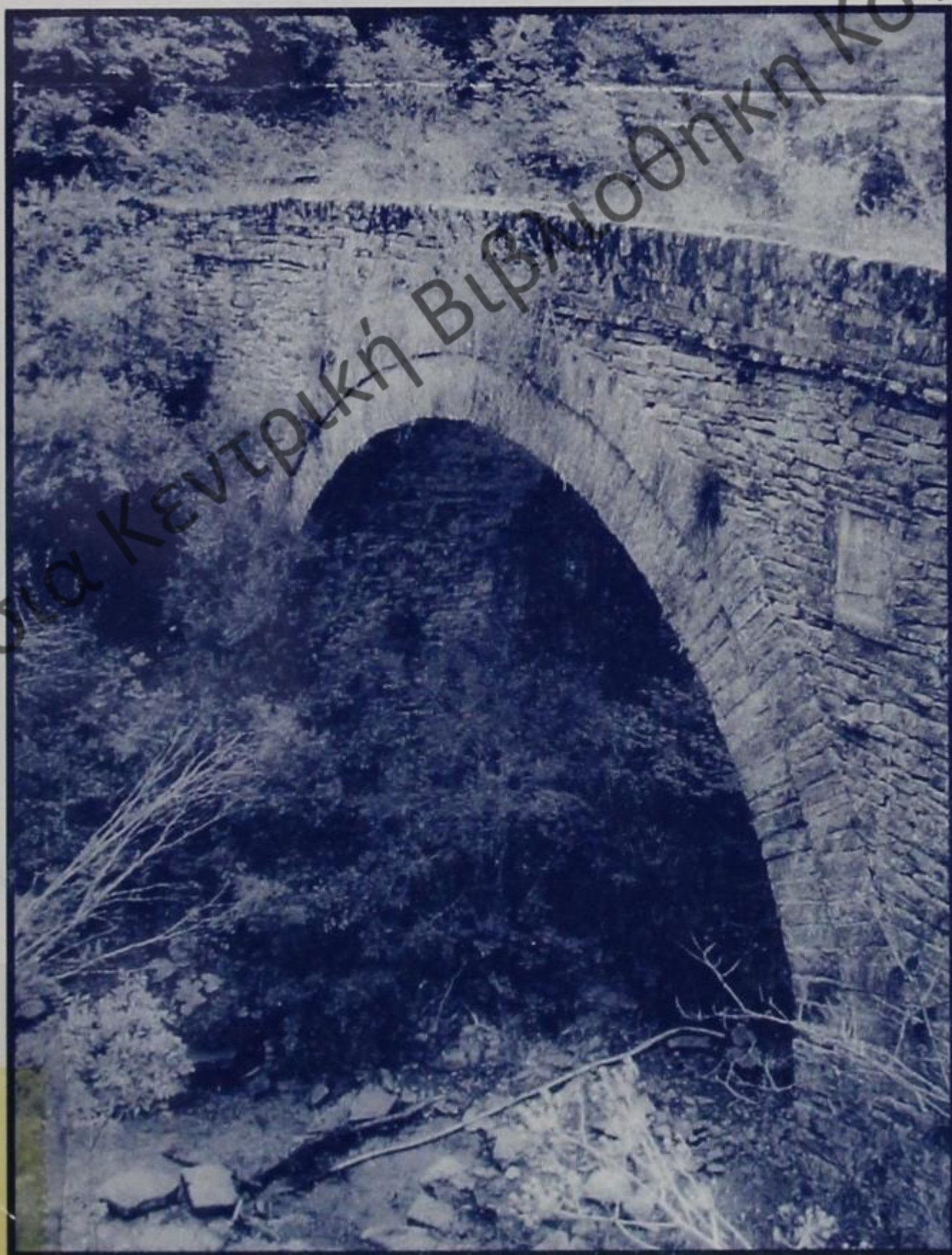

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΤΣΙΠΑ
ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΟΥ

**ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ,
ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΜΑΡΟΥΣΙ 2000

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΟ)
ΛΕΩΝΕΙΟΝ ΣΟΦΙΑΣ 15701
ΑΘΗΝΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΤΣΙΠΑ
ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΟΥ

ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ,
ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΦΙΑΝΝΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ
ΟΠΩΣ ΕΓΙΝΕ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΟΥ

ΜΑΡΟΥΣΙ 2000

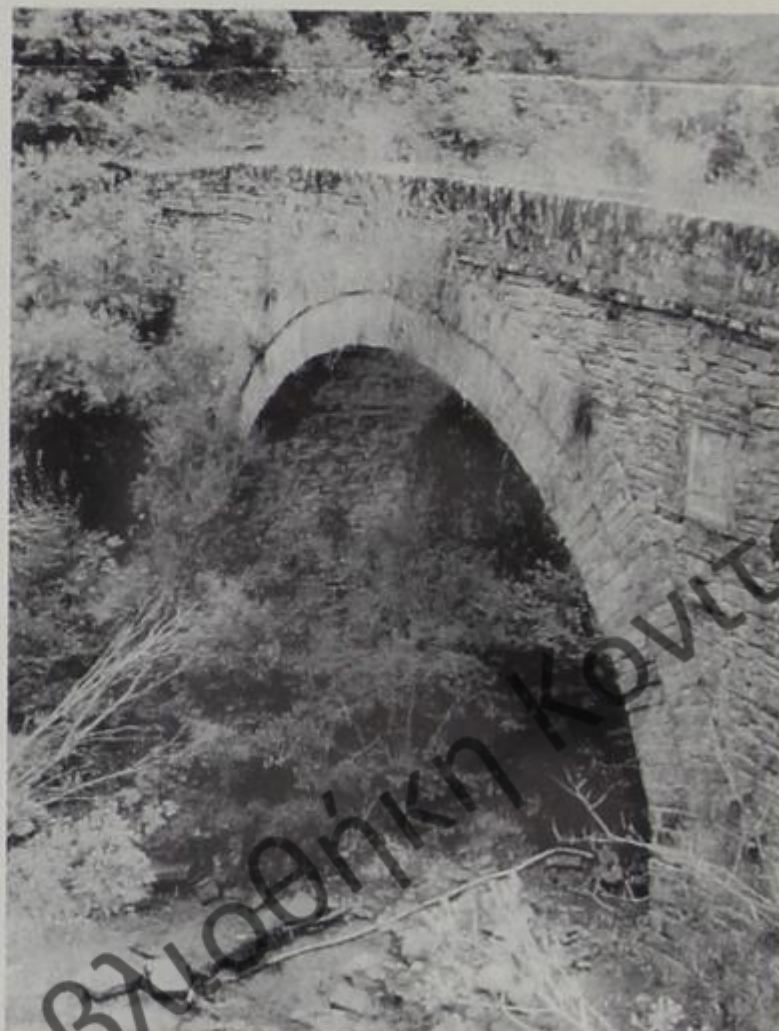
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 34680
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 25-6-1999
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 398 094953 ΤΣΙ Τ.5

Κωδ. εγγ. 6826

Η πρωτογνωριμία με τα γεφύρια

Από τα καλόφκιαχτα, τα αριστουργηματικά, τα ανθεκτικά, τ' αθάνατα, τα καλοστεκούμενα πέτρινα γεφύρια, υψηλής καλλιτεχνικής τέχνης, που χτίστηκαν σε κατάφυτες και γκρεμνώδεις περιοχές, σε χαράδρες με φανταστική βλάστηση, με χλωρίδα και σπάνια πανίδα, δίπλα-δίπλα σε αλυσίδες βουνοκορφών που δέχονται αυτά, φορτσάτα ορμητικά νερά, τόνους χωμάτων, ογκόλιθους επικίνδυνους και πολλά ξεριζωμένα δέντρα, είναι και το πρόσθεν γεφύρι, που έφκιασαν ο πατέρας μου Ιωάννης και ο αδελφός του Αλέξης Π. Τσίπας αλλαχού θα πούμε και θα δούμε σχετικές φωτογραφίες). Είναι κι αυτό το αρμονικό γεφύρι στο Ζαγόρι διατηρήσιμο Μνημείο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Το βιβλίο μου αυτό, το στερνοπούλι, το αφιερώνω με την ολόθερμη καρδιά μου και με χίλιες δυο ουράνιες και θείες ευχές μου **στα εγγονάκια μου: Δημοσθένη, Νίκο, Ιφιγένεια και Νίκο**, που βλέπω, με απόλυτη χαρά και ικανοποίηση, ότι βαδίζουν σταθερά, παραγωγικά, ανθρώπινα, όλο και ψηλότερα. Να με θυμούνται, αλλά και την Πυρσόγιαννη να μην ξεχνούν. Εκεί θα είναι η ψυχή μου.

ΘΕΜΑ 1° ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΙΑ ΕΥΧΗ

«Εκείνο που πρέπει να μας τρομάζει είναι ότι οι άνθρωποι δυναμιτίζουν τις γέφυρες που συνδέουν το παρελθόν».

Καρλ Γιάσπερ

Γι' αυτό, αγαπητοί συγχωριανοί και φίλοι, χρειάζεται αδιάπτωτη προσοχή, συνεχής φροντίδα, ολοκάθαρη προσήλωση του νου και ιδιαίτερο πείσσωμα, να μη σπάσουμε μόνοι μας ετσιθελικά τις αλυσίδες τις χρυσές, το συνδετικό δεσμό του προγονικού παρελθόντος της ιστορικής και πολιτιστικής ιστορίας της γενέτειράς μας, Πυρσόγιανης.

Να μην, ιδιαίτερα, παραγνωρίζουμε ό,τι παλιό, πατρογονικό, πολύτιμο, ισχυρό, χρήσιμο στοιχείο, ουσιώδες, βασικό δικαιοπρακτικό χαρτί και σεβάσιμες χωριανές και γονικές φωτογραφίες, που όλα αυτά, άλλοτε, μια φορά κι έναν καιρό, ήταν το ζωντανό σήμερα, η παρούσα, η επίβλεπτη στιγμή, η ενεστώσα κατάσταση, όλου του μακρινού, πατρογονικού παρελθόντος.

Αληθινά, δεν είναι καθόλου σωστό και δίκαιο να αναβάλλουμε κάθε μέρα ο καθένας μας αυτό που αναλογεί, που επιβάλλει ο αναλογός σεβασμός, το ύψιστο ηθικό χρέος, η συνείδηση, η λογική και ο ανθρωπισμός προς τους ιστορικούς χώρους, τους τόπους και καιρούς και σ' όλους εκείνους τους γνήσιους και στοργικούς χωριανούς και συγγενείς μας, που με άφθονο αίμα, με αμέτρητες θυσίες διατήρησαν συν τοις άλλοις τη γνήσια γλώσσα και τη θεόσταλη θρησκεία και εδημιούργησαν τα αξιόλογα ήθη, τα ωραία έθιμα, τη λαμπρή ιστορία και τη ζηλευτή πατρογονική παράδοση.

Ναι, όλους αυτούς τους καταδικούς μας προγόνους, που αγωνίστηκαν γερά, με νύχια και με δόντια, αντρικεία, για να χτίσουν άριστη κοινωνία χωριανή και ορθόδοξη και να φτιάσουν μια τίμια, υπάκουη και πειθαρχική οικογένεια.

Η κάθε αναβολή, το κάθε τρενάρισμα, η κάθε παρελκυστική μετάθεση σε μελλοντικό αβέβαιο χρόνο, η κάθε ηθελημένη ξεχασιά, φανερώνει μεγάλο καταστροφικό αστόχημα, ανομολόγητη, άσκοπη και εγκληματική αδιαφορία, σκοταδισμό της ψυχής, αδυνάτισμα της καρδιάς, παράβαση του ύψιστου ηθικού χρέους.

Γι' αυτό, αγαπητέ και θερμέ χωριανέ και πιστέ φίλε της Πυρσόγιανης, δρασκελίσε το χρυσό ποτάμι της ζωής, της χωριανής ιστορίας και της γονικής παράδοσης, τώρα που είναι ακόμα το γάργαρο νερό λιγοστό της ζωής, το ποτάμι, προτού έρθει η βαρυχειμωνιά της λήθης, με τα άφθονα, τα λυσσαλέα, τα αχαλίνωτα νερά και τη μεγάλη θολούρα από όχθη σε όχθη και καταστήσει το διάβα σου λίαν επικίνδυνο και σε κάμει να χάσεις ολοσχερώς τη μνήμη σου —και γιατί όχι;— και το λόγο της ύπαρξής σου, της υπόστασής σου.

Φρόντισε λοιπόν τώρα, που έχεις τη δύναμη, την ικανότητα, την πρόπουσα πνευματική σπίθα, να πιάνεις το λαϊκό πατριωτικό παλμό· τώρα που έχεις ακόμα την έντονη κάπως παλμική κίνηση και τη δυνατότητα να μετουσιώνεις τα οράματα, την οπτασία και τα όνειρα τα παραγωγικά, σε καρποφόρα πράξη.

Μη διστάζεις· μπορείς να γίνεις ακλόνητο γεφύρι, σταθερό γεφύρωμα, για να δώσεις

τη δυνατότητα και τη σιγουριά να περνούν άνετα οι μετέπειτα συνεχιστές χωριανοί, να έρχονται να μαθητεύουν τα νέα πυρσογιαννίτικα βλαστάρια των απογόνων μας, μέσα στη σφαίρα της προγονικής ζωής, της ιστορίας και της παράδοσης. Ο μεγάλος Πυρσογιαννίτης παιδαγωγός, συγγραφέας και υμνητής της πατρώας γης μας, Ευριπίδης Σούρλας, έτσι γράφει: «*Η ώρα αυτή του γυρισμού στην Πυρσόγιαννη, για μένα εγκλείει, ψυχή μου, τα πιο γλυκά συναισθήματα· είναι η γλύκα της συνομιλίας μου με τους προσφιλείς εκείνους νεκρούς μου, που δεν υπάρχουν πια στη ζωή και μονάχα οι σκιές τους περιφέρονται και περιτριγυρίζουν αυτήν την ώρα το παλιό αρχοντικό των παππούδων μου (1962)*».

ΘΕΜΑ 2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑΝΟ ΣΙΟΥΡΙΣΜΑ

Απόψε ξανάρθε πάλι ένας θερμός χωριανός, φίλος καρδιακός, φρετωμένος με μύριες άλλες δυο νέες αναμνήσεις. Ήρθε, και πάλι βρίσκεται στην ίδια ευχάριστη θέση να προσφέρει σ' εσάς, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης, το πέμπτο κατά σειρά λαογραφικό βιβλίο, με τον επίκαιρο χαρακτηριστικό τίτλο «*ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ, ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ*», με εντελώς νέο περιεχόμενο, με νέα ιστορικά, προγονικά παρουσιάσματα και γεγονότα.

Ήρθε, ως συνήθως, απρόσκλητα, απρόσμενα και αναπάντεχα, ο υποφαινόμενος, για να σας χαρίσει άγνωστα μέχρι τώρα σε πολλούς χωριανούς και φίλους, αξιόλογα, δυσεύρετα και ιστορικά τετελεσμένα και προδιατρέξαντα παραδοσιακά συμβάντα και δοσμένα, αναμφισβήτητα, γεγονότα και πολλά άλλα πράγματα και θαύματα, κατά τη λαϊκή έκφραση.

Ήρθε —κατά την ταπεινή μου γνώμη— και πάλι με γνήσιο αίσθημα ευθύνης, με βαθιά εμπειρική κατανόηση, με πλήρη συνειδητή γνώση και σιγουριά, για να φανερώσει ό,τι καλό, άμορφο, διαλεχτό πράγμα και ιστόρημα χωριανό έλαβε χώρα στο ριζοχώρι μας Πυρσόγιαννη, για να το μάθει ο κάθε χωριανός και φίλος αναγνώστης μας.

Ήρθε χωρίς δισταγμό, με ψυχή καλλιεργημένη με το άροτρο της καλοσύνης και της βαθιάς ευλάβειας, αφού πρώτα, νοερά, γονατιστά προσκύνησε την προσφιλή μας γενέτειρα Πυρσόγιαννη. Τρεχάλα πάλιν φέρει στο φως της δημοσιότητας ό,τι στο μεταξύ θυμήθηκε, βρήκε σε νέα χαρτιά, κείμενα, βιβλία, εφημερίδες και σχετικά λαογραφικά περιοδικά, αλλά και σε πολλά άλλα παλιά αρχεία, που βρίσκονται σε βιβλιοθήκες της Αθήνας, ύστερα μάλιστα από επίμονα, λεπτομερειακά και προσεκτικά ερευνητικά ξεσκαλίσματα.

Εδώ σημειώνω ότι η λαογραφική ιστορία, η πολιτιστική παραδοσιακή έρευνα των προγονικών χρόνων και της εποχής της τουρκοκρατίας, δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, ώστε να μπορούμε να μεταπηδήσουμε σε λεπτομερή έκθεση και περιγραφή των γεγονότων.

Ήρθε ακόμα για ένα ταιριαστό, παρήγορο και νοσταλγικό ερέθισμα, για ένα πνευματικό, νοερό, κατανοητό περίπατο, για να βοηθήσει τον κάθε χωριανό και φίλο να συμπληρώσει και να καλύψει ό,τι χάσματα και κενά υπάρχουν γύρω από τη γονική ιστο-

ρία και την πολιτιστική παράδοση της γενέτειρας.

Ήρθε η ταπεινότητά μου, που δεν κλείνει μεγάλο μέσα της συγγραφικό ταλέντο, αλλά αντίθετα διαθέτει άφθονο μεράκι, ακαταλόγιστο πόθο, ιώβειο υπομονή για γράψιμο, για επισταμένες έρευνες, ανασκαλίσεις και αναζητήσεις, για λαγαρό και ξάστερο ξελάκωμα λησμονημένων και άγνωστων εθνικών ιστορικών γεγονότων, για ξεδίπλωμα σβησμένων, καταχωνιασμένων, ποικίλων, καλόγουστων, ευχάριστων χωριανών εκδηλώσεων, αλλά και για ανάσταση της ίδιας της κουτσουρεμένης ψυχής της Πυρσόγιαννης, της γενέτειράς μας πατρίδας· ήρθε μάλιστα για το χωριό μας αυτό, που εδώ που τα λέμε, όμορφα και καλά, μια φορά κι έναν καιρό ήταν —για να το μάθουν και οι καινούριοι πατριώτες και φίλοι— ένα μεγάλο, ασίγαστο μελισσολόι από τσούρμο κόσμο, από τρανό σμήνος χαρούμενων παιδιών, από άλλο όχι ευκαταφρόνητο κόσμο και κοσμάκη, από πολλούς άλλους συνετούς και μυαλωμένους άνδρες, από υπάκουες και πειθαρχικές γυναίκες και —ξέχωρα το λέμε— από όμορφα, ζωντανά και δροσάτα κορίτσια, αλλά ακόμα και από πολλούς σεβάσμιους, πολύγλωσσους και πολύπειρους γέροντες και από εξίσου σεβάσμιες, σοφές και αξιοθαύμαστες βάβες και γιαγιάδες.

Ήρθε πρόθυμα γι' αυτήν την Πυρσόγιαννη, που, και στους άσχημους, τους δύσκολους και αβέβαιους καιρούς, ήταν πάντα σωστό σύμβολο και φωτεινή λάμπουσα ελπίδα των χωριανών μας, για τη σωτηρία τους.

Γι' αυτή τη μάνα γη μας, που γαλούχησε με χίλιους δυο κινδύνους και με άφθονες δυσκολίες, αντάμα χέρι - χέρι με τους σοφούς δασκάλους, τους φωτισμένους, αγνούς και άγιους παππάδες και τους άξιους χωριανούς άρχοντας, γενιές γενιών συγχωριανών, με τα αγνά, τα απαράβιαστα, πηγαία εθνικά χριστιανικά νάματα, με μεγάλα πνευματικά ιδεώδη και με το γνήσιο καθαρό ελληνικό λόγο.

Αυτή η δικιά μας χωριστή πατρίδα, χωρίς δισταγμό και καθυστέρηση, επιπρόσθετα, φιλότιμα καλλιέργησε την κρυστάλλινη ιδέα για σύσσωμη, ομόφωνη, πατριωτική και εθνική ανεξαρτησία και, το σπουδαιότερο, για ορθόδοξη θρησκευτική λευθεριά και ξεσκλάβωμα, για αερότη επιβίωση και για απόλυτη, λεύθερη και ενεργητική επαγγελματική δράση και σέβη.

Γι' αυτή μας την πατρική γη, που μαζί με τ' άλλα ομοιοπαθή, ομοιομερή και ομοιογενή χωριά της επαρχίας Κόνιτσας (του Δήμου Μαστοροχωρίων πλέον), γι' αυτές όλες τις προσηφάνες και καμαρωτές αετοφωλιές, που ήταν πάντοτε ο καλόηχος, ο καλοάκουστος αντίλαλος της γνήσιας, της ολοκάθαρης, της διαμαντοστολισμένης ψυχής των χωριανών μας, ήρθε ο φίλος από τα παλιά τώρα, που όλα στα χωριά μας, αναπάντεχα και απίστευτα, άλλαξαν προς το καλύτερο μορφή, θωριά και φυσιογνωμία.

Ήρθε γι' αυτούς τους λόγους να σας μιλήσει, να σας θυμίσει, να σας μάθει βλάμικα και αδελφικά, χωρίς εγωπάθεια, χωρίς εγωλατρεία, χωρίς πεισματικές αντιθέσεις και συμφέροντα. Κόπιασε και ήρθε χωρίς ζόρικο, ενοχλητικό θεριαλίκι. Τώρα, οι διάφοροι αστάθμητοι, οι ανεξακρίβωτοι κοινωνικοί, πολιτικοί και πολιτιστικοί παράγοντες, οι σύγχρονες πολιτικές τάσεις και αντιλήψεις, οι πολλές αντιζηλίες και τα ουκ ολίγα μαλώματα και οι διάφορες ομαδικές κλίκες που αλληλοϋποστηρίζονται για όχι καλό κοινωνικό-πολιτιστικό σκοπό, κατήντησαν —ίσως και άθελα— τα άλλοτε τιμημένα αρχοντοχώρια μας, τα δοξασμένα μαστοροχώρια, αναγκαία καταφύγια των ηλικιωμένων· μαχαλάδες άνυδροι και άκαρποι, απλά γεροντοχώρια και μπαμποχώρια.

Για τους κύριους και βασικούς αυτούς λόγους αυτής της άσχημης κατάντιας δεν πρέπει κανείς να βγάλει την ουρά του, να παραμερίσει το δικό του μεριδικό —και τώρα μάλιστα.

Συμπερασματικά και εν κατακλείδι, ο υποφαινόμενος χωριανός και φίλος γράφω και παρακαλώ «όσοι φλέγεστε, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης και των λοιπών χωριών της επαρχίας Κόνιτσας που ανήκουμε όλα τα τέως χωριά της Κόνιτσας στο νέο Μήμο Μαστοροχωριών, από ζωνρή και ανεπιφύλακτη επιθυμία, από ασυννέφιαστη λαχτάρα και από τρανή βούληση, να συντρέξετε και να βοηθήσετε ποικιλοτρόπως, για να μη σβήσει το ένδοξο, το λαμπρό προγονικό παρελθόν και αυτή η φυσική και νομική ύπαρξη της Πυρσόγιαννης και των άλλων τέως χωριών και νυν οικισμών του νέου Δήμου Μαστοροχωριών. Μην τρέξετε απερίσκεπτα να πείτε: από τη δική μου μικρή προσφορά εξαρτάται η σωτηρία και η ύπαρξη της πατρογονικής εστίας μας και των αλλαχού υφισταμένων χωριανών Συλλόγων, Αδελφοτήτων και Συνδέσμων; Μάλιστα, αγαπητέ χωριανέ και φίλε, και ο οβολός της χήρας πιάνει καλό τόπο και το απλό σακούλι με το φασούλι-φασούλι γεμίζει όλο.

Να σας πω την πάσα αλήθεια, για όλους ακριβώς τους εν εκτάσει λόγους παθιάζομαι ειλικρινά, προσωπικά, περίτρανα, από μια έντονη συναισθηματική αγάπη, από δυνατή και ακράτητη επιθυμία και φλόγα, γρήγορα και πρόθυμα —οι καιροί δεν περιμένουν— να προσέλθουμε πανέτοιμοι στην αφετηρία του αγώνα, για το καλό της Πυρσόγιαννης και των άλλων οικισμών του Δήμου Μαστοροχωριών και των χωριανών Συλλόγων, που δουλεύουν ακατάπαυστα κι αυτοί σαν απλοί και φιλότιμοι στρατιώτες.

Και το πέμπτο αυτό βιβλίο μου —ομολογώ με καρδιά καθαρή— δεν είναι τελείως αλάνθαστο, αφού είναι ανθρώπινο δημιούργημα και μάλιστα αβοήθητο από πλευράς παροχής εγγράφων, ιστορικών και παραδοσιακών άλλων στοιχείων από πολλούς χωριανούς και φίλους, αλλά αν αυτό και τα προηγούμενα βιβλία μου είχαν αυτό το ιδεώδες υλικό χάρισμα, την απόλυτη —βεβαιωμένη με βούλα και χαρτί— ακρίβεια, δεν θα ποθούσα ούτε για μια στιγμή να μου εκφράσετε τον ενδεχόμενο θαυμασμό σας, την απότιση φόρου εν ζωή ευγνωμοσύνης, τον βαθύ και άπειρο σεβασμό.

Έκανα και κάνω το επιβεβλημένο ιερό καθήκον μου.

Γιατί πώς μπορούμε να ξεχάσουμε αυτή την ολόφωτη γενέτειρα μάνα μας Πυρσόγιαννη, αλλά και αυτή ακόμα τη χρυσή μας φυσική Μάνα, που όσα σκεπάζει ο καταγάλανος και απέραντος ουρανός, άλλα τόσα και καλύτερα κάπως έντονα μάς θερμοσκεπάζουν αυτές οι δύο Μάνες, που είναι για τον καθένα μας οι πιο γλυκές και αναντικατάστατες από τα γλυκύτερα κι όμορφα καλούδια του κόσμου.

Ακόμα πώς μπορούμε να ξεχάσουμε και αυτό το φτωχικό και απέριπτο σπιτάκι μας, που όταν όλη η φαμίλια ήταν συγκεντρωμένη ειρηνικά τότε και αγαπημένα κοντά στο γραφικό τζάκι και γύρω από τον τράπεζο, ήταν όλα εκεί μέσα στην ογνίστα, θάμβος και ομορφιά. Όταν τότε από το πατρογονικό σπίτι μας έλειπαν οι άνδρες στην ξενιτιά, πώς να το πούμε, τότε το σπίτι ήτανε κάπως άχαρο, έμοιαζε απαράλλαχτα με έρημη εκκλησιά και σχολείο χωρίς δάσκαλο και ζωνηρά μαθητούδια.

Ο καθένας για το δικό του γονικό σπίτι κάτι έχει να πει. Ο Ευριπίδης Σούρλας για το σπίτι που γεννήθηκε γράφει: «Μέσα στο σπίτι μας αυτό, ω ψυχή μου, φιλοξενηθήκανε στα παλιά χρόνια της τουρκοκρατίας πασάδες και μεραλαΐδες, και ακόμα πρόξενοι ευρωπαϊκών δυνάμεων, ξένοι περιηγηταί, όλοι οι κατά καιρούς δεσποτάδες της επαρχίας. Και στα χρόνια της κλεφτουριάς το σπίτι μας αυτό στάθηκε ένα κάστρο απόρθητο για όλους τους ξένους επιδρομείς».

Για να μη σβήσει λοιπόν παντελώς η πατρογονική εστία μας, για να μη σκεπασθεί για πάντα, στις μέρες μας, η Πυρσόγιαννη, από το έναστρο, το πολυκάντηλο πέπλο της νύκτας, είπα καθαρά και έγγραφα ξάστερα και σταράτα όλα αυτά. Και αυτό το ευγενικό

ΣΑΛΠΙΣΜΑ και το πολύ βλάμικο ΣΟΥΡΙΣΜΑ, βγαλμένα φυσικά μέσα από την καρδιά μου, λένε πολλά και περισσότερα, γιατί όλα ξεκίνησαν από το φιλόξενο χώρο της Βαλανιδιάς του Αϊ-Γιώργη και από το Κλουρ του Αϊ-Νικόλα της Πυρσόγιαννης, του πάντα καλοσυνάτου αυτού ιερού χώρου.

Τώρα, που φθάσαμε όλοι στο τέρμα του προλογικού αυτού ενημερωτικού κεφαλαίου, μπορούμε άφοβα και αξόμπλιαστα να πούμε —κάπως φραστικά όμως παραλλαγμένα, χωρίς απόλυτη μουσική ρίμα— αυτό το παραπονιαρικό λαογραφικό τραγούδι:

«Πουν τα κάλλη που 'χες πρώτα, πουν οι ομορφιές, οι καλλωπισμοί και οι λεβεντιές, χωριό μου αγαπημένο, που μύριζες τότε μοσχόβολα παντού, βασιλικό, τραντάφυλλο, μανούσια, γαρούφαλλα και κατφέδες...».

Ας δώσουμε μ' απλοχεριά και με της καρδιάς το πύρωμα το παρόν, τώρα που έγινε ένα αγαπητό κομμάτι του Δήμου Μαστοροχωριών, όσο μπορούμε και να μη περιοριζόμεθα να λέμε:

«Πάλι με χρόνια με καιρούς πάλι η Πυρσόγιαννη σωστή ολόκληρη νυφούλα θα είναι».

Διαβάστε λοιπόν κι αυτό το βιβλίο μου γιατί όπως είπε ο Έμερσον: «Τα βιβλία δίνουν φωνή και ζωή».

ΘΕΜΑ 3^ο

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΘΑΥΜΑ: ΣΥΝΕΤΕΛΕΣΘΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, Ζήνωνος 27

Ένα μεγάλο, πρωτοφανέροστο, Πνευματικό Κέντρο της Πυρσόγιαννης έγινε και λειτουργεί επί της οδού Ζήνωνος 27, μέσα στην καρδιά της Αθήνας, δίπλα στην Ομόνοια: μέσα στον ιερό χώρο έφωσε το παρόν ένα ιστορικό, εκπληκτικό, πρωτόφαντο, καλοσυνάτο και φιλικό πνευματικό χωριανό στέκι.

Εδώ μέσα, στο ημιτριώροφο σπίτι μας πλέον, στεφανώθηκαν πανηγυρικά, γιορταστικά, πικρήματα σε άπειρους χωριανούς και εκλεκτούς φίλους της Πυρσόγιαννης, όλοι οι αδιείστολοι, οι συνεχείς πολυκαιρνοί κόποι, οι μόχθοι και οι καημοί, οι τιτάνειες προσπάθειες και όλες οι θαρραλέες και τολμηρές εθελοντικές φροντίδες και σκέψεις που κατέβαλλαν, από το 1912, τα άθελα ξενιτεμένα πουλιά, τα γνήσια σπλάχνα της γενέτειρας Πυρσόγιαννης, για απόκτημα, πέραν από το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, ένα καταδικό τους, δροσάτο, σίγουρο, φιλικό και φιλόξενο κονάκι τρανό· ανάλογο φυσικά με την πλούσια, πλατιά και πολυθρόλητη, εμπειρική, καλαισθητή καλλωπιστική τέχνη και την άλλη χωριανή ιστορία, που να είναι, αληθινά, ο θεμελιώδης θεματοφύλακας των ιερών και οσίων, των ηρωικών πράξεων, ο ασφαλής μάρτυρας του παρελθόντος, αλλά όπως είπε και ο Θεοβάντης «παράδειγμα και δάσκαλος διά το παρόν και καθαρός σύμβουλος για το μέλλον».

Σ' όλο αυτό το πρωτόγνωμο, το θεόσταλτο, το καλότυχο και καλόδεκτο φιλικό οικοδόμημα, εντελώς παραδοσιακού τύπου, που μας κληροδότησε ο αείμνηστος δικηγόρος και πρόεδρος του Συνδέσμου Πυρσογιαννιτών, Πέτρος Φρόντζος, και η σεβάσμια και λίαν συμπαθής σύζυγός του Αντιγόνη, το γένος Τράγκα, μαζεύτηκαν χαρούμενοι, γελαστοί, ευδιάθετοι και στο έπακρον ικανοποιημένοι και δικαιωμένοι, ταυτόχρονα, όλοι οι

χωριανοί και πολλοί φίλοι μας.

Τα γκαρδιακά και παρθένα εγκαίρως έγιναν με κάθε επισημότητα και λαμπρότητα, και ανάλογη και τιμητική ήταν και η παρουσία και η συμπαράσταση των αγίων πατέρων ιερέων της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης Ομονοίας, που με ανάλογη ευσέβεια, με πρέπουσα ευλάβεια και βαθιά κατάνυξη ετέλεσαν τον απαραίτητο θρησκευτικό Αγιασμό. Στη συνέχεια ανήλθε στο βήμα καμαρωτός, υπερήφανος και με πλήρες, ικανοποιητικό, ψυχικό και χωριανό χόρτασμα, ο επί σειράν ετών πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Πυρσόγιαννης και της ομόψυχης Ομοσπονδίας Συλλόγων Επαρχίας Κονίτσας, κ. Μιχάλης Μαρτσέκης. Αφού εύγλωττα, χορταστικά ευχαρίστησε όλους τους πολυπληθείς χωριανούς και φίλους και ιδιαίτερα τον τέως υπουργόν Φούραν και όλους τους άλλους γενικά Προέδρους των διαμερισμάτων του Νέου Δήμου Μαστοροχωρίων, είπε και ανέπτυξε, χαρακτηριστικά και λίαν διακριτικά, με πολύ φυσικό τρόπο, παραγωγικό, κατατοπιστικό και χρήσιμο, τας βασικές διατάξεις του κοινωφελούς νέου νόμου, «περί συγχωνεύσεως και συστάσεως Νέων Δήμων της χώρας μας».

Μεταξύ των άλλων τόνισε χαρακτηριστικά, με ιδιαίτερη έμφαση, τα κατωτέρω: «Αυτό το αναπάντεχο, το ξαφνικό κληροδότημα του αξέχαστου ζεύγους Πέτρου και Αντιγόνης Φρόντζου, που με χαρακτηριστικό θεόσταλτο φώτισμα, έγινε καταδική μας πλέον στεγαστική πνευματική εστία, δικό μας ανιδιοτελές και ωφέλιμο χωριανό παραγώνι, θα είναι, πέρα για πέρα, ένα ατσάλινο, καλοπελεκημένο, γεροθέμελο αγκωνάρι Πυρσογιαννίτη μάστορα, ένα καλόφτιαχτο, καλλιτεχνικό σπιτικό τζάκι, με σταθερές, ακλόνητες και αδιάψευστες ελπίδες εθελοντικής δουλειάς και ανάλογης γενναιοδωρίας, όσο θα χτυπά πυρσογιαννίτικη καρδιά».

Στη συνέχεια, δεν διέφυγε ν' ανέβει στο παρθένο αυτό βήμα του μεγάλου μας αυτού πνευματικού κέντρου ο αναμφισβήτητος καταξιωμένος και πολύ δεδοκιμασμένος έμπειρος Πρόεδρος της Πυρσόγιαννης, Βασίλης Παπαγεωργίου, ο θεμελιωτής και λαξευτής πολλών μεγάλων κοινοτικών και κοινωνικών έργων, μαζί με την εξίσου παραγωγική Προοδευτική Ένωση και τους πολλούς εθελοντάς χωριανούς, και με καταφανή συγκίνηση και με ατίμητη και σφατη χαρά, αλλά και με ιδιαίτερη κατάνυξη, ευσέβεια και ευλάβεια, αφού χαιρέτισε την πανηγυρική αυτή, μεγαλειώδη και πρωτόφαντη ανταμωτική συγκέντρωση των ξενιτεμένων παιδιών της μάνας γης μας, ετόνισε χαρακτηριστικά «ότι πρέπει μαζί με την ομόνοια, την αγάπη μεταξύ μας και το ενδιαφέρον προς το γονικό σπιτικό, να τιμούμε και να επαινούμε όλους τους δωρητάς και ευεργέτας χωριανούς μας και δεν θα πρέπει, ούτε στιγμή, η αιώνια ευγνωμοσύνη —που είναι το άσμα των αγγέλων— να λείπει από το κελάηδημα της λαλιάς μας».

Και στη συνέχεια η ταπεινότητά μου, με το δικό του εύληπτο χαρακτηριστικό λυρισμό, με σταράτα ξεδιαλύματα και λόγια στρογγυλά, με επαίνους και πατριωτικές παραινέσεις και συμβουλές, αλλά και με χίλιους ύμνους και άπειρα ευχαριστώ προς τους μεγάλους ευεργέτες της γενέθλιας γης μας Πυρσόγιαννης, της άγιας και ηρωικής αυτής υπέρτατης περιοχής, που γέννησε, έθρεψε και γαλούχησε μεγάλους άντρες και έγινε η πρώτη μαστορομάνα αυτής της καλλιτεχνικής και πολύτεχνης τέχνης των μεγάλων έργων, και στο χώρο της Ελλάδος και πολύ μακριά απ' αυτή, είπεν ο υποφαινόμενος τα κατωτέρω:

Κύριε Πρόεδρε του Συνδέσμου μας και της Ομοσπονδίας των Συλλόγων της Επαρχίας Κονίτσας,

Κύριοι εκλεκτοί συνεπαρχιώτες Πρόεδροι κοινοτήτων,

Αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης,

Μαζί με τον άπειρο και θερμό πατριωτικό χαιρετισμό, την ανείπωτη εκτίμησή μου, τις αμέτρητες ευχαριστίες και τη βαθιά έκφραση ευγνωμοσύνης, σας καλωσορίζω σ' αυτό το καλοσυνάτο και φιλόξενο, από εδώ και πέρα, κτιριακό απόκτημά μας, σ' αυτή την πνευματική μας χωριανή στέγη, που σήμερα πανηγυρικά και ανακουφιστικά εορτάζουμε τα εγκαίνια, κατά πλήρη κυριότητα και νομή.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ αυτή ανέλπιστη μέρα, είναι για όλους μας χαρμόσυνη, ολόλαμπρη, φωτεινή και ελπιδοφόρα.

Μέρα πανέμορφη, λιοχάραμα ελπιδοφόρο, σωστό διαμάντι και βυζαντινό χρυσό νόμισμα.

Μέρα πανέμορφη λουλουδάτη, που τα μενεξεδένια χρώματα του δειλινού δεν θα σβήσουν, όσο θα υπάρχουν άνθρωποι χωριανοί με συναίσθηση και αξιοπρέπεια, και πονετικοί και καρδιακοί φίλοι.

Η σημερινή εκδήλωσή μας είναι —χωρίς υπερβολή— το πανάγιο πανηγύρι των πανηγυριών, η τρανή, δροσόλουστη γιορτή των εορτών, η καλύτερη παρουσίαση του Πανελληνίου Συνδέσμου και όλων των χωριανών μας.

Ακόμα, η αναντικατάστατη αυτή μέρα είναι για όλους μας τα ΑΓΙΑ των ΑΓΙΩΝ, ευχάριστο άκουσμα, χαρμόσυνο, αγγελικό, δοξαστικό, ολόκληρη η βασιλεία των ουρανών.

Σήμερα εδώ, στην καρδιά της Αθήνας, δίπλα στην Ομόνοια, αναπάντεχα και ξαφνικά αποκτήσαμε, με χαρισματικό, θεόσταλτο κληροδότημα του αείμνηστου και επίτιμου Προέδρου μας, Πέτρου Φρόντζου, και της αγαπητής και σεβάσμιας συζύγου του Αντιγόνης, το γένος Τράγκα, καταδική μας στεγαστική εστία, δικό μας παραγώνι, γεροθέμελο αγκωνάρι, καλόφκιαχτο χωριανό τζάκι, με σταθερές και αδιάψευστες ελπίδες εθελοντικής δουλειάς και προσφοράς.

Αποκτήσαμε στ' αλήθεια ένα χρυσικό παραδοσιακού τύπου σπιτικό, ένα ολόδροσο πηγαδούλι που απ' αυτό θα τρέχει, ασταμάτητα και αστείρευτα, πνευματικό, παρήγορο, κρυστάλλινο ζωοδότριο νερό για κάθε ηλικία, για κάθε χωριανό και φίλο μας.

Σήμερα γενήκαμε πραγματικοί νοικοκύρηδες ενός ζωοφόρου αμπελοχώραφου, που θα μας τρέφει ανεξάντλητα με τα θεία και σωτήριανάματα της αγάπης, της συναδέλφωσης, της πίστης και της ελπίδας.

Το νέο μας αυτό κτιριακό βλαστάρι θα το αγαπάμε ολόχαρα χωριστά· θα το φροντίζουμε με τις καρδιάς το πύρωμα, με αγνό και άδολο ενδιαφέρον, με φωτισμένο νου, με απλόχεριά, με καρποφόρες πρωτοβουλίες και προσεχτικές παραινήσεις.

Ακόμα, αυτό το συλλογικό πνευματικό μας παλάτι θα είναι αναπόσπαστο διαλεχτό κομμάτι ημών και της Πυρσόγιαννης, τόσο όμως ζωντανό και καρπερό, που όταν θα το ατενίζει ο καθένας, θα νιώθει κατάβαθα, θα βλέπει ολοκάθαρα, πως είναι μπροστά του ο ίδιος, ο μεγάλος, ο αξιόλογος δωρητής, ο χωριανός μας Πέτρος Φρόντζος και η γυναίκα του Αντιγόνη. Θα αντικρίζει αυτούς τους εξαιρετικούς δωρητές που αγκαλιά, είχαν μεγάλα όνειρα, τρανές φιλοδοξίες· αυτούς τους καταξιωμένους, τους ανεξίκακους συντοπίτες, που ήταν στολισμένοι με ευσεβή Θεοσέβεια, με πίστη στο Χριστό, στην πατρίδα και στα πεπρωμένα της ψυχής μας όλης.

Και μπορούμε ακόμα εδώ να πούμε πως και αυτό το ίδιο το δωρηθέν ακίνητο, που μας φιλοξενεί καλόχαρα, σήμερα, έχει και αυτό ψυχή· βλέπει, νιώθει καθαρά, μας καταλαβαίνει όλους μας, χαρούμενα μας μιλάει με το δικό του πρωτόγεννο τρόπο που είναι σε μας όλους ακατανόητος, και δεν έχει ανθρώπινη φωνή και λαλιά να μας μιλήσει, να μας πει ένα πυρσόγιαννίτικο τραγούδι.

Για τέτοια σπίτια μιλάνε με την άριστη ποιητική τους τέχνη οι μεγάλοι μας εθνικοί ποιητές Δ. Σολωμός και Σεφέρης.

«Σ' ελέγχει η πέτρα που κρατάς και κλει φωνή κι αυτή», και το άλλο «Δεν ξέρω πολλά πράγματα από σπίτια, θυμάμαι τη χαρά τους και τη λύπη τους· ξέρεις, τα σπίτια πεισματώνουν εύκολα σαν τα γυμνώσεις».

Ναι, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι, οι ψυχές των προσφιλών δωρητών, με τον τρόπο που ο Θεός γνωρίζει, μας παρακολουθούν· ενδιαφέρονται και μας συμπαραστέκονται στους δύσκολους αγώνας μας, μας ενθαρρύνουν με θερμή για την κατάκτηση της αρετής και της αγάπης.

Αγαπητοί φίλοι, για μας τους Πυρσογιαννίτες και το Σύνδεσμό μας, που μέχρι σήμερα είμεθα διακονιαρέοι, ζητιάνοι επαίτες, δεν είμεθα αρχοντάρηδες με βούλα και χαρτιά, με σπιτικό κλειδί στο χέρι, σήμερα η νύκτα πέρασε, τ' αστέρια χάθηκαν από τη στερημένη μας ζωή, κι ένα λαμπρό αιώνιο λιοχάραμα φωτίζει και θα φωτίζει εμάς και όλες τις ερχόμενες πυρσογιαννίτικες γενιές για πάντα.

Όλοι μας γενικά που έχουμε ανάγκη να μεταλαμβάνουμε από τα άγια μυστήρια της πατρογονικής μυσταγωγίας και να ποτίζουμε ακατάπαυστα τον ανθόκηπο της ψυχής μας με τα ολόχρυσά στάχυα και τα πολύχρωμα λουλούδια, με το αθάνατο καθαίο νερό της πατρογονικής κληρονομιάς, πρέπει δικαιωματικά να γίνουμε σωστοί, πρόθυμοι, απλοχέρηδες χωριανοί, χρυσοί άνθρωποι και πανάξιοι Πυρσογιαννίτες.

Σ' αυτή εδώ τη στέγη μας θα ξαναζωντανέψει, θα φουντώσει, θα αναβιώσει ο παλμός μιας περασμένης πατρογονικής εποχής, όχι βέβαια και τόσο παλιός και πολύ μακρινός, μα έλα που το λαχανιασμένο τρέξιμο του καισού μας μάς απομάκρυνε τόσο και μας αποξένωσε από τα γνωρίσματα της Πυρσόγιαννης, από τους εφεστίους θεούς που αποτελούν το λαϊκό μας πολιτισμό, ώστε να φαντάζουν τώρα σε μας σαν παραμύθι, σαν φανταστική διήγηση.

Από σήμερα Ανάσταση, λοιπόν, και αλλαγή πορείας.

Εδώ μέσα θα βρούμε όλες τις γνήσιες ζήσες, θα επικοινωνούμε στ' αλήθεια με όλες τις παραδοσιακές πολιτιστικές μορφές, με τη σκέψη της εποχής εκείνης, με την κάθε ξέχωρη ομορφιά, την κάθε ιστορία, τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής, με όλα γενικά τα πράγματα που αποτελούν τον τρόπο της διαίωσισης της οντότητός μας.

Όμως, ως μη μας διαφεύγει πως αυτή η ευχάριστη είδηση των σημερινών εγκαινίων έφθασε και αντιλαλεί στις κατάφυτες αηδονόλαλες περιοχές της Πυρσόγιαννης, στις φωτόλουστες κορυφές της γενέθλιας γης μας, και αγκαλιάζει θερμά τα εναπομείναντα όρθια γονικά σπίτια, υποκλίνεται στο μεγαλόπρεπο και αιώνιο γερο-πλάτανο του χωριού μας, στον ιερό πλάτανο, ειδικά αυτόν που φυλάει χρόνους ολάκαιρους στους κόρφους του όλα τα μυστικά των ταξιδεμένων χωριανών μαστόρων της πέτρας, όλους τους καημούς, τα δάκρυα, τις υποσχέσεις, τις λαχτάρες, το χωριανό σφυγμό, τη γλυκιά ανάσα και τις μακροχρόνιες αμπαριασμένες μνήμες, τα βιώματα και τις πηγαίες εμπειρίες.

Ακόμα, ο απόηχος αυτός αγκαλιάζει και όλα τα γραφικά και καλόφκιαχτα προσκυνητάρια και τα εξωκλήσια, αυτούς τους ελπιδοφόρους φύλακες και φάρους της Πυρσόγιαννης. Ναι, και αυτά τα πανάγια εκκλησάκια, που χρυσαφιά και ασημένια αστράφτουν τα στολίδια τους ανάμεσα στα γαλατένια σύννεφα του μοσχάτου λιβανιού και οι καμπάνες αχολογούν νοσταλγικά και θύμησες ξυπνούν.

Αλλά τι δεν μας προσφέρει αυτή η μεγάλη δωρεά του Πέτρου, πέρα από το οξυγόνο και τη θερμή ανάσα του, μας παρέχει τη δυνατότητα, σ' όλους μας, να διώξουμε το άγχος της ξενιτιάς και της απομόνωσης, να σπάσουμε τον κλοιό της φιλαυτίας και να γίνουμε

σωστοί χωριανοί.

Εδώ μέσα, στο στέκι μας, θα γιομίσει από πατρογονικές φωτογραφίες, από ποικίλες ιστορικές ζωγραφιές, από διάφορες μορφές του χωριού, του ντούρου, του αλύγιστου φουστανελά, του πολεμιστή με τη χιλιοτιμημένη στολή, του βαθμοφόρου με τα παράσημα στο στήθος και του απλού φαντάρου με το μπρούντζινο χρώμα, αλλά και του ήρωα Κυρατζή, του επαγγελματία, του τσομπάνη, του αγρότη.

Ακόμα, θα φιλοξενήσει χαρακτηριστικές φορεσιές της Πυρσογιαννίτισσας γυναίκας, ρούχα φανταστικά και τα άλλα είδη που αντιπροσωπεύουν όλους τους τότε κλάδους της σπιτικής χειροτεχνίας, του αργαλειού.

Η σχετική βιβλιοθήκη και το Μουσείο θα έχουν κι αυτά διαλεχτό χώρο καθώς και τα διάφορα κειμήλια και ενθύμια ιστορικής αξίας.

Μπορώ ακόμα να τονίσω, μια που πρώτη φορά προσήλθε τόσος αρκετός και εκλεκτός κόσμος σε εκδήλωσή μας, πως άπειρες φορές στο χωριό μας, κάτι το πολιογονικό πράγμα, συμβόλαιο, χαρτί, γράμμα και σημείωμα, που έβρισκε στα μπαούλα, στην καφέλα και τη μεσάνδρα, το θεωρούσαν οι άνθρωποι του χωριού μας εντελώς άχρηστο πράγμα.

Ο καθένας το πετούσε έξω ή το χρησιμοποιούσε για περιτύλιγμα ή για προσάναμμα, για दाδί για να ανάψει τη φωτιά στο τζάκι του σπιτιού και στο φούρνο ή νά μη πω πως, πολλές φορές, προκαλούσε ντροπή στον καθένα, να διατηρεί το παλιό σπιτικό αντικείμενο και πράγμα και το κάθε ιστορικό κειμήλιο μέσα στο σημερινό σπίτι που μένει. Όλα αυτά τα θεωρούσε απαρχαιωμένα και ασυγγρόνιστα και τα αντάλλαζε με παλιατζήδες για ψωροπενταροδεκάρες. Όλα αυτά τέτοια: το στέκι αυτό πρέπει να γεμίσει· δισταγμός και αδιαφορία δεν δικαιολογείται.

Από την τιμητική αυτή θέση σας προσκαλώ όλους τους εδώ και τους απανταχού χωριανούς και φίλους, όλους τους αθλητάς του πνεύματος της γραφής και της χειρωνακτικής δουλειάς, μικρούς και μεγάλους, σ' ένα πανάγιο ιερό σάλπισμα, σ' ένα λαογραφικό, πολιτιστικό και εθνικό συναγερμό, σε μια εγρήγορση, σ' ένα ξεσήκωμα, για μια λαγαρή περισυλλογή όλου του εναπομείναντος σκόρπιου πατρογονικού πλούτου, όχι για να στεφανώσουμε με το αμάραντο δάφνινο στεφάνι του θριαμβευτή και του καυχησιάση, αλλά εθελοντικά για να περισωθεί, να διατηρηθεί, να μαθευτεί πλατιά η παππούδικη ή γυννητορική κληρονομιά μας, για να αναβιώσει η εθιμική, η πολιτιστική και ιστορική αυτή πυρσογιαννίτικη παράδοση. Εμπρός, λοιπόν, βήμα ταχύ.

Χιλιοαξίζει, λοιπόν, ένα ολόδροσο και αμάραντο στεφάνι ευγνωμοσύνης, χαράς, δόξας, τιμής και σεβασμού στο εκλεκτό ζεύγος Πέτρου Φρόντζου, και στη μάνα γη μας Πυρσόγιαννη που έβγαλε τέτοια άξια παιδιά, που αβίαστα αυτά και θεληματικά διεκρίθησαν σε τέτοιες πράξεις ευποιίας, σε έργα αξιόλογα και λίαν παραγωγικά.

Τέλος σας ευχαριστώ όλους σας ολόθερμα για την πρόθυμη προσέλευσή σας, στην πανηγυρική αυτή εκδήλωση, αλλά και για την υπομονή και την αγάπη που δείξατε να με ακούσετε τόση ώρα.

Ευχαριστώ και σας ευγνωμονώ

Νίκος Ι. Τσίπας

Πυρσογιαννίτης

ΘΕΜΑ 4°

ΓΛΥΚΕΡΕΣ - ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΘΥΜΗΣΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΕΚΤΕΣ ΧΩΡΙΑΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΡΜΟΛΟΪ»

Σήμερα, Δευτέρα 5 Ιανουαρίου 1998, στην απογευματινή μεγάλη εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» διάβασα νοσταλγικά, με ιδιαίτερη συγκίνηση, που μου προκάλεσε βαθύτατο συναίσθημα χαράς και μου θύμισε παλιές ευχάριστες στιγμές, το κατωτέρω επιγραμματικό κείμενο «Οι Μαστόροι της πέτρας».

«Πέρασαν είκοσι χρόνια από τη μέρα που έφθασε εδώ, στα ΝΕΑ, το πρώτο τεύχος ενός περιοδικού που μας ξάφνιασε και στη συνέχεια μας γοήτευσε, το «ΑΡΜΟΛΟΪ». Ξεκινούσε εξαιρετο στη μορφή, γοητευτικό και συνάμα διδακτικό —χωρίς ίχνος διδακτισμού στο περιεχόμενο.

Οι φωτισμένοι νέοι της Πυρσόγιαννης και η Προοδευτική Ένωση ματέδουν εδώ και δεκαετίες ένα σπάνιο υλικό γι' αυτή τη μοναδική συντεχνία των Πυρσογιαννιτών μαστόρων της πέτρας, που ξεκίνησαν απ' τα μαστοροχώρια της επαρχίας Κονίτσης, για να φθάσουν ως το Χαρτούμ, την Αλεξάνδρεια, την Αιθιοπία, την Τεχεράνη, την Αμερική και Αυστραλία». (Γρηγόρης Νίτσος)

«Να λοιπόν που σήμερα έφθασε, χρονιαίες μέρες, στα χέρια μας το «Αρμολοί», περίοδος 2η, τεύχος 1ο. Αυτή τη φορά δεν έχει τη μορφή περιοδικού (βαριά τα έξοδα, λίγοι οι άνθρωποι), αλλά ενός πολύστιχου. Το ίδιο μεράκι ωστόσο, η ίδια ομορφιά και συγκίνηση στα κείμενα και στις φωτογραφίες και με μια καλή είδηση: δημιουργείται στην Πυρσόγιαννη «ΣΧΟΛΗ ΜΑΣΤΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ». Σας φαίνεται μικρή είδηση. Για κοιτάξτε γύρω σας».

Κ.Ρ.

Τα αυθόρμητα, τα αυθιπόστατα και γνήσια παινήματα του ανωτέρω Δημοσιογράφου της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» και οι θύμησες οι πολλές του αξιόλογου και αξιομνημόνευτου χωριανού περιοδικού «ΑΡΜΟΛΟΪ», «η ψυχή της Πυρσόγιαννης και ο παρήγορος Άγγελος ημών», που κάθε μήνα τότε, στις άγιες μέρες, που κυκλοφορούσε σαν άγγελος καλός, ελπιδοφόρος και παρήγορος, αυτό ζωγράφιζε και παρουσίαζε όλους τους καημούς των μαστόρων της πέτρας και της άχαρης και άχαμνης ξενιτιάς και όλων των ποιημάτων ωραίων θρούλων και των γνήσιων και λαγαρών άλλων εθίμων της Πυρσόγιαννης και των άλλων, κατ' ισομερία, οικισμών του Δήμου Μαστοροχωρίων. Όλα λοιπόν αυτά τα ιδιαίτερα —που ταιριάζουν— καυχησιάρικα λόγια του αξιόλογου Δημοσιογράφου και μη γνωστού στην ταπεινότητά μου, μας συγκλονίζουν σήμερα από χαρά και συγκίνηση, και μας υποχρεώνουν, ευγενικά, να φανερώσουμε και να εκδηλώσουμε τα αμέτρητα ευχαριστώ και την απέραντη ευγνωμοσύνη.

Αυτή η ατόφια και ανόθευτη παλιά πατρογονική αίγλη και λάμψη των Μαστόρων μας, όπως ακριβώς τη γράφει, την παρουσιάζει, την ξαναζωντανεύει και τη φέρει στη δημοσιότητα σε μας που πατήσαμε τα 90 χρόνια, στη νυν γενιά και σαν φώλη στις μεταγενέστερες γενιές που θα έρθουν στη συνέχεια, για να μη σβήσει ολοσχερώς από τη ζωή όλων μας αυτό το ολόφωτο άστρο της χωριανής Βηθλεέμ.

Γράφονται επάξια όσα κατά καιρούς μας παρουσιάζει ο φίλιος αυτός δημοσιογράφος για τους εν ζωή Πυρσογιαννίτες και για όλους τους αποβιώσαντες χωριανούς μας.

πρέπει μαζί με την προσωπική αγνή περηφάνια που νιώθει γι' αυτά ο ίδιος, να του πούμε ότι επιτελεί ένα μεγάλο χρέος για όλους εμάς τους Πυρσογιαννίτες.

Γνωρίζει ασφαλώς καλά ο ίδιος, ο θαυμάσιος χειριστής της πένας και του λόγου, πως η ίδια η ζωή μας, οι προσπάθειές μας, όλων μας τα άριστα επιτεύγματα και οι αναμνήσεις μας, είναι ένα σωστό κομπολόι που δεν σταματάει κάτω εδώ στην επίγεια ζωή μας, αλλά συνεχίζεται ενδεχόμενα ψηλά, κάπου εκεί επάνω, μάλιστα, στην ουράνια βασιλεία.

Εκεί μέσα που ο πανάγαθος Θεός θα κρίνει όλους τους ανθρώπους ως χριστιανούς και επιπλέον εμάς του Πυρσογιαννίτες ως γνήσιους χωριανούς, ως άξια ή μη τέκνα της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης και αυτούς όλους τους προαποβιώσαντας δοξασμένους, τους άξιους και καταξιωμένους μαστόρους της πέτρας που άφησαν εποχή και χνάρια γερά και ανεξίτηλα και γερά και ακλόνητα γεφύρια και μεγαλόπρεπα μέγαρα, σπίτια και παλάτια. Ο Θεός ο ίδιος θα τους κρίνει, αν όχι ανάλογα με τους άλλους χωριανούς ανθρώπους, αλλά με κάποια επιείκεια, με κάποια ιδιαίτερη μαλακοσύνη και λояπη όλους αυτούς τους μαστόρους, τους μάρτυρας της πέτρας. Και μας τους άλλους χωριανούς θανόντες πατριώτες, θα μας κρίνουν σαν γνήσιους Πυρσογιαννίτες, ανάλογα με τις προσφορές μας στη διψασμένη πατρογονική γη μας. Αυτή την περίληψη μαστορική τέχνη, οι μαστόροι της γενέτειράς μας δεν τη δούλεψαν υπομονητικά για τὸ ποθούμενο φτωχό, το πενιχρό μεροκάματο μόνο, αλλά και γι' αυτή την επιβλητική και εντυπωσιακή τέχνη, που βγήκε ύστερα από ξέχωρο γούστο, καλαισθητική επιμέλεια. Και αν δεν μεσολαβούσαν αλλεπάλληλοι, διαδοχικοί καταστροφικοί πολεμοί και εσωτερικές εμφύλιες εχθροπραξίες και εχθροπάθειες, που ερήμωσαν και εχώρισαν τα χωριά μας, η ιστορία τα σημάδευσε με μια βαριά κληρονομιά, όλα αυτά τα άθελα, τα απερίσκεπτα ενδεχόμενα γεγονότα που σφράγισαν, σε μεγάλο βαθμό, την ερήμωση των χωριών μας, τα επιτεύγματα αυτά, η μαστορική τέχνη και η ποίηση θα ουράνευε, θα φώτιζε σαν φωτεινό μετέωρο, σαν διάπτοντας αστέρας. Που και τώρα τα τότε εκθαμβωτικά, καλλιτεχνικά μεγαλόσπιτα, που διακρίνονταν για τον επιβλητικό όγκο και την αυστηρότητα, τα Σουρλαίικα, τα Παγναίικα, των Βενιζουλαίων, του Πύρσου, κ.ά. και οι περίφημες χωριανές εκκλησίες με τους περίφημους θόλους και τους θαυμαστούς τρούλους· όλα αυτά τα μέγαρα και τ' άλλα μικρότερα καλόφκιαχτα κι αυτά λιθόκτιστα σπίτια, με ντόπια γρανιτώδη πέτρα, είχαν τον ίδιο χαρακτήρα της ομοιογένειας της πυρσογιαννίτικης παραδοσιακής λαϊκής τέχνης, χωρίς εξώστες και μπαλκόνια, για να μην σκαρφαλώνουν οι κλέφτες και οι ληστές μας εύκολα, χωρίς να τους πάρουν μυρωδιά και είδηση οι κατάκοποι άνθρωποι του σπιτιού.

Τότε και οι σκεπές ήταν ίδιες και απαράλλαχτες από μαύρη πλάκα, ντόπια, ελαφριά, που άντεχε σ' όλες τις καιρικές θερμοκρασίες —σ' αυτό βοηθούσαν οι δρύινες γρεντέδες, οι κορμοί αγριοκαστανιάς και καρυδιάς· τα σπίτια τότε ήταν πανέμορφα, με τα καλοπλανισμένα πατώματα με πολλή φροντίδα και καλοπροαίρετη επιτήδευση. Η τοιχοποιία, που είχε πάχος έως 70 εκατοστά, χωρίζονταν με οριζόντια διαζώματα, με γερές ξυλοδεσιές από δρύινους κορμούς που έπιαναν το πάχος της τοιχοποιίας εκτός της εξωτερικής πλευράς. Επίσης —πρέπει να το πούμε κι αυτό— στην τοιχοποιία, τα σπίτια εκείνα με τους μεγάλους οντάδες, τα ωραία, τα γραφικά, τα μερακλίδικα κιόσκια και τους επιβλητικούς τρανούς φούρνους, για πολύ μεγάλη αντοχή χρησιμοποιούσαν σκληρή σιδηρόπετρα κι αυτό ακόμα το χωριανό χώμα που χρησιμοποιούσαν για βοηθητικούς σπιτικούς χώρους λειτουργούσε και σαν μονωτικό, για τις μυρωδιές των ζωντανών, αλλά ταυτόχρονα και σαν καλός αγωγός της θέρμανσης.

Όλα αυτά τα θησαυρίσματα, μας τα καλοθύμισε το σημερινό, λίαν φωτιστικό, επιγραμματικό άρθρο του ανώνυμου για μένα εκλεκτού αρθρογράφου της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ», «Μαστορική Τέχνη και Αρμολοί». Τον χιλιοευχαριστώ για την καλόπιστη ομολογία —υπό την καλή έννοια, φυσικά— που μας έφερε άπειρες θύμησες, χαμόγελα στα χείλη μας και στα μάτια μας, πέραν από δάκρυα, λάμπουσες αστροποβολές κι ακόμα μου έδωσε την ευχάριστη ευκαιρία, να βρω στο αρχείο μου την από 21-2-1978 εγκωμιαστική επιστολή μου που στη συνέχεια καταχωρίζω αυτούσια: «Θύμησες από τις εκλεκτές πυρσογιαννίτικες και ηπειρωτικές εκδόσεις «ΑΡΜΟΛΟΪ», τρίμηνη έκδοση με θέματα από την Πυρσόγιαννη και τα γύρω Μαστοροχώρια».

Προτού συνεχίσουμε στο κύριο αυτό θέμα μας, ας θυμηθούμε τον αείμνηστο Ευριπίδη Σούρλα, στα πατριδογνωστικά οράματα, στο γυρισμό του στη γενέθλια γη του, τι έλεγε:

«Δεν θα 'θελες, ω ψυχή μου, στο γυρισμό μας στη γενέθλια γη, να περισυλλέξομεν την τέφρα των περασμένων ημερών μας;»

Και συνεχίζουμε εδώ κανονικά το θέμα μας.

ΘΕΜΑ 5°

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΜΟΥ ΠΟΥ ΕΣΤΑΛΗ ΚΑΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ΚΑΘΟΛΟΥ, ΣΤΟ «ΑΡΜΟΛΟΪ».

Γιατί, αυτό το ξέρουν οι ίδιοι οι εκδότες του αξιόλογου αυτού περιοδικού.

Τρίτη 21-2-1978

«Ο άνθρωπος θα πρέπει να περνάει τον πρώτο καιρό της ζωής του συνδιαλεγόμενος με τους νεκρούς· το δεύτερο με τους ζωντανούς και το τρίτο με τον εαυτό του», είπε ο μεγάλος Σκώτος συγγραφέας και ιστορικός βιογράφος Θωμάς Καρλάιλ.

Και πρέπει ο κάθε άνθρωπος να αφιερώνεται κατά κύριο λόγο στη μελέτη των ανδρών του παρελθόντος, της ζωής αυτών και της ιστορίας και της τέχνης του τόπου, γιατί οι πρόγονοί μας, οι παππούδες μας, μας έδωσαν τη ζωή μας, μας χάρισαν τη γλώσσα με τα ιδιώματά της, μας διέπλασαν τη σκέψη μας, μας διέδωσαν τα ωραία ήθη και έθιμα, τους χορούς και τα τραγούδια, τους λόγους και τα παραμύθια και τις συνήθειές τους· μας παρέδωσαν την παράδοση αυτή, που είναι η συνέχεια της φυλής μας, μας έδωσαν την κληρονομιά την πατρογονική, αυτή που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, από τα πολύ παλιά χρόνια, χωρίς περιορισμούς και ορόσημα χωρίς διαστάσεις πλάτους, βάθους και μήκους.

Ο δε Αντρέ Μωρουά είπε: «Πώς είναι δυνατόν να είναι κανείς ολοκληρωμένος Γάλλος, αν δεν έχει γνωρίσει την ιστορία και την κληρονομιά του τόπου του και τους μεγάλους άνδρας όπως τον Ουγκώ, το Μολιέρο, το Βολταίρο κ.λπ.».

Αυτά είχε φαίνεται υπ' όψιν μία ομάδα νέων, εργαζομένων, σπουδαστών και επιστημόνων, που οι γονείς των μόνο γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην Πυρσόγιαννη και που αυτή η χρυσή ομάδα των νέων από αγάπη, μεράκι και φροντίδα, πήραν την τρανή και τολμηρή απόφαση να βγάλουν μια άξια για κάθε έπαινο, τρίμηνη περιοδική έκδοση με θέματα ιστορικά, λαογραφικά, παραδοσιακά, με πατριδογνωστικό υλικό του λόγου και της τέχνης, και ιστορήματα από τις διαλεχτές εκδηλώσεις του λαϊκού πολιτισμού

του πατρικού χώρου, του θεϊκού στοχασμού μας, του ιερού χώρου της Πυρσόγιαννης και των γύρω Μαστοροχωριών, με τον πολύ επιτυχημένο τίτλο «ΑΡΜΟΛΟΪ».

Για μας τους μεγάλους που γεννηθήκαμε στην Πυρσόγιαννη, η περίφημη αυτή έκδοση ήταν ένα τρανό, αναπάντεχο, μεγάλο ξάφνιασμα και τώρα που τα καμάρια μας αυτά συνεχίζουν με μεγάλη επιτυχία την έκδοση αυτή (κυκλοφόρησε το 5ο τεύχος) μας γεμίζουν όλους μας με ξέχωρη υπερηφάνεια, μας κάνουν να είμαστε όλο καμάρι και λεβεντιά.

Το «ΑΡΜΟΛΟΪ», το ωραίο αυτό μπουκέτο, που είναι γεμάτο από απέριττα λαογραφικά και παραδοσιακά λουλούδια, με το λεπτό, το μοσχοβόλο άρωμά του, γλυκαίνει τα χείλη μας με χαμόγελο, ανάβει στα μάτια το φως του γέλιου και της ελπίδας, ανανεώνει τον Σύνδεσμό μας, ευρύνει τον κύκλο των γνωριμιών μας, δυναμώνει την αγάπη, την πίστη και τη λαχτάρα του κάθε ξενιτεμένου για το χωριό του, για το βαθύ λίκνο όπου βρίσκονται οι προγονικοί τάφοι.

Στο «ΑΡΜΟΛΟΪ», που οι συντάκτες και οι ανταποκριτές του στηρίζονται σε προσωπικές αναμνήσεις και γνώσεις, σε εικόνες και σύμβολα, σε επιτόπιες έρευνες και μελέτες, και στις αναμνήσεις και αφηγήσεις των επιζώντων συμπατριωτών και φίλων και σε άλλες λαογραφικές, ιστορικές και παραδοσιακές πηγές και κτίσματα, μοιάζουσα γλαφυρότητα και με τα χαρακτηριστικά στοιχεία της γλώσσας και των ιδιωμάτων της Πυρσόγιαννης ιστοριών, ζωγραφίζουν και ζωντανεύουν ό,τι είδαν, έζησαν, αγάπησαν, άκουσαν, διάβασαν από τη γη των ονείρων και των παραδόσεων από τη γη των μεγαλύτερων βιωμάτων, από την Πυρσόγιαννη και τα γύρω Μαστοροχώρια, τα πολύτεχνα και ξακουστά.

Όλα τα διαλεχτά και όμορφα που προέχονται στις στήλες του «ΑΡΜΟΛΟΪ», προσδίδουν ιδιαίτερο μόχθο συλλογής, μελέτης, συγγραφής και λατρείας, και αποτελούν ένα ωραίο στάδιο περισυλλογής και αυτοκυροσύνης.

Τα άρθρα, οι μελέτες, τα στοιχεία, οι φωτογραφίες, ανάγλυφα δίδουν μορφή και ζωή στο φορτωμένο με αγωνίες, κόπους, αίμα και στερήσεις παρελθόν, στο σήμερα των προγόνων μας, και σφαιρίζει παλιούς αγαπημένους κόσμους που μόλις διακρίνονται αχνά στο βάθος του χρόνου και που η λησμονιά δεν έσβησε. Ο καθένας που γράφει, στο «ΑΡΜΟΛΟΪ», ζωντανεύει περιστατικά τρυφερά, ιστορίες και γεγονότα, γεμάτα θλίψεις και αγωνίες, παραμύθια που μοιάζουν με όνειρο παιδιού και φέρνει στη μνήμη μας απλοϊκούς ανθρώπους του χωριού μας, ανθρώπους που την παλιά εποχή αυτοί γέμιζαν ζωή όλη την περιοχή της Πυρσόγιαννης.

Η αξιέπαινη αυτή προσπάθεια των νέων αυτών παιδιών αποδεικνύει την τρανή, την αστείρευτη αγάπη, τη μεγάλη λαχτάρα και την απέραντη λατρεία για τον πατρογονικό τόπο, γι' αυτή τη φτωχική γενέθλια γη, για τον ιερό και σεβάσμιο αυτό χώρο, που η φτώχεια του, το άγονο και γεμάτο πέτρες έδαφός του και το μαστορικό και χτιστάδικο επάγγελμα, ανάγκασε τα παιδιά της να πάρουν τον άχαρι και δύσκολο δρόμο της ξενιτιάς.

Ο καθένας απ' αυτούς τους συντάκτες και ανταποκριτές του «ΑΡΜΟΛΟΪ» σημάδεψε όλα αυτά με το δικό του ωραίο τρόπο, από ανείπωτη αγάπη και λατρεία αλλά και από κάποιον ασυναίσθητο φόβο μήπως όλοι αυτοί οι περίφημοι και υπολογίσιμοι θησαυροί της ιστορίας, της λαογραφίας, της τέχνης, της παράδοσης του χωριού μας, οι πραγματικές ρίζες της φυλής μας, τα διαμάντια και τα ρουμπίνια, οι στάλες χρυσού και ασημιού, χαθούν κάποτε από τη μνήμη των επιζώντων ανθρώπων, στο πέρασμα του αδηφάγου χρόνου.

Και αξίζει ο κόπος αυτός, γιατί όλα όχι μόνο δεν πρέπει να σβήσουν με το διάβα του

χρόνου, αλλά να διατηρηθούν σαν κόρη οφθαλμού, σαν φωτεινός σταθμός, σαν πολύτιμο βοήθημα στους μέλλοντες να ασχοληθούν αργότερα, μεθοδικά, με την παραδοσιακή ιστορία του χωριού, τα ήθη, τα έθιμα, τη γλώσσα και τα ιδιώματα, υπό καλύτερους όρους και σαν τήλαυγής φάρος να φωτίζει όχι σαν παρελθόν, σαν χθες που διάβηκε και έφυγε, αλλά σαν σήμερα, σαν τωρινή αξία.

Γι' αυτό το «ΑΡΜΟΛΟΪ» θα πρέπει να φθάσει σε κάθε γωνία της γης όπου υπάρχει Πυρροσιαννίτης, συνεταρχιώτης και φίλος και άνθρωπος που στέκεται με ιερή ευλάβεια και δέος μπροστά στα ήθη και έθιμα της πατρώας γης μας, μπροστά στη ζώσα ζωή του παρελθόντος. Όλοι έχουμε ανάγκη να μεταλαμβάνουμε από τα άχροα μυστήρια της προγονικής μυσταγωγίας, να αρδεύουμε ακατάλαυστα το περιβόλι της ψυχής μας από το αθάνατο νερό της προγονικής μας κληρονομιάς. Γι' αυτό μ' όλη τη δύναμη της ψυχής μας αναφωνώ: «Μπράβο σας παιδιά».

Για το «ΑΡΜΟΛΟΪ» έστειλαν ζεστά γράμματα και ευνοϊκές κριτικές ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσος, ο Μητροπολίτης κ. Σεβαστιανός, ο Νομάρχης κ. Ν. Χάρο, οι καθηγηταί φιλόλογοι και λαογράφοι των Πανεπιστημίων Θεσσαλίας και Ιωαννίνων κ.κ. Α. Κυριακίδης, Μ. Μερακλής, Α. Βασιλόπουλος, Θ. Κακριδής, Χ. Δεδούσης, Ζ. Τσιφταντής, Γ. Σημάκης, Δ. Λουκάτος, ο τ. Βουλευτής Γ. Μυλωνάς, οι πρόεδροι ηπειρωτικών εταιριών κ.κ. Α. Μαμιόπουλος και Κ. Φρόντζος, ο πρόεδρος του Συνδέσμου Πυρροσιαννιτών Αττικής και ο Γραμματέας κ.κ. Π. Φρόντζος και ο Γραμματέας της Διαρτοέκης, ο μεγάλος πατριδογνωστής και Ηπειρολάτρης, ο Εικριδής μας Σουφλάς, ο Γ. Γραμματέας Λέσχης Γραμμάτων και Τεχνών Β. Ελλάδος Γ. Καρατζόλης, ο Δημοδιδάσκαλος Χ. Παπαδόπουλος, τα περιοδικά «Ταχυδρόμος», «Γυναίκα», «Ηπειρωτική Εστία», «Φθιωτικά Γράμματα» και οι Εφημερίδες «Θεσσαλονίκη», «Πρωϊνός Λόγος», «Παρατηρητής», και ο λαογράφος κ. Κίτσος Μακρής και πολλοί Πυρροσιαννίτες, συμπατριώτες και φίλοι της Πυρροσιαννης.

Σφίγγω θερμά και πάλι τα χέρια των νέων αυτών παιδιών που μας χάρισαν το «ΑΡΜΟΛΟΪ» και τους εύχομαι, όπως είπε και ο μέγας Γκαίτε, όλο και ψηλότερα.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΤΣΙΠΙΑΣ

τ. Διευθυντής Υπουργείου Εμπορίου

Υαπί, όλο το σήμερονό που όλα έχουν αλλάξει, κάθε πράγμα που γίνεται φθείρεται με τον καιρό όλα λημονοούνται και δεν μένουν στα ευρύχωρα ανάκτορα της μνήμης πέρα μόνον οι άπειροι θησαυροί των αναρίθμητων εικόνων του πατρικού σπιτιού. Και όπως αυτά με ποιητική ρίμα:

«Χάνονται όλα! Αιώνες, μέρες, μήνες, χρόνια αφήνουν βασιλιάδες, ήρωες, θεοί, όλα λημονοούνται, μα θα λάμπει αιώνια του σπιτιού η θεότης, του σπιτιού η ζωή».

Γ. Στρατήτης

Όμως θα 'ρθουν πάλιν οι καιροί, θα ξανάρθουν τα χειλιδόνια το πιστείο απόλυτο αυτό, όπως το λέει και ο Κολοκοτρώνης: «Ο Θεός έβαλε την υπογραφή του, η ΕΛΛΑΔΑ θα ζήσει ελεύθερη και δεν την ξαναπαίρνει πίσω». Αυτό το είπαμε κι αλλού, πως μέσα στη λέξη Ελλάδα βρίσκεται και θα βρίσκεται και η ΠΥΡΡΟΣΙΑΝΝΗ».

ΘΕΜΑ 6°

ΔΙΑΦΟΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΩΡΙΑΝΑ ΔΙΑΛΕΓΜΑΤΑ

Ο μέγας συγγραφέας ΚΑΡΛΑΪΛ είπε: «Ένα βιβλίο και κάθε άλλο γραπτό μέλημα στην ουσία αποτελεί ένα μεγάλο, ιερό πνευματικό μνημόσυνο στη θύμηση και στην αγνή καρδιά» κι ακόμα ο Μπουρκέ για το βιβλίο είπε χαρακτηριστικά και επιβεβαιωτικά: «Όποιος αγαπά τα βιβλία, δεν θα στερηθεί ποτέ ούτε πιστού φίλου, ούτε συνετού συμβούλου, ούτε εύθυμου συντρόφου, ούτε στιβαρού παρηγορητού».

Ο κάθε καλοθελητής και ευσυνειδήτος πατριώτης, ο κάθε ερευνητής ιστοριοδίφης πηγών της πατρογονικής ιστορίας και παράδοσης, ο κάθε αναγνώστης χωριανού βιβλίου, μέσα στις χρυσές σελίδες που είναι αληθινός προάγγελος του γονικού μαστοράκου παρελθόντος, βλέπει, νιώθει πως μιλάει ο ίδιος ο Θεοπλάστης δημιουργός, με τα χρυσοφόρα χέρια του καλλιτέχνη, με καλαισθησία και φροντίδα χωριανού μαστορά, χτίστη και πελεκητή της πέτρας και όλων των επιδέξιων ανθρώπων της τέχνης αυτής, που δίκαια και πρώτιστα φημιολογείται, ότι κτίσανε όλον τον κόσμο. Αλλά κάθε χωριανός αναγνώστης, επιπλέον, ολοκάθαρα βλέπει ότι το θαύμα συνετελέσθη εκεί επάνω· οι πρόγονοί μας όλοι, στωικά ατάραχοι δεν λύγισαν ποτέ μπροστά στην εχθρική βία, δεν κάμφθηκαν από τις πονηρές, τις πλανεύτρες, κομψές, δελεαστικές και κακόβουλες υλικές προσφορές και υποσχέσεις, δεν υποχώρησαν μπροστά στις φανταστικές, λάγνες, χαρμακές φιληδονίες, προσέτι δε και στα πικρά προκλητικά, τα πολυποίκιλτα δωρήματα, και στα πονηρά ταξίματα των σουλτάνων, των αγάδων και όλων των τυράννων κατακτητών. Κι όλα αυτά τα τάματα προς τους πατριώτες προγόνους μας, δεν γινότανε θαύματα για τους Τούρκους· αντίθετα ήταν για τους χωριανούς Έλληνας ακλόνητα όπλα δυνάμωσης, γιατί όλοι τους ήταν άνθρωποι του Θεού, μνήμονες της ελληνικής ιστορίας και παράδοσης.

Πίστευαν γιγά, πέρα από τη μεγαλοψυχία του υψίστου, την αγάπη και στοργή της Παναγνης Παναγίας και τη συνδρομή και βοήθεια των άλλων Αγίων Πατέρων και των ιερών και αγίων Αποστόλων και μαρτύρων, πως η φανερή, μεγάλη και αληθινή πίστη τους προς αυτούς του Αγίου Πατέρα, προς την πατρίδα ολάκερη και την αξαγόραστη οικογένεια, τους τόνωσε και τους βοήθησε αποτελεσματικά και ανεξίτηλα, να φέρουν από το πολυαιώνιο, βαθύ σκοτάδι της σκλαβιάς, το φωτεινό ξεσκλάβωμα, την ανεμπόδιστη λύτρωση.

Βοήθησε ανακουφιστικά ο φάρος της λευθεριάς να αναδυθεί, να βγει στην επιφάνεια και σταθερά και ικανά και ανεμπόδιστα να φωτίζει τους αιώνες και να παραδειγματίζει και να μαθαίνει εκάστοτε τις νέες γενιές να πράττουν το πρόπον δίκαιον, το εθνικό καθήκον, αλλά και δίκαια να φωνάζουν: να τι θα πει ΕΛΛΑΔΑ.

Τέτοια σωτήρια, αποτελεσματικά και παραγωγικά αποτελέσματα, τέτοια άριστα επιτεύγματα, τέτοιες μνήμες φέρουν τα διαβάσματα των χωριανών και εθνικών βιβλίων· προσφέρουν αυτά τα πατριωτικά βιβλία δυναμώματα ψυχικά και μνήμες ζωντανές, γιατί όπως είπε και ο μεγάλος ρήτορας της Ρώμης, ο Κικέρων, το ιστορικό, το παραδοσιακό βιβλίο, είναι ο αγγελιαφόρος του γονικού παρελθόντος.

Τέτοια γνήσια, λαγαρά τέκνα γενικά της Πυρσόγιαννης και του έθνους γίνονται όλοι που θέλουν τον όμορφο, το λεύθερο και λογικό μετασχηματισμό, την αρμόζουσα αλλα-

γή της καλά οργανωμένης κοινωνίας πάντα προς το καλύτερο, αλλά και για την ατάραχτη προοδευτική εξέλιξη της περίτεχνης μαστορικής τέχνης και πάσης άλλης ευγενούς, μορφωτικής και καλλιτεχνικής έκφρασης (λαογραφίας, ιστορίας, κ.λπ.).

Από τους επίζηλους αυτούς, τους ελεύθερους και καθαρούς χωριανούς, που πίστευαν πως καλύτερα μια πονεμένη φτώχεια παρά ένας κακός και άτιμος εχθρικός τούρκικος πλούτος, απ' αυτούς και τη ζωή των επιλέκτων και καταξιωμένων μαστόρων και ταξακουστά μπουλούκια, διαλέξαμε και καταχωρίζουμε τα κατωτέρω, ύστερα από ιδιαίτερη προσοχή, από προσεχτική υπεύθυνη έρευνα, από φιλόπονη αξιολόγηση αυτών, των υπό κρίση γραπτών και προφορικών χωριανών στοιχείων. Για να γίνω πιο αξιόπιστος και για να στερεώσω καλά όσα είπαμε παραπάνω, δεν παραλείπω να τονίσω πως, σε όλα που ανέφερα μεν παραπάνω, ψυχικά και πνευματικά όπλα πρόσφερε και βοήθησε ξέχωρα η καθ' όλα άξια και τιμημένη θεομήτωρ. Αυτή η Παναγία μας που έγινε αξετίμητη της πιο μεγάλης αποστολής που προσεφέρθη σε άνθρωπο και διηκόνησε τη θεϊκή κλήση και την ανάθεση αυτή, με τον πλέον τέλειον τρόπο, που δίκαια την ψάλλουμε όπου κι αν βοηθούμε «την τιμιωτέραν των Χερουβείμ και ενδοξοτέραν ασυγκρίτως των Σεραφείμ» και ιδιαίτερα μέσα στις άγιες εκκλησίες, σ' αυτές που τα ομότεκνα τέκνα της ορθοδοξίας στέριωσαν και λάμπρυναν στις δύσκολες στιγμές με το γνήσιο και αγνό αίμα τους. Και ακόμα αξίζει εδώ μια χαρακτηριστική και φιλοσοφική παρένθεση: ο μεγάλος ποιητής και μυθιστοριογράφος Γάλλος συγγραφέας Β. Ουγκώ (1802-1885) έγραψε «πως καλός λόγιος είναι εκείνος που όχι μόνο ξέρει να γράφει σωστά και καλά, αλλά ταυτόχρονα και να σκίζει όλα εκείνα που δεν του αρέσουν, δεν είναι κατά τη γνώμη του σωστά και δίκαια».

Και η ταπεινότητά μου τονίζει, στη συνέχεια, πως καλός πατριώτης Πυρσογιαννίτης είναι εκείνος που κάνει προσωπικό πρωταρχικό θέμα τη σωστή μάθηση, την αληθινή σωτηρία και την πιστή και ασάλευτη τήρηση της πατρογονικής εθιμικής παράδοσης, της λαογραφικής, της ηθογραφικής συνήθειας.

ΠΟΣΟ ΣΤΟΙΧΙΖΑΝ ΤΑ ΧΩΡΙΑΝΑ ΠΡΟΙΚΙΑ (22-1-1844)

Α. Ενδυμασία: η γκοζόκα 630 γρόσια, το φουστάνι 210 γρόσια, το τουμάνι 1.030 γρόσια, το γελάκι 190 γρόσια

Β. Φορεσιά: το φουστάνι κατηφέ 150 γρόσια, το πεσιλί 40 γρόσια, το τουπάνι 35 γρόσια, για δύο φλοκάτες 475 και 250.

Γ. Φορεσιά: για τον τζουμπέ 110 γρόσια, το φουστάνι ικτιάνα 35 γρόσια, το πεσιλί 35 γρόσια, το γελέκο 20 γρ., το τουμάνι 20 γρόσια, το στρώμα 72 γρόσια, το πάπλωμα 90, για δύο σεντόνια 40 γρόσια και το απλό 25, για δύο μανδύλια 25 γρόσια.

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΑ

Α. Ενδυμασία: Φουστάνι μεταξωτό από τζαφέρι, 1 σάκο ρούχινο με σαμούρι και ποντίκι

Β. Φορεσιά: 1 φουστάνι μπουχαράκι, 1 σάκο ρούχινο άνευ γούνας

Γ. Ενδυμασία: ένα σάκο από καραμάνταλο γουνομένο με μαύρο αρνιακό και ένα φουστάνι ινδιάνα, τρία γελέκα, ένα αντέρι, τρία παντελόνια, έξι υποκάμισα, ένα σεντόνι, έξι ζευγάρια τσουράπια, 4 μανδύλια κεφαλής, δύο φούστες, δύο ποδιές μάλλινες καθώς και το κρεβατόστρωμα.

Προς τούτους δε και μετρητά λίρες οθωμανικές δέκα, με τας οποίας υποχρεούται ο

διαληφθείς Μιχάλης ν' αγοράσει ή οσπίτιο ή χωράφιο επ' ονόματι της διαλειφθείσης Ειρήνης, ο γάμος γενήσεται μετά μήνας δύο από σήμερον.

Κόνιτσα 1 Οκτωβρίου 1889

Ιωάννης Π. Φλώρος υπόσχομαι

Μιχάλης Γιότι, υπόσχομαι τ' ανωτέρω με λόγον του ως αγράμματος τον υπέγραψα εγώ ο Παπαχαράλαμπος όστις και μαρτυρώ.

Σ' άλλο προικοσύμφωνο συν τοις άλλοις αναφέρονται:

...1 φουστανέλα του Γιώργη δύο χιλιάδες γρόσια και εβδομήντα επτά, δύο γιαμπόλες, μία κουλούφα μεγάλη, δύο ιράμια, δύο μαξιλάρες, μία εικόνα μεγάλη του Ευαγγελισμού, δύο καζανόπλα, ένα συνί μέτριο, δύο ταψιά, δύο τηγάνια, ένα μπρικολίγενο, 10 σαγόνια με δύο γκιβέτζα, ένα γουδί προύντζινο, δέκα υποκάμισα δικά της και 7 για δωρίσματα, επίσης μια καγιώκα καλή συντριμόν γρόσια 100, ένα τουμάνι καλόν συντριμόν γρόσια 25, τζουμπές τρίτος 50 γρόσια, δύο γιαμπόλες, ιράμια, καζανόπουλα, ένα μπρικολίγενο, μία λιγκέρα, σεπετόπλο κάικεν, λίμπα με κουτάλι ασημένιο...

Αυτά όλα και πολλά άλλα προικοσύμφωνα, που θα είναι καταχωγιασμένα ενδεχομένως σε απόκρυφα μέρη των σπιτιών, είναι στ' αλήθεια για μας, τώρα, τους απογόνους ένας υπέροχος, ενδεικτικός, καθαρός και γνήσιος, πλούσιος, λαογραφικός, οικοτεχνικός, οικονομικός και ονοματολογικός πλούτος, που στα τωρινά χρόνια μίκραινε ο πληθυσμός των χωριών μας και μπήκαν εντελώς άλλα πράγματα, άλλα ήθη, διαφορετικές συνήθειες, κακόγουστες έξεις και άλλες ασήκωτες και άγουστες κοινωνικές συμπεριφορές. Όλα αυτά τα παραπάνω αναγραφόμενα πικουμιά, υλικά αγαθά, είδη ενδυμασίας, έπιπλα και σκεύη, ήταν αναμφισβήτητα τότε, στα δύσκολα κατοχικά χρόνια, ολάκερος θησαυρός ανυπολογίστου αξίας, θείον πραγματι δώρο —ας το πούμε και κάπως ποιητικά, το θαύμα της θείκης δημιουργίας και της ανθρώπινης επινόησης.

Όσα από αυτά τα σπάνια είδη υπάρχουν είναι ένας βουβός, άλαλος, άφωνος μάρτυρας των παλιοκαιρινών γονικών προσφορών, που δείχνουν σε μας τους απογόνους χωριανούς τις δυνατότητες που είχαν οι προγονοί μας να προσφέρουν στα παιδιά τους, για πιο καλές μέρες.

Όλα γενικά τα γονικά δωρίσματα, που σε μας φαίνονται ασήμαντα τώρα, βγήκαν από χέρια που δούλεψαν σκληρά· όλα αυτά τα προικιά ετοιμάστηκαν και δόθηκαν από όλους αυτούς τους προγόνους μας, από τους χωριανούς μας, που στην εποχή τους παραγεύτηκαν και έζησαν τότε όλες τις χαρές και όλες τις πίκρες της ζωής· από όλους τους χωριανούς και συγχωριανούς που έμειναν εκεί επάνω ακλόνητοι, σταθεροί, στα υψηλά ιδεώδη της φυλής μας.

ΜΙΑ ΠΟΥ ΕΟΡΤΑΖΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Από τα πολλά σταχυολογήματα που μαζέψαμε από την εφημερίδα των Ιωαννίνων του μεγάλου ποιητού και δημοσιογράφου Γεωργίου Πελερέν (Χατζής), «Ήπειρος», που αφορούσαν τη ζωή της Επαρχίας Κόνιτσας, κατά τα έτη 1913-1929, καταχωρίζω τα κατωτέρω, που έγραψε ο πολυμαθέστατος και έμπειρος δικός μας πατριώτης δημοδιδάσκαλος Νικόλαος Παγώνης, που σημειώνω ιδιαίτερα εξέδωσε ένα παρθενικό στο είδος του λαογραφικό βιβλίο, που δυστυχώς εστάθη αδύνατο να βρω, παρ' όλες τις προσπάθειές μου.

Εν πάση περιπτώσει συνεχίζω τη σταχυολόγηση.

18-10-1926 ... «εκ του ταμείου των υπέρ κοινωφελών σκοπών κληροδοτημάτων των

μεγάλων ευεργετών, εχορηγήθησαν ενεργεία της Α.Σ. του ρέκτου και του μάλα Φιλοπροόδου Μητροπολίτου Ιωαννίνων κ. Σπυρίδωνος, εκατόν (100.000) χιλιάδων δραχ., διά το Σχολείον της Πυρσόγιαννης και ήδη συνεχίζεται η ανέγερσις αυτού, ήτις λόγω ελλείψεως χρημάτων είχε διακοπή το έργο. Όμως χρειάζονται ακόμα ποσά. Αλλά και οι υπέρ αυτού αγωνιζόμενοι είναι όχι μικροί, οι οποίοι φροντίζουν διά την ευόδωση και αποπεράτωση αυτού». Και συνεχίζει ως ανταποκριτής της εφημερίδας «Ήπειρος» ο πολυμαθής, ο πολύ μυαλωμένος και έμπειρος Πυρσογιαννίτης δάσκαλος, να γράφει:

«Μετά χαράς αγγέλλομεν ότι ο αρτιοσύστατος ενταύθα ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΠΥΡΣΟΓΓΙΑΝΗΣ ενεκρίθη και ανεγνωρίσθη υπό της Κυβερνήσεως.

Σκοπός δε αυτού αποκλειστικώς είναι, η εξυτηρέτησις παντίων φιλανθρωπικών και κοινωφελών έργων και προπαντός, η επιτάχυνσις της περατώσεως του Σχολείου. Ενεγράφησαν μέλη περί 250.

Τα μέλη του Συμβουλίου κατά το παρόν απαρτίζονται εκ των Πέτρου Τσάνη ως προέδρου, Χαρισ. Ματαρά αντιπροέδρου, Κων. Γ. Σιάντρα ταμίου και Λουκά Πετσίνη γραμματέως, οίτινες εκ των χρημάτων τα οποία εισέπραξαν και άλλων ερανών, έθεσαν εις ενέργειαν την πλακόστρωσιν Αγ. Γεωργίου, ώστε ο Ναός ούτος είναι οσονούπω εν τω περατούσθαι, διότι την επάλειψιν των τοιχωμάτων ανέλαβεν άλλος φιλότιμος πατριώτης, ο κ. Γεώργιος Α. Παγώνης».

Ο ανταποκριτής Νικόλ. Παγώνης.

27-11-1926 Επαρχιακός Σύνδεσμος οδοποιίας οδού Κονίτσης-Μακεδονίας...

«Η προχθεσινή ημέρα εσημείωσε διά την Κόνιτσα στην περιφέρεια αυτής, ένα παρά πολύ δυνατό εμπρός διά την καθόλου προοδον, ευημερίαν και τον πολιτισμόν, ένα γενναίο σταθερό βήμα και δι' αυτήν ταύτην την ύπαρξιν αυτής.

Προχθές υπό την Προεδρία και τας ευλογίας του Σεβ. Μητροπολίτου συνέληξαν οι Πρόεδροι Κοινοτήτων του «Επαρχιακόν Σύνδεσμον οδοποιίας» διά του καταρτισμού του Δ.Σ. υπό την προεδρία της Α. Σεβασμιότητος και 8 μελών, ήτοι: Αλ. Φλώρου, Ν. Παπακώστα, Α. Λαμπρίδου, Β. Ζήση εκ Κονίτσης, Ι. Τσανούση εκ Μολίστης, Αγ. Πανταζή εκ Πισκακίου, Χ. Ρεμπέλη εκ Βουρμπιάννης και Αλ. Μαρτσέκη εκ Πυρσόγιαννης».

Όλοι αυτοί οι πρωτεργάτες του κάθε καλού και περύτεχνου, οι πρωτοξεκίνητοι χωριανοί, ανήσυχτοι και με μεγάλη αγωνία πάντα, πάλευαν γερά, σκληρά, για την πρόοδο και προκοπή της γενέτειρας Πυρσόγιαννης· πάσχιζαν μαζί με τους άρχοντάς τους, τους δασκάλους και τους παππάδες να φωτίσουν, να τονώσουν την καρδιά, να ζωντανέψουν τη σκέψη, να γλυκάνουν τα χείλη του κάθε πονεμένου χωριανού με χαμόγελο, να ανάψουν στα μάτια το ολόλαμπρο και παρήγορο φως του γέλιου, της ελπίδας και της νοσταλγίας, ιδία ημών των ξενιτεμένων πουλιών και της επιθυμίας για γρήγορη επιστροφή στα άγια εδάφη της γονικής ρίζας μας, κοντά στα ιερά, μεγαλόπρεπα, στα ολόισα, τα φουντωτά και βαθύσκια δέντρα, που οι πλατόριζες έμειναν σταθερά, βαθιά ριζωμένες στη γη και τα χοντρόκορμα κλωνάρια τράβηξαν κι αυτά προς τα ουράνια, και άλλα απ' αυτά άπλωσαν για να αγκαλιάσουν όλο το χωριό. Κι ακόμα για να βρεθούν οι δοκιμασμένοι ψυχικά και σωματικά χωριανοί, από το βαρύ φορτίο της ξενιτιάς, κοντά στα άλλα άγια δέντρα, που στα αμέτρητα γρατσουνίσματα του αδηφάγου χρόνου, άκουσαν χίλια δυο και είδαν τόσα πράγματα, τόσα γεγονότα και τόσες ιστορίες χαράς και

λύπης, που πολλές φορές τις ώρες αυτές, οι πατεράδες μας χωριανοί άκουγαν να αντηχούν γκράδες, τουφέκια και καριοφύλλια. Όλα αυτά και τα χαμόδεντρα ακόμα, που γνώρισαν και είδαν μπόρες και θεομηνίες, πολέμους και έχθρες, αρματωλούς και κλέφτες, φίλους και άφθονους και ποικίλους εχθρούς.

Και στα χρόνια αυτά τα δύσκολα, αυτά τα εχθροσκλαβωμένα δέντρα δεν έπαυσαν να στέκονται αγέρωχα, ηρωικά, μερόνυχτα σαν αρχαίες ιέρειες, σαν άγγελοι φύλακες του χωριού και προστάτες, που ασταμάτητα αγναντεύουν πέρα ως πέρα και στέλνουν το χαιρετισμό, τα γλυκοφιλήματα και την καλημέρα στα μακρινά δέντρα, στις πλαγιές, στα βουνά και στις ραχούλες και στο Σαραντάπορο, που με τα ολοκάθαρα νερά του θα μεταφέρει όλες αυτές τις φιλοφρονήσεις, την αγάπη και την πίστη σε όποιο Πυρσογιαννίτη και συγχωριανό συναντήσουν αυτά τα πολυτάξιδα νερά της γονικής περιοχής.

Έτσι, αγαπητέ μου χωριανέ και φίλε, διαβαίνει και τραβά μπροστά η ζωή, ασυγκίνητη, αδιάφορη, πάνω από τα ανθρώπινα δράματα, και όλοι γενικά οι άνθρωποι, αδύναμοι να σταματήσουν το άρμα της ζωής, κλώθουν και θα κλώθουν στη συνέχεια τη μοίρα τους.

Ένα παρήγορο, όμως, μένει σταθερό, αμετάβλητο: η τρανή υποχρέωση και το βαθύ αίσθημα ευγνωμοσύνης και ευχαριστίας προς τη Μάνα γη μας, την Πυρσογιαννή.

Ο μέγας Λατίνος ποιητής Οράτιος, ως ελέχθη, είπε και ελάλησε: «Ευτυχής εκείνος που μπορεί να ζει, να καλλιεργεί τον μικρόν αγρό, να αναπαύεται στη σκιά των δέντρων και να δροσίζεται στις καθάριες βρύσες».

ΣΤΑ ΠΕΤΑΧΤΑ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΑ ΟΣΟΙ ΔΕΙΝ ΞΕΡΟΥΝ

Στην κεντρική εκκλησία της Πυρσογιαννής «ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ», στο νάρθηκα επάνω, στεγάζεται αξιόλογο Μουσείο ανυπολογίστου αξίας, εικόνες και άλλα πολλά αντικείμενα του οίκου του Θεού.

Το 1974, από τον ιερό και του Σωτήρος (Νεκροταφείου) εκλάπησαν από ιερόσυλους εικόνες μεγάλης αρχαιολογικής αξίας (κειμήλια, εικόνες, βιβλία εκκλησιαστικά, ιερά άμφια και σκεύη).

Εσχάτως έμαθα ότι παλπάζ στο χωριό εχρημάτισε και ο Σπυρίδων Γιαντσούλης.

Κάθε παλαιοκαιρινό γενικά αντικείμενο είναι ο γλυκός αντίλαλος της κάθε χωριανής οικογένειας και της πλούσιας πατρογονικής παράδοσης.

Ο μεγάλος Πυρσογιαννίτης μάστορας Πασχάλης Ζούνης είπε: «Μην ψάχνετε να βρείτε κανένα, τίποτα· όλα τα γιοφύρια τα 'χουνε κάνει οι Πυρσογιαννίτες, καλοί μαστόροι και έμπειροι μηχανικοί...

...στη στροφή εκεί πάνω, στο δρόμο που είναι και δημόσιος, απάνω που πάμε για τα τσαραπλανά, είχανε, πώς να σου πω, είχανε το συνεργείο παράγκα που δουλεύανε οι μαστόροι, εκεί που ήταν η δουλειά.

Σ' αυτή την παράγκα πήγαιναν να φάνε, να πιούνε κατάκοποι τεχνίτες· οι μαστόροι αυτοί δούλευαν σκληρά, ήτουνε όλοι καλοί πελικάνοι, καλοί μαστόροι· όλους αυτούς χρέος μεγάλο είναι να τους μνημονεύουμε».

ΣΠΑΝΙΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Στα χέρια μου περιήλθε η από 5 Απριλίου 1967 επιστολή του εν Αμερική Προέδρου του Συλλόγου Πυρσογιαννιτών «Ο ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ», αείμνηστου Στέφανου Βέτσα, σταλείσα εις τον αείμνηστο Πυρσογιαννίτη Βασίλειον Βετσόπουλον... Μεταξύ των άλλων γράφει:

«Εκεί στην Πυρσόγιαννη είδαμε το φως του ήλιου για πρώτη φορά και λάβαμε τα νάματα της χριστιανοσύνης στο μικρό εκκλησάκι του χωριού μας, και στο Δημοτικό σχολείο μάθαμε τα πρώτα γράμματα.

Σπούδασα στη Ζωσιμαία Σχολή των Ιωαννίνων και ακαδημία. Έχω δίπλωμα διδασκάλου της εδώ Αρχιεπισκοπής. Εδίδαξα δέκα χρόνια σε απογευματινά σχολεία των εδώ ελλην. κοινοτήτων, αλλά τώρα ασχολούμαι ως χρυσοχόος και είμαι πολύ ενεργό μέλος στην κοινότητα του Αγίου Δημητρίου της Αστόριας· έχουμε το μεγαλύτερο ημερήσιο σχολείο εν Αμερική, είμαι Πρόεδρος της Σχολικής και Πρόεδρος της Πνευματικής Εστίας και της Σχολικής Επιτροπής.

Προσφορές αξιόλογες για την Πυρσόγιαννη, αλλά με όλα αυτά συνεχίζει στο γράμμα του ο ανωτέρω αξιόλογος και χαρισματικός Πυρσογιαννίτης και πολύ πολύ φίλος μου, αείμνηστος Στέφανος, δεν ξεχνούμε ποτέ το χωριό μας.

Εφέτος και διά τρίτην φοράν ανέλαβα Πρόεδρος και αρχίσαμε έρανον διά την ανέγερση νέου ιερού ναού, του Αγίου Μηνά στην Πυρσόγιαννη.

Στα περασμένα έτη, φροντίδι των εδώ μελών του Συλλόγου, εβοηθήσαμε το Σχολείο, ανηγέρθη Ταχυδρομείο Πυρσογιάννης, μικρό Νοσοκομείο, δυστυχώς μέχρι τώρα χωρίς γιατρό. Παρακαλώ να φροντίζετε σεις, με άλλους πατριώτες, να ενδιαφερθεί η ελληνική κυβέρνηση να στείλει ένα γιατρό που θα είναι εις θέση να εξυπηρετήσει τους χωριανούς μας αυτού και τα υπόλοιπα γειτονικά χωριά.

Με πατριωτική εκτίμηση

Στέφανος Βέτσας ή Βετσόπουλος του Δημητρίου.

ΦΟΡΟΜΠΗΧΤΙΚΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ

Όλοι οι τουρκοί εισπρακτικοί φόροι, καθ' όλη τη διάρκεια της σκληρής εχθρικής κατοχής, πέρα που ήσαν λίαν επαχθείς, δυσβάσταχτοι, αιματοβορικοί, καταπιεστικοί, είχαν ταυτόχρονα και διάφορους ονομαστικούς χαρακτηρισμούς, απίθανες εισπρακτικές δικαιολογίες, φιλύποπτες και άπληστες ονομασίες, όπως φορολογία, δόσιμο, χαράτσι, στρεμματικός, κεφαλικός φόρος, γεώμορο, φόρος δεκάτης, εισπραξη, επιβολή, επιβολή ειδικού φόρου επιβάρυνσης, βαρύς φορολογικός, πληρωμή, καταβολή φορατζή, μπέηδων και άλλων αξιωματικών, κ.λπ.

Για να δούμε τη διαφορά καλύτερα αυτών των τουρκικών φόρων, μεταξύ φορολογημένων Τούρκων και Ελλήνων, αναφέρω χαρακτηριστικά την περίπτωση αυτή:

«Ένας πασάς που είχε αμέτρητα λιβάδια και πολλά σπίτια, επλήρωνε μόνο για όλα αυτά 250 γρόσια, ενώ αντίθετα οι άμοιροι ραγιάδες Έλληνες επλήρωναν 6.000 γρόσια, για έναν ελάχιστο μικρό εδαφικό κλήρο, που δούλευαν σκληρά για τις οικογενειακές ανάγκες, και ένα σπίτι για οικογενειακή στέγαση».

ΜΑΘΕΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ

Οι αξιόλογοι Μαστόροι του χωριού μας, όταν τέλειωναν ένα τρανό οικοδομικό έργο και έπαιρναν τα δικαιούμενα λεφτά, δεν είχαν κανένα ψυχοπλάκωμα γι' αυτό το έργο, γιατί ξέρανε πως ήταν σιδηρόφκιαχτο από τα πρώτα και καλύτερα πυρσογιαννίτικα χέρια· αντίθετα είχαν κούραση μεγάλη και αγωνία μέχρις ότου βρούνε άλλη ανάλογη εργασία καρποφόρα. Η κάθε δουλειά έβγαινε καλή όσο μεγάλη κι αν ήταν· πύργος και κάθε άλλη εργατική απασχόληση, δεν τους τρώμαζε. Πίστευαν πως πύργος δεν στεριώνεται ούτε χτίζεται μόνο από έναν τεχνίτη απλό μαστορα, αλλά από ένα μεστό, έμπειρο, ολοκληρωμένο μπουλούκι μαστόρων της πέτρας, από τη συνδρομή και την προσπάθεια

όλων των συντρόφων χωριανών, που είχαν την ίδια μοίρα, το ίδιο πεπρωμένο.

Ο κάθε τεχνίτης δεν θεωρούσε τον εαυτόν του πιο σπουδαίο, ανώτερο και σοφότερο απ' όλους τους άλλους συνεργάτες και βοηθούς. Σέβονταν αληθινά και αναγνώριζαν την πείρα, την ελευθερία της σκέψης, της γνώσης, την προσφορά γενικά, την προσοχή και την προσπάθεια την ομαδική.

Η εν γένει ομαδικότης ήταν σιγουριά, θάρρος και ασφάλεια· ήταν το πνευματικό, το χωριανό κοινοτικό και κοινωνικό αλάτι, που προφύλαττε από τη σαπίλα, τη διάλυση, την εξαφάνιση της ίδιας χαρισματικής, θεόδοτης, λαϊκής πυρσογιαννίτικης μαστορικής τέχνης. Είχαν μ' άλλα λόγια το Χριστό μπροστά τους, φίλο και φύλακα· το Χριστό που είπε: «Θαρσείτε, εγώ νενίκηκα τον κόσμο».

Ένα υποδηματοποιείο που έσβησε στα βάθη της μνήμης και που τώρα συμπτωματικά το θυμήθηκα, ήταν στα χρόνια τα δικά μου, στο χωριό, με όμορφη ταμπέλα, με την επιγραφή μάλιστα «Στερεότης». Αφεντικό και αγαθός και τίμιος άνθρωπος ήταν ο χωριανός μας Ν. Νούτσης..., αλλά και πόσα άλλα, απλά, παστρικά, χωρίς τίποτα το περιττό, ποτισμένα όμως με μπόλικο αίμα, με μεγάλες θυσίες, χωριανά μαστοροεργέλματα δεν τα πήρε ασημάδευτα, άσπλαχνα, ο σημερινός σαρωτικός αγέρας του εκσυγχρονισμού και του μοντερνισμού. Δεν χάθηκε όμως η ψυχή τους· δεν έπαυσε να υπάρχει στη μνήμη μας κάτι που υπήρξε όμορφο, χρήσιμο, αποκλειστικό στο χωριό και τους χωριανούς, μια φορά κι έναν καιρό, στην εποχή τους.

ΘΕΜΑ 7°

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ-ΣΤΟΛΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Το ξενοδοχείο αυτό της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης, το καμάρι μας, που δίδει νόημα, στόχασμα, περιεχόμενο και σκοπό της ζωής μας, με τον πελώριον σύντροφο γερο-πλάτανο, αυτόν τον αιώνιο και αμάραντο φύλακα, ολότελα χαρίζει χάρη, ομορφιά και λάμψη. Αυτό το άριστο αρχιτεκτονικό στολίδι, το καλαισθητό, το φιλόκαλο αριστοτέχνημα, που τώρα άλλαξε κυριολεκτικά με το ολοκλήρωμα της αναπαλαίωσης και την επέκταση και πρόσθεση συγχρονισμένων, εξυπηρετικών και βολικών δωματίων, είναι αληθινά μοναδικό στο χώρο του νέου Δήμου Μαστοροχωριών.

Στο παραδοσιακό αυτό ξενοδοχειακό χρυσό παλάτι μας, πέρα από τη φυσική ομορφιά, το θέλγητρο, την κομψότητα και την καλλιτεχνία, μέσα στο πλέον κατάλληλο εδαφικό χώρο της Μάνας γης μας, υπάρχει συν τοις άλλοις μεγάλος χώρος για καφέ, για συνεστιάσεις και για εορταστικές συγκεντρώσεις. Στο ξενοδοχειακό συγκρότημά μας, ξεχωρίζει ολοκάθαρα το μεγάλο, το πολυφροντισμένο εποίκοδομητικό δούλεμα, το μεράκι, η καλαισθησία, η επιμέλεια του λαϊκού Πυρσογιαννίτη μάστορα, ειδικά στη ραφή, στο καλά πετυχημένο αρμολόι, στο λεπτότεχνο πελέκημα της χωριανής πέτρας και του ξύλου.

Έξω, καμαρωτός, μεγαλοπρεπής, ολύμπιος, ο γερο-πλάτανος περιτριγυρίζεται γύρω-γύρω από ένα μεγάλο, λατρευτικό, εορταστικό πανηγυρικό χώρο, που γέμιζε από τους τότε μόνιμους κατοίκους του χωριού... και τώρα από τους ξενιτεμένους πατριώτες που έρχονται στα γιορτάσια. Αυτός ο γεμάτος μνήμες, αναμνήσεις, βιώματα, λύπες και χαρές, κάθε φορά θυμίζει τις άλλοτε πλούσιες, τις απονήρευτες και ένδοξες εποχές της τότε πληθυσμιακής άνθησης, που, τώρα, στα βαθιά γηρατειά μου, άφησαν μόνο μια

σπίθα, μια μικρή αναλαμπή, ένα ζωντανό σπινθηροβόλημα μέσα στη ζεστή χόβολη, που ευτυχώς φαίνεται παρήγορα ότι αρχίζει σιγά-σιγά να ξαναζωντανεύει προς χαρά όλων μας αυτός ο άγιος πατρογονικός χώρος και δίδει την ελπίδα πως μέρα με τη μέρα θα γίνει ξανά ένα μεγάλο, ζωντανό, ελπιδοφόρο, ανθρώπινο σήμερα, μια παρουσίαση της ζωής της προγονικής τόσων αιώνων, αλλά ταυτόχρονα και πάλι τόπος και χρόνος γλεντιού, αγαλλίασης, ερεύνης και αφορμής για στοχασμό.

Ταυτόσημο «ξενοδοχείο» και «γερο-πλάτανος» ουράνια θεϊκή ομορφιά.

ΘΕΜΑ 8^ο

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟ ΣΤΕΡΝΟ, ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΟ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΟΝΗΜΑ

Έντονα και βαθιά συναισθήματα αγάπης και ενδιαφέροντος και ένα ζωηφόρο και ζωτικό απήχημα υπεραισθησίας, με έκαναν να συνεχίσω τη συγγραφή της πατρογονικής ιστορίας και της γνήσιας και σοφής χωριανής παράδοσης και το εις χείρας σας πέμπτο λαογραφικό βιβλίο μου.

Κατά πρώτο και κύριο λόγο ήταν η απύθμενη και απέραντη αγάπη προς τη γενέτειρά μας Πυρσόγιαννη, την ολόχρυση αυτή Μάνα της Μαστοριάς, της λεβεντιάς, των παρθένων αθώων παιδικών χρόνων, των ωραίων νεανικών οραματισμών και των ονείρων μας των νανουριστικών.

Κατά δεύτερο λόγο, εξίσου σημαντικό, ήταν να θυμίσω και να προκαλέσω, καρδιακά, βλάμικα και πατριωτικά, την ποθητή νοσταλγία, τη σφόδρα καήλα, το λαχταριστό πόθο και τη ζωηρή επιθυμία, να επιστρέψει ο κάθε χωριανός, ταξιδιάρης, ταπεινός προσκυνητής, στο πατρικό σπίτι, κοντά στους δικούς του, στους αδύναμους από τη μακρόχρονη προσμονή, τους Γονείς.

Αυτή την κρυφή και μεγάλη καήλα προσπάθησα να την κάνω εδώ —όπως σε προηγούμενα βιβλία μου ελέχθη— χαρούμενο, νανουριστικό, νοσταλγικό τραγούδι γυρισμού στη θρεφτάρρα, γεννοβόλα γη μας.

Μάλιστα σ' αυτήν που είναι σύμβολο, φλάμπουρο της χωριανής πίστης, της παραδοσιακής ιστορίας και της ποίησης, και του χωριανού τραγουδιού.

Αυτή η γενέθλια πατρογονική γη μας, το καμάρι μας, που ολάκερα χρόνια και ζαμάνια μας περιμένει λαχταριστά, ατελείωτα, όλους μας, με ιδιαίτερη στοργή, με θέρμη, αγάπη, λατρεία και συνειδητό καμάρι, ίδια σαν τη πιστή και αφοσιωμένη Πηνελόπη του πολυπλόκτου Οδυσσέα.

Είναι πολύ σωστό ο κάθε ταξιδιώτης, που είναι γεννημένος με πηγαία και φυσική αγάπη προς τη γενέτειρα πατρίδα του, ν' αγαπά ξέχωρα με τον καταδικό του τρόπο, με το δικό του βαρόμετρο, αυτή τη χωριανή γη· φρονώ χωρίς κανένα ταλάντευμα, με ανιδιοτελή στοργή, με σωστό πνεύμα θυσίας, αφοσίωσης και αυταπάρησης. Πέρα απ' αυτό η πραγματική αγάπη προς αυτόν τον γονικό τόπο σφυρηλατεί και διαμορφώνει δυνατούς χαρακτήρες, χρηστούς πολίτες, ενάρετους και αγαθούς ανθρώπους και γενναίους φιλοπάτριδες, έστω κι αν η φιλοπατρία και ο ηρωισμός απαιτούσε πάντατε ποταμούς αίματος και θυσίες —και ειδικά στις πιο κρίσιμες εποχές.

Και εδώ επιμένω ευγενικά να προκαλέσω το ενδιαφέρον, τη γλυκιά νοσταλγία, την άρρητη, την αδιάσπαστη ονειροπόληση και αγάπη προς την Πυρσόγιαννη, με την εγκάρδια και ολόψυχη ευχή μου. Ο καθένας πατριώτης και φίλος να πασχίσει να διατηρηθεί αλώβητος, σαν πολύ χρήσιμος και δημιουργικός νοσταλγικός ερεθισμός· να κρατήσει γερά τον πόθο του, σαν λαμπρό φως που θα φωτίζει ασταμάτητα όχι μόνο σαν παρελθόν που διάβηκε, σαν χθες που έφυγε, αλλά και σαν τωρινή σημερινή αξία, χαρά και συγκίνηση. Και με την προτροπή ακόμα να διαβάσει —το ξανατονίζω πάλι— βιβλία κάθε χωριανού συγγραφέα και άλλων βιβλιόφιλων συμπατριωτών, που γράφουν σε περιοδικά και σε ανάλογες εφημερίδες. Για τα βιβλία γενικά και για την αξία τους, ο Νεόφυτος Δούκας είπε χαρακτηριστικά: «Και αν είχα και θησαυρό χρημάτων, ήθελα να τον εξοδιάσω εις θησαυρόν βιβλίων».

Κι εδώ προσθέτω ότι όλα τα χωριανά μας βιβλία, που ο αέναος χρόνος τα κάνει πολύτιμα, μοιάζουν αληθινά σαν τα αειθαλή δέντρα, που έχουν πάντα ανθό, καρπό, ίσκιο και οσφιά για τους καλοθελητές.

Και κατά τρίτο λόγο, σημαντικό, κεφαλαιώδη, ιστορικό για μένα σταθμό, που έγγραψα γρήγορα, με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση το πέμπτο αυτό λαογραφικό πόνημά μου, ήταν η πράγματι πρωτοφανέρωτη γραπτή πληροφορία που μου πρόσφερε ο αγαπητός σ' όλους μας και φίλος Πρόεδρος της Πυρσόγιαννης Βασίλης Παπαγεωργίου, ότι ο πατέρας μου Ιωάννης Π. Τσίπας και ο θείος μου Αλέξης Π. Τσίπας έχτισαν το γεφύρι της Τοπόλιτσας Πλάκας Κονίτσης, το 1903.

Την ίδια ακριβώς είδηση τη βρήκα και στο αξιόλογο περιοδικό «Κόνιτσα» (τεύχος 51, σελ. 30-34, έτος 1984), που έγραψε ο αείμνηστος της πρόεδρος και εξαίρετος χωριανός Πέτρος Φρόντζος, ο δωρητής ολόκληρου του σπιτιού του επί της οδού Ζήνωνος 27, όπου εκεί μέσα, στην άπλα του και την ομορφιά, στεγάζεται το θαυμαστό πνευματικό μας Πυρσογιαννίτικο Κέντρο.

Το μόνο που μπορώ να προσθέσω εδώ —λίγα επιπλέον, στα όσα έγραψα πιο πάνω, σε ξεχωριστό κεφάλαιο για το γεφύρι της Τοπόλιτσας— είναι πράγματι αυτό: δεν εγνώριζα ότι ο πατέρας μου και ο θείος μου ήταν μαστόροι· ήξερα και άκουγα ότι ο πατέρας μου ήταν στην Αμερική από το Δεκέμβριο του 1909 και γύρισε μετά 13 χρόνια στα Γιάν-

νενα, όπου και εμπορεύονταν εκεί μέχρι το 1930 και στη συνέχεια στην Αθήνα· ο δε θείος μου Αλέξης, στα Γιάννενα, ηργάζετο από πολλών ετών ξενοδόχος.

Γι' αυτό οι παραπάνω ειδήσεις του Βασίλη και του Πέτρου, το ευχάριστο αυτό μαντάτο ομολογώ, ήταν ουρανοκατέβατο μυθικό άγγελμα, αγγελικά πλασμένο για μένα· ήταν μια λαμπερή, γιγάντια αστραπή εν αιθρία, ήταν μια ευδία καλοκαιρινή ημέρα εν ώρα χειμώνα, ένα αστραπήβολο και ακτινοβόλο σελάγισμα, ένα φωτεινό μετέωρο. Κι ακόμα μπορώ να πω πως ένιωσα να πέφτει επάνω μου ολόκληρο το πετροφόρο σύμβολο του συγκροτήματος της Κράτας.

Αναμφισβήτητα χιλιοαξίζει η πληροφορία αυτή, που είναι για μένα πολύτιμο γονικό κεφάλαιο, σπάνιο καθαρό κειμήλιο και ολόκληρος θησαυρός, που δίκαια περιελήφθη μέσα στο παρόν βιβλίο, για πλήρη αποκατάσταση της αλήθειας, της άκακης, της άδολης ανακολουθίας μου. Στη συνέχεια αναγκαίο είναι να πούμε δοσμένα χαρίσματα που πήραμε από την Πυρσόγιαννη.

ΔΟΣΜΕΝΑ ΧΑΡΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ

Η Πυρσόγιαννη μας αξίωσε να κάνουμε ένα μεγάλο αβέβαιο ταξίδι, που από μας τους ίδιους θα εξαρτάτο αν αυτό το μακρινό βατσουνοστρωμένο ταξιδάκι, πέρα από τη γενέτειρά μας, θα ήτο παραγωγικό, ευχάριστο, χορταστικό, τίμιο και ανθρώπινο στην παροχή.

Ο καθένας χωριανός οδοιπόρος της ζωής, ο ανιχνευτής, ο δημιουργός, θα βρεθεί στην αδήριτη ανάγκη να πει το ΝΑΙ στη ζωή ή το ΟΧΙ στην αποτυχία. Από τον κάθε χωριανό, απ' όλους μας δηλαδή, εξαρτάται να κάνουμε το μεγάλο άλμα της ομολογίας ΝΑΙ ή ΟΧΙ.

Η Πυρσόγιαννη, αυτή η χρυσομάνα, μας προετοίμασε όλους μας να βγούμε σ' άλλους τόπους και σ' άλλες μεριές, δουλειά, προκοπή, μάθηση τέχνης, πνευματική και υλική σύναξη και δημιουργία.

Μας έμαθε το είναι μας και όλος ο εσωτερικός μας κόσμος να πλημμυρίζει, να ξεχειλίζει από αγάπη και ενδιαφέρον, από ειλικρίνεια αισθημάτων και ανθρωπισμού.

Έδωσε στα πρωτοπόρα, τα έξυπνα και τυχερά παιδιά, που είχαν πνευματική λογογραφική προδιάθεση κάπως ξέχωρη, και χάρισε επιπλέον το θείο προνόμιο, ο καθένας, υπεύθυνα να γράφει αληθινά, καθαρά, χωρίς υπολογισμούς συμφεροντολογικούς, χωρίς ιδιαίτερες επιτηδεύσεις, αλλά να είναι πάντα ζωντανά, παρόντα, αυστηρά, στην ανεμπόδιστη τήρηση της προγονικής παράδοσης, στις γονικές ιστορίες, σ' όλα τα δεδοκιμασμένα και βέβαια γεγονότα του χωριού μας.

Και σαν πολύ τυχερό παιδί της Μάνας γης μας, της πάντα ζωντανής γενέτειρας, της γεννοβόλας, χρυσοαξιώθηκα να γράφω για την πνευματική μας λαογραφική ιστορία, που —εδώ που τα λέμε— δεν είναι καθόλου εύκολη, ούτε εύκολα περνάει η ώρα σου, γαλήνια, και χωρίς σκέψεις και αγωνίες.

Η συγγραφική εργασία των λογίων, η λογοτεχνική τέχνη, λόγω των εκάστοτε παρουσιαζομένων εμποδίων και των άφθονων δυσκολιών, είναι στην πράξη μια επίπονη, κουραστική, εξαντλητική διαδικασία, μια σκληρή δοκιμή· δεν είναι ένα απλό πλέξιμο, ένα όπως-όπως αράδιασμα, μια άτεχνη παράθεση και καταχώριση στη σειρά λέξεων άζυμων, ακατάληπτων, άγουστων.

Όλα σχεδόν τα στάδια γραφής δεν είναι σαν μια στιγμιαία ρουφηξιά, ανακουφιστική, αρωματικού ταμπάκου, αλλά είναι μια αδιάκοπη πάλη που διαρκεί ακόμα πολλές πενταετίες και δεκαετίες.

Στην αρχή ως ιδέα να ζωγραφίσεις την Πυρσόγιαννη, το αγαπημένο σου χωριό, στο άσπρο χαρτί με τον κονδυλοφόρο, είναι ένα ωραίο όνειρο καλοκαιρινής αστρόφεγγης νύχτας, όταν όμως αρχίζεις να καταπιάνεσαι με τη γραφή, όταν παίρνεις ένα κεφάλαιο, στο προχώρημα κάθε λίγο σταματάς, νιώθεις το μυαλό να σταματά, να μην είναι καλός αρωγός και άξιος συνεπικούρος, και το ξαναπιάνεις πολλές φορές ώσπου να του δώσεις κατ' ανάγκην την τελική φραστική, γλωσσολογική, την ορθογραφική και συντακτική μορφή.

Κι ακόμα, όταν πας στο ούτω πώς ολοκληρωμένο κείμενο να βάλεις την υπογραφή σου ή να το παραδώσεις στο τυπογραφείο, φθάνοντας στο σημείο εδώ να κάνεις το Σταυρό σου. Ε! και τότε νομίζεις ότι κάτι του λείπει ακόμα, μ' άλλα λόγια η σπίθα της αμφιβολίας πάντα σε συντροφεύει.

Στο σημείο αυτό δυο παραδείγματα δεν βλάπτουν, που αφορούν δυο μεγάλους ιστορικούς θεατρικούς συγγραφείς, διηγηματογράφους και δημοσιογράφους των εφημερίδων «Ελεύθερο Βήμα» και «Αθηναϊκά Νέα», που ομολογούν και αναγνωρίζουν κι αυτοί τις άπειρες δυσκολίες, τις ποικίλες αμφιβολίες που συνήνητησαν στο μεγάλο συγγραφικό τους έργο.

Ο ηπειρωτικής καταγωγής Σπύρος Μελάς, με τα περίφημα χρονογραφήματά του και το θεατρικό του έργο «Ο Μπαμπάς Εκπαιδεύεται», έγραφε πως δεν είναι τόσο εύκολο να γράψεις ένα χρονογράφημα ή άλλο γραπτό, ιστορικό λογογραφικό κείμενο. Αρχίζεις πολλές φορές το πρωί —με συντροφιά τον καφέ και το τσιγάρο σου— το γράψιμο και το τελειώνεις κοντά στο μεσημέρι και στη συνέχεια για την άλλη εφημερίδα αρχίζεις πάλι για τον ίδιο σκοπό, με τις ίδιες δυσκολίες και τις ίδιες διαλείψεις και σε πιάνει το απογευματάκι και άλλες φορές και λίγο η νύχτα. Στο μεταξύ, δυο καλάθια αχρήστων ήταν γεμάτα, από το χαρτί που έγραφε και ξεγραφε, ώσπου το ολόκληρο κείμενό του να πάρει την οριστική μορφή του.

Ανάλογα ενεργούσε και ο άλλος εξίσου μεγάλος λόγιος και συγγραφέας του θεατρικού έργου «Τα αρραβωνιάσματα», ο Δημήτρης Μπόγρης, που τότε άφησε εποχή. Ο εν λόγω πνευματικός άνθρωπος, γυρίζοντας ως πολεμικός ανταποκριτής αθηναϊκών εφημερίδων, πέρασε από τα Γιάννενα και ζήτησε από τον Μεράρχο της 8ης Μεραρχίας, να του παραχωρηθεί ένας μικρός κατάλληλος χώρος, για να γράψει τις ζωντανές εντυπώσεις του από τα πεδία των πολεμικών επιχειρήσεων στην περιοχή της Ηπείρου. Κατ' εντολή του κ. Μεράρχου, ο Διοικητής του 942 Κέντρου Διερχομένων, αείμνηστος Νικόλαος Κόντος, έφερε τον Δημ. Μπόγρη στο γραφείο μου, που υπηρετούσα ως έφεδρος αξιωματικός, ταμίας του 942 Κέντρου Διερχομένων.

Ομολογώ ότι εγώ βλέποντας για πρώτη φορά τον μέγα αυτόν πνευματικό άντρα, τα 'χασα ολοσχερώς· νόμισα, χωρίς υπερβολή, ότι κατέβηκε ο μεγαλόπρεπος, ο θεοφύλακτος Όλυμπος με τους 12 θεούς της Ελλάδας —άλλωστε, εδώ που τα λέμε, δεν είχα ασχοληθεί στα σοβαρά με ιστορίες, με γονικά γεγονότα και πατρογονικές παραδόσεις, μύθους και παραμύθια.

Στην περίπτωση αυτή, το άξιο θαυμασμού ήταν όταν ο φιλοξενούμενος και καθ' όλα σεβαστός γίγας του πνεύματος, έγραφε συνέχεια τα γραπτά πολεμικά γεγονότα, σταματούσε και με ρωτούσε συχνά πώς βλέπω την πρόταση αυτή ή τη διατύπωση ή καμιά φορά και τη λέξη την απλή.

Και μου έλεγε: «Φαίνεται πως κάτι λείπει εδώ, πως δεν ταιριάζει καλά η λέξη αυτή». Εγώ εκείνη τη στιγμή έμοιαζα αμήχανος σαν τυφλός που δεν βλέπει ούτε τη μύτη. Φυσικά του απαντούσα πως είναι το περιεχόμενο και η γραφή ένα ταιριαστό καλλιτεχνικό

αρμολοί. Αυτή η θαυμάσια για μένα, η χαρισματική θεόπεμπτη φιλοξενία, το θείο δώρο, ήταν αληθινά ένα εκπαιδευτήριο αφομοιωτικό, πνευματικό σχολείο ανωτέρας πνευματικής κλάσης και φροντιστήριο μάθησης, αναπάντεχο, λίαν καρποφόρο και ελπιδοφόρο.

Εδώ σταματώ το κεφάλαιο αυτό με ενδεχόμενες άθελες, πολλές φορές, ελλείψεις και περικοπές λόγω περιορισμένου χώρου. Κι ας, καλόκαρδα, όλοι μας δούμε και τα άλλα ενδιαφέροντα πατρογονικά θέματα της Πυρσόγιαννης, έστω και περιληπτικά.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινίσω καθαρά πως το χαρτί των κειμένων μου είναι πολύτιμο για μένα και τα έξοδα της εκδόσεως είναι πολλά για το βαλάντιο το δικό μου· αναγκάζομαι να περικόψω προτάσεις ολόκληρες, να περιορίσω το άπλωμα, να στενέψω τις διατυπώσεις, να συντομεύσω την έκφραση και το γραφικό λόγο μου και τη σκέψη. Λυπούμαι γι' αυτό και ζητώ κατανόηση στις κρίσεις σας. Ευχαριστώ.

ΘΕΜΑ 9^ο ΚΑΥΧΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΙΝΕΣΙΑ

Εμείς οι χωριανοί βλάμηδες και φίλοι, όπου κι αν βρεθούμε, έχουμε την ανέλπιστα τύχη, τη μέγιστη ευτυχία, την ενδεχόμενη χαρά και το πλέον χαρισματικό προνόμιο να επιδείξουμε άφοβα και να φανερώσουμε ξάστερα, με όλα τα ειρηνικά, χρήσιμα και αποδοτικά μέσα που ο καθένας μας διαθέτει, όλες τις ακλόνητες, τις αδιαφιλονίκητες και παρθένες φυσικές ομορφιές, που λαμπροπεριτογυρίζουν την Πυρσόγιαννη ολάκερη, λόγω της εξαιρετικής περιβλεπτής θέσης της.

Ακόμα έχουμε τη δυνατότητα και την υποχρέωση ταυτόχρονα, να προβάλλουμε και τον πιο απίθανο σε δόξα και μεγαλοπρέπεια δικό μας Σαραντάπορο, αυτό το φημισμένο, το πολυθρύλητο περήφανο ποτάμι, που τόσο αίμα πατριωτών και Ελλήνων χύθηκε σε τόσους πολεμικούς αγώνες. Ναι, αυτό το ασυναγώνιστο ποτάμι, που στο διάβα του δεν αρνείται να δεχθεί φιλόξενα, αδελφικά, όλα τα νερά, λίγα και πολλά, που ασμένως κατέρχονται από βουνοκορφές και λόγγους, γρήγορα, για να το βοηθήσουν να γίνει πιο μεγάλο αυτό, να αποκτήσει άκουσμα και διαλάλημα δυνατό.

Μάλιστα, αγαπητοί χωριανοί, καλόδεχτοι γείτονες και φίλοι, καμαρωτά, επιπρόσθετα, αξίζει να παρουσιάσουμε, σαν απλό χάιδεμα, σαν παρήγορο, χαρούμενο, λουλουδοστολισμένο, γαμπριάτικο μπαϊράκι, σαν πολεμικό λάβαρο, σαν τιμημένη και ένδοξη σημαία και για το καλό της Πυρσόγιαννης, αυτό το σπουδαίο, θεόσταλτο, φυσικό μεγαλουργικό ποτάμι μας, που η κατευθυντήρια πορεία του είναι οφιοειδής, πολύ ελικοειδής, που τα παλιά χρόνια, ελλείπει γεφυρών, οι κυρατζήδες με τις μεγάλες μούλες τους και οι άλλοι οδοιπόροι και περασιάρηδες, τον διάβαιναν πολλές φορές αυτόν τον ασίκη ποταμό πεζοπορώντας και πεζοδρομώντας μάλιστα με χίλιους δυο φόβους και τρόμους.

Τέλος, θα ήταν μεγάλο λάθος, εγκληματική παράλειψη και σωστή εσκεμμένη ιεροσυλία και ασέβεια, εάν αποφεύγαμε να παρουσιάσουμε εμείς όλοι οι χωριανοί και φίλοι την πολύ εμπειρική, επιδέξια, αξιοθέατη και αξιοτίμητη πυρσογιαννίτικη επαγγελματική, αυθόρμητη, δεξιοτεχνική, κτιστική τέχνη των μαστόρων και των μπουλουκιών μας, όλων αυτών γενικά των απλών μαστόρων με τις πολλές φυσικές και εμπειρικές τεχνικές γνώσεις τους, τις μεγάλες, τολμηρές πνευματικές συλλήψεις, που έδειχναν για όλα αυτά ιδιαίτερη φροντίδα, ενεργό μέλημα, αδιάπτωτο ενδιαφέρον, αλύγιστη και χαλύβδι-

νη θέληση, εμμονή και προσήλωση, μάλιστα σε κάθε εργασία τους, σε κάθε εμπειριστωμένο καλαίσθητο δημιούργημά τους.

Αυτούς τους εξαιρετους καλλιτέχνες, πλαστουργούς, μαστόρους χωριανούς, τα γνήσια παιδιά της Πυρσόγιαννης, αυτό το μεγάλο και ανεκτίμητο χωριανό κεφάλαιο που τόσα πρόσφερε στον ελλαδικό χώρο, την άφθαστη τέχνη τους που είναι αυτή ένα απίθανο ποίημα άνευ λέξεων, που εξημερώνει ήθη, που εμβολιάζει τους ανθρώπους προς τη φύση· εδώ φρόνιμο είναι ξεχωριστά να προβάλλουμε όλους αυτούς ιδιαίτερα, τονίζω, άφοβα, χωρίς δειλίασμα, χωρίς κιότισμα, χωρίς λιγοκαρδία και λιγοψυχία, χωρίς ιδιαίτερες προλήψεις. Στέριωσαν μέχρι τα ουράνια, με τα στιβαρά χέρια, με τα κοφτερά και σπαθάτα μυαλά τους, με άδειο το μαθητικό τσουβάλι από γραμματικές γνώσεις, θεμέλιωσαν, έχτισαν, αναστήλωσαν και ολοκλήρωσαν στη συνέχεια ασυναγώνιστα, μεγάλα, καλαίσθητα, λιθόκτιστα, μονότοξα και πολυκάμαρα γεφύρια, με πολλές καλοπελεκημένες πέτρες και σταυροθόλια, μεγαλόπρεπα θαυμαστά κτιριακά έργα, παλάτια, αρχοντόσπιτα, πύργους κ.λπ., που στη συνέχεια λεπτομερώς θα τα δούμε.

Ακόμα πρέπει να πούμε και να τονίζουμε όλοι μας γενικά, σε κάθε ευκαιρία, τον υπέρτατο ηρωισμό, την αντοχή, την αυθόρμητη θυσία και την ανυπέροχτη προσφορά όλων των χωριανών τάξεων και αρχόντων της Πυρσόγιαννης, που ήταν πραγματι θαυματουργοί, σωτήριοι στα χρόνια τα παλιά της αδιαπέραστης, της ατίθασης αλβανοτουρκικής κυριαρχίας, σωτήριοι θεματοφύλακες και ιεραπόστολοι και σήμερα ακόμα του χωριού μας, όλων των ιερών και οσίων και ταπεινοί και περήφανοι, ταυτόχρονα, επιτηρητές και φυλαχτές του συνοριακού πατρογονικού εδάφους και αυτών ακόμα των προγονικών τάφων, που βρίσκονται στον Τραχηλάση της γενέτειράς μας, σ' αυτό το αιώνιο, το αθόρυβο και γαλήνιο ησυχαστήριο.

Εδώ χαρακτηριστικά θυμάμαι, όταν είμεθα στην Πυρσόγιαννη μικρά παιδιά, ό,τι μας λέγανε οι μεγάλοι, οι καταξιωμένοι λαϊκοί μαστόροι καλλιτέχνες του χωριού μας, για τις φανταστικές δημιουργίες τους, τα ακούγαμε με μεγάλη απληστία, με ολάνοιχτα μάτια και τεντωμένα αφτιά, με ιδιαίτερη προσοχή, ανάλογη περιέργεια, αλλά και με δέουσα ευλάβεια και ταπεινωση.

Όλα αυτά πέρα από τα καμαρώματά μας τα χαράζαμε στην καρδιά μας με έντονα γράμματα, που τώρα στα κατοπινά μας χρόνια, τα διαβάζουμε ο καθένας μας πολύ μεγεθυμένα, πολύ μεγαλωμένα, τρισδιάστατα.

Κι ακόμα μπορούμε να πούμε ασταμάτητα, τολμηρά, πως τα μικρά παιδιά της Πυρσόγιαννης ζούσαν και μεγάλωναν με τη σκέψη, με το γλυκό και μοναδικό όνειρο, τότε θα 'ρθει η άγια μέρα, τότε θα 'ρθει η άνοιξη, θα 'ρθουν τα χελιδόνια, που θα ενταχθούν μέσα στα άριστα οργανωμένα μπουλούκια των μαστόρων, για να συνεχίσουν εργαζόμενα με τον καιρό τους, ειλικρινά και τίμια, με τις έμφυτες και επίκτητες ικανότητές τους, να γίνουν μπροστάρηδες μαστόροι, τεχνίτες της πέτρας και αυτοί οι νεοσσοί.

Αυτά μάλιστα τα μικρά παιδούλια, τα τσιράκια της Πυρσόγιαννης, που ονειρεύονταν να αφήσουν καλό μαστορικό όνομα —που είναι το κόσμημα της ψυχής— και να εξυψώσουν πιο πάνω τη λαϊκή φαντασία και να μεταλαμπαδεύσουν κι αυτοί τη φλόγα της λαϊκής γονικής τέχνης στις ερχόμενες νέες γενιές του χωριού μας.

Και είναι δίκαιο στο χώρο εδώ στο θέμα μου, για ξέχωρο καύχημα, αγλάισμα και σέμνωμα, γιατί πραγματι με τον καιρό, σ' όλες τις εποχές, βγήκαν όλοι πανάξιοι μαστόροι που άφησαν εποχή αδιάλειπτη και παράδειγμα για μίμηση, για μάθηση, πάνω σε περισπούδαστα και περίτεχνα τεχνικά μαστορικά έργα. Είχαν ακούσει χρόνια ολάκερα πως ο μάστορας εκείνος που διδάσκεται τη μαστορική τέχνη και δεν την εφαρμόζει

καλά, αποδοτικά στην πράξη, μοιάζει μ' εκείνο το γεωργό που πάει στο χωράφι χωρίς αλέτρι και δικέλλια. Κι αυτό τα παιδιά δεν το ήθελαν.

Με ιδιαίτερη και ξέχωρη χαρά σημειώνω εδώ ότι οι εκατό και πλέον μόνιμοι το χειμώνα ζηλωτές και ιδεαλιστές κάτοικοι, με αυθόρμητη προσωπική εργασία, μαζί με τους άλλους άξιους κοινοτικούς άρχοντες και με τον αναγνωρισμένης ικανότητας και προικισμένο με διάφανη και χαρακτηριστική ιδιοφυΐα, πρόεδρον Βασίλη Παπαγεωργίου, και τους εκάστοτε εκλεγόμενους άρχοντες της Προοδευτικής Ένωσης, έκαναν και συνεχίζουν να κάνουν θαύματα και πράγματα εκεί επάνω στο χωριό μας, αυτό που σήμερα, μεταξύ ίσων, έγινε έδρα του Νέου Δήμου Μαστοροχωριών.

Τα πεσμένα, κατά πολύ επικίνδυνα, ερειπωμένα σπίτια και αυτά τα διαθρωμένα ξύλα και οι γρέντες καθαρίστηκαν ολοσχερώς και όλα τα υλικά και τα άχρηστα πράγματα περιορίστηκαν καλά, με τάξη, σε μια μόνο γωνία του ανοιχτόμερου οικοπέδου, που ο ελεύθερος άλλος χώρος είναι στη διάθεση των παιδιών, για παιχνίδια και χαρές.

Όλα αυτά τα φθαρμένα υλικά, σωλήνες, πόμοια, πόρτες, κ.λπ., που τα συνδέουν ένα κοινό ενωτικό στοιχείο, η φθορά και ο χρόνος, ασκούν μια ακατανίκητη γοητεία, μια σαγηνευτική ελκυστικότητα, τα κάνουν φίλια και ζωντανά, γιατί όλα αυτά τα παλιωμένα, τα παλαιολιθικά, τα εγκαταλειμμένα σπίτια κουβαλάνε και θυμίζουν μνήμες, αναμνήσεις, μνημοσύνες πολλές, ιστορίες σπουδαίων γεγονότων, αφοσίους μύθους και αξιομνημόνευτες, απαράμιλλες εθνοπρογονικές και χωριατές παραδόσεις. Σηκώνουν πανέμορφες μνήμες που είναι η ευωδία των καλών πράξεων και καλλιτεχνικών μαστορικών έργων.

Κι όλοι αυτοί οι αναφερόμενοι τώρα καινούριοι χωριανοί, ταυτόχρονα, έφκιασαν κτίρια καινούρια κοινής ωφελείας: ιατρεία, αξιόλογη βιβλιοθήκη με αφάνταστο, πλούσιο σε βιβλία κ.λπ. περιεχόμενο, ξεπλυτες καθαρούς και περιποιημένους, και διαπλάτυναν και εφοδίασαν τα παλιά δωμάτια και τα νέα του ξενοδοχείου μας, με ό,τι σύγχρονο και απαραίτητο μέσο. Και όλοι οι χωματόδρομοι άλλαξαν όψη, όλοι αυτοί τώρα έγιναν πλακόστρωτοι, τσιμεντόστρωτοι και με καλοφκιαγμένα πέτρινα καλντερίμια, που μπορούν να κυκλοφορούν άνετα αυτοκίνητα: έφκιασαν και άλλα πολλά σημαντικά, πολιτισμένα και χρήσιμα έργα.

Και όλα που είπαμε και φανερώσαμε δεν είναι ένα απλό καυχησιολόγημα υπερφίαλο και φετισμένο, αλλά ένα γνήσιο αληθινό πραγματικό καύχημα, μια ηθική αμοιβή, μια επιτυχητή ειλικρινής, άδολη παινεσιά.

Όμως δεν τελειώνω εδώ με όσα είπαμε, θα πούμε ασμένως και αυτά ακόμα, που αφορούν τα γεμάτα σπίτια της Πυρσόγιαννης, στον κάθε επισκέπτη μας, στον κάθε περαστικό άνθρωπο. Επάναγκες είναι να δείχνουμε καλή διάθεση, καλοσυνάτα, πρόθυμα, πόρτες και παράθυρα που λέει ο λόγος: να δείχνουμε τα ίδια τα σπίτια μας με τα υπάρχοντά τους, άσχετα αν αυτά είναι φτωχόσπιτα ή αρχοντόσπιτα. Το κάθε χωριανό σπιτικό είναι μια πλούσια και ολόκληρη λαογραφική συλλογή, μια παραδοσιακή σύναξη πραγμάτων, υλικών και εργαλείων, ένα πλήρες σχολείο πείρας, που σου δημιουργούν αυτά τα υπέροχα οικογενειακά μαζώματα την αγαθή ψευδαίσθηση, ότι όλα αυτά στ' αληθινά τα ζεις, τα απολαμβάνεις όλες τις ώρες και στιγμές, και τα καλοπροσέχεις.

Όλα αυτά σου δίνουν πλήρη εικόνα, τι είχαν οι πατέρες μας, πώς ζούσαν, πώς περνούσαν τα μερόνυχτα και τους άσημους και δύσκολους καιρούς, και τι πράγματα είδη και όργανα χρησιμοποιούσαν για τις χαρές και τις λύπες. Το στυλιάρι της ελπίδας, η ερυθρωπή πρωία της χαράς και της προσμονής για ξεσκλάβωμα, για απόλυτη λευθεριά και για καλύτερες μέρες, ήταν τότε αλύγιστο, άκαμπτο, ζωγραφιστό, στο κάθε χωριανό

σπίτι και στο κάθε όργανο, έπιπλο και εργαλείο. Όμως αυτά όλα, τα ταλαιπωρημένα πυρσογιαννίτικα σπίτια και τα υπάρχοντά τους, είχαν πλούσιο χαμόγελο και πολιτισμό, αγάπη, ομόνοια, σεβασμό και πειθαρχία απόλυτη, χωρίς αντίθετο λόγο· ήξεραν και πίστευαν οι άρχοντες του κάθε σπιτιού, ακράδαντα, πως και το κονάκι τους αυτό κινδυνεύει πολλές φορές από τους ανθρώπους του χωριού, που δεν πειθαρχούν, δεν σέβονται τη γονική περιουσία των άλλων χωριανών. Επί του προκειμένου έχω προσωπική πείρα και ανυπολόγιστο παράπονο.

Ο κάθε επισκέπτης του σπιτιού μπορεί να δει και να θαυμάσει πέραν από τον αργαλειό, ως όργανο χειροποίητο ύφανσης της αρματωσιάς και όλων γενικά των αντικειμένων, που είναι κρεμασμένα, χρειαζούμενα, ενδιαφέροντα, για την ύφανση χαλιών, ταπήτων, μπάντων, κουβερτών και όλων των άλλων καλλιτεχνικών έργων και ειδών προίκας και της λοιπής οικογενείας. Κοντά είναι και τα μεγάλα αμπάρια για της χρονιάς τα σιτηρά και τα άλευρα, και στο κατώι είναι τα πάντα γιομάτα βαρέλια με το σπιτικό κρασί. Και στο πάντα καθαρό μαγειριό βλέπεις τσουκάλια χάλκινα και γανωμένα, τσεντζεδέρια, μπρίκια, καφεκούτια, ποτήρια, πιάτα, λίμπες, κόφες, φλιτζάνια, γκιούμια, νεροβαρέλια, λαγένια, στάμνες, μπούκλες.

Στην ογνίστα, στο καθιστικό αυτό δωμάτιο για όλες τις δουλειές, βλέπεις ένα αριστουργηματικό γραφικό τζάκι, με τα περίφημα μπάσια, κρεβάτες όμορφες, κατάλληλα στρωμένες και επιπλωμένες με έργα του αργαλειού και με άλλα χειροποίητα έργα της χρυσής νοικοκυράς, που κάπως ξεχωρίζουν τα ασπροκεντημένα μαξιλάρια. Στο μέσο αυτών υπάρχει και ο ιστορικός παραδοσιακός τράπεζος, που πάντα επάνω υπήρχαν οι λίμπες γεμάτες από τσιριβίρι, γάλα, ξυνόγαλο, τράχανάς αγνάτος και πεταχτή πίτα, και η σχετική ούρδα.

Και στο σκοτεινό μικρό δωμάτιο υπάρχει και η οπλαποθήκη με τόσα πολεμικά και ειρηνικά όπλα και κράνη, σπαθιά, πιαταγάνια, χαντζάρες, στιλέτα, ξίφη και ξιφοθήκες, ντουφέκια, καραμπίνες, καρναφύλλια, μάουζερ, τρομπόνια, περίστροφα και κυνηγετικά όπλα, και όλα τα λοιπά χρεώδη, αυτές τις μεγάλες παρακαταθήκες, υποθήκες, γνήσιες παραδόσεις, συναρπαστικά έθιμα και κανόνες, που καθορίζουν τη διαμόρφωση του ήθους, την έννοια, τη νοητή εικόνα του ανθρώπου.

Και στον ογνά, το δωμάτιο της υποδοχής, που έχει ό,τι ωραίο, όμορφο και διαλεχτό επίτευγμα της νοικοκυράς. Να μην ξεχάσετε να ανοίξετε τα καλά αμπαρωμένα μπαούλα και τις κασέλες με τις φθαρμένες κλειδαριές, με τα ανάλογα κλειδιά, για να φανερωθούν ό,τι υπάρχουν ακόμα χαρτιά χρήσιμα, επίσημα, προσωπικές επιστολές, άλλα ανάλογα χειρόγραφα και παλιές ξεθωριασμένες φωτογραφίες παππούδων, ηρώων και, το σπουδαίο, να αφουγκρασθεί ο κάθε ξένος επισκέπτης τον πιο γλυκό αντίλαλο του χωριού μας και της πλούσιας προγονικής παραδοσιακής ιστορίας και της υπέροχης λαϊκής μουσικής —αυτή η δική μας λαϊκή μουσική, που είναι η πανανθρώπινη γλώσσα.

Εδώ, λοιπόν, λαγαρά, καθαρά και ξάστερα, αγαπητοί χωριανοί και βλάμηδες συνάμα, χωρίς ταλάντεμα, φοβία και κόμπιασμα, με πλήρη κοινοτική υπόληψη, με συμπάθεια —που είναι χρυσό κλειδί που ανοίγεις διάπλατα τις καρδιακές φιλίες και γνωριμίες— απαιτείται να αποδείξουμε και να φανερώσουμε, σαν γνήσια και καλά παιδιά που είμαστε της Πυρσόγιαννης, όλα τα παραπάνω πλατιά που αναφέραμε χαρίσματα. Πρέπει να ξέρουμε καλά πως τον κάθε ξένο, τον κάθε οδοιπόρο, τον κάθε επισκέπτη πρέπει να τον βλέπουμε, να τον θεωρούμε σαν πρεσβευτή της Πυρσόγιαννης, γιατί αυτός, φεύγοντας από την Πυρσόγιαννη, όπου πάει και όπου γυρίσει, θα του δοθεί η ευνοϊκή περίσταση, η κατάλληλη στιγμή πάνω στη συζήτηση που θα έχει στα μέρη του, να πει κάτι καλό και

αξιόλογο για το χωριό μας. Αυτά η ταπεινότητά μου προτείνει με τη βεβαιότητα ότι θα ξανάρθουν πάλι τα χελιδόνια και δίκαια θα λέμε όπως είπε Ο ΧΡΙΣΤΟΣ: «Θαρσείτε εγώ νενίκηκα τον κόσμο»· και τότε και εμείς θα λέμε σιγοτραγουδιστά:

«έξω φεγγάρι ολόφωτο
και μέσα το κανδήλι
και στην καρδιά μου πιο λαμπρή,
πιο φωτεινή η ελπίδα, αγαπημένη μας Πυρσόγιαννη»,

χωρίς ζαβολιές και υποουλότητες και υστεροβουλίες.

Επειδή πολλά θέματα εγράφησαν προ τριετίας, εδώ έρχομαι ως υστερόγραφο να πω, όχι ιδεατά απλώς, αλλά σαν επιβεβλημένη και αναγκαία πραγματικότητα: πολλοί ξενίζονται για τη σημερινή ένωση των κοινοτήτων στο Δήμο Μαστοροχωριών, για τον τρόπο που έγινε αυτή και για τον ορισμό της έδρας του Δήμου μας. Εγώ πανηγυρίζω για την καθυστερημένη —πολύ μάλιστα— ένωση αυτή «Καποδίστρια», γιατί χρόνια και καιρούς, σ' όλα τα κατώτερα και ανώτερα μαθητικά και φοιτητικά θρανία, άκουγα από τους τότε σοφούς δασκάλους και καθηγητές και διάβαζα ταυτόχρονα στα βιβλία και έπαιρνα παιδαγωγικές και γραμματικές ιστορικές γνώσεις όχι απλώς ανθρωπικό, σαν απόφθεγμα που περιέχει αναλλοίωτες αλήθειες τέτοιες —κατά την ταπεινή μου γνώμη, κρίση και αντίληψη— που η σημερινή ανθρώπινη κοινωνία, στο ζωτικό, στο ζωηφόρο χώρο —έστω και κατά μειοψηφία— λογικά δεν μπορεί να ερμηνεύσει και η γλώσσα δεν μπορεί να εκφράσει. Κι ακόμα άκουγα και διάβαζα παντού πως η Ελλάδα, η καθαρόαιμη, η φιλόκαλη, η φιλομαθής Μάνα της πάσης τέχνης και έκφρασης, με αξιόλογες καλλιτεχνικές μορφές του συναισθηματικού κόσμου αλλά και κάθε επιστήμης που ασχολείται με την κριτική, την ταξινόμηση, την κατάταξη και την αξιολόγηση κατά λογική σειρά και ερμηνεία των πραγμάτων και συνυφισμένων, ήταν πρώτη, μοναδική. Αυτή λοιπόν η μεγάλη, η δική μας Ελλάδα, της ίδιας γενικά θρησκείας, της απαράλλαχτης γλώσσας, της σταθερής λαλιάς, που έκφραζε έγκυρη γνώμη, γνωμικά, που είχαν αναλλοίωτες αλήθειες και βοήθησαν τελεσίδικα και αποτελεσματικά στη συνένωση όλων των Ελλήνων, που κάποτε ήταν ένα μεγάλο σκορποχώρι και ένα ξέφρακτο και αδύναμο αμπελοχώραφτο στη διάθεση του κάθε εχθρού, του κάθε κακού άρπαγα, του κάθε κακού γείτονα. Κι ήταν διάπλατα χωρισμένη και εύκολη λεία, τις περισσότερες φορές, των εχθρών της (Τούρκων, Αράβων, Περσών, κ.λπ.). Κι ήταν διαμελισμένη, κομματιασμένη σε μικρά κρατίδια, από υστεροβουλία, ανειλικρίνεια, υποουλότητα, μικροπολιτικές και από ασκοπες, άδειες, φρούδες φιλοδοξίες και από απόλυτες συμφεροντολογικές βλέψεις και σκέψεις. Κι ένα ολοκάθαρο πειστικό παράδειγμα, πρότυπο για μίμηση, για παραδειγματισμό, ένα πλήρως βεβαιωμένο ιστορικό γεγονός ανυπολογίστου αξίας, αποδεικνύει το αληθές των όσων είπαμε και είπαν και οι άριστοι δακτυλιδένιοι δάσκαλοι και όλοι οι μεγάλοι χωριανοί και Έλληνες: χωρίς καθυστέρηση πρέπει να ταχθούμε όλοι μαζί, αδελφικά, κάτω από την ενιαία ελληνική σημαία και το ορθόδοξο ευαγγέλιο του Χριστού. Ερωτώ: αν δεν γινότανε αυτό το σημείο του Σταυρού, η Ελλάδα θα ήταν λεύθερη και υπολογίσιμη;

Η Αθήνα του πνεύματος του καλού και του ωραίου· η Σπάρτη της ολκής, της άθλησης του σώματος και της δύναμης· η Κόρινθος του πλούτου, της χλιδής και της τρυφιλότητας· η Θήβα του Οιδίποδα· η Μακεδονία του Φιλίππου και του Μ. Αλεξάνδρου και τόσες άλλες μικρές, ελληνικές εδαφικές χώρες και νησιωτικές, που κατά βάθος, στην ουσία, ήταν ομοιογενείς, ομοιομερείς, ομόθησκοι και ομοεθνείς. Όλα αυτά τα ξέχωρα που είπαμε ελληνικά κράτη μάχονταν συνεχώς, πολεμούσαν, αλληλομισούντο μεταξύ

των, με αποκορύφωμα τον τριακονταετή πόλεμο, τον πλέον τρομερό, σκληρό και απάνθρωπο μεταξύ Αθηνών και Σπάρτης, των δύο αυτών ανεξάρτητων χωρών και των συμμάχων τους.

Η ιστορία της Αθήνας μάλιστα, τότε, ήταν η ιστορία του καλού και του ωραίου, και έπεσε —όπως και όλη η Ελλάδα αργότερα— όχι γιατί ήταν ισχυρότεροι και περισσότεροι γενναίοι οι εχθροί της, αλλά γιατί εκείνοι οι εχθροί είχαν όπλα ατιμασμένα, ανήθικα, απάνθρωπα, θανατηφόρα, όπως τη δολιότητα, την ωμή βία, τη σκληρότητα, τη βαναυσότητα και τη λεηλασία. Επιπρόσθετα, εμείς οι Έλληνες είχαμε μεγάλο επιζήμιο ελάττωμα, άσχημο κουσούρι, τη διχόνοια, τη διαφωνία, τη μωροφιλοδοξία και τη μωροσοφία, το γιατί αυτός και όχι εγώ. Η λαμπερή και ένδοξη ιστορική Ελλάδα μας υπέφερε και πολλά στους αιώνες και σήμερα ακόμα.

Η Αθήνα και η Σπάρτη ξεχώριζαν πολύ μεταξύ των και από τα άλλα κρατίδια της χώρας μας· ακόμα και εις τα ερείπιά τους διατήρησαν τους διαφορετικούς χαρακτήρες· τα ερείπια των Αθηνών είναι γελαστά, χαρούμενα· της Σπάρτης αντίθετα είναι βαριά μελαγχολικά, βουβά.

Όμως οι εκατοντάδες νεκροί και τα ερείπια ακόμα, που συμπυκνώνουν τη σοφία του παρελθόντος και την κάνουν προσιτή στο παρόν και στο μέλλον, και αυτό το ιερό και αδικοιματόβρεχτο ελληνικό χώμα και όλος ο αδούλωτος ελληνικός εδαφτικός χώρος και αυτά ακόμα τα βιβλία τα πατρογονικά, οι παρακαταθήκες του γένους, που δημιουργούν το μέλλον κάθε ανθρώπου, ΞΕΣΗΚΩΘΗΚΑΝ με ταπεινό στήθος και με σταθερή αναβαπτισμένη καρδιά, για σταμάτημα της αδελφοσύνης και για απόκτηση ταιριαστής, ομοούσιας ελληνικής ένωσης, σε ένα ισχυρό, καλά οργανωμένο, πανελλήνιο, εθνικό και ορθόδοξο εθνικό έθνος.

Και αυτό συνετελέσθη, θαυματοποιήθηκε, χάρη στον όρκο που έδωσαν, στο ελληνικό αίμα που μίλησε, στην πατριωτική ψυχή που ξεσηκώθηκε και στο λεπτό και οξύ τρίξιμο των αδικοσκοτωμένων νεκρών και όλων των άλλων πατριωτών «τοις κείνων ρήμασι» του Λεωνίδα και στο «εν τη ενώσει η ισχύς, η δύναμη, η ομόνοια, η αγάπη και η προκοπή, η κατανόηση» το γεργτήριο τραγούδι του Κολοκοτρώνη, «ως τότε παλικάρια θα ζούμε στη σκλαβιά» και η δυνατή κραυγή της σάλπιγγας του στρατιώτη, «εμπρός» δεν παίρνει άλλο έβαλε μυαλό, πίστη χαλύβδινη και το θαύμα συνετελέσθη, η Ελλάδα. Εδώ χρειάζονται να πούμε ακόμα εν ολίγοις τα κάτωθι:

Πρώτ' όλες τις τοπικές και τοπικιστικές έριδες που είχαν μεταξύ τους τα κρατίδια της χώρας μας, κατά βάθος οι λαοί τους είχαν σαφή συνείδηση της κοινής καταγωγής, όπως εφάνη στη σύνοδο της Κορίνθου. Εκεί δεν επετεύχθη η ένωση όλων των ελληνικών πόλεων, επετεύχθη όμως η σύμπραξη Αθήνας και Σπάρτης και αργότερα η συνολική ένωση, και όταν σύσσωμο το κράτος ξεσηκώθηκε κατά των Περσών, η ΑΘΗΝΑ, μεγαλόψυχη, παρεχώρησε την ΑΡΧΗΓΙΑ του στρατού στη μέχρι πρότινος αντίπαλο, εχθρική, Σπάρτη.

Αυτά λοιπόν είναι τα καλά, τα ευλογημένα της ομαδικής ενώσεως και όταν μάλιστα ο Μαρδόνιος —το αναφέρω για την ιστορία— προσπάθησε, στον πόλεμο αυτό, να αποσπάσει με κάθε ανήθικο τρόπο και ανήκουστα και πολλές φορές ανηλεή μέσα, τιποτένια και μηδαμινά την Αθήνα από την ελληνική αυτή συμμαχία, πήρε ορθά κοφτά την απάντηση: «*Εν όσω ο ήλιος δεν μεταβάλλει την τροχιά του και εμείς δεν θα συνθηκολογήσουμε με τον Ξέρξη. Αλλά με πίστη στους Θεούς μας και τους ήρωες μας, θα αγωνισθούμε για την τιμή και την ελευθερία μας*». Αυτά λοιπόν για τους σημερινούς μεμψιμοιρούντας στην ένωση «Καποδίστριας».

Η ιστορία διδάσκει, παιδαγωγεί και δεν χωρίζει ανθρώπους, λαούς, και περιοχές, μια που δεν μπορούμε να είμαστε πάνω από τη γνήσια ιστορία της πατρίδος μας και της σοφής, της έμπειρης, της συνετής και μυαλωμένης γονικής παράδοσης.

Εδώ μπιτίζω το κεφάλαιο αυτό και κατά την ταπεινή μου γνώμη, όλα τα είπα καλά και όμορφα, κατά συνείδηση και, το πιο σπουδαίο και τρανό, ξαλάφρωσα τελείως, ανακουφιστικά, έδιωξα από μέσα μου το περιττό. Και αν δεν πιάσουν μπιτ οι συμβουλές μου και οι φιλικές και χωριανές παραινέσεις μου αυτές, εγώ είμαι κερδισμένος κατά τούτο, ότι από τα διαβάσματά μου τα διάφορα και από το πατριωτικό και το λαογραφικό αυτό γράψιμο, έμαθα και διδάχθηκα αυτό που είπε ο σοφός και μεγάλος ΣΟΛΩΝ: «Γηράσκω δ' αεί πολλά διδασκόμενος».

ΘΕΜΑ 10°
ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
Α. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Όλοι οι άνθρωποι, εδώ πάνω στη γη, δεν είναι παντοτινοί πολίτες μιας ορισμένης εδαφικής περιοχής, αλλά απλώς είναι οδίτες ασταμάτητοι ταξιδιώτες αένιοι· όμως, όπου κι αν βρεθούν αυτοί οι μετακινούμενοι ταξιδιώτες, όσο κι αν καταντήσουν από τις διάφορες και ποικίλες εργασίες τους, με φλοσυρά, δόξες και μεγαλεία, δεν ξεχνούν, στο πέρασμα του αδηφάγου χρόνου, τις πρώτες, τις παρθένες, πατρογονικές, βαθιές και άσβεστες ρίζες, τα αιματόβρεχτα αγχωναριτά θεμέλια, έστω και της απέριττης καλύβας, της γενέτειράς τους.

Μάλιστα το φαινόμενο αυτό παρατηρείτο στις μετακινήσεις ατόμων και πληθυσμών στους τελευταίους αιώνες σε μεγαλύτερο βαθμό και λόγω των συνεχών κατακτητικών πολεμικών επιχειρήσεων των λαών και λόγω του ότι ο κόσμος και ο νουνιάς εσμι-κρύνθη, λιγότεπει, όχι από πλευράς περιορισμού εδαφικής έκτασης και χώρου, αλλά από μεριάς χρονικής διαρκείας, προσδιορισμού της επικοινωνίας του ανθρώπου και των λαών, γαρή στα τεχνικά και επιστημονικά επιτεύγματα εκάστης εποχής· ας μη μας διαφείνει ότι ο άνθρωπος της κάθε γης επλάσθη από το Θεό, το δημιουργό του σύμπαντος κόσμου, με δύναμη να δημιουργεί έργα καλά, επωφελή, παραγωγικά και απόλυτα χρήσιμα, για το χωριό, για το σπίτι, την οικογένεια και για την επαγγελματική απασχόληση επιπρόσθετα, αλλά και για έργα αγάπης, φιλανθρωπίας, που είναι στον κάθε άνθρωπο και στη ζωή, τα πλέον πολύτιμα στοιχεία, το μοναδικό και σωτήριο λάδι με το οποίο θα υποδεχθούμε τον Νυμφίο μας ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΝ, ερχόμενονον μετά δόξης να ενώσει τους ανθρώπους και όχι να διχάσει.

Έτσι ο άνθρωπος με τα σύγχρονά του μηχανικά, παραγωγικά μέσα εξεμηδένισε τις αποστάσεις, εδάμασε τα απίθανα στοιχεία της φύσης και έφερε άνετα, σε ελάχιστο χρόνο, τον κάθε συνάνθρωπό του και τους λαούς πολύ κοντά· και εδημιούργησαν, αντάλλαξαν και προσέφεραν πολιτισμό, το σύνολο των ψυχικών, υλικών, τεχνικών, καλλιτεχνικών δημιουργημάτων των, μιας άριστης ιστορικής εποχής· αντάλλαξαν πολιτισμό και όλα γενικά τα σύνολα των υλικών, τεχνικών, πνευματικών, εθιμικών και καλλιτεχνικών δημιουργημάτων —ως είπαμε.

Όλοι οι άνθρωποι γενικά ζούσαν, ανάλογα, μέσα σε μια καλά οργανωμένη κοινωνία, μέσα σ' ένα σύνολο ανθρώπων, τόπο, χώρα, πόλη και χωριό, με δημοτικούς και κοινο-

τικούς προέδρους, κ.λπ. εκλεγόμενους, κατά νομικό τρόπο, από τους λαούς κατά τακτά χρονικά διαστήματα (στην Αγγλία λειτουργεί άνετα εθιμικό σύνταγμα, ο υπέρτατος και βασικός αυτός νόμος).

Γιατί ο κάθε άνθρωπος που επιθυμεί να ζήσει έξω από τις ούτω οργανωμένες πολιτείες, δεν είναι δυνατόν να είναι, ή θηρίο άγριο ή απειροτέλειος Θεός —όπως μας δίδαξε και τόνισε στην πανεπιστημονική αίθουσα της Νομικής Σχολής, το 1932, ο σοφός και επιβλητικός καθηγητής, αείμνηστος Γεώργιος Μαριδάκης· θηρίο μεν τόσο εξαγριωμένο, ώστε να μην μπορεί να ζήσει μαζί με τους υπολοίπους χωριανούς, ή άνθρωπος τόσο τέλειος, χωρίς καμία έλλειψη, τόσο απεγάδιαστος και απεύτικος όσο ο Θεός, ώστε να μην έχει ανάγκη των λοιπών ανθρώπων για συγκατοίκηση, για παραγωγική συνεργατική εργασία, που είναι η πιο αληθινή, η πιο κατάλληλη μορφή οικονομικής οργάνωσης και δράσης.

Και φυσικά και δίκαια, εφόσον ο κάθε άνθρωπος ζει ομαδικά και εκτελεί μια καλή, παραγωγική και ορθολογιστική εργασία, μέσα σε μια τέτοια κατάλληλη, χρήσιμη ανθρώπινη οργάνωση, έχει ανάγκη ηθικού ρυθμού και ειρηνικής επίλυσης κάθε προβλήματός του, βάσει των ισχυουσών εκάστοτε κανόνων δικαίου, ηθικής και εθιμοτυπίας.

Και όλα αυτά στην αγύριστη σκλαβωμένη εποχή της πατρίδας μας, στην τότε αβέβαιη ζωή, δεν ήτο καθόλου ευχάριστη η καθημερινή διαβίωση· δεν ήταν σωστό, χαρούμενο τραγούδι: όλα τα μερόνυχτα κυλούσαν μέσα σε αφόρητο πόνο, σε μια ασήκωτη μιζέρια, σε μια ασταθή σιγουριά.

Συνεπώς, βάσει όλων των παραπάνω που είπαμε κάπως πλατιά, οι πρόγονοί μας και εμείς οι τωρινοί χωριανοί, όπου κι αν βρισκόμαστε, πρέπει να ζούμε —θέλουμε δεν θέλουμε— εξυπηρετικά υποχρεωτικά και να εργαζόμαστε μέσα σ' αυτούς τους κανόνες, με δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Δεν είμεθα σκόρπιο κοπάδι, χωρίς τσομπάνη, τσοπανόσκυλα και γιδοπρόβατα, χωρίς γάμο πανηγυριάτικο, χωρίς παππά, χωρίς κατάσπρες λαμπάδες και στεφάνια· πώς να το κάνουμε; Γάμος χωρίς βιολιά και κλαρίνα δεν γίνεται· δεν έχει νοστιμάδα, ομορφιά και χάρη.

Και κάθε είδος γομού έχει αυτά τα χαρίσματα, αυτά τα γλυκά, τα επιθυμητά όνειρα, και τα νιόγαμπα ήλιογέννητα βλαστάρια του κάθε σπιτιού νοσταλγούν και θέλουν να κάνουν παιδιά, γιατί τα παιδιά θα είναι οι συνεχιστές του πατρογονικού ονόματος, η γονική γουσή γέφυρα που θα φέρνει την κάθε γενιά προς την άλλη.

Λοχεται αν τότε τα παιδιά ζούσαν πάντοτε με το φόβο της απάνθρωπης και ανήθικης αρπαγής από τους αγύριστους Τούρκους, για να πλουτίσουν τα χαρέμια τους και τα τάγματα των γενίτσαρων, που έγιναν αυτά αργότερα στο μεγάλωμά τους, αυτά τα Ελληνόπουλα, άθελα, ακούσια, χωρίς να το γνωρίζουν ότι ήταν Χριστιανοί, με καθαρό, γνήσιο αίμα ελληνικό. Ναι, έγιναν μεγάλοι, αδίστακτοι διώκτες του ελληνισμού και της ορθοδοξίας, και της κάθε χριστιανικής οικογένειας.

Έτσι απαράλλαχτα οι φλογισμένοι εδώ διαμένοντες οικογενειακώς και μη Πυρσογιαννίτες της Αθήνας, στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, θάρρευσαν και πήραν επαινετικά την τολμηρή απόφαση, το ανάλογο κουράγιο, να ιδρύσουν αδελφότητα, έναν ενωτικό, αδελφικό μαχαλά πυρσογιαννίτικο μέσα στην Αθήνα, από υπέρτερη, φυσική, αγνή αγάπη, από φλογερό ενδιαφέρον, από ξέχωρη διάχυτη επιθυμία, να μη σβηστεί το γονικό παρελθόν της Πυρσόγιαννης, και επιπλέον για τη διατήρηση και αξιοποίηση του λαογραφικού, του ιστορικού και γλωσσολογικού θησαυρού, των ιδιωμάτων και των τοπωνυμίων της γενέτειρας. Και πιο πέρα ακόμη, σαν επιβαλλόμενη συμβολή στην ιστορία τη

μεγάλη αυτής της πατρώας γης, και σαν ύψιστο, ηθικό και οφειλόμενο μνημόσυνο, σ' όλους τους πατρογονικούς και χωριανούς τάφους, που βρίσκονται στον χωριανό Τραχηλάρη και, το κυριότερο, για να διατηρήσουν, μέσα στη χωνεύτρα και πλάνα Αθήνα, τον αδελφικό σύνδεσμο, το πολύ καλό, παρήγορο και αδελφικό αυτό βλάμικο συνταίριασμα, τις καλές συνήθειες, τις άριστες έξεις, τα θαυμαστά έθιμα και τις γλυκές παραδόσεις, τις πλούσιες παραδοσιακές παρακαταθήκες, που χρόνους πολλούς, χαμερπούς και ανάποδους, κράτησαν, ενίσχυσαν και γαλούχησαν ολόκληρες προγονικές πυρσογιαννίτικες γενιές, στις δύσκολες και σκληρές εποχές. Βάσταξαν με τα χέρια και τα δόντια όλες μάλιστα τις αδιαχώριστες ζήσεις, που δεν πρέπει να είναι στον ΚΑΘΕΝΑ ΜΑΣ ξεπερασμένα πράγματα, φρούδες ιδέες και αξέβγαλτα παραμύθια. Ναι, όλες αυτές, που πρέπει σ' αλήθεια να κατέχουν την πρόπουσα, την πρώτη και κύρια θέση στη ζωή μας.

Αυτοί λοιπόν οι πρώτοι, φλογεροί, φιλότιμοι και ακούραστοι χωριανοί, εδώ στην τότε μικρή σε πληθυσμό, αλλά μεγάλη σε δόξα και ιστορία Αθήνα —για τους αναπτόρω που αναπτύξαμε λόγους— προέβησαν —το ξαναλέμε με χαρά και συγκίνηση παλικάρεια— στην ίδρυση επί της οδού Πολυκλείτου 5 της «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», το 1912.

Το σχετικό μεγαλόπνευστο και λίαν διαφωτιστικό καταστατικό, που καθορίζει το σκοπό και τη λειτουργία της εκπαιδευτικής αυτής αδελφότητας Πυρσόγιαννης, με 65 ολόκληρα και μεστά άρθρα, την 31 Μαρτίου, με ανάλογο Βασιλικό Διάταγμα του τότε Βασιλέως Κωνσταντίνου του Α', ενεκρίθη προτάσει του τότε Υπουργού Εσωτερικών Εμμαν. Ρέπουλη και εδημοσιεύθη στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Τα πιο βασικά άρθρα του καταστατικού αυτού καταχωρίζω αυτούσια, και για τη μεστότητα του περιεχομένου των άρθρων και των υποχρεώσεων, και για την ακριβή και σωστή νομοτέλεια, για το σύμφωνο του νόμου και της νόησης:

Άρθρον 1ο:

«Ιδρύεται εν Αθήναις αδελφότης, υπό την επωνυμία “Εκπαιδευτική Αδελφότης Πυρσόγιαννης της Ηπείρου”, σκοπόν έχουσα την συμπλήρωσιν και συντήρησιν των εν Πυρσογιάννη διδακτηρίων αρρένων και θηλέων, την διαρρύθμισιν ιδία επί το σκοπιμώτερον και λυσιτελέστερον της εκπαιδεύσεως των θηλέων, την ίδρυσιν καταλλήλων εκπαιδευτικών εργαστηρίων φυσικής, την οργάνωσιν βιβλιοθήκης και γυμναστηρίου και λειτουργίαν αυτών και εκπαίδευσιν των φοιτώντων κατά τας υπαγορεύσεις των νεωτέρων διδακτικών μεθόδων».

Άρθρον 2ο:

«Η εν τοις διδακτηρίοις αρρένων και θηλέων διδασκαλία, έσται υποχρεωτική από του 5ου έτους της ηλικίας, κολαζομένου παντός εναντιουμένου διά των προς την Αδελφότητα και την Κοινότητα Πυρσόγιαννης κεκτημένων προσφόρων μέσων, παρέχεται δε η εκπαίδευσις δωρεάν ανεξαρτήτως τόπου, φυλής και θρησκειύματος, μηδόλως παραβιαζομένης θρησκειυτικής συνειδήσεως ουδενός...».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β

Άρθρον 4

Μέλη της αδελφότητος

«Τα μέλη της αδελφότητος είναι τακτικά, επίτιμα και αντεπιστέλλοντα και τακτικά μεν λογίζονται τα καταβάλλοντα ετησίως δέκα εφάπαξ δραχμάς...».

Άρθρον 8

«Παν μέλος μη συμμορφούμενο προς τον παρόντα κανονισμόν και ενεργούν εναντίον των συμφερόντων της αδελφότητος διαγράφεται».

Άρθρον 11

«Το Διοικητικό Συμβούλιο ανακηρύσσει Μεγάλους Ευεργέτας τους προσφέροντας τη αδελφότητι κατ' ελάχιστον όρον δραχμάς πεντακοσίας, Ευεργέτας τους προσφέροντας δραχμάς Διακοσίας πενήκοντα και Δωρητάς τους προσφέροντας δραχμάς εκατόν (100). Τα ονόματα των Μεγάλων Ευεργετών, Ευεργετών και Δωρητών αναγράφονται εν ανηρτημένω πίνακι εν τη αιθούση της Σχολής».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ

Άρθρον 13

Πόροι αδελφότητος

- 1) πάσα πρόσοδος προερχομένη εκ κεφαλαίων της αδελφότητος,
- 2) συνδρομαί των μελών,
- 3) αι υπό φιλομούσων γενομένηι προσφοραί,
- 4) εκ διαθηκών προικοδοτήσεως της αδελφότητος ή των εν Πυρσόγιαννη Σχολών,
- 5) αι εκ των δωρεών και κληροδοτημάτων,
- 6) το παράβολον υποψηφιότητος κατά τας αρχαιρεσίας.

Εν συνεχεία στα υπόλοιπα άρθρα λεπτομερειακά και πολύ εύληπτα προσδιορίζονται θέματα και αρμοδιότητες οργάνωσης και λειτουργίας του Διοικητικού Συμβουλίου, της Γενικής Συνελεύσεως, της λειτουργίας και τήρησης των βιβλίων ταμείου, της τήρησης των εν γένει πρακτικών. Επίσης καθορίζονται τα θέματα εκλογής και λειτουργίας των Δ. Επιτροπειών της αδελφότητος. Ειδικά εις το άρθρο 39 του καταστατικού ορίζεται ότι «Αι Δ. Επιτροπείαι προάγουν την αδελφότητα, και φροντίζουν με προσοχή ως προς το τμήμα αυτής, φροντίζουσι ιδιαίτερα περί των εισπράξεων των συνδρομών των μελών και πάσης συνεισφοράς, ευρίσκονται εν συνεννοήσει και υπαλληλία προς το Δ. Συμβούλιον, ου κατέλληρουσι πάσαν εντολήν. Διορίζουσιν αντεπιστέλλοντα μέλη εις την περιφέρειαν του τμήματός των. Αποστέλλουσι κατά τρίμηνον καταστάσεις του ταμείου εις το Δ. Συμβούλιον, κρατούσι βιβλία και διπλότυπα, εμβάζουσι τας εισπράξεις των εις το Δ.Σ.

Ο Πρόεδρος εκάστης Δ. Επιτροπείας εκπροσωπεί την αδελφότητα ενώπιον των αρχών της περιφέρειας του τμήματος και ασκεί εν γένει εν τη Διοικήσει του τμήματός του, τα αυτά καθήκοντα οία και ο πρόεδρος του Δ. Συμβουλίου».

Στη συνέχεια καθορίζονται τα των λογοδοσιών και αρχαιρεσιών και εις τα άρθρα 6 και 6ί ακροτελεύτιοι διατάξεις ορίζονται: «Η 23η Απριλίου ορίζεται ως επέτειος εορτή της αδελφότητος». Η σφραγίς της αδελφότητος έχει περίξ μεν την επιγραφήν «Εκπαιδευτική Αδελφότης Πυρσόγιαννης», εν τω μέσω την Αθηνά κρατούσαν στέφανον Δάφνης. Εξακολουθητικά φέρει τα ονόματα:

Ο Πρόεδρος
Δ. Παπανικολάου

Ο Αντιπρόεδρος
Δ. Θεοδώρου

Οι Σύμβουλοι

Γ. Ν. Παπαγεωργίου Χαρίσης Γ. Ζυγλώμης
Δημήτρης Παπαλάμπρου Λάμπρος Γεραβέλης
Ο ταμίας Ο γραμματεύς
Α. Παγώνης Χρήστος Δούκας

Εξακολουθητικά ασμένως καταχωρίζω τα σπάνια, τα δυσεύρητα και πανάκριβα, επίσημα της εν λόγω αδελφότητας χαρτιά, που έχω στη διάθεσή μου αυτή τη στιγμή, που αφορούν ειδικά την πρωτογέννητη και πρωτόγνωρη για μας, αδελφότητα των χωριανών μας στην Αθήνα το 1912, προς πλήρη γνώση του κάθε Πυρσογιαννίτη και του κάθε καλόδεχτου φίλου μας. Και τούτο, για να γνωρίσουμε, για να πάρουμε μια μικρή σφαιρική ιδέα για τους αγνούς πατριώτες μας που την ίδρυσαν και την δρᾶσιν της. Εδώ φαίνεται καθαρά, πως ο νους τους πάντα ήταν στραμμένος στο ολόχαρο χωριό μας την Πυρσόγιαννη, σ' αυτόν τον Άγιο Χώρο της πατρώας γης μας.

ΕΓΓΡΑΦΑ

Η ΓΝΗΣΙΑ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Α. «Αγαπητέ πατριώτη,

η ανεγειρομένη εκκλησία μας ο Άγιος Γεώργιος τη βοήθεια του υψίστου και των γενναίων συνδρομών των τέκνων της φιλάτης πατρίδος Πυρσόγιαννης εσκεπάσθη.

Ήδη όμως έχει ανάγκην των εξωτερικών κουφωμάτων και της εσωτερικής διακοσμήσεως και επειδή το ταμείον παρά της εσχάτως επιτροπής, μας παροσέθη κενόν και άνευ χρημάτων, δεν δύναται τι να γίνει. Η Νέα Επιτροπή αναγκάζεται να κάμει εκκλησιν προς τα τέκνα της Πυρσόγιαννης, τα τε ενταύθα παρᾶν εισέπραξεν ἤδη περί τα 100:20φκα και τα εν ξένη και αιτήσῃ τον οβολόν αυτών.

Όθεν και προς υμάς αποτείνεται και θερμῶς παρακαλεῖ ἵνα προσφέρητε και υμεῖς τον οβολόν σας προς τελειοποίησιν του ιεροῦ ἔργου και εστέ βέβαιοι, ὅτι το ὄνομά σας χρυσοῖς και ανεξίτηλοις γραμμασι θα γραφῆτε εἰς τας δέλτους της εκκλησίας. Πεποιθότες εἰς τα ευγενή και φιλοπάτριδα υμῶν ἀσθήματα, ὅτι η ιερή και δικαία υμῶν αὐτή παρακλήση θα τύχει ευμενοῦς υποδοχῆς και παρ' υμῶν.

Σας ασπαζόμεθα και υποσημασιούμεθα μετ' αγάπης

Πυρσόγιαννη 10 Μαρτίου 1912

Παπαχαράλαμπος, Σπύρου, Ι. Τσούβαλης, Γ. Ζαφείρης, Κ. Παπαλαμπριδης, Φ. Τσούκαλης».

Προσωπικά, από τα ιδρυτικά μέλη της εκπαιδευτικής αδελφότητας Πυρσόγιαννης του 1912, γνώρισα εδώ στην Αθήνα, το καλοκαίρι του 1923, όταν για πρώτη φορά ήρθα με τη μάνα μου Αικατερίνη και τον πατέρα μου Ιωάννη, που μόλις προ ολίγων μηνῶν επέστρεψεν από την Αμερικὴν· γνώρισα τον πρόεδρο της αδελφότητος Διονύσιο Παπανικολάου, όταν τον επισκέφθησαν οι γονεῖς μου στην ἐπί της οδοῦ Εὔναρδου 49 ιδιόκτητον οικίαν και την οικογένειά του, που αποτελείτο από την σύζυγόν του Δέσποινα, από τα αγόρια του Πίπη, Κώσταν, Φοῖξον, Πλάτωνα και τις δύο κόρες του Ερμιόνη και Ἑλλη.

Σε ξεχωριστό σπίτι του ιδίου, γνώρισαμε την πρώτη εξαδέλφη του πατέρα μου, Ελενίτσα, σύζυγο του Γ. Παπαλαμπριδῆ, το γένος Βάτσικα, και τις κόρες της Κλεονίκη, Τασία και Πηνελόπη —η Τασία ἦταν δασκάλα. Γνώρισαμε επίσης τον ἴδιο προσωπικά, το γραμματέα της εν λόγω αδελφότητος Χρήστον Δούκαν, ἐπί της οδοῦ Ρόδου και Ιωνίας Αχαρνῶν και την οικογένειά του, τη σύζυγόν του Φωτεινή το γένος Βασιπαλή και τα παιδιά τους Αντώνη, Γιάννη, Ευάγγελον, Δέσποινα, Πηνιῶ.

Επίσης συναντηθήκαμε με τις πρώτες εξαδέλφες της μάνας μου, Λαμπρινή, σύζυγο Γεωργίου Θεοδώρου το γένος Μ. Πύρσου, και την επίσης πρώτη εξαδέλφη της μάνας μου, Κούλα, σύζυγος Δημητρίου Τσιτσιράγκα, το γένος Αναστασίας Παγώνη. Και αργό-

τερα ε γνώρισα τις οικογένειες Χ. και Σπύρου Γεραβέλη, τους αδελφούς Χρυσάφη, τους αδελφούς Περικλή και Χαρίλαο Δούκα, τον Γιάννη Λώλη, Χαράλαμπο Χατζόπουλο, την οικογένεια Βάτσικα που έμενε στο Περιστέρι, τις οικογένειες Κίμ. Σούρλα, τον Πέτρο Φρόντζο και τους άλλους χωριανούς της περιοχής Βύρωνα και άλλων περιοχών.

Τότε όλοι αυτοί που ίδρυσαν και μετείχαν στα συμβούλια, των εν λόγω αδελφοτήτων —δεν μπορώ να μην το τονίσω— ήταν πραγματικοί ήρωες και υπερπατριώτες. Κάνανε πραγματικό και σκληρό αγώνα για το ψωμί της οικογένειας, αλλά —προς τιμή τους— και αγώνα και θυσίες ύψιστες για τη γενέτειρά μας, την τόσο την αδικημένη και βασανισμένη πατρίδα μας, από τους μεγάλους και ισχυρούς εχθρούς και φίλους μας συμμάχους μας.

Πρέπει ακόμα να τονίσω πως ο τόπος της Μάνας γης μας, ο ιερός και σεβάσμιος, υπήρξε, υπάρχει και θα μείνει στους αιώνες, μέχρι της συντελείας του κόσμου, για να θυμίζει, να διδάσκει ασταμάτητα πέρα από τη χριστιανική αγάπη, τον ανθρωπισμό και την υπέρτατη αγάπη, συγχρόνως και την παμμέγιστη υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων όλων των χωριανών μας αλλά και της νομίμου κατεχομένης πατρογονικής παρουσίας των Πυρσογιαννιτών, που για τον άλφα και βήτα λόγο, ζουν άθιστα στα ξένα μέρη. Αυτά για γνώση...

Εδώ εμείς, συγκινημένοι ιδιαίτερα από την προσφορά των αδελφοτήτων της Πυρσόγιαννης, περιορισθήκαμε ειδικά περισσότερο στο ιστορικό της ιδρύσεώς τους και στους κανόνες της ηθικής, που αυτοί οι κανόνες δεν ορθώνουν μόνο την εξωτερική συμπεριφορά των ανθρώπων, αλλά και την ορθή σκέψη, την παραγωγική χρήσιμη ενέργεια, την εσωτερική διάθεση του καθενός (λίαν προσοτική και παραγωγική).

Όλοι αυτοί οι πρωτεργάτες και οι αγωνιστές πατριώτες ήταν θερμοί χωριανοί, άνθρωποι καθ' όλα ευγενικοί, λεπτοί στα αισθήματα, με αξιόλογη συμπεριφορά και πραγματικό ενδιαφέρον· ήταν επίκριτοι δάσκαλοι σωστοί, που οι τρόποι τους γενικά και τα ψυχικά χαρίσματα, έκαναν τον κάθε Αθηναίο χωριανό, φιλότιμο σκεύος για κάθε προσφορά, για κάλυψη ζωτικών αναγκών. Όλα αυτά τα καλλιέργησαν οι αποτελούντες το Συμβούλιον της Αδελφότητας Αθηνών για το καλό του τόπου της Πυρσόγιαννης και των συγγενών και φίλων που σταθεροί και αμετάβλητοι έμειναν εκεί επάνω, αλλά και για το καλό και την προκοπή της αδελφότητας Πυρσόγιαννης.

Όλα αυτά πραγματοποιήθηκαν με επίπονη προσπάθεια, με άφοβο θάρρος και αντρικεία παρρησία, με σταθερή θέληση, με ψυχική καρτερία και, πιο πολύ, με ευαγγελική ευαισθησία, με μεγάλο φιλότιμο, με χαρακτηριστική λεπτότητα αισθημάτων.

Όλοι οι πρώτοι και καλύτεροι χωριανοί της αδελφότητας Πυρσογιάννης της Αθήνας, οι πρώτοι καθαρόαιμοι εκπρόσωποι, που δίκαια τους ανήκει πάσα δόξα και τιμή και άπειρη ευγνωμοσύνη και θερμή ευχαριστία, προσεγγίζουν απόλυτα, μ' αυτό που λένε με επιτυχημένο νόημα οι Κινέζοι: «Όταν σβήνει ένας ηλικιωμένος άνθρωπος σοφός και έμπειρος, τότε χάνεται, σβήνει μια ολόκληρη βιβλιοθήκη».

Όταν ιδρύθηκε η αδελφότης Πυρσόγιαννης στην Αθήνα, εξακολουθούσε στη χώρα μας το δέος και η φοβέρα απλωμένα παντού και η ανατριχιαστική φρίκη και ο φόβος συνέιχε τις ψυχές μικρών και μεγάλων· και με το δίκαιο, γιατί τότε οι εχθροί του γένους μας ήταν ασύγκριτοι, μεγάλοι σε ανθρώπινο υλικό, σε πολεμικά μέσα, και με χίλιες δυο πανουργίες, πονηριές, ανηθικότητες και βιασμούς σωματικούς και ψυχικούς, με άδικες φυλακίσεις και απάνθρωπους καταναγκαστικούς περιορισμούς. Τότε μάλιστα που κάποιος θρασύς, ανιστόρητος, κακόψυχος και ανεκδιήγητος Γερμανός επιστήμων, τόλμησε ανείπωτα, ανελεύθερα, να ισχυρισθεί πως το ελληνικό Γένος είχε υποστεί τέτοια

αλλοίωση από τις τόσες επιδρομές, ώστε να μην μπορεί να υποστηριχθεί σοβαρά ότι υφίσταται ακόμα γνήσιο, αυτούσιο, ανέπαφο ελληνικό γένος.

Και για την αδέκαστη, την αμερόληπτη και αδωροδόκητη ιστορία, και για να μην αφήνουμε τον κάθε αναιδή που τολμά και παίρνει χαρακτήρα θράσους στα καταδικά μας χωράφια, απαντώ με το χέρι στην καρδιά, ότι πέραν από την εξέγερση, τον ξεσηκωμό και τη διαμαρτυρία άλλων φίλων προς ημάς και την αλήθειαν ξένων ιστορικών ανθρώπων του πνεύματος, που με αδιαφιλονίκητα, αδιάψευστα και καλά θεμελιωμένα στοιχεία, απέδειξαν περίτρανα το κακόβουλο, το ανιστόρητο πιστεύω τού εν λόγω Γερμανού, εμείς οι ελληνογεννημένοι εδώ, στα άγια, ιερά και δοξασμένα εθνικά πατρογονικά χώματα, απαντούμε στον αδύναμο διανοητικά Γερμανό αυτό, πως η μικρή Ελλάδα, και σκλαβωμένη, γνώριζε άριστα ότι οι λαοί χωρίς ιδανικά ανθρώπινα, χωρίς πραγματική γνώση και ανάλογο σεβασμό στην εθνική τους ιστορία, την προγονική τους καταγωγή και παράδοση, χωρίς αγνή πίστη, χωρίς ακλόνητη θέληση για αγώνα πανανθρώπινο, είναι καταδικασμένοι να υποδουλωθούν στον πρώτο τυχόντα εχθρόν, θρασύδειλο ψευτοπαλικαρά.

Αυτή η γνήσια γλώσσα μας, τα καθαρά και υπέρλαμπρα ήθη και έθιμα, η ίδια πίστη, η λατρεία των υψηλών ιδανικών, των μεγάλων πνευματικών και ηθικών σκοπών, που βάζουν για πραγματοποίηση οι καλά οργανωμένοι λαοί, αλλά και η τήρησή μας στο αρχαίο ελληνικό πνεύμα, αποδεικνύουν την ασταμάτητη, σταθερή και σίγουρη συνέχεια, χωρίς διακοπή, της ακαταβλήτου ελληνικής φυλής μας. Για τους λίγους καλούς φίλους και τους κακόψυχους ζηλιάρηδες και αχάριστους εχθρούς του γένους μας, εν εκτάσει καταχωρίζω ιδιαίτερο ειδικό θέμα με τον τίτλο «Εχθροί και φίλοι του γένους μας και του χωριού μας».

Και επανερχόμεθα και πάλι, κοντά στους ιδρυτάς της εκπαιδευτικής αδελφότητος Πυρσόγιαννης Αθηνών, στα χρόνια εκείνα τα δύσκολα και χαλεπά, που τότε το ψωμί και το μεροκάματο δεν έβγαίγε εύκολα και η γαλήνη, η ειρήνη, η ομοψυχία εν πολλοίς δεν ήταν διάχυτος, λουλουδιασμένη λεωφόρος. Ηρωισμός, τόλμη, ψυχική αποφασιστικότητα, αυτοθυσία, είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των χωριανών μας αυτών, με την τρανή νοσταλγία, τον ανομολόγητο καημό για επιστροφή στον άγιο τόπο της γενέτειράς τους, κοντά στους χωριανούς μας, στους φίλους και βλάμηδες, στα γέρικα πλατάνια και τα πηγαδούλια.

Χωριανέ και φίλε της Πυρσόγιαννης, έμαθες πολλά από τους φιλειρηνικούς, τους φιλεργατικούς, τους φιλήσυχους και σοφούς παλπούδες και τους στοργικούς γονιούς μας, μάθε και από μένα τούτο: «Σου έγινε μια χάρη, να τη θυμάσαι· έδωσες εσύ κάτι καλό, όμορφο, διαλεχτό και παραγωγικό στο χωριό, ξέχασέ το και κάθε αυθόρμητη προσφορά σου να μην αποτελεί αντικείμενο συναλλαγής, εμπορίου και προσωπικής επίδειξης για θαυμασμό».

Η Πυρσόγιαννη για όλους μας, για όλες τις εποχές και τις γενιές, είναι αδιαπραγμάτευτη, αδιαίρετη, αδιατίμητη. Είναι αιώνια και τα τέκνα της χωριανοί είναι άγρυπνοι φρουροί, πιστοί θεματοφύλακες των ιερών και οσίων, των νόμιμων και δικαίων. Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πυρσόγιαννης, που ξαναέβαλε το νερό στο αυλάκι στα χνάρια των ανθρώπων χωριανών της εποχής τού προ του 1920, αγκαλιά τώρα βαδίζει για τον ίδιο ύψιστο, σωστό και δίκαιο σκοπό που εργάσθηκαν και εξυπηρέτησαν οι ανωτέρω αναφερόμενοι Πυρσογιαννίτες της πρώτης αδελφότητος Πυρσόγιαννης, που ιδρύθησαν πέραν του γονικού εδάφους της, μακριά της, στην απομακρυσμένη Αθήνα τότε. Γι' αυτό κλείνω το κεφάλαιο αυτό με την άδειά σας, με αυτά τα ύστατα λόγια μου: «Χωριανέ,

κάνει ό,τι καλό, χρήσιμο, ηθικό και διαλεχτό για την προσφιλή μας Πυρσόγιαννη, τη μεγάλη Μάνα γη μας, κι ας γίνει ότι γίνει από τους αυριανούς Πυρσογιαννίτες χωριανούς και φίλους». Ο καθένας στην εποχή του έχει πελώριες ευθύνες ηθικές, μεγάλες υποχρεώσεις και ασφαλώς θα δώσει για όλες τις πράξεις του, στην αδέκαστη, την αδωροδόκητη συνείδησή του, στην πατρίδα και στο δίκαιο κριτή Θεό, που τελικά θα μας κρίνει, θα μας αξιολογήσει, όχι μόνο σαν άνθρωπο ορθόδοξο Χριστιανό, αλλά και σαν γνήσιο αληθινό πραγματικό Πυρσογιαννίτη χωριανό.

ΘΕΜΑ 11°

Β. ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα και υπάρχοντα επίσημα έγγραφα και στοιχεία, χωριανού, λαογραφικού και ιστορικού περιεχομένου, προκύπτει ότι κατά την ίδια ακριβώς χρονική εποχή υπήρχε και λειτουργούσε ανάλογος Πυρσογιαννίτικος Σύλλογος, με τη χρυσή επωνυμία «ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ Τμήμα ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ» με ανάλογους παραγωγικούς σκοπούς, με φιλοδοξία όνειρα, με υψιπετείς φιλοδοξίες. Ναι, όνειρα ευγενή, χειροπιαστά, όχι άπιαστα και απραγματοποίητα, και χίμαιρες απλές, φανταστικές, πλάσματα της φαντασίας, όνειροπολήματα, αλλά προσφορές χρήσιμες, οικοδομικές, που όλα αυτά αντίμα αγγίζουν την ψυχική τους διάθεση.

Και αυτοί οι εκλεκτοί και πανάξιοι Πυρσογιαννίτες, οι θαυμαστοί ζηλωτές, ήταν σωστά και γνήσια, πνευματικά και ψυχικά μαργαριτάρια, στολισμένοι με ιδιαίτερη φλογερή καήλα, με απίστευτη αγάπη με καλοπρόσεκτο μεράκι δεν μας άφησαν τα αξιοζήλευτα χαρτιά της όλης δράσης τους, τα διαβατήρια τους, που ήταν για μας τους νεότερους μέχρι πρότινος ένα βαθύ ζοφερό πέπλο της νύχτας.

Κρίμα μεγάλο, γιατί όμοιοι πραγματικοί ήρωες, που είχαν άφθονο πατριωτισμό, ιδιαίτερη χαρακτηριστική υψηλοφροσύνη, που έδειξαν —έστω και από τα ελάχιστα που ξέρουμε— χαυμόδινη θέληση και ακόμα που είχαν —τέλος, και αυτό προς τιμή τους— σημαία και σύμβολο «θρησκεία, πατρίδα και οικογένεια».

Αυτό το γεγονός της τελείας εξαφανίσεως του αρχείου του πατριωτικού συλλόγου Μεσολογγίου όπως και το παρόμοιον της ανωτέρω αδελφότητας Αθηνών δεν μπορώ να το διανοηθώ, ότι το έπραξαν σκόπιμα οι ίδιοι δημιουργοί, παρασυρόμενοι τότε, ενδεχομένως, λόγω και των συνεχών πολεμικών γεγονότων (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α' παγκόσμιος πόλεμος 1914-1918, επιχειρήσεις Μικράς Ασίας κ.λπ.) ή το έπραξαν αθέλητα, ακούσια, απρογραμμάτιστα, κάποιοι άλλοι συγγενείς χωριανοί και φίλοι, που κληρονόμησαν τον απίθανο για μας αυτό θησαυρό ή που ήρθε τυχαίως σ' αυτούς. Τον εθεώρησαν άνευ αξίας και τον άφησαν να βυθιστεί στην πλήρη αφάνεια και στον ξεπεσμό.

Όμως ο Θεός, που είναι μεγάλος δικαιοδότης και φωτοδότης, ξέθαψε το μυστικό αυτό, της ύπαρξης του Πυρσογιαννίτικου Μεσολογγίτικου Συλλόγου και φανέρωσε το, εις χείρας μας, μικρό κομμάτι του αρχείου, από το αδιάλυτο σκοτάδι στο φως της Λαμπρής, και το μεταλαμπάδευσε σε μας σαν αμάραντο στεφάνι πασχαλινό.

Όλοι οι διάσπαρτοι πατριωτικοί Σύλλογοι, γενικότερα, ήταν παιδιά της Μεγάλης Ηπείρου, αυτής της χρυσής και ηρωικής χώρας, που ο μεγάλος Στράβων είπε: «Καιπερ ούσα τραχεία και ορέων πλήρης, όμως ευανδρεί η Ήπειρος πάσα».

Γενικά μπορούμε να πούμε πως η αφόρητη σκλαβιά, η αυθαίρετη και καταστροφική τουρκική τυραννία και οι, συνεπεία αυτής διχόνοιες, οι διάφορες μικρότητες, οι σαθρές φιλοδοξίες είναι οι μεγάλες πληγές του έθνους μας. Ένας μεγάλος Άγγλος πολιτικός είπε: «Οι Έλληνες ξέρουν να κερδίζουν τους θερμούς πολέμους, αλλά χάνουν την ειρήνη». Όλα αυτά, πράγματι, πολλές φορές έφεραν πίσω την απελευθέρωση της χώρας μας: ήταν —το επαναλαμβάνουμε πάλι— η μεγάλη πληγή μας, φοβερό έλκος και συμφορά ανυπολόγιστη.

Λέγεται ότι αυτές οι τρομερές συνέπειες, τα κουσούρια μας, οι πνευματικές ατέλειες, έκαναν έναν καλόγερο από το Άγιο Όρος να φύγει και να μεταβεί αρχικά στη Θεσσαλονίκη, συνέχεια στην Κωνσταντινούπολη και τέλος στη Λειψία, για να αγωνισθεί με το σπαθί και την ατσάλινη και γενναία καρδιά του και το σπαθάτο μυαλό του και να πει χαρακτηριστικά: «Εάν τα όσα λέγεις είναι ορθά, εγώ που πιστεύω άλλα, δεν βλάπτομαι· εάν τα όσα εγώ πιστεύω είναι ορθά, τότε οποία τιμωρία διαδέξεται σε, τον πιστεύοντα ενάντια».

Και η αδελφότης Μεσολογγίου, εφόσον οι επιδιωκόμενοι σκοποί ήσαν —δεν διστάζω να το τονίσω— ταυτόσημοι, καθ' όλα όμοιοι, απαράλλαχτοι με τους σκοπούς των άλλων αδελφοτήτων μας, και οι διοικούντες και αποτελούντες αυτήν ήταν εξίσου άριστοι συνοδοιπόροι, με φλόγα, με πίστη, με πλήρη κατανόηση, με χαρακτηριστική διακριτικότητα και απόλυτη συνεργασία, φρόνιμο είναι και με όσα είπαμε έως εδώ, να πασχίσουμε να μαζέψουμε, να αποκαλύψουμε ό,τι παρονοητικό, συλλογικό ή ατομικό χαρτί, συμβόλαιο, φωτογραφία και αντικείμενο τέχνης βρίσκεται κάτω σε κασέλες, σεντούκια, μπαούλα και μεσάνδρες, για ν' αποτελέσουν ένα εξαίσιο, ενιαίο βιβλικό κείμενο, ένα πόνημα ολοκληρωμένο, ένα μνημείο, αριστουργηματικό φυλακτήριο γιαθύμηση, μάθηση και για μίμηση.

Το πολύ ευχάριστο, δοσμένο και αναμφισβήτητο γεγονός, για όλους εμάς τους νυν Πυρσογιαννίτες, είναι ότι τα παραπάνω παρουσιαζόμενα, αξιόλογα, δυσεύρετα και σημαντικά ιστορικά επίσημα δικαιοπρακτικά έγγραφα, επιστολές, καταστατικά κ.λπ., που είχε την ευγενή καλοσύνη, τη χωριανή καλοκαρδία και την άριστη πρόθεση να θέσει στη διάθεσή μου ο πολύ αγαπητός, ένθερμος και εξαίρετος χωριανός ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΣΙΟΣ, που φανερώνουν καθαρά, αναμφισβήτητα και αποδείχνουν την ύπαρξη και δημιουργία, στα δύσκολα, τα δουλικά χρόνια, των δύο αυτών αδελφοτήτων Πυρσόγιαννης.

Ακόμα εδώ σημειώνω ότι η παράθεση των ανωτέρω εγγράφων και επιστολών χιλιο-αξίζουν όχι τόσο για το τυπικό περιεχόμενό τους, αλλά και γιατί παρουσιάζονται σ' αυτά υπογραφές γνήσιες, αγίες μορφές και φυσιογνωμίες χωριανών ανθρώπων, που εξέλιπαν προ πολλού, και των οποίων ο αυτούσιος γραφικός χαρακτήρας, σε συνδυασμό προς άλλα δεδομένα —οικογενειακά ενθύμια παλαιά και κειμήλια αξιόλογα— παρέχουν σίγουρα και μας αποδεικνύουν πολύτιμα βασικά στοιχεία, αποδείξεις και γνώσεις γύρω από τη βασική, τη στοιχειώδη μόρφωση, τις πνευματικές δυνάμεις και άλλα στοιχεία από την εν γένει δράση τους.

Ασφαλώς ανάλογες αδελφότητες Πυρσόγιαννης θα υπάρχουν και σ' άλλες πόλεις της χώρας μας, όπως Γιάννενα, Αγρίνιο, Καρδίτσα κ.λπ., που ανάλογο ενδιαφέρον, αγάπη και διοικητική ικανότητα έδειξαν και φανέρωσαν οι ενέργειες και πράξεις τους για τη γενέτειρά μας Πυρσόγιαννη.

Αποδεικτικά στοιχεία και ανάλογες και σχετικές γραπτές αναλυτικές αποδείξεις δεν έχω στα χέρια μου, για να τους μνημονεύσω και να τους παινέσω περιγραφικά, πλατιά,

ανάλογα, όπως τους πρέπει, τους αξίζει και αρμόζει. Το κρίμα, το σφάλμα και η παράλειψη αυτή ανήκει σ' άλλους αρμοδίους χωριανούς και φίλους. Γράψανε για το Στρατηγό Μακρουγιάννη: «Επότηζε το μπαρούτι με τα δάκρυα της προσευχής του» και απήντησε ο ίδιος στο Γάλλο Ναύαρχο Δεριγνί, σε ερώτησή του: «Είστε λίγοι και αδύναμοι, ενώ οι εχθροί σας είναι πολλοί, δυνατοί» και πάραυτα πήρε απάντηση από το Στρατηγό μας: «Μπορεί να είμαστε εμείς μικροί, ο Θεός μας όμως είναι μεγάλος φροντιστής». Αλλά εξίσου αξιόλογο και πατριωτικό εγράφη και για τη γιγάντια και παλικάρισια Μαντώ Μαυρογένους τη Σπετσοπούλα, που είπε: «Η αγάπη της πατρίδος μου, η πίστις εις τη θρησκεία μου, η δίψα δικαίας εκδικήσεως, εξήραν την ψυχήν μου και μου ενέσπειραν τον πόθον των μαχών».

Έτσι χαρακτηριστικά και ντόμπρα μιλούσαν, έτσι εφρόντιζαν οι γενναίοι αυτοί πρόγονοί μας, τέτοια πρόσφεραν. Ο καθένας μας εδώ στη ζωή κάνει κοινό πολεμικό ή ειρηνικό αγώνα· τα προβλήματα είναι τα ίδια, είτε σε άγρια βουνά, σε άγριες θάλασσες, σε πολιτείες και χωριά. Και συνεπώς έχει να κάνει, να προσφέρει, να πει κάτι πολύ μεγάλο, χωριανό, εθνοθρησκευτικό, παραδοσιακό ιστορικό, κειμήλιο, ενθύμιο στην κάθε γενιά μας, ο καθένας μας Πυρσογιαννίτης.

Ασφαλώς γενικά μπορώ να πω ότι και στις δύο ανωτέρω αδελφότητες και στις ενδεχόμενες αλλαχού άλλες αδελφότητες, από την αρχή της ιδρύσεως εκάστης ιεραρχικά, τις κοσμούσαν και τις πλαισιώναν παλιές χωριανές μορφές, με σμιλευμένες όμορφες ψυχές, με υψηλή ηθική συναίσθηση ευθύνης, με γνώμονα ότι δεν πρέπει οπωσδήποτε να σβήσει το πατρογονικό παρελθόν, η γονική μεγάλη ιστορία μας, η γνήσια εθνική μας ταυτότητα και η θρησκευτική και η πολιτιστική κληρονομιά μας, η πάντα πλούσια και ωραία.

Μ' αυτά όλα τα λεχθέντα αποδεικνύεται στα σίγουρα ότι ο αγιασμένος αυτός χώρος της πατρώας γης μας, όσα χρόνια κι αν διαβούν, είναι σφιχτοδεμένος γερά με την ψυχή και την καρδιά του κάθε ταξιδεμένου, με τις καθάριες αταλάντευτες μνήμες και βιώματα ενός ευτυχισμένου, αγνού, καθαρού και τίμιου παρελθόντος.

Ναι, μ' αυτόν τον τόπο των παιδικών αναμνήσεων, που είναι αγκαλιασμένος σφιχτά με ποικίλα χρώματα, με χίλιες άλλες ομορφιές και με άλλες δυο εναλλαγές του χωριανού τοπίου.

Και ιδουθήκαν καμαρωτά αυτές οι αδελφότητες και οι πατριωτικοί Σύνδεσμοι, όχι μόνο για να ενισχύσουν τη δεινοπαθούσα και σκλαβωμένη Πυρσόγιαννη, με την άφθονη μαγεία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και γιατί οι διάφορες δημιουργούμενες, εκάστοτε, εορταστικές, πανηγυρικές, πατριωτικές συγκεντρώσεις, πέρα από τη θύμηση, την παρηγοριά και τη φροντίδα για τη σφυρηλάτηση της χωριανής ενότητας και συνεργασίας και το φανέρωμα των ιδιαζόντων πατριωτικών πυρσογιαννίτικων αισθημάτων, κατευθύνουν όλους τους συμμετέχοντες —έστω και νοερά— ολόισα, ευχάριστα, στον καλό δρόμο της επιστροφής στο ακροπύργι του χωριού, και τους αρμενίζουν στο πατρογονικό σπίτι, που πάντα μύριζε θυμίαμα και μπαρούτι, τότε μάλιστα σ' άσχημα, σ' αβέβαια χρόνια της εξοντωτικής και μαύρης σκλαβιάς.

Τα παλιά χρόνια, τα μαύρα και πισσόστρωτα της σκλαβιάς, οι πρώτες αυτές αδελφότητες αγωνίζονταν ψυχή και σώματι, πέραν από τη διατήρηση της γονικής, της εθνικής —ως ελέχθη— παράδοσης, μνήμονες της ρήσης και προτροπής του Αποστόλου Παύλου: «τηρείτε τας παραδόσεις», αλλά και για το ξεσκλάβωμά τους πολεμούσαν οι τέλειοι και άρτιοι, οι πρόγονοί μας και διαλεχτοί χωριανοί μας, με χέρια και δόντια. Λευθεριά, παράδοση, ισονομία και δικαιοσύνη είναι τα κύρια, βασικά και αναντικατάστατα στοιχεία για την πλήρη ένωση του ομοουσίου ανθρώπου με το θεοπλάστη Θεό μας και

την ψυχή της Πυρσόγιαννης.

Παράδοση και Δικαιοσύνη είναι επιπρόσθετα βασικές αρχές, αρετές απαραίτητες, ευεργέτημα, σωστικό δώρο, λαχείο, κελεπούρι απροσδόκητο, όνειρο σίγουρο, χειροπιαστό, θεόπεμπτο, που δεν εξαγοράζεται με τίποτα, μ' όλα τα χρυσαφικά και τα διαμάντια του κόσμου. Ακούστε ένα χαρακτηριστικό ιστορικό, για την πίστη του λαού για «Παράδοση και Δικαιοσύνη».

Ο Βασιλιάς της Πρωσίας Φρειδερίκος του Μέγα είχε —με γεια του και χαρά του, βασιλιάς ήταν— το παλάτι του στο Σαν Σουσί στο Πότενταμ· είχε γείτονα έναν αγαθό και νομοταγή μυλωνά, που ο ανεμόμυλός του δεν τον άφηνε να κοιμηθεί.

Ζήτησε ο βασιλιάς από το μυλωνά να τον πουλήσει το μύλο, για να βρει ησυχία ο άνθρωπος. Ο χωρικός μυλωνάς αδίστακτα και θαρραλέα, υπακούοντας στη φωνή των προγόνων του, απαντά: «Δεν τον πουλάω το μύλο, γιατί τον έχω *ΙΕΡΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ* από τον πατέρα μου και από πάππου προς πάππου». Έκπληκτος ο βασιλιάς του επέστησε: «Θα σου τον πάρω το μύλο διά της βίας».

Ναι, με στωικότητα και σιγουριά του ανταπαντά ο μυλωνάς, θα μπορούσε να το κάμει αυτό ο βασιλιάς, αν δεν υπήρχαν δικαστήρια στο Βερολίνο.

Και τόσο χάρηκε, έκπληκτος, ο βασιλιάς από την αναπάντεχη απάντηση του μυλωνά, πως ο λαός δηλαδή έχει τέτοια εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη της χώρας του, ώστε ο βασιλιάς Φρειδερίκος άφησε ήσυχο το μυλωνά και το μύλο του, που ακόμα και σήμερα ο μύλος λειτουργεί κανονικά.

Έτσι ίδιοι, παρόμοιοι και τίμιοι, σαν τον παραπάνω αγνό και πιστό τηρητή του πατρογονικού επαγγέλματος, Γερμανό μυλωνά, ήταν και όλα τα μέλη των αδελφοτήτων Πυρσόγιαννης. Ανήσυχτα σκουτουριασμένοι μερόνυχτα τους έτρωγε το μεράκι, ο έντονος πόθος, ο διακαής και θερμός καήμος, για την αδιατάραχτη τήρηση της παράδοσης της γονικής, όχι και για πούλημα του αγώνα της χώρας μας γενικά, αλλά για ολοκληρωτικό και τελειωτικό ομαδικό λυτρωμό αυτής, για το γονικό ζεστό τζάκι, αλλά και για όλα τα υπάρχοντα ιστορικά κειμήλια, έργα τέχνης και γι' αυτά τα ζωντανά ακόμα.

Προσέτι όλα αυτά χωριανά μέλη είχαν την επιμέλεια, πέρα από την τεχνική, υλική βοήθεια για ομπιτιστικά κοινωφελή έργα, παραείχαν και την έγνοια, τη σκοτούρα, να γλυτώσουν από τον αφανισμό και εξαφάνιση της γονικής παράδοσης, της λαμπράς ιστορίας, της γνήσιας γλώσσας μας, της ορθοδοξίας και όλου του συνόλου των υλικών, τεχνικών, πνευματικών και καλλιτεχνικών δημιουργημάτων του ελληνικού πολιτισμού μας.

Δύσκολος αγώνας, μεγάλη αποστολή, τρανή, τιτάνεια, υπεράνθρωπη προσπάθεια, να διαλύσεις το ημίφως του κρυφού σχολείου και το τρεμοφέγγισμα το λιγοστό του γονικού τζακιού και να φέρεις να φωτισθούν λεύθερα όλα, πλούσια, λαμπρά, λαμπερά, και να δικαιώσουν το μεγάλο ποιητή μας Λορέντζο Μαβίλη που τραγουδιστά είπε: «Πατρίδα, σαν τον ήλιο σου, ήλιος αλλού δεν λάμπει».

ΘΕΜΑ 12°

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΤΤΙΚΗ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΩΝ

Σ' όλη εν γένει την Αθήνα και την ευρύτερη περιοχή της Αττικής ζούσαν ανέκαθεν και ζούνε και σήμερα ακόμη πολλές πυρσογιαννίτικες και των άλλων οικισμών του Δήμου Μαστοροχωρίων και ουκ ολίγοι άλλοι μεμονωμένοι χωριανοί, μαστόροι, τεχνίτες, επαγγελματίες, επιστήμονες, ιδιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι, κι ακόμα στρατιωτικοί και θρησκευτικοί λειτουργοί.

Οι τότε μάλιστα διαβιούντες σ' αυτό το λεκανοπέδιο της Αττικής είχαν μόνο επαγγελματικές και φιλικές σχέσεις, χωρίς να αποτελούν μέλη πατριωτικού συλλόγου. Ήταν, βλέπετε, και οι συνθήκες πολύ διαφορετικές και τα μέσα συγκοινωνίας σπασμένα, νώδη και απλησίαστα.

Στέκι επαφής, συνάντησης και επικοινωνίας είχαν το επί της οδού Αθηνάς, το γνωστό, λαϊκό καφενείο, το «Κριεκούκι», κατά κύριο λόγο, και το μεγάλο καφενείο «ΤΟ ΝΕΟΝ» των συγχωριανών Περικλή Γκόσιου και Ι. Δούκα, και κυρίως το νέο, εξίσου μεγάλο καφενείο επί της οδού Σταδίου, «ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ», του επίσης συγχωριανού Γεωργ. Βενέτη.

Υπήρχαν τότε οι ταβέρνες του Λαμπρινίδη, επί της οδού Βύσης, και το λαϊκό μαγειρείο του Πέπα, λίγο πιο πέρα.

Σ' αυτά λοιπόν τα αναφερόμενα μεμονωμένα στέκια, ελάμβαναν χώρα τα παρήγορα χωριανά ανταμώματα· ήταν, μ' άλλα λόγια, το ειδησιακό πρακτορείο.

Όλα τα χρόνια, κι όταν δεν είχαν ειδικούς χωριανούς συνδέσμους, ζούσαν όλοι οι διάσπαρτοι πατριώτες πάντα με το νου τους να γυρίζει στην ολόχαρη πατρίδα Πυρσογιαννη, στο γονικό, θερμό και συναισθηματικό σπίτι, το γραφικό τζάκι με τη γλυκιά και ευχάριστη θαλπωρή, στον καλοσυνάτο δωματιακό χώρο του σπιτιού μας.

Αυτή η απομονωτήρια οικογενειακή και ατομική ζωή των εδώ Πυρσογιαννιτών εκράτησε από τότε που εσταμάτησε να λειτουργεί η αναφερόμενη ανωτέρω «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ», Πολυκλείτου 5, μεταξύ των ετών 1920-1925. Τα πράγματα άλλαξαν εντελώς απότομα, ξαφνικά, το 1936.

Το σωστικό αυτό έτος και στις 5 Ιουλίου 1936, ύστερα από πολλές σκέψεις, από ανάλογες διαβουλεύσεις, από επίμονες συζητήσεις και ασταμάτητες ενέργειες, απεφασίσθη, τη πρωτοβουλία των Λάμπρου Χατζόπουλου, Περικλή Δούκα, Ιωάννη Λώλη, Νικολάου Τσίπα κ.λπ., ως οργανωτική επιτροπή, να γίνει, στο Μάτι του Αγίου Αντρέα, η πρώτη πυρσογιαννίτικη εκδρομή επαφής και γνωριμίας, το πρώτο καρποφόρο δρασκέλισμα, για την ίδρυση Συνδέσμου στην Αθήνα.

Οι χωριανοί μας αυτοί, σύσσωμοι, υπερέβησαν τους εαυτούς τους, κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια, μεγάλο κόπιασμα, ξέχωρη δύναμη και αντοχή, και αδίσταχτα μπορούμε να πούμε όλοι ανταποκρίθηκαν, με πλήρη απόλυτη επιτυχία, στον ύψιστο και ιερό σκοπό και ικανοποίησαν τους πάντες, όλους τους χωριανούς και φίλους, που κοσιάτα, με αγάπη, διάθεση και αξιοθαύμαστη προθυμία, παρέστησαν οικογενειακώς στην πρώτη αυτή πυρσογιαννίτικη ιστορική, πανηγυρική, βλάμικη εκδήλωση, στην πρώτη πανηγυριώτικη συνάντηση.

Η παρθένα, η σύγχρονη τότε, πρωτάρα αυτή συγκέντρωση —θυμάμαι ακόμα με

συγκίνηση— εσημείωσε καταπληκτική, απρόσμενη, αναπάντεχη επιτυχία και από πλευράς προσελεύσεως πολλών χωριανών και από πλευράς ειδικά ενθουσιασμού, αγαλλίασης, χαράς και κεφιού. Ήταν —μπορούμε άφοβα να πούμε— ένας πράγματι εγκάρδιος, θερμός ασπασμός των χωριανών προς τα λαμπερά αστέρια της ποθητής μας Πυρσόγιαννης. Χωρίς καμιά απόλυτη ταλάντευση και αμφιβολία έμειναν ευχαριστημένοι και γοητευμένοι όλοι.

Και την επομένη χρονιά, στις 4 Ιουλίου 1937, στη θέση Λούτσα Αττικής, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη πατριωτική, συγγενική και φιλική εκδρομική συγκέντρωση, το εξίσου μεγάλο, εκπληκτικό, αξέχαστο πατριωτικό φανέρωμα, ένα λαμπρό ξεσκέπασμα.

Και αυτή τη φορά στα πρόσωπα όλων και στα μουστάκια ακόμα μερικών καταδικών μας προσώπων απλώθηκε παρήγορο χαμόγελο. Κι ακόμα σε πολλούς απλώθηκε η δικαιολογημένη έκφραση μελαγχολίας και νοσταλγίας, και τούτο γιατί, φαίνεται, ονειρεύτηκαν και θυμήθηκαν δικούς τους ανθρώπους και μέρες παλιές και ευτυχισμένες, που διαβηκαν τότε στα παιδικά χρόνια στην Πυρσόγιαννη.

Και θυμάμαι ακόμα και ομολογώ πως εκείνες οι διαλεχτές στιγμές, η αληθινή, παρήγορη χωριανή ατμόσφαιρα, τους ηλικιωμένους τους έκανε παλικάρια, τους γέμισε με θεριαλίκι· τους λυπημένους επίσης έκανε χαρούμενους και τους άεδους επίσης τους έκανε ντούρους και κεφάτους και τις χωριανές κοπέλες πιο όμορφες, πιο θελκτικές και αγαπητές.

Και στο δεύτερο αυτό, πολύ επιτυχημένο χωριανό μας ξεφάντωμα, εδόθη πάλι η ευνοϊκή, η κατάλληλη, η ταιριαστή ευκαιρία στους αξιόλογους και θερμούς Πυρσογιαννίτες ομιλητές, Ευριπίδη και το φοιτητή τότε της Νομικής Νικόλαο Τσίπαν, να εξάρουν μαζί με τον άπειρο και θερμό πατριωτικό χαιρετισμό, τη μεγάλη τους χαρά και συγκίνηση, που βλέπουν να συνεχίζεται η περσινή, πρώτη, λαμπρή και φωτεινή πανηγυρική αδελφική συγκέντρωσή μας, εκείνο το πρώτο χωριανό μας παρουσίασμα.

Συνέστησαν ιδιαίτερα στους χωριανούς και φίλους να συνεχίσουν με τον ίδιο ακριβώς παλιό, με την ίδια ζέση και αγάπη, την προσπάθειά τους, ώστε αυτή η σπορά να μετατραπεί σε πάγιο ζηλευτό θεσμό, σε παράδοση, με τελικό καρποφόρο σκοπό να ιδρυθεί μέσα στην καρδιά της Αθήνας ένα μεγάλο πνευματικό και ηθικό κέντρο, ανάλογο με την αξιόλογη, τη λαμπρή και μεγάλη ιστορία της Πυρσόγιαννης, και ισάξιο με την περίτρανη και ξακουστή μαστορική τεχνική λαϊκή τέχνη των παιδιών της.

Ετόνισαν χαρακτηριστικά ότι ο σκοπός της ίδρυσης χωριστού χωριανού Συλλόγου στην Αθήνα, είναι άγιος, ασύγκριτος, εξαιρετικός και τελείως απαραίτητος· είναι μια τέλεια εξιδανίκευση, μια θαυμάσια ωραιοποίηση του χωριανού μας αυτού ονείρου, που επί σειρά δεκαετιών περιπλανάτο μέσα μας.

Αυτά τα δύο μεγάλα, τα πρωτόφαντα για την παραπάνω εποχή μας γεγονότα, οι δύο πανηγυρικές εκδρομικές εκδηλώσεις, δεν επαναλήφθησαν έκτοτε λόγω άτυχων συμπτώσεων και των πολεμικών περιπετειών που έλαβον χώρα μέχρι το έτος 1957.

Το έτος αυτό το ιστορικό, το καλά ριζωμένο, ιδρύθη με χαρές και πανηγύρια ο τότε Σύνδεσμος των εν Αττική Πυρσογιαννιτών, ο οποίος μετέπειτα ονομάσθη «Πανελλήνιος Σύνδεσμος Πυρσογιαννιτών». Τονίζω, με πλούσιο παρελθόν και με ανάλογο πλούσιο και ελπιδοφόρο κατοπινό μέλλον.

Εδώ, αυτή την έξοχη και θαυμάσια στιγμή, ύστερα από 60 περίπου χρόνια από τις ιστορικές, τις πάναγνες και πρωτοφανέρωτες συγκεντρώσεις μας το 1936-37, αισθάνομαι ζωηρό αίσθημα χαράς και αγαλλίασης και ταυτόχρονα άφατη συγκίνηση, γιατί μου δίδεται η μοναδική ευκαιρία να καταχωρίσω χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τις δύο

ομιλίες μου, από τις πρώτες παρθενικές της ζωής, που έκανα στις ανωτέρω ανεπανάληπτες και ασύγκριτες δύο συγκεντρώσεις μας.

«Αγαπητοί χωριανοί και φίλοι, με άρρητη χαρά, με ανυπόκριτο ενθουσιασμό, με περίσσεια υπερηφάνεια και μεγάλη συγκίνηση, χαιρετίζω τη σημερινή, ζηλευτή, παρθένα συγκέντρωση. Παρόμοια χωριανή συνάθροιση, απίστευτη σύμπτωση και απαράλλαχτο πυρσογιαννίτικο πανηγύρι δεν έγινε άλλη φορά εδώ, στην παροικία μας. Πιστεύω ότι και σεις όλοι θα αισθάνεστε την ίδια χαρά, την ολόιδια υπερηφάνεια και συγκίνηση, που παρευρίσκεσθε στην πανηγυρική αυτή συνάθροιση, ως μέλη της αυτής οικογενείας και αγνά παιδιά της αυτής στοργικής Μάνας, της πανώριας και ζηλευτής μας πατρίδας, της οποίας η γλυκύτατη ανάμνηση συνέχει την ψυχή όλων μας... όταν στην καθημερινή αγωνία της ζωής, της οποίας οι αδήριτες ανάγκες μας εξενίτευσαν και μας απομάκρυναν απ' αυτή την πατρική γη μας, όταν στον καθημερινό μόχθο της σκληρής και ακατανίκητης βιοπάλης, μας περισσεύει ενός λεπτού χρόνος να ξεκουράσουμε το κορμί και το πνεύμα μας, η πρώτη σκέψη, η πρώτη στροφή της φαντασίας μας, το πρώτο τραγούδι εδώ είναι το χωριό μας, η Πυρσόγιαννη, αυτή που καλλιέργησε μέσα στην καρδιά μας, στον ψυχικό μας κόσμο, κάθε ωραίο, καλό και διαλεχτό, αυτή που μας έκανε να νιώσουμε καθετί το μεγαλείο και υψηλό... όσο ξεμακρύνουμε απ' αυτή την όμορφη και στοργική γενέτειρά μας, τόσο τη νοσταλγούμε και την ποθούμε... Ζούμε σαν ξένοι εδώ στην ξενιτιά, όσο και να 'χουμε σχέσεις και συμφέροντα. Κινούμεθα σε άγνωστο κύκλο, όσο κι αν τον δημιουργήσαμε. Είμαστε δεμένοι σφιχτά, αγκαλιαστά, με το νου και την καρδιά, με το πατρικό σπίτι, με τον καθαρό αέρα του χωριού μας, με τα γομφιακά δρομάκια του, τα ισχιαρά του, τις βρύσες, τις όμορφες εκκλησίες του, τη θαλπωρή του, τη φυσιογνωμία του... Η γονική γη μας είναι ο σκοπός μας, ιερός για όλους μας, αυτός μας παρηγορεί, μας ενθουσιάζει, μας γλυκαίνει την ανάμνηση και τότε γίνεται ιδρώτας τότε γίνεται τραγούδι και τότε είναι φωτιά και τότε χάδι... Σήμερα λοιπόν την πατρική γη, ας φέρουμε όλοι μαζί σήμερα τη σκέψη μας· θα 'χουμε την κοινή χαρά ενός οραματισμού ασυνήθιστου, που θα μας κάμει αύριο μαλακότερη την προσπάθεια της βιοπάλης... Κι όπως όλοι μας δίδουμε τη σκέψη μας σήμερα για την αγαπημένη μας Πυρσόγιαννη, ας δώσουμε και τα χέρια μας αύριο, για την προκοπή της, για την ανάδειξή της, κι ας γίνουμε μια καρδιά, μια θέληση, μια προσπάθεια να γνωρίσουμε στους εκάστοτε κυβερνώντες τις ανάγκες της, να διαφωτιστούμε, να δουλέψουμε όλοι, για να ικανοποιηθούν τα δίκαιά της... Όλοι μπορούμε να δώσουμε κάτι στην κοινή προσπάθεια, φωτισμένοι άνθρωποι, οδηγοί υπάρχουν, οι πρωτοπόροι δεν μας λείπουν, ο ενθουσιασμός είναι διάχυτος... ο ένας ας δώσει με το μυαλό, ο άλλος με τον ιδρώτα, ο τρίτος με το χέρι, οι λοιποί με τον τρόπο τους και ημείς οι νέοι, τα παιδιά, με την καρδιά μας... απ' εκεί ξεκινάει η πίστη, η δύναμη της ψυχής, ο ηρωισμός της διανοίας... εμπρός, εδώ είναι τα νιάτα, τα πιστευτά, τα ηλιόλουστα, που καλούν και φωνάζουν, εδώ είμαστε πρόθυμα και γελαστά, χωρίς την παρουσία μας, χωρίς πίστη, είναι μέρα χωρίς ήλιο· από την πίστη αυτή ξεφουντώνει η ελπίδα... Εσείς οι γεροντότεροι ας γίνετε οι οδηγοί μας, οι προφωτιστές μας, εμείς τα καινούργια βλαστάρια θ' ακολουθήσουμε πιστά τα χνάρια σας και θα πάμε πιο ψηλά...».

Και από τη δεύτερη ομιλία μου το 1937 λίγα βασικά αποσπάσματα «...όμως φέτος λείπουν μερικοί χωριανοί από την πανηγυρική μας δεύτερη εκδήλωση· ας μη μνησικακούμε, θα γυρίσουν, θα ξανάρθουν και αυτοί σαν άλλοι άσωτοι υιοί... Η δράση μας, η αγάπη προς τη γενέτειρα, η ομόνοια, η σύμπνοια θα τους συγκινήσει κι αυτούς, θα τους ξυπνήσει από το λήθαργο, θα τους κάμει και πάλι ισχυρούς τους δεσμούς της αγάπης, του ενδιαφέροντος για τη γλυκερή Μάνα γη μας, την Πυρσόγιαννη, και θερμότερο τον

πόνο προς αυτήν... ας μην ξεχάσουμε ότι στο βαθυπράσινο και λουλουδιασμένο λιβάδι, στο μεγαλοπρεπή γκόλιο, στη δασωμένη κρούσια με τις δαντελένιες κορφές και τις νεροπηγές, απολαμβάνεις το πιο θεαματικό όραμα... τα ρυθμικά κουδούνια και τα βελάσματα των κοπαδιών στήνουν γλυκό τραγούδι και η γλυκιά φλογέρα του τσοπάνη μαζί με τα κελαρύσματα των πουλιών στέλνουν τους καημούς και τα γλυκά καρδιοχτύπια στις όμορφες, ροδοκόκκινες βλαχοπούλες· εκεί η ζωή, εκεί η ποίηση... εκεί πάνω στην πατρική γη, μίλησαν οι δικοί μας πρόγονοι για τους καημούς, για τα όνειρα, για τις φιλοδοξίες, για την αγάπη... Στην κρουσταλλένια βρυσούλα, στο απλό καλυβάκι, στο παρακλήσι, στο κηπάρι και στ' αμπέλια, και στον αυλόγυρο του σπιτιού, κάτι έχει απομείνει από τα παιδικά μας χρόνια: εδώ ένα χαμόγελο, εκεί ένα κλάψιμο, πιο πέρα ένα όνειρο, μια απογοήτευση, μια υπόσχεση, ένας όρκος...

Η Ακρόπολη των Αθηνών θαυμάζεται απ' όλο τον κόσμο· ταπεινοί προσκυνητές, θερμοί λάτρεις από τα πέρατα της υφηλίου έρχονται καθημερινά, για να δουν και να ζήσουν λίγες καλές στιγμές, κάτω από τη μεγαλοπρέπειά της, και να φωτισθούν από τον αέναο φάρο της το φωτεινό, που τόσους πολλούς αιώνες προσφέρει στον κάθε επισκέπτη. Και γιατί αυτό; Απλούστατα, γιατί είναι κι αυτή χτισμένη πάνω σε πανύψηλο βράχο... Οι πρόγονοί μας, σωστοί καλλιτέχνες, με τα γλίσχρα μέσα μετέβαλαν τους βράχους και έχτισαν την Ακρόπολη. Έτσι και μεις λοιπόν, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι, ας αγαπήσουμε, ας δαμάσουμε τις πέτρες του χωριού μας και το άγονο έδαφός της, με την υπομονή, τη θέλησή μας και τη βοήθεια να αναδείξουμε την Πυρσόγιαννη, και με σεβασμό μάλιστα προς τους προγονικούς τάφους και προς το άφθονο αίμα και ιδρώτα που έχυσαν όλοι γενικά οι δικοί μας... Ιστορικά κείμενα, επίσημα δικαιοπρακτικά συμβόλαια, ιδιωτικά χαρτιά και επιστολές, παλιές ιστορικές φωτογραφίες από διάφορα ιστορούμενα αναμνηστικά βιώματα, από λατρευτικά έθιμα, από λαογραφήματα, από τυχόν εικονογραφημένα παραμύθια και από προφορικές πληροφορίες και ειδήσεις, με σχετική επιμελημένη φροντίδα, μαθαίνουμε τη σωστή ιστορία, την προγονική αλήθεια... άνευ αυτών των φανερωμάτων δεν θα ξέρουμε καλά τη γονική ιστορία μας, όλο το εθνικό παρελθόν... Πρέπει να ξέρουμε όλα αυτά τα αραχνόπλεκτα, τα αραχνοῦφαντα γεγονότα και πράγματα ενώνουν και διαιώνίζουν το παρελθόν και το κάθε σήμερα του νυν και του μέλλοντος.

Η πίστη και ο Θεός θα μας βοηθήσει, ο Καποδίστριας είπε: «Ο Θεός είναι προστάτης μου και άνευ ταύτης της πίστεως, ούτε τον εαυτόν μου θα μπορούσα να κατανοήσω ούτε να ελπίσω τι· οι κίνδυνοι δεν με τρομάζουν, δεν μου αφαιρούν το θάρρος πέποιθα όλως επί του Θεού. Διά θαυμάτων έσωσε το έθνος τούτο επί 4 αιώνες και εν τω μέλλοντι συνέχεια θα σώζει αυτό».

Εδώ σταματώ την τόσο ευχάριστη και ζουμερή παρελθοντολογία, την τόσο νοσταλγική περιπλάνηση στα περασμένα, που σήμερα περίφημα εδημιούργησαν ένα λίαν ευχάριστο παραγωγικό και αξιοθαύμαστο παρόν, μια καρποφόρα συνέχεια —πιστεύω απόλυτα σ' αυτό.

Το πρώτο ιστορικό Συμβούλιο του Συνδέσμου των εν Αττική Πυρσογιαννιτών

Το πρώτο ιστορικό Συμβούλιο, κατόπιν νομίμων αρχαιρεσιών κατηρτίσθη σε σώμα από τα πιο επίλεκτα πυρσογιαννίτικα πρόσωπα της παροικίας Αθηνών ως εξής:

- 1) Κίμων Σούρλας, καθηγητής Νομικής Σχολής Θεσ/κης, ως Πρόεδρος
- 2) Ευριπίδης Σούρλας, καθηγητής Παιδαγωγός, Αντιπρόεδρος

- 3) Νικόλαος Τσίπας, Εισηγ. Υπουργ. Εμπορίου, Γεν. Γραμματέας
- 4) Χρήστος Πετσίνης, υπάλ. Τραπε. Ελλάδος, Ταμίας
- 5) Άγγελος Ιατροίδης, Πάρεδρος Συμβουλίου Επικρατείας
- 6) Πέτρος Φρόντζος, Δικηγόρος - λόγιος
- 7) Περικλής Παπαχαραλάμπους, Βιομήχανος, ως μέλη

Το πρώτο δρασκελισμα του Συνδέσμου μας

Την Κυριακή 8/12/57, πρωτοβουλία του νέου και πρώτου Διοικ/κού Συμβουλίου, ο Σύνδεσμος ετέλεσεν εορτήν, λειτουργία και αρτοκλασία εις το παρεκκλήσιον του Αγίου Ελευθερίου της Ιεράς Μητροπόλεως Αθηνών· εν συνεχεία επηκολούθησεν εις την αίθουσα του «Ιωάννου Θεολόγου» ειδική δεξίωση και εγένοντο διάφορες ομιλίες από τους παρευρισκομένους χωριανούς και φίλους.

Προσεφέρθησαν ταυτόχρονα διάφορα γλυκίσματα —όχι τα γνωστά χωριανά ζαχαρωτά— και, το πιο σπουδαίο, προσεφέρθη και τσίπουρο αγνό και μυρωδάτο πυρσογιαννίτικο.

Ετσι αθόρυβα, ταπεινά και πατριωτικά όλοι οι χωριανοί επετέλεσαν, εξεπλήρωσαν, με ιδιαίτερη κατάνυξη και σεβαστή θερμότητα, ένα τρανό, επιβεβλημένο, σωστό καθήκον, για τη γενέθλια γη μας και για τη διατήρηση ενός αγνού πατριωτικού πνεύματος· για τη διατήρηση της γνήσιας χωριανής παραδόσεως και του αξιόλογου και διαλεχτού λαογραφικού στοιχείου, για να μη —με τον καιρό και την αχρησία— καλυφθούν από το σκοτεινό μανδύα της λήθης και γίνουν άθελα και ανεπιτόνητα αυτά κτήμα της μνημονικής ανεπάρκειας και αδιαφορίας.

Επίσης το δραστήριο αυτό Διοικ. Συμβούλιο πραγματοποίησε την 8/3/1959 την πρώτη πανηγυρική εμφάνιση στο χορευτικό κέντρο «Ελλάς», παρουσία —ιδιαίτερη τιμή για το Σύνδεσμό μας— του ενδόξου, τιμημένου και άξιου Στρατηγού και Διοικητού της θρυλικής και δοξασμένης 8ης Μεραρχίας Ηλείου, Χαραλάμπους Κατσιμήτρου.

Γι' αυτά τα ιστορικά για τον πρωτάρη Σύνδεσμό μας γεγονότα, ο τότε ηπειρωτικός τύπος «Θεσπρωτικά Νέα» 1/4/1959 έγραψε: «Από πέρυσι εις την δύναμη των Σωματείων των ξενιτευμένων Ηπειρωτών, προσετέθη και ο Σύνδεσμος των εν Αττική Πυρσογιαννιτών Κοιτίσσης.

Την Διοίκησίν του απετέλεσαν έγκριτοι Πυρσογιαννίτες, διακρινόμενοι ακόμη διά την εννιμιξή των, εις τα της ηπειρωτικής παροικίας και τον Ηπειρωτισμόν των.

Διά τούτο έδωσαν, από της ιδρύσεώς του, πρακτικό περιεχόμενο στο Σύνδεσμο και στους σκοπούς του. Μεταξύ των άλλων εκδηλώσεων και την πρώτη πανηγυρική εμφάνισή του, που πραγματοποίησεν, παρουσίασε ένα χορευτικό βραδινό στις 8 Μαρτίου στο κέντρο «Ελλάς» Παγκρατίου. Ομολογούμεν ότι μας εντυπωσίασεν η παρθενική γιορτή τους, που πήρε πολιτισμένη μορφή χορού, χωρίς να λείπει και το ηπειρωτικό καθαίριο κονιτσιώτικο χρώμα.

Από τη γιορτή δεν έλειψε και η ανάλυση των σκοπών του Συνδέσμου, η δράση του και η αποστολή, όπως και η ανάμνηση και η νοσταλγία της Πυρσόγιαννης, τα έθιμά της, τα πανηγύρια της στα χρόνια τα γεμάτα από πληθυσμό, ως και οι σημερινές ανάγκες, με λόγια ενθουσιώδη και συγκινητικά, τα οποία στο χαιρετισμό του ανέπτυξε ο Γενικός Γραμματεύς του Συνδέσμου Νίκος Τσίπας, τμηματάρχης του Υπουργ. Εμπορίου, εκ των επιλέκτων μελών της ηπειρωτικής παροικίας, καταχειροκροτηθείς. Με πνεύμα γενικού ηπειρωτικού περιεχομένου ωμίλησε και ο πρόεδρος της Πανηπειρωτικής, Στρατηγός κ. Βογάζ, όστις συνεχάρη το Δ.Σ. διά την δράση του και συνέστησε οργάνωση, σύμπτωια

και συσπείρωση όλων των Ηπειρωτών, γύρω από τα Σωματεία μας. Επίσης την συγκέντρωση εχαιρέτισε και ο Σύμβουλος Βύρωνος κ. Δεμίρης.

Χοροί ηπειρωτικοί και ανάμεσά τους ευρωπαϊκοί σε αποκριάτικο κορύφωμα εκράτησαν τους προσκαλεσμένους σε μια ηπειρωτική ατμόσφαιρα γλεντιού, ως την άλλη μέρα την έναρξη του χορού άνοιξαν οι θρυλικοί Στρατηγοί μας κ.κ. Χαράλαμπος Κατσιμήτρος και Ι. Βογάς, πλαισιούμενοι από το Δ.Σ. Την πανηγυρική αυτή γιορτή ετίμησαν ο ένδοξος Στρατηγός και η κ. Χαρ. Κατσιμήτρου, ο πρόεδρος της Πανηπειρωτικής Στρατηγός Ι. Βογάς και οι σύμβουλοι κ.κ. Ματ. Μπούρμπος, Ορ. Βέτσης και Κ. Λάμος, οι δημοσιογράφοι κ.κ. Αθαν. Γκογκώνης και Κωστ. Γκόρτσος, ο πρόεδρος Συνδέσμου Βουρμπιάνης κ. Ναπ. Μπάρκης και Ασημοχωρίου κ. Βασ. Χρήστου ιατρός, ο κ. και κ. Π. Καρρά, ο κ. και κ. Κ. Ιωαννίδου, ο κ. και κ. Σπ. Κασσέτα, ο κ. Κ. Γεωργιάδης, οι Δημοτικοί Σύμβουλοι Βύρωνος κ.κ. Δεμίρης, Μαστρογιαννόπουλος και Παπαθανασίου και άλλοι. Επίσης οι οικογένειαι Ευριπ. Σούρλα, Νικ. Τσίπα, Πέτρο. Φρόντζου, Πέτρο. και Διομ. Παπαχαλαράμπους, Χρ. Πετσίνη, Γεωργ. Γκόρτσου, Κων. Γκόρτσου, Κλεαρχ. Γκόρτσου, Ν. Χρυσάφη, Δημ. Βετσοπούλου, Δημ. Τσιτσιράγκα, Α. Παπακωνσταντίνου, Τ. Μουραγκλάκη, Θ. Χρυσάφη, Χρ. Βετσοπούλου, Π. Γεραβέλη, Δ. Χατζηπέτρου, Δ. Τζάφου, Δ. Παγώνη, Α. Γιώση, Ι. Γκόρτσου, Νικ. Μαντά, Β. Βετσοπούλου, Ευάγ. Δούκα, Φ. Φλίνδρη, Α. Γιανάκη, Ι. Λώλη, Σπ. Γεραβέλη, Δ. Δημητροιάδου, Γ. Γκόρτσου, Δ. Γκόψη, Φ. Φρόντζου, Α. Φρόντζου, Φ. Νίτσου, Μ. Τσιρώνη, Μ. Πετσίνη, Πετρο. Ζαφείρη, Α. Γκόρτσου, Θ. Τσιρκνή, Γ. Μαζιώτη, Κ. Παπαγεωργίου, Αλ. Σγολόμπη, Ν. Μπίλη, Ευάγ. Γαλάνη, Σ. Ζαφείρη, Ι. Κατσουρίδη, αδελφοί Ζαφείρη, Ν. Γράβος ιατρός, δίδες Ντίνα και Σία Θεοχαροπούλου, Γιώτα Χατζηγιαννίδου και άλλοι Πυρσογιαννίτες, ο Γραμματεύς Δελβινακιωτών κ. Α. Πατσέλης, ο κ. Α. Γερασιμίδης, Θ. Τσιρώνης, Χρ. Μαγιώνης, Γ. Τζίλλης, κ.ά.».

Το γλέντι αυτό των Πυρσογιαννιτών εσυνεχίσθη με εξαιρετικό κέφι—ως ελέχθη—και εγκαρδιότητα μέχρι των πρωινών ωρών, με αθάνατους ελληνικούς χορούς και κατ'ανάγκη λόγω νεολαίας και με ευρωπαϊκούς, πλην μικράς διακοπής, διά την κλήρωση των λαχείων.

Όλοι αυτοί οι παραπάνω Πυρσογιαννίτες της Αττικής και οι πολλοί φίλοι της πασίγνωστης ιστορικής Πυρσόγιαννης, που αυθόρμητα και με αγνές φιλικές διαθέσεις προσήλθαν στις πανηγυρικές και παρθένες αυτές εκδηλώσεις για την υποστήριξη και αναγέννηση του Συνδέσμου, σαν αίθριοι και λαγαροί νοσταλγοί, γεμάτοι χωριανές αναμνήσεις, έστω και στους μικρούς κάπως χώρους του κέντρου, ασφαλώς ένιωσαν κάποιο λεπτό μοσχοβόλο άρωμα να πλανιέται, δίκαια, γύρω-γύρω. Ένα τέτοιο γλυκό, παρήγορο άρωμα, που σωστά πνίγει το λαιμό μας, από μεγάλη συγκίνηση και ανείπωτη χαρά και που δικαιολογημένα φέρνει αγνά δάκρυα στα μάτια και μας ξελευθερώνουν από το βαθύ λήθαργο. Το γλέντι και οι χοροί κράτησαν μέχρι αργά το βράδυ και δίκαια, γιατί πέραν από τη θύμηση καλών ημερών στο χωριό μας, στην κόκα καρδιά, ξέρει ο καθένας πως, μέσα στους χορευτικούς χωριανούς ομίλους, παρέχεται η δυνατότητα, η ομορφιά και το καμάρωμα του κάθε χορευτή, να παραμερίζει τις προσωπικές ιδιαιτερότητες, τα βάσανα, τις σκοτούρες της δουλειάς και της ξενιτιάς, και του δίδεται η ευκαιρία ομογενούς τρόπου έκφρασης και παρουσίασης, μέσα από τις πολύμορφες χορευτικές κινήσεις, με κύριο στόχο τη συνέχιση της πατρογονικής παράδοσης, των εθίμων, των χωριανών χορών και της γνήσιας δημοτικής μουσικής. Για μας τους Πυρσογιαννίτες, ο χορός και τα κλαρίνα είναι η γλυκιά, η τελειότερη έκφραση του ξέχωρου χαρακτήρα της φυλής μας και της χωριανής ταυτότητας· όλα αυτά δίκαια και σωστά. Οι Φωκιανός και Συμεωνί-

δης γράφουν: «Ο χορός είναι η βωβή ποίηση, πάμφωνα τα χέρια των χορευτών, αφού εκφράζουν όλες τις φωνές του εσωτερικού κόσμου». Οι δε αρχαίοι αισθάνονταν το χορό σαν είδος υπερφυσικής δύναμης.

Για την πρώτη εορτή τη χορευτική του τότε Συνδέσμου μας έγραψε και το «Ηπειρωτικό Μέλλον» τα κάτωθι:

«Εξαιρετική επιτυχίαν εσημείωσεν ο δοθείς πρώτος χορός του Συνδέσμου Πυρσογιαννιτών, την 8η Μαρτίου εις το κέντρον "Πάλλας", πλατεία Παγκρατίου. Το διοικητικό Συμβούλιον υποδέχεται τους προσερχομένους εις την αίθουσαν και ετακτοποιεί τούτους καταλλήλως.

Περί το μεσονύχτιον, ο Γενικός Γραμματεύς του Συνδέσμου κ. Νικ. Τσίπας, εισηγητής του Υπουργείου Εμπορίου, δι' ολίγων, αφού εχαιρέτισε τους τιμήσαντας την πρώτη χοροεσπερίδα των, ετόνισε χαρακτηριστικά τους σκοπούς του Συνδέσμου, ως και τα καθήκοντα των απανταχού Πυρσογιαννιτών, προς το αγαπημένο τους χωριό, την Πυρσόγιαννη· ιδιαιτέρως ευχαρίστησε τους κ.κ. Χαράλαμπο Κατσιμήτρο, αντιστοάτηγο, Ιωαν. Βογάν, Πρόεδρον της Πανηπειρωτικής Συνομοσπονδίας. Τον χορόν άνοιξε το Διοικητικό Συμβούλιον υπό τα ζωηρά χειροκροτήματα όλων. Επηκολούθησε γλέντι με καθαρώς κονιτσιώτικο και γενικά ηπειρωτικό χρώμα, το οποίο μέσα σε εντελώς πατριωτική ατμόσφαιρα και εξαιρετική τάξη εκράτησε μέχρι των πρώτων πρωινών ωρών.

Αξίζει θερμά συγχαρητήρια πολλά στο Διοικ. Συμβούλιον για την αριάν οργάνωσιν της ωραίας αυτής βραδιάς».

Ανάλογα σχόλια έγραψαν και όλες οι ηπειρωτικές εφημερίδες και τα αξιόλογα για την εποχή τους περιοδικά... Χρόνια ολόκληρα ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος σ' όλα τα επίπεδα εθαυματούργησε και συνεχίζει να θαυματοουργεί· όλοι οι διατελέσαντες Πρόεδροι και τα μέλη του Συλλόγου και ο νυν αείκινητος και πνευματώδης πρόεδρος και τα μέλη Μ. Μαρτσέκης κ.λπ., σωστοί πνευματέμφοροι και πνευματοκίνητοι, με το σταθερό και παστρικό τιμόνι του Διοικητικού Συμβουλίου, βαδίζουν ίσια, όλο και ψηλά, αποδοτικά, έχοντας υπ' όψιν τον ισο Χρυσόστομο: «Ουκ ειμί της του πνεύματος εκτός χρηστής κυβερνήσεως».

Επηκολούθησαν και άλλες πολλές εορταστικές χορευτικές εκδηλώσεις του Συνδέσμου, όπως στις 18/3/1960, στο μεγάλο κέντρο Τριανταφύλλου Καισαριανής.

ΘΕΜΑ 13^ο

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΩΝ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Από το όλο περιελθόν στα χέρια μου, εκτάκτως, καταστατικό ιδρύσεως «Συνδέσμου Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων», την 5η Φεβρουαρίου 1978, μαθαίνουμε οι πέραν της περιοχής Ιωαννίνων Πυρσογιαννίτες και φίλοι του χωριού μας τα της ιδρύσεως του μεγάλου αυτού πατριωτικού Σωματείου και για τα κατά μέρος καθήκοντα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των άλλων τακτικών και των άλλων αντεπιστελλόντων μελών του Συνδέσμου.

Ο κύριος και βασικός πρόλογος αυτού του Συλλόγου μας, όπως ακριβώς εις το εις χείρας μου καταστατικόν της 15/8/78, διαγράφεται λίαν παραστατικά και διαφωτιστικά· μας ενημερώνει και ταυτόχρονα μας διαλύει το μαύρο πέπλο της αγνοίας, της έλλειψης γνώσης, γύρω από τη συνένωση των εν Ιωαννίνοις χωριανών μας, σε ένα καλά οργανω-

μένο ενωτικό σχηματισμό, πολύ επαινετικό, που θα δίδει το απόλυτο, άτυφλο, φιλικό, παραγωγικό δικαίωμα στον ελεύθερο πλέον πολίτη χωριανό να κάνει, να λέει και να προσφέρει ό,τι δεν βλάπτει καθόλου τον άλλο πλησίον μας και περισσότερο το γονικό στέκι του, την Πυρσόγιαννη, με τις χαρακτηριστικές ιδιομορφίες, τις ξεχωριστές μαστορικές μορφές.

Εδώ, προτού συνεχίσω την καταχώριση των ολίγων που προσωπικά γνωρίζω για το μεγάλο αυτό Πυρσογιαννίτικο στα Γιάννενα Σύλλογο, γνωρίζω ασφαλώς ότι το φαινόμενο αυτό, της έλλειψης επαρκών, βεβαιωμένων, σίγουρων στοιχείων, αποδεικτικών, παρατηρείται και σε άλλους υφισταμένους, αφανέρωτους σε μας, χωριανούς Συλλόγους, όπως Καρδίτσα, Αγρίνιο, Ηγουμενίτσα κ.λπ.

Εγώ και μέχρι την ώρα αυτή, που γράφω, εις ηλικίαν 89 ετών, δεν έχω ούτε για δείγμα, απλό βοήθημα, απ' όλους σας, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι, που να μου δώσει τη χαρά και τη συγκίνηση, να γράψω, να φανερώσω, να διατυπώσω, να εκφράσω κάτι με απόλυτη ακρίβεια, γιατί εγώ είμαι λαογράφος ερασιτέχνης απλός και όχι μυθολάσσης· γράφω ό,τι θυμάμαι, ό,τι βρίσκω ψάχνοντας και ό,τι μου πουν οι καλοπροαίρετοι, οι καλόβολοι και καλοθελητές χωριανοί και φίλοι.

Το φταιξιμο, η ευθύνη να δώσω λόγο, δεν είναι δική μου καθόλου· από τη δική μου πλευρά έκανα ό,τι έπρεπε με το παραπάνω, στις άφθονες ομιλίες μου, σ' όλες τις πανηγυρικές εορτές που επραγματοποίησεν ο «Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αθηνών», σ' όλα τα περιοδικά και εφημερίδες σχετικές ηπειρωτικής προσελεύσεως, έγραψα, ετόνισα και παρεκάλεσα σχετικά και φορτικά να μου στείλουν χωριανά, γονικά έγγραφα και ό,τι άλλο σχετικό έχουν, αλλά συνέχεια και σ' όλα τα μέχρι τούδε λαογραφικά μου βιβλία — που έστειλα παντού, με χαρά και συγκίνηση και δωρεάν μάλιστα σε κάθε Πυρσογιαννίτη της γης και φίλο, και σ' όλες τις βιβλιοθήκες των Νομών και Μητροπόλεων της Ελλάδος και άλλων ονομαστών βιβλιοθηκών της χώρας μας και σ' αυτούς τους χωριανούς της Αυστραλίας, Αμερικής, Καναδά και Ευρώπης κ.λπ.— τόνισα: ο καθένας να έρθει αρωγός, βοηθός, σύμβουλος για τη συγγραφή της σωστής, της αληθινής, πλούσιας χωριανής ιστορίας. Παντού λοιπόν (μόνο καμπάνες δεν κτύπησα) εφώναξα και παρεκάλεσα: βοηθήσατε με και πολεμήσατε με με παραδοσιακό υλικό, με φωτογραφίες κ.λπ., για να βγει το αληθινό κείμενο, το δίκαιο και το ολοκληρωμένο. Σε άλλο θέμα μου θα δείτε ότι η Κοινότης μάλιστα Πυρσόγιαννης διέθεσε ολόκληρο το αρχείο της πατροπαράδοτης γενεθλίας γης μας σε έναν άξιο ιστορικό, πράγματι, γείτονα, συνεπαρχιώτη, και εγώ που ζήτησα μια κατάσταση, για μνημόνευση εδώ στο βιβλίο μου, των δωρητών και ευεργετών του χωριού μας, πήρα την απάντηση ότι «δεν κατέχομεν δωροπινάκιο».

Ανεξαρτήτως αυτού και προτού ακόμα συνεχίσω το θέμα μου «Σύνδεσμος Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων» παραμερίζω ό,τι μας χωρίζει —ας το πάρει ο άνεμος— και εγκάρδια, άκακα, και για το καλό της Πυρσόγιαννης, συνεχίζω τη φτωχική, την ελλειμματική γραφή μου.

Όλοι οι υπάρχοντες Πυρσογιαννιτικοί Σύλλογοι και αδελφότητες είναι —και περιτρώγως το αποδεικνύουν τα μεγάλα πατριωτικά έργα τους— αληθινά όλοι σφιχτά αγκαλιασμένοι, αδελφικά και βλάμικα, σε μια απλοχεριά από τη μια άκρη ως την άλλη, με μια ιδιάζουσα, θερμή, αρμόζουσα και έντονη καρδιά, με μια ολοκάθαρη ψυχή, ζωντανή, απόλυτη, και με μια θέληση, επιθυμία και λαχτάρα για πατρική βοήθεια σίγουρη, για ένα μεγάλο, ψηλό πέταγμα. Η κάθε ευγενική προσφορά και εργασία φέρνει την προκοπή και το ανέβασμα πάνω από την ύλη· η καθαρά συμπόνια, η ευσυνειδήτη καλοσύνη ανοίγει τις χρυσές πύλες του παραδείσου, φέρνει ακόμα το φορτσάρισμα, το γιγάντωμα, για

καλύτερες μέρες, τις ίδιες τις παλιοκαιρινές πατρογονικές γνώσεις, τις παρθένες, τις αγνές, τις σεβάσιμες χωριανές στιγμές. Και το πιστεύω θεληματικά αυτό, πως θα γίνει καλύτερο, αποτελεσματικό και πολύ παραγωγικό, σήμερα που η Πυρσόγιαννη και όλα τα άλλα χωριά που αποτελούν μαζί το Δήμο Μαστοροχωρίων είναι ένας τρανός, υπολογίσιμος, ζωντανός θεσμός, που θα φέρνει στην πλάτη φήμες γνωστές, ακούσματα ευχάριστα, πολύγνωρα και πολυθρύλητα, για μαστόρους —ως ελέχθη— χρυσότεχνους, για απόλυτη, γνήσια, καλλιτεχνική μαστορική τέχνη και ακόμα που θα ακούγονται και θα βγαίνουν από αυτά τα χαρισματικά χωριανά τσουβάλια της μνήμης, ολόκληρες, ομαδικές, απίθανες ηρωικές ιστορίες.

Γι' αυτό η δημιουργία του Νέου Δήμου μας Μαστοροχωρίων είναι για όλους μας πέρα ως πέρα ένα ιστορικό βηματικό γεγονός, ένα επίτευγμα βαρυσήμαντο, απρόβλεπτο.

Κι επειδή πιο πάνω τους κάκισα τους χωριανούς διοικούντας τα κοινά, ας πω και λίγα ακόμα επαινετικά λόγια γι' αυτούς όλους τους χωριανούς, για να μην είμαι ανακόλουθος, άδικος και ζημιάρης, αφού πρώτα ας μου επιτραπεί να αγναντεύσουμε νοερά τα κακοτράχαλα πολύδενδρα βουνά της Πυρσόγιαννης, της Καστάνιανης, της Φιτσκού και των άλλων γειτονικών χωριών, καθώς και όλους τους μεγάλους γκρεμούς, τα μεγάλα λόγγα, τις αμέτρητες περήφανες κορφές, τις πολλές άφθονες βρύσες και βρυσομάνες· κι ακόμα αυτά τα αμέτρητα τότε πλούσια τσελιγκάτα και να μη χορταίνει το μάτι μας να βλέπει να σαλαγάνε γιδοπρόβατα χορτάτα, με ζωηρά, εύηχα και κουνουνοφόρα ποικίλα κυπριά, που δεν φοβούνται καθόλου τα γιδοπρόβατα αυτά αγκλίτσες και στραβόραβδα και φωνές βοσκών.

Όλοι λοιπόν οι διοικούντες άρχοντες και τα μέλη των γνωστών και μη πατριωτικών Συνδέσμων είναι, ασφαλώς, εξίσου γνήσιοι δραματιστές και οι οποιεσδήποτε προσφορές τους στην Πυρσόγιαννη είναι και ήταν πολύτιμες, που αγγίζουν ασφαλώς τα όρια της θυσίας. Και κάθε καλοπροαίρετη, καλόκαρδη, αυθόρμητη, μικρή ή μεγάλη, έχει τη χρυσή βούλα του μαλάματος είναι χρυσαφένια σφραγίδα, που βγαίνει από της καρδιάς το θερμό πύρωμα και από τα ζεστά νάματα του ψυχικού μας κόσμου, είναι αληθινά Θεία του Χριστού δώρα.

Κι άλλα επαινετικά λόγια θα μπορούσα πολλά να πω, για το θαυμάσιο Σύνδεσμο Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων που εδρεύει και δρα στα πανέμορφα και ιστορικά Γιάννενα, τα φιλόξενα, που ασταμάτητα φιλοξενούν δεκάδες πυρσογιαννίτικες οικογένειες, που δυστυχώς για διάφορους, άθελους, και πολλές φορές εξαναγκαστικούς, ακούσιους, λόγους, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη γονική εστία και να εγκατασταθούν σ' αυτή την πόλη και αλλαχού.

Τώρα εκεί ψηλά, στα άγια αυτά χώματά μας, έμειναν σταθεροί, ακλόνητοι, όσο κρατάνε τα κότσια τους, οι γηραλέοι χωριανοί, με τη φυσική, την πρακτική, την εμπειρική μαστορική πολυμάθειά τους και λίγες ηρωικές μπάμπες που, ομολογώ, είναι σωστές βιβλιοθήκες, κινητές εγκυκλοπαίδειες με χίλιες δύο γκιουμιστές πολιτιστικές γνώσεις, με ιστορικά γεγονότα και συμβάντα αληθινά, δοσμένα, αναμφισβήτητα και βεβαιωμένα. Γι' αυτές όλες τις άγιες Γιαγιάδες μας και τις λιγοστές άλλες παρήγορες χωριανές Γυναίκες της Πυρσόγιαννης καταχωρίζω με ιδιαίτερη συγκίνηση, χαρά και με ανάλογη ευγνωμοσύνη, ευλάβεια και σεβασμό, τους παρακάτω άξιους και χαρακτηριστικούς στίχους του Αιγιαλίτη συμπέθερού μου Γιάννη Ανδρικόπουλου:

Γιαγιά

Ω! Γιαγιά, να εντροφήσω πια στη σιωπή σου

σε μια άκρη να σταθώ το μύρο να οσφρανθώ της προσευχής σου.

*Κι αλήθεια, γιαγιά, στη μικρή κάμαρά σου
τι ζωντάνια, τι πελώρια στα εικονίσματα των αγίων τα μάτια,
τι δυνατά πλαταγίζονται κατά το φως, ιδίως τις μεταμεσονύχτιες ώρες, τα φτερά
των αγγέλων.*

Κοντά λοιπόν σ' αυτές τις ξακουστές και πολυθρύλητες Γιαγιάδες, τους πολύγλωσσους, τους πολυκαιρινούς γέροντες και τους άλλους λιγοστούς πολύμοχθους πατριώτες, μένουν, στέκονται σταθερά, συντροφικά, τα ολόλαμπρα άστρα της Πυρσόγιαννης, που η παρήγορη και φωτεινή λάμψη της δεν θα σβήσει ποτέ. Κουράγιο, λοιπόν, θάρρος, τόλμη, αντοχή και βοήθεια ψυχική και υλική όλων μας, και τότε ο σπιτικός τράπεζος θα γεμίσει ξανά με γεμάτες λίμπες και με δικούς μας, μικρούς και μεγάλους, ανθρώπους του κάθε σπιτιού.

Κλείνω εδώ αυτό το λίαν διαφωτιστικό κεφάλαιο με ύμνο του ίδιου ποιητή, για να θυμίσω όλα τα πραγματικά γεγονότα και συμβάντα, και όλα γενικά τα ψυχικά και συναισθηματικά περιστατικά της βούλησης και της θέλησης, που συνέβησαν στις τωρινές, ώριμες, ηλικιωμένες γυναίκες της γενέθλιας γης μας, στα ωραία παλιά τους χρόνια, όταν αυτές ήταν μελίρριτες νέες και το χωριό μας ήταν γεμάτο από κόρη, σωστό μελισσολόι.

*«Γειά και χαρά στον τόπο μας με τα πλατιά τα δάση
που την αγάπη κρύβουνε μες στα χλωρά κλαριά τους
την κρυφογεύονται οι βοσκοί και της ερμιάς οι λαίμαρες
και του βουνού οι περπάτησες και του χωριού οι κοπέλες
και σαν το γλυκοχάραμα και σαν τη φουγάριούλα
και σαν νεράιδες όμορφες βασίλισσες και μάγες
έτσι προβάλλουν στο χωριό γλυκομορφες κοπέλες
περιδιαβαίνουν με χαρά με γέλια και τραγούδια».*

ΘΕΜΑ 14°

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΙΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τι είναι η Πυρσόγιαννη άραγε, η προσφιλής Γενέτειρά μας, μέσα στην άπειρη αιωνιότητα, μέσα στο απέραντο αχανές, μέσα στις πέντε γήινες Ηπείρους, στην καυτή και λαμπρή ιστορία της όλης γενιάς μας, που τόσο μας τραβά, μας ελκύει, όπου κι αν βρεθούμε, και μας θέλγει; Τι είναι τάχατες αυτό το ακαθόριστο, το μαγικό αίσθημα από το οποίο δεχόμεθα τους διάφορους ερεθισμούς του περιβάλλοντος του πατρογονικού τόπου, κάθε στιγμή στην πλανεύτρα ξενιτιά, που νιώθουμε βαθιά, χωρίς καλά-καλά να μπορούμε να προσδιορίσουμε ο καθένας μας με τον τρόπο του αυτό, με τις αισθήσεις μας. Πώς μπορούμε διαφορετικά, ζωηρά και εντυπωσιακά να καθορίσουμε αυτή τη φυσιολογική λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού, με την οποία δεχόμεθα με τα αισθητήρια όργανά του τους ερεθισμούς; Μήπως χαρισματική θεϊκή έλξη, τάχα ψυχική ελεγκτική δύναμη, ακατανόητη στο κάθε άτομο!

Να είναι τάχα ο λαμπροφόρος, ο ακτινοβόλος, ο πάντα λαμπριάτικος αυτής ήλιος, που μόλις ξεμυτίσει και προβάλλει στην κορυφογραμμή των μεγαλόπρεπων και κατάφυτων βουνών της γειτονικής, φίλης, Καστάνιανης και αφού διασχίσει όλην την τροχιά του πάνω από τη γνήσια ατμόσφαιρά της, μέχρι τη στιγμή που αργά θα σκαπετίσει, πίσω

από τα εξίσου εξαιρετα βουνά του χωριού μας ή να 'ναι μήπως ο φωτεινός, ο φωτοδότης αποσπερίτης, που αστροποβολεί στο άπειρο στερέωμα, σωστό φλουρί της δημιουργίας του σύμπαντος κόσμου; Τι είναι εκείνο στ' αλήθεια που με γλυκύτητα τραβάει, που προσελκύει και γοητεύει μαλακά τον κάθε χωριανό όπου κι αν βρίσκεται, ζει και μεροκαματιαρίζεται;

Σ' όλα αυτά μπορούμε να πούμε, αδίστακτα, είναι το καθαρό φίλτρο, το θεραπευτικό βοτάνι, το στρογγυλεμένο βοτσαλάκι από το τρίψιμο του νερού του καταδικού μας Σαραντάπορου· είναι ακόμα ο ήλιος ο λαμπερός που έδωσε το όνομα, Πυρσόγιαννη· είναι ο αέρας που λαμπυρίζει το μυαλό μας, την καρδιά μας, όλη τη γύρω χωριανή ατμόσφαιρα, και που δίκαια προκαλεί και βγάζει μέσα από τα φυλλοκάρδια του κάθε Πυρσογιαννίτη και φίλου της Πυρσόγιαννης, τον —υπό την καλή έννοια και διάθεση— έρωτα, τη μεγάλη στοργή, την τρυφερότητα, τη φροντίδα και την άπειρη και θερμή αγάπη προς αυτή τη μεγάλη Μάνα γη Πυρσόγιαννη.

Είναι, μ' άλλα λόγια, το κάτι άλλο, διαφορετικό, ακατανόητο, ενδεικτικό στον κάθε άνθρωπο, αυτό που παρατηρείται, σε κάθε περιοχή, που είναι παροιμία πυρσογιαννίτικη, να ιδρύονται, να φυτρώνουν και να ορθοποδούν παντού Σύλλογοι χωριανοί, αδελφότητες θερμές, παρήγοροι και αποδοτικοί Σύνδεσμοι, και καλά οργανωμένες πατριωτικές ενώσεις, φυσικά και νομικά, για την εξυπηρέτηση, την κάθε ηθική και δίκαιη διεκδίκηση και υπεράσπιση κοινοτικών συμφερόντων και δικαιωμάτων, για την προκοπή και αλλαγή πάντα προς το καλύτερο της όψης και της ζωής της Πυρσόγιαννης, και της διατήρησης προσέτι της ιστορικής, της πολιτιστικής και θρησκευτικής παράδοσης. Όλα αυτά τα περιληπτικά που είδαμε, θα τα αποδείξουμε, θα τα αναλύσουμε αμέσως στη συνέχεια, στο χωριανό θέμα μας αυτό.

Εδώ επιβάλλεται μια επιβεβλημένη χωριανή διευκρίνιση. Αυτά που, σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί κανείς από τους χωριανούς και φίλους της Πυρσόγιαννης, να πει: γιατί μας τα γράφεις όλα αυτά τόσο επιτεταμένα, ενώ απλούστατα μπορείς με λίγα λόγια να μας τα γράφεις, όπως έλεγαν και οι αρχαίοι Έλληνες: «ουκ εν τω πολλώ το ευ». Απαντώ σ' αυτό.

Φρονώ και πιστεύω ακράδαντα ότι τα πολλά, στην προκειμένη περίπτωση, κάμουν, υποκρύβουν και προκαλούν πιο αισθητά, φανερά και αντιληπτά όλα τα μηνύματα, τα αισθήματα, τις εκφράσεις χαράς, λύπης, τις ειδήσεις των χωριανών μαντάτων, των συγγενικών χαμπαριών και των φιλικών προμηνυμάτων, που βγαίνουν μέσα από τον εσωτερικό κόσμο μας, με όλα αυτά που έρχονται και δεχόμεθα τους ποικίλους ερεθισμούς του εξωτερικού κόσμου, με την αγαθή βοήθεια των αισθητηρίων ψυχικών οργάνων μας. Όλα τα παραπάνω τα είχα λαγαρά, κατασταλαγμένα στο μυαλό μου και τη σκέψη μου, όταν έγραφα και συνεχίζω να γράφω τα πενιχρά αυτά, λαογραφικά χωριανά βιβλία μου.

Εδώ πρέπει να πω, χωρίς ιδιαίτερο περισπασμό, το περιεχόμενο κάθε βιβλίου μου είναι γραμμένο, διατυπωμένο, ταυτισμένο, με το μέτρο του ιερού χωριανού στοχασμού και το τιμόνι όλης της πνευματικής ζωής μου και της γραφής μου προσπάθησα να είναι στραμένο πέραν των άλλων, στη διακυβέρνηση της προγονικής φωνής, στα παραγγέλματα της πλούσιας παράδοσης και της ζηλευτής ιστορίας της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης.

Εξάλλου, όταν γράφω λαογραφικό κείμενο, προσπαθώ πάντα —κατά την ταπεινή τονίζω και πάλι γνώμη— να μην κάνω μονόλογο, σκέτο, ανόθευτο, άχαρο και ακατανόητο, αλλά αντίθετα πραγματοποιώ καθαρό, εύληπτο διάλογο, συντροφικό, συζήτηση φιλική, συγγενική παρέα, συνομιλία και παρήγορο και τονωτικό κουβέντιασμα, σωστό

κουβεντολόι πυρσογιαννίτικο με όλους τους διαμένοντες στο χωριό πατριώτες και μ' όλα τα εν διασπορά ευρισκόμενα ξενιτεμένα συγγενικά και φιλικά πουλιά. Έτσι λοιπόν, γράφοντας το πνευματικό μου εκάστοτε πόνημα, έχω την απόλυτη ψευδαίσθηση, ότι αυτή την ιστορική ώρα, έχω μπροστά μου τον κάθε χωριανό, συγγενή και φίλο, και συζητούμε πλατιά μαζί όλα τα γραφόμενα ζητήματα· και αυτό για μένα είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα και δώρο.

Συζητώ με όλους τους αναφερόμενους ανθρώπους, με όλους τους διοικούντες των χωριανών Συλλόγων και με όλα τα μέλη αυτών τα απλά. Έτσι βλέπω με χαρά και συγκίνηση όλα αυτά και γι' αυτό το λόγο τα γράφω πλούσια, ευδιάθετα —άλλωστε, όσο στολίζεις τη νύφη με καλούδια, με διαλεχτά αρώματα και χρυσαφικά, τόσο όμορφη και λαχταριστή είναι.

Και συνεχίζω να ιστορώ τους αξιοπρόσεκτους και επιτυχημένους Συλλόγους μας.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΙΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ένας άλλος τρανός, σημαντικός, αξιομνημόνευτος και αξιοπρόσεκτος Πυρσογιαννίτικος Σύλλογος, μέσα στην πανσπερμία, στην πολυπληθή ανάμιξη ανθρώπων, λαών, φυλών και θρησκειμάτων, υφίσταται, ζει και βασιλεύει και σήμερα, από τας αρχάς του αιώνα μας.

Ξεκίνησε δειλά-δειλά με τις επωνυμίες «Πύρρος», «Άγιος Μηνάς» και «Αναγέννησης» διαδοχικά. Από την αρχή, από το πρωτοφανέρονμά τους, έδωσαν ανάλογο, πραγματικό, χωριανό και ελληνικό, μπορώ να πω, ενδιαφέρον για την πλήρη σωτηρία και αποκλειστική πραγμάτωση του ιερού καταστατικού σκοπού, που ήταν αληθινό πρόσταγμα γονικό, παράγγελμα απαραβίαστο ηθικό, επιβεβλημένο, πέραν φυσικά από το θερμό πατριωτικό χαιρετισμό, το παρήγορο αντάμωμά τους, από τις νέες αλληλογνωριμίες συγγενών-φίλων, μέσα σ' αυτήν την αχανή —ως ελέχθη πιο πάνω— πανσπερμία, την πολυπληθή ανάμιξη ανθρώπων, λαών, φυλών, ιδεών και θρησκειμάτων, που ουκ έστιν αριθμός.

Κι αυτοί όλοι οι χωριανοί μας ανάλογα, ενστερνισμένοι με τα εξαιρετικά, τα ασύγκριτα, τα πολύ μεγάλα πνευματικά και ηθικά, της στενότερης και ευρύτερης πατρίδος μας, ιδανικά, και τους αντίστοιχους σκόπιμους στόχους, θαυματουργήσαν. Αγωνίζονταν ομόμοινα, με πάθος, να βοηθήσουν ψυχικά και υλικά, για να αποκτηθεί η ποθούμενη ανθρώπινη, εθνικοχωριανή λευθεριά, που θα απαλλάξει τους μαχόμενους πατριώτες σκλάβους από τον αδίστακτο δυνάστη, τον κακούργο τύραννο, απ' όλες τις αυθαίρετες, τις καταστρεπτικές και βασανιστικές επεμβάσεις των εχθρών του γένους μας. Κι εδώ αυτά τα ξενιτεμένα πυρσογιαννίτικα πουλιά, τής εν Αμερική μεγάλης διασποράς, έφκιαξαν κλωσσάτα στέκια, χαρούμενες φωλιές ζεστές, πλέον κατάλληλα καταφύγια για χωριανούς σκοπούς, για νοσταλγικές θύμησες, για οράματα, για ονειροπολήματα, για νοσταλγικές περιπλανήσεις στα παλιά χρόνια, τα αγνά, τα ολοκάθαρα και υγιεινά της Πυρσόγιαννης. Ναι, είναι σωστά αναρρωτήρια, γνήσια συλλογικά στέκια όλων των χωριανών, που στο νου τους πάντα μένει το ολόχαρο χωριό.

Εις επίρρωση και ενδυνάμωμα των ανωτέρω για τη δράση, το σκοπό και την ωφελιμότητα των ενεργειών, των απανταχού χωριανών συνδέσμων και αδελφοτήτων, παραθέτω αποσπάσματα από την αποσταλείσα την 26/10/1942 θερμή επιστολή του αείμνηστου μεγάλου Ηπειρώτη Πατριάρχη ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ, στο Συμβούλιο των οργανώσεων Ηπειρωτών Ν. Υόρκης «ΠΥΡΡΟΣ», γιατί τέτοιες παραινέσεις, προτροπές και συμβουλές είναι πάντοτε απαραίτητες σε κάθε εποχή και περίσταση, και μάλιστα ξέχωρα τη

σήμερον ημέραν.

Υπό τας σημερινάς περιστάσεις παρίσταται ανάγκη συγκεντρώσεων προς σφυρηλάτηση της ενότητας και συνεργασίας. Οι προσφορές είναι έργα πραγματικής αγάπης, φιλανθρωπίας, κοινής ασφαλείας, εξόφληση ηθικού χρέους, που βοηθάνε να αλλάξουν προς το καλύτερο το κάθε σήμερο στην πατρώα γη μας και όχι να συντείνουν να χαλάσουν το παρελθόν και οι πατρογονικές ρίζες μας. «Κι αν κατά το παρελθόν έχετε επιδείξει τα ιδιάζοντα αισθήματα του Ηπειρώτη, είμεθα βέβαιοι ότι κατά τους κρισίμους τούτους καιρούς συναισθάνεσθε βαθύτερον τας υποχρεώσεις υμών απέναντι του παρελθόντος και του μέλλοντος...». Και συνεχίζει ο αείμνηστος ύψιστος Πατριάρχης μας: «Δεν έχει μελετηθεί εισέτι δεόντως η ιστορία της γωνιάς εκείνης, η οποία από των ομηρικών χρόνων αποκαλείται Ήπειρος».

Όλες οι οργανώσεις και τα μέλη των ανωτέρω Συνδέσμων ήσαν πιστοί, τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι, έκαναν το σωστό και το δίκαιο για την ιδιαίτερη πατρίδα τους, είχαν ασφαλώς υπ' όψιν τους αυτό που είπε ο μεγάλος και πάνσοφος Πυθαγόρας: «Μην ξεπερνάς τα όρια της Δικαιοσύνης...».

Πρόεδρος υπήρξε για πολλά χρόνια ο πρώτος θείος μου Σπύρος Πέτρος Τσίπας (ώρα 3ο βιβλίο μου, σελίδα 27).

Τότε, στην παροικία της Ν. Υόρκης υπήρχαν οι κάτωθι γνωστοί μας Πυρσόγιαννίτες: Από το 1909 Σπύρος και Βασίλης Τσίπας, Γρηγόρης και Νίκη Δούμα, Μιλτιάδης και Αναστασία Βαρδάκη, Χαράλαμπος, Αλίκη και Άννα Δούμα, Γεώργιος Τσιτσιράγκας, Ιωάννης και Απόστολος Τσιτσιράγκας, Χαράλαμπος και Αλεξάνδρα Ματαρά, Χαράλαμπος Γκάσιος, Επαμεινώνδας Ν. Γιαντσούλης, Νικόλαος Σγολόμπης, Στέφανος Βετσόπουλος, Ανδρέας Χρυσάφης, Λουκάς Δούκας, όλοι τους καλοί και εξαιρετοί, όπως και οι: Γεώργιος Μαρτσέκης, Γεώργιος Παγώνης, Δημήτρης Τσιάνης, Κώστας Σιάντρας, Φίλιππος Σιάντρας, Κυριάκος Γκόφης, Ιωάννης Χρυσάφης, Πέτρος Κυριαζής, Δημήτριος Βετσόπουλος, Γεώργιος και Κώστας Σούρλας, Φιλοποίμην Δούμας. Εδώ παρενθετικά, μια που το θυμήθηκα τώρα, προσθέτω ότι επίσης στο Χαρτούμ υπήρχαν οι Ιωάννης και Πασχάλης Μαρτσέκης, η Αθηνά Ι. Μαρτσέκη.

Όλοι αυτοί οι χωριανοί μας οι εν Αμερική εργασθέντες τότε και οι εν ζωή ευρισκόμενοι σήμερα, εκεί ή αλλαχού, ταιριάζει να είναι χαρούμενοι και ευτυχισμένοι, γιατί τους φώτισε και τους αξίωσε η Παναγιά μας και οι άλλοι Άγιοι της Πυρσόγιαννης να πράξουν κατά συνείδηση το πρέπον και ιερό καθήκον προς τη Μάνα γη μας.

Έτσι ακριβώς απαράλλαχτα προοδεύουν τα χωριά και οι κοινωνίες και οι άνθρωποι γενικά.

Όλοι μας μοιάζουμε οι χωριανοί, όπου κι αν βρεθούμε, σαν το αδράχτι της γυναίκας του χωριού μας, που αγόγγυστα, με άφθονο ιδρώτα και λίγο σιγοτραγούδισμα, αυτή κλώθει το μαλλί, το τόσο χρήσιμο για τις ανάγκες του σπιτιού και της προίκας.

Έτσι το ίδιο το αδράχτι, αυτό το καλό, που δέχεται τους ευγενείς ερεθισμούς με τη βοήθεια των αισθητηρίων οργάνων, φέρνει πολλές φορές τον κάθε χωριανό σε τέτοια άριστη ψυχική και συναισθηματική κατάσταση, που επιθυμεί να βλέπει ανθρώπους σωστούς, τίμιους, με χαρακτήρα, με πλήρη και απόλυτη αγάπη, και αγαθή πίστη προς τη γενέτειρά του Πατρίδα. Και όλα αυτά νομίζει ο καθένας πως μπορούν να πραγματοποιούν εν τη ενώσει, σε μια φωλιασμένη χωριανή γωνιά, μέσα σε μια καλά φκιαγμένη οργάνωση, σε μια αληθινή αδελφότητα χριστιανική, καθαρόαιμη, ελληνική.

Όλοι οι εν Αμερική βοήθησαν με το Σύλλογό τους και τις διάφορες επαφές που είχαν μεταξύ τους: κατόρθωσαν όχι μόνο να διατηρήσουν ανέπαφη, ζωντανή, την προγονική

κληρονομιά, που αυτή κατά το μεγάλο μας εθνικό ποιητή Κ. Παλαμά «είναι το οξυγόνο κάθε Έλληνα», αλλά και να βοηθήσουν το χωριό με χίλιους δυο καλόκαρδους, γενναιόδωρους τρόπους.

Επίστευαν ακράδαντα πως κάθε χωριανό παραγωγικό έργο και ανάλογη προσφορά που γίνεται και προσφέρεται στο χωριό από τα συλλογικά τους μέλη, έχουν για τον καθένα πνευματικό εσωτερικό αντίκρισμα, τη χαρά και την ικανοποίηση.

Είναι σωστό και δίκαιο, γιατί τα κριτήρια μιας καλής και ορθολογικής πράξης, και η εκπλήρωση μιας σωτήριας και ηθικής πράξεως, δεν βρίσκονται στην επιφάνεια, αλλά στο βάθος της ψυχής και όχι σ' αυτό που φαίνεται· αυτά τα κριτήρια, τα ηθικά βάθρα και τα πνευματικά θεμέλια, δεν σκιάζουν, δεν σκοτεινιάζουν τον ορίζοντα της ψυχής, δεν δειλιάζουν ουδόλως την καρδιά. Όλα αυτά τα χρυσά χαρίσματα, όλα τα φυσικοηθικά δωρίσματα, όλοι αυτοί οι χωριανοί τα απέκτησαν από τους παππούδες, τις χρυσογιαγές και τους γονιούς. Επιπλέον αυτοί άκουσαν και αυτό το ρητό, το σόφισμα: «Σου είναι μια χάρη, να τη θυμάσαι· έδωσες κάτι καλό όμορφο και διαλεχτό, ξεχασέ το».

Με τέτοια όνειρα, με ανάλογες φιλοδοξίες, ξεκίνησαν στην Αμερική οι εφεί χωριανοί μας να ζούνε και να εργάζονται μεθοδικά, υπομονετικά και θαρραλέα τις ελεύθερες ώρες τους, για τις ανάγκες και για τα προβλήματα της γενέτειράς τους και για τη γονική παράδοση. Ναι, γι' αυτή τη θεμελιώδη ριζικιά παράδοση που αιώνες χτίστηκε και εδημιουργήθηκε μεθοδικά, με τάξη, με αίμα και ιδρώτα, πάσχισαν να μη γκρεμισθεί και χαθεί εύκολα και γρήγορα στα δικά μας χρόνια. «Ο καθένας φέρνει ευθύνη για την εποχή του».

Τα πράγματα στη ζωή δεν πρέπει κανένας χωριανός να τα βλέπει με τα μάτια της κοιλιάς, αλλά με τα ίδια τα μάτια της ολοζώντανης ψυχής, με της καρδιάς το πύρωμα, με συνείδηση καθαρή και φιλότιμη με χριστιανική αγάπη.

Ομολογώ ότι όλα αυτά τα θεά χαρίσματα τα είχαν όλα τα μέλη, οι χωριανοί και οι φίλοι της Πυρσόγιαννης, και από την αρχή της οργάνωσής των σε αδελφότητες, σε Συνδέσμους και σε χωριανούς Συλλόγους, έγιναν άγρυπνοι φρουροί και θεματοφύλακες των ιερών και οσίων.

Ασφαλώς το κάθε ξεκίνημά τους ήταν δύσκολο· οι χωριανοί αυτοί ήταν διάσπαρτοι σ' όλο το πλάτος και το μήκος της γης, τα οδικά μέσα και τα τηλεφωνικά ήταν σε νηπιώδη κατάσταση, πόλεμοι διάφοροι (βαλκανικοί, πρώτος παγκόσμιος πόλεμος 1914/18, ιμπεριαλιστική εκστρατεία-καταστροφή, το 1922 πρόσφυγες αμέτρητοι)· όλα αυτά έκαναν τη ζωή πιο δύσκολη, με λίγες μόνο καλές αναλαμπές και με ελάχιστες φωτολαμπίδες, με λίγες κωλοφωτιές.

Παρα ταύτα, όλοι οι Σύλλογοι γενικά των συγχωριανών και των ξενιτεμένων πουλιών των πέραν της Πυρσόγιαννης ευρισκομένων και ο καθένας χωριανός χωριστά με ό,τι μπορούσε βοήθησαν να ανεγερθούν: Το μοναδικό έκθαμπο ξενοδοχείο σ' όλη την επαρχία Κόνιτσας· ο Άγιος Γεώργιος και λοιπές εκκλησίες που περιβάλλουν ολόκληρη την Πυρσόγιαννη· το κτίριο του ιατρείου· ειδικά οικήματα για παραμονή υπαλλήλων που μετατίθενται στις ανάλογες υπηρεσίες της Πυρσόγιαννης· επίσης οι αναπαλαιώσεις σπιτιών, οι διαμορφώσεις ελεύθερων χώρων, γεφυριών, οι βρύσες, το θαυμάσιο πνευματικό κέντρο, η μοναδική πλούσια βιβλιοθήκη, το εκκλησιαστικό Μουσείο, τα λαγούμια, οι πλακόστρωτοι δρόμοι κ.λπ. Κι όλα αυτά, φυσικά, και με εθελοντική εργασία των λοιπών που διαμένουν στο χωριό, χωριανών και φίλων της Πυρσόγιαννης.

Όλες οι παραπάνω πράξεις, οι ενέργειες και οι προσφορές, καθαρά, συμβολίζουν το μεγάλο νόημα της ζωής του καθενός και το μέτρο της συμβολικής αξίας του χωριανού

πατριώτη και φίλου της γενέτειρας Πυρσόγιαννης. Εδώ εν κατακλείδι μπορούμε να πούμε ότι σε κάθε μικρό ή αξιόλογο πολύτεχνο έργο δεν παίρνει μπράβο μόνο εκείνος που έδωσε πολλά χρήματα για τον ύψιστο και ηθικό σκοπό, αλλά και εκείνος που, με την ψυχή του και την άδολη καρδιά του, έδωσε προσπάθεια μόνο (οβολό της χήρας), υλική ή σωματική. Έτσι, τώρα, όλοι μπροστά αδελφωμένοι οι νέοι οικισμοί του νεοσύστατου Δήμου Μαστοροχωρίων και όλοι οι χωριανοί αυτοί, ας προχωρήσουμε, ας τραβήξουμε τον ίσιο και θαυματουργό δρόμο του καθήκοντος και της αναδημιουργίας. «Τα αδέλφια σχίζουν τα βουνά ώσπου ν' ανταμωθούνε» λέει το σοφό και κατανοητό δημοτικό μας τραγούδι.

Όλες οι αδελφότητες που είδαμε και θα δούμε στη συνέχεια και οι αποτελούντες Διοίκηση και μέλη ήταν έμπλεοι με ανυπόκριτο ενθουσιασμό, με αδελφική αγάπη και, ως λαγαρισμένο καταστάλαγμα προσθέτω ακόμα, με ελπιδοφόρες υποσχέσεις, με τρανούς και σωτήριους σκοπούς, για να βοηθήσουν, για απόλυτη λυσιτελή και επωφελή λύση στα εκάστοτε παρουσιαζόμενα προβλήματα των οικισμών αλλά ακόμα και στα συλλογικά, τακτικά και έκτακτα θέματα και ανάγκες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΛΙΝΑ ΣΠΥΡΟΥ-ΤΣΙΠΑ

Η εικονιζόμενη με την ατίμητη και δοξασμένη εθνική μας ενδυμασία, με το αστραφτερό κοίταγμά της, με το προσεκτικό βλέμμα της, με το γεμάτο πίστη, σιγουριά και βεβαιότητα χαμόγελό της, που εκράτησε ψηλά, γενναία, την ελληνική ψυχή, τη χριστιανική πίστη, σαν φωτεινό φάρο την εθνικότητά της, στη χαώδη και απέραντη Αμερική, ήταν σύζυγος πιστή του θείου μου Σπύρου Π. Τσίπα. Η φωτογραφία είναι παρμένη από την πανηγυρική θεατρική εκδήλωση της 14ης Μαρτίου 1948, με έργο «Να το πάρεις το κορίτσι» και το ρωμαϊκό έργο, που η ανωτέρω ως βλαχοπούλα σκόρπισε αβίαστα το γέλιο, τη χαρά, την ευθυμία έργα πολύτιμα και κατάλληλα, που χωρίς ναύλα μετέφεραν στην πατρίδα, την Ελλάδα, όλους που παρευρέθησαν, χωριανούς, Έλληνες και φίλους της Ελλάδος.

ΘΕΜΑ 15^ο Η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Όλα γενικά τα μεγάλα, τα πολύτεχνα, τα επιβλητικά, πολιτισμένα και παραγωγικά έργα, που κατασκευάζονται σε χωριά και πόλεις, φέρουν τη βούλα, το στρογγυλό σημάδι, τη σφραγίδα, του κάθε δημιουργού και κατασκευαστού. Τίποτα δεν γίνεται στη τύχη πέραν από τα θαυμαστά, τα εκθαμβωτικά θεϊκά έργα του Δημιουργού του σύμπαντος κόσμου.

Για να πραγματοποιηθούν αυτά τα μεγάλα και τα μικρά έργα, χρειάζεται ομαδική και ατομική προσπάθεια εκάστης χωρικής περιοχής· χρειάζονται άνθρωποι με υψηλά ιδανικά ασύγκριτα, τέλεια, με άφθαστους ηθικούς σκοπούς, με αξίες και σωστές προτιμήσεις. Τέτοιοι άνθρωποι χωριανοί, νέοι σε ηλικία, αλλά με καθαρό μυαλό, με πίστη και φρόνηση ωρίμων ηλικιωμένων ανθρώπων, την 17η Ιανουαρίου του 1926 συνέστησαν, σχημάτισαν στη γενέτειρά μας, «ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ», υπό την άμεσο προστασία του Νεομάρτυρος Γεωργίου, προσφέροντες εις την αδελφική, γνήσια χωριανή ένωση, ως σύμβολο, τον ίδιο τον προστάτην Άγιον Γεώργιον Ιωαννίνων.

Οι επιτεύξεις της Προοδευτικής Ενώσεως, μέχρι σήμερα, είναι απίθανες, παμμέγιστες σε όλες της εκδηλώσεις· είναι πράγματι θαυμάσιες και άξιες επαίνου, θαυμασμού και μια δίκαιη έκφραση επιδοκιμασίας.

Τη 17η Ιανουαρίου 1936, την επέτειον της ιδρύσεως της εν λόγω Ενώσεως και της συμπληρώσεως ολοκλήρου δεκαετίας από της ιδρύσεώς της, σε πάνδημο παλλαϊκή εκδήλωση, ο τότε πρόεδρος της, ο αείψωτος Θωμάς Παπακώστας, είπε μεταξύ των άλλων:

«Αιδεσιμώτατοι Ιερείς, Κυρίες και Κύριοι,
μεγάλη είναι η χαρά μου αισθάνομαι να πλημμυρίζει αυτή τη στιγμή την ψυχή μου, διακρίνοντας καθαρά, εις τα πρόσωπα υμών των προσελθόντων, την προθυμίαν με την οποίαν προσήλθατε, τη χαρά και το ενδιαφέρον εις την ωραίαν μας ταύτην εορτήν.

Και πιστεύω πως παν ό,τι αισθάνεται ο καθείς μέσα στην ψυχή του, αυτή τη στιγμή που είμαι εδώ σαν μια οικογένεια, μας το χάρισε η σημερινή δέηση, που αφιέρωσε η Εκκλησία μας, στο Νεομάρτυρα Γεώργιον, τον προστάτην και καθοδηγητή της ενώσεώς μας.

Διότι έρχεται κάθε χρόνο να μας θυμίσει πως προ δέκα χρόνων σαν σήμερα, νέοι με ιδανικά προόδου, με αγνά αδελφικά και πατριωτικά αισθήματα, και με μεγάλην θέλησιν, συνέληξαν υπό την προστασίαν του Νεομάρτυρος Γεωργίου τη σημερινή υπάρχουσα ένωση.

Σ' αυτούς που με ζήλον έθεσαν το θεμέλιον λίθο για να κτισθεί μέσα στο ζετούλιγμα του χρόνου το οικοδόμημα αυτό της προόδου. Σ' αυτούς όλους που έσπειραν το σπόρο της αγάπης, ομόνοιας, προόδου, αλληλοβοηθείας, συνεργασίας και κατανόησης. Σ' αυτούς όλους τους συγχωριανούς μας ανήκει εξ ολοκλήρου πάσα τιμή, πάσα δόξα και ευγνωμοσύνη... Το διάστημα αυτό από της ιδρύσεως της Ενώσεως μέχρι σήμερα, επί ολοκλήρον δεκαετία κτιζεται μεγαλόπρεπο το οικοδόμημα της προόδου, στερεό, ατσάλινο, σφιχτοστημένο, γιατί χέρια γερά, χέρια χωριανών πολλά και σύμφωνα χτίζουν... η πρωτοβουλία των νέων εκείνων την 17η Ιανουαρίου 1926, την ημέραν που υπέστη τον

μαρτυρικών θάνατον ο προστάτης Άγιος της Ενώσεως μας, το στολίδι της σημαίας της, ο Νεομάρτυς Γεώργιος ο εξ Ιωαννίνων, ήλθε και το ξεσκέπασε και το σήκωσε ψηλά μέχρι τα ουράνια... Όπως λοιπόν, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης, οι νέοι εκείνοι προ δεκαετίας έδωσαν με ζήλο και με όρεξη το θεμέλιο λίθο του σημερινού οικοδομήματος της Μάνας μας ενώσεως, έσπειραν τον σπόρο της αγάπης, της αλληλοβοηθείας και συνεργασίας, έτσι και εμείς φέτος όπως και κάθε χρόνο μαζευτήκαμε εδώ, με σκοπό να γιορτάσουμε όλοι μαζί, με αγάπη, χαράν και ομόνοϊαν το σπουδαιότερο για τη ζωή της Πυρσόγιαννης γεγονός και να αναλάβουμε πρωτοβουλία να κτίσουμε επάνω στη βάση που μας άφησαν οι προκάτοχοί μας, για να φθάσουμε σε μεγαλύτερα ύψη το οικοδόμημα της προόδου, να σπείρουμε περισσότερο σπόρο αγάπης, αλληλοβοηθείας, συνεργασίας... Παρακαλώ όλοι μαζί, αναλογιζόμενοι ότι και τα ξενιτεμένα πουλιά της πατρώας γης μας, οι αδελφοί μας ξενιτεμένοι, παρακολουθούν κι αυτοί νοερώς πως τη σημερινή μας εορτήν, αποπέμψαμε προς αυτούς εγκάρδιον χαιρετισμόν, με την υποχρυσίν ότι θα είμεθα άγρυπνοι φύλακες και υποστηρικταί της ιεράς παρακαταθήκης που μας παρέδωσαν οι προ ημών εκπρόσωποι της Ενώσεώς μας και την ευχήν όπως πολύ γρήγορα επανέλθουν κοντά μας.

Περαίνοντας παρακαλώ όλους υμάς όπως αναφωνίσουμε.

Ζήτω η Προοδευτική Ένωσις Πυρσόγιαννης

Ζήτωσαν οι ιδρυταί αυτής

Ζήτωσαν οι ευεργέται κ.κ. Αντώνιος Δούμας, Αποστ. Στέκος...

Για την ιστορία, η εξελεγκτική, η οποία αποτελείτο από τους χωριανούς Χαράλ. Χατζόπουλος, Φίλιππας Παπανικολάου και Χαράλαμπος Τσιρώνης, ανέφεραν ότι κατά το λήξαν έτος 1935/36 τα έσοδα ήταν 84.581,50 και τα έξοδα 8.815,60 το δε υπόλοιπον ταμείου ανήλθε εις 75.765,85».

Από τη λογοδοσία επί των πεπραγμένων του έτους, με ιδιαίτερη χαρά, συγκίνηση και χωριανό καμάρι, καταχωρίζω βασικά αποσπάσματα από τους λόγους και τη δράση της Προοδευτικής Ένωσις Πυρσόγιαννης. Πριν συνεχίσω, πρέπον είναι να γνωρίσουμε οι πάντες ότι οι σκοποί της θαυμαστής και παραγωγικής αυτής Ένωσις είναι, ως προκύπτει από τα εν λόγω πρακτικά των εις χείρας μου λογοδοσιών:

Α' Η στεννώτερα σύσφιξις των σχέσεων μεταξύ των μελών

β' Η ηθική και υλική υποστήριξη παντός απόρου και απροσπάτευτου Πυρσογιαννίτη και

γ' Η μέριμνα και αρωγή προς παν κοινωφελές έργον, ήτοι: σχολικά κτίρια, επισκευή οδών, κατασκευή γεφυρών γενικά επί των χειμάρρων, λάκκων κ.λ.π.

Από τον λόγο που εξεφώνησε την 29/12/1935 ο τότε πρόεδρος Κωσταντίνος Κ. Παπαλαμπριδής καταχωρίζω τα πλέον σημαντικά αποσπάσματα:

«Αγαπητοί Πατριώται,

ένας χρόνος πέρασε αφ' ότου αναλάβαμε την Διοίκησιν της Ενώσεως και ήδη ερχόμεθα να σας εκθέσουμε τα πεπραγμένα του λήγοντος έτους. Κατά το διάστημα τούτο συνεκλήθησαν κατόπιν αιτήσεων δύο έκτακτες συνελεύσεις. Η πρώτη συνεκλήθη με σκοπόν ίνα η Ένωσις έλθει αρωγός εις την κοινότητα, διά την διαρρύθμισιν του μέλλοντος να χρησιμεύση, ως Μόνιμο Ταχυδρομικόν Γραφείον και οικήματος και εξουσιοδοτήθη το Συμβούλιον ίνα χορηγήση εις την κοινότητα ως δάνειον δραχμαί δις χίλιαι, αίτινες και εδόθησαν.

Η Δευτέρα Συνέλευσις συνεκλήθη ίνα χορηγήση έτερον δάνειον εις την Επιτροπήν, ήτις συνεστήθη και ανέλαβε να λύση το ζήτημα της εγκαταστάσεως ενταύθα μονίμου

Ιατρού και κατόπιν αποφάσεως της Συνελεύσεως, εχορηγήθη και το ποσόν των πέντε χιλιάδων με την υπόσχεσιν να επιστραφή τούτο ευθύς ως ήθελε καταβληθή εκ μέρους εκείνων των οικογενειών αι οποίαι ενεγράφησαν ως συνδρομηταί. Η χρηματοδότησις και των δύο έργων, ιδίως δε του ιατρού, δίδει το δικαίωμα εις την ένωσιν να υπερηφανεύηται ότι επούλωσε μίαν μεγάλην πληγήν της κοινότητος, καθόσον εις το εξής θα έχη εις την διάθεσίν της μόνιμον ιατρόν, ενώ ως τώρα είμεθα καταδικασμένοι εις θάνατον... Πριν τελειώσουμε θεωρούμεν υποχρέωσιν να αναφέρουμε ότι κατά το λήξαν έτος ο κ. Χαράλαμπος Π. Τσιρώνης, διά της εκ χιλίων δραχμών γενναίας δωρεάς του ανεκηρύχθη Δωρητής και ούτω προσετέθη και ένας ακόμα εις τον πλούσιον πίνακα των Δωρητών... όπως βλέπετε κατόπιν των ανωτέρω, η ένωσίς μας ευρίσκειται εις ανθηρωτάτην κατάστασιν, ούτω πράττοντες, εστέ βέβαιοι ότι, η Ένωσις πολύ γρήγορα θα είναι εις θέσιν να ολοκληρώση θαυμαστά τον σκοπόν της...».

Από τη λογοθεσία των πεπραγμένων του έτους 1970 καταχωρίζω από την ομιλίαν του τότε προέδρου Διονυσίου Περώνη μερικά αξιόλογα αποσπάσματα:

«Κυρίες και Κύριοι,

το 1970 τελειώνει. Μέσα στον χρόνο αυτό όλοι οι άνθρωποι, είτε ως άτομα είτε ως μέλη μιας κοινότητος, κατέβαλαν προσπάθειες, για να δημιουργήσουν κάτι καλύτερο από εκείνο που μέχρι τότε είχαν επιτύχει. Και σ' αυτό ακριβώς οφείλεται η πρόοδος του πολιτισμού, σε όλους τους τομείς· χωρίς προσπάθειες για τη δημιουργία κάτι καινούργιου, η ανθρωπότης δεν θα ευρίσκετο στο σημείο που βρίσκεται... Κατορθώσαμε διά καταλλήλων ενεργειών μας να απαλλάξουμε την ένωσιν διά μίαν τριετίαν, αρχομένην από το 1971, από τη φορολογίαν, έτσι τα χρήματα αυτά έρχονται εις το ταμείον δι' άλλους σκοπούς... έγινε επίστρωσις του δρόμου έμπροσθεν του ιατρείου, κατασκευάσαμε εξώφυλλα εις το Αστυνομικόν Τμήμα... εγένετο η προικοδότησις δύο κορασίδων του χωριού μας...

Τελευταία η διοίκησης του εν Αττική Συνδέσμου είχε την γνώμην ότι για να προβούμε στην επιδιόρθωσιν η ανακατασκευή του ξενοδοχείου έπρεπε να βρεθούμε προ τετελεσμένου γεγονότος, οίσοι τότε το ενδιαφέρον των μελών θα ήτο μεγάλο. Και πράγματι αυτό απεδείχθη πολύ ορθό... το ενδιαφέρον των εκεί συγχωριανών μας υπήρξε πράγματι συγκινητικό· χωρίς κανένα δίσταγμα προσεφέρθησαν όλοι, αναλόγως με την οικονομική του δυνατότητα ο καθένας, να βοηθήσουν για την εκτέλεση του μεγάλου αυτού έργου. Οφείλουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ προς τους συμπατριώτας μας των Αθηνών και ιδιαιτέρως προς το Διοικ. Συμβούλιο του Συνδέσμου των εν Αττική Πυρσογιαννιτών, για το μεγάλο τους ενδιαφέρον προς το χωριό μας. Νομίζω δε ότι ο καλύτερος τρόπος για να εκφράσουμε το ευχαριστώ αυτό είναι να προσπαθήσουμε να βαδίσουμε σύμφωνα με την παράκλησή τους, "όλοι οι χωριανοί αγαπημένοι"... απολογισμός έσοδα 117.288,80, έξοδα 22.777,25, υπόλοιπον εις ταμείο 94.511,55.

Μέλη ο Γραμμ. Απόστ. Σγολόμπης Ταμίας, Σωτ. Λώλης και μέλη Δημ. Γκουντής και Φιλίπ. Περώνης. Εξελεγκτική Επιτροπή Παναγ. Φλίντρης, Κωστ. Κοντοζήσης και Κωστ. Δούκας».

Ασφαλώς και τα άλλα όλα μεσολαβήσαντα, και το καθένα στο δικό του καιρό, Συμβούλια των αδελφοτήτων και Συνδέσμων Πυρσόγιαννης, προέβησαν ασμένως εις την κατασκευή αναλόγων πολύτεχνων και θαυμαστών έργων, με γνώμονα πάντοτε και σεβασμό απόλυτον εις την πατρογονική παράδοση, το φυσικό περιβάλλον και τις κοινωνικές συνθήκες που ζει το κάθε μέρος.

Αυτά τα ζηλευτά έργα, που τα βλέπουμε όλοι μας και τα καμαρώνουμε σήμερα, δεν

μπορώ να τα προσδιορίσω και να τα αναφέρω αναλυτικά εδώ στο παρόν θέμα μας, γιατί δεν έχω στα χέρια μου άλλους απολογισμούς, λογοδοσίας των υπερθέν Συλλόγων Πυρσογιαννης.

Πολλά, να μην πω όλα τα εργατικά και κτιριακά έργα, που υπάρχουν στο χωριό επάνω, έγιναν και με την πρόθυμη συνδρομή και βοήθεια και την κατά δύναμη αρωγή και συνεισφορά των συγχωριανών, που σταθερά και ακλόνητα ζούνε στο πατρίο έδαφος· όλοι οι καλοί μας αυτοί, οι ηρωικοί χωριανοί, που κρύβουν μέσα τους μεγάλα διαμάντια, τρανή χωριανή συνείδηση, χαρακτήρα σταθερό και ακέραιο, πίστη ορθόδοξη, απόλυτα χριστιανική και γνήσια ελληνική αγωγή.

Όλα αυτά τα έργα τα πολύτεχνα, τα πολιτισμένα και λίαν παραγωγικά, τα παγκοίμως αποδεδειγμένα γνωστά, φέρουν για μας, για την ώρα, τη βούλα, τη στρογγυλή σφραγίδα του ανώνυμου δημιουργού και κατασκευαστού.

Το μόνο ως καταστάλαγμα μπορώ να πω, χωρίς την αγνή ψυχή, το τρανό ενδιαφέρον, την πίστη σε κάθε ωραίο και διαλεχτό, χωρίς ιδιαίτερη και προσεχτική ομοψυχία και αλληλοκατανόηση, τίποτε δεν γίνεται ολοκληρωμένο, τέλειο, που να προσεγγίζεται επακριβώς μέσα στο ταιριαστό καλούπι του πολιτισμού.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το ιστορικό αυτό καταστατικό ενεκρίθη διά της υπ. Αριθ. 188/1926 αποφάσεως του Δικαστηρίου των εν Ιωαννίνους Πρωτοδικών και τροποποιήθη διά της 326/1928 ομοίας του αυτού Δικαστηρίου.

Το εν λόγω ιδρυτικό καταστατικό περιληπτικά έχει ως εξής:

«Εν Πυρσογιάννη και εν τω γραφείω της Προοδευτικής Ενώσεως Πυρσογιαννης σήμερον την 10η του μηνός Φεβρουαρίου τους έτους 1963 ημέραν της εβδομάδος Κυριακήν και 11π.μ., συνελθόντα τα μέλη της Προοδευτικής Ενώσεως εις έκτακτον Γενικήν Συνέλευσιν κατόπιν προσκλησεως του προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, βάσει του αριθ. 21 του καταστατικού της Ενώσεως προς λήψιν αποφάσεως επί του κάτωθι θέματος.

“Τροποποίηση και συμπληρώσης ωρισμένων άρθρων του καταστατικού της Ενώσεως 2,3,4,8,9,17,18,19,20,21,24 και 29... ομοφώνως αποφαινεται.

Εγκρίνει την τροποποίησιν και συμπλήρωσιν ορισμένων άρθρων του εν ισχύι καταστατικού της Ενώσεως από της εγκρίσεως του από 2/5/1928 υπ. Αριθ. 326 αποφάσεως του Πρωτοδικείου Ιωαννίνων, ήτοι των αριθ. 2,3,4,8,9,17,18, 19,20,21,24 και 29...

Α. Τίτλος — Έδρα — Σκοπός

Άρθρον 1ον

Ιδρύεται εν Πυρσογιάννη Κονίτσης Σύνδεσμος υπό την επωνυμίαν «Προοδευτική Ενωσις» με έδραν την Πυρσογιαννη.

Άρθρον 2ον

Σκοπός της Προοδευτικής Ενώσεως είναι:

- α) Η στενωτέρα σύσφιξις σχέσεων μεταξύ των μελών της.
- β) Η ηθική και υλική υποστήριξις παντός απόρου και απροστάτευτου Πυρσογιαννίτου.
- γ) Η ανάπτυξις, η διατήρησις και σύσφιξις των σχέσεων των απανταχού ευρισκομένων ξενιτεμένων Πυρσογιαννιτών μετά των μελών του Σωματείου.
- δ) Η μέριμνα και αρωγή προς παν κοινωφελές έργον ήτοι, την ανέγερσιν Σχολικού

κτιρίου, Ιατρείου, την κατασκευήν οδών, την κατασκευήν γεφυρών επί των ρυάκων, την παροχήν βοηθημάτων εις παν μέλος αυτής των οποίων διαμένει μονίμως εις την έδραν της Ενώσεως και είναι επί 5 συνεχή έτη μέλος αυτής...

Β. Διοικήσεις

Άρθρον 3ον

Τον Σύνδεσμον διοικεί πενταμελές Συμβούλιον εκλεγόμενον κατά διετίαν, υπό των τακτικών μελών διά μυστικής ψηφοφορίας.

Άρθρον 4ον

Όποιος εκλεγεί μέλος του Διοικ. Συμβουλίου πρέπει να είναι Έλλην πολίτης, να ασκεί ελευθέρως τα πολιτικά του δικαιώματά του, να μη υπέπεσεν εις αξιόποινον τινά πράξιν, ήτις αποστέρησε αυτόν των πολιτικών του δικαιωμάτων του και κατόπιν προτάσεως των μελών κατά την ημέραν της εκλογής και κεχωρισμένως διά τον Πρόεδρον, τον Ταμίαν, διά τον Γραμματέαν...

Γ. Καθήκοντα του Συμβουλίου

Άρθρον 5ον

1) Ο πρόεδρος αντιπροσωπεύει τον Σύνδεσμον εις όλας αυτού τας σχέσεις, είναι πιστός εκτελεστής των αποφάσεων του Συμβουλίου και των Γενικών Συνελεύσεων.

2) Διευθύνει το γραφείον του Συνδέσμου.

3) Λαμβάνει γνώσιν των εισερχομένων και εξερχομένων εγγράφων και επιστολών.

4) Υπογράφει μετά του γραμματέως τα διάφορα έγγραφα.

5) Υπογράφει μετά του Ταμίου τα εντάλματα εσόδων και εξόδων.

6) Συγκαλεί τας τακτικάς και εκτάκτους συνεδριάσεις, το Συμβούλιον. Συγκαλεί και διορθώνει τας γενικάς συνελεύσεις, και αφαιρών τον λόγον απο τους παρεκτροπομένους.

7) Ορίζει εις τας προσλήσεις τα προς συζήτησιν θέματα και απαγορεύει πάσαν παρεκτροπήν εις ταύτην.

Άρθρον 6ον

Ο Γραμματέας φυλάττει την σφραγίδα και το αρχείο του Συνδέσμου. Συντάττει και συνυπογράφει μετά του προέδρου και των μελών του Συμβουλίου τα πρακτικά του Συμβουλίου και των Συνελεύσεων, ως και παν εξερχόμενον έγγραφον του οποίου κρατεί ακριβές αντίγραφον, κρατεί το πρωτόκολλον, το Μητρώον των Μελών, το βιβλίον πρακτικών και παν άλλο στοιχείον σχετικόν προς την Υπερεσίαν.

Άρθρον 5ον

Ο Ταμίας τηρεί τα υπό του νόμου οριζόμενα λογιστικά βιβλία μονογραφόμενα υπό του προέδρου...

Άρθρον 9ον

Το Δ.Σ. δύναται διά πράξεώς του να προβαίνει εις την διαμόρφωσιν του προϋπολογισμού εξόδων...

Άρθρον 23ον

Το Δ.Σ. είναι υπόλογον διά πάσαν πράξιν αυτού εκτός των αποφάσεων της Γεν. Συνελεύσεως.

Άρθρον 24ον

Μέλη του Συνδέσμου είναι: α) τακτικά, β) αντεπιστέλλοντα, γ) επίτιμα...

Άρθρον 26ον

Παν μέλος μη συμμορφούμενον προς τας αποφάσεις της πλειοψηφίας και διά των ενεργειών του, γεγόμενον παραίτιον της διαλύσεως του Συνδέσμου διαγράφεται του Συνδέσμου.

Άρθρον 27ον

Τα τακτικά μέλη έχουσι το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, τα αντεπιστέλλοντα ερχόμενα εις την έδραν αποκτώσι αυτοδικαίως τα αυτά δικαιώματα μετά των τακτικών.

Ε. Πόροι του Συνδέσμου

Άρθρον 28ον

1) Το δικαίωμα εγγραφής, 2) Αι τακτικά υποχρεώσεις των μελών, 3) Αι συνδρομαί των συνδρομητών, 4) Οι έκτακτοι εισφοραί, 5) Τα εξ εορτών και εκδρομών ωφέλη και θ) Δωρεαί και κληροδοτήματα.

Άρθρον 29ον

Ο Σύνδεσμος ανακηρύττει:

1ον) Δωρητάς τους καταβάλλοντας εφ' άπαξ δοχ. 1.000-2.000 δοχ.

2ον) Ευεργέτας τους καταβάλλοντας εφ' άπαξ από 5.000-10.000 δοχ.

3ον) Εις μεγάλους Ευεργέτας άνω των 10.000 χιλιάδων

Άρθρον 30ον

Ο Σύνδεσμος έχει σφραγίδα, έχουσαν κύκλον μεν τας λέξεις «Προοδευτική Ένωσις Πυρσογιάννης», εν τω μέσω δε τον Νεομάρτυρα Γεώργιον.

Άρθρον 31ον

Ο Σύνδεσμος έχει σημαίαν εκ λευκού Σταυρού μετά πρασίνων γωνιών, εν τω μέσω δε τον Άγιον Νεομάρτυρα Γεώργιον

Άρθρον 32ον

Ο Σύνδεσμος εορτάζει την 17ην Ιανουαρίου, εορτήν του προστάτου Γεωργίου Νεομάρτυρος

Άρθρον 33ον

Απαγορεύεται απολύτως πάσα του Συνδέσμου ανάμιξις εις την πολιτικήν

Άρθρον 34ον

Ο Σύνδεσμος δύναται να διοργανώνη διαλέξεις, εκδρομάς, συμπόσια και θεατρικές παραστάσεις προς όφελός του

Άρθρον 35ον

Εν περιπτώσει διαλύσεως του Συνδέσμου η περιουσία αυτού περιέρχεται εις την Κοινότητα

Άρθρον 36ον

Η ισχύς του παρόντος καταστατικού άρχηται άμα τη εγκρίσει του...

Εν Πυρσογιάννη την 27 Δεκεμβρίου 1926

«Και για την ιστορία δόξαν και ευγνωμοσύνη από μας τους νεωτέρους»

Ο Πρόεδρος

Παν. Παπανικολάου

Τα Μέλη Κωσ. Γαλάνης, Βασιλ. Παγώνης, ο ταμίας Α. Πετσίνης, ο γραμματεύς Γ. Γαλάνης

έπονται 54 υπογραφαί

Ακριβές αντίγραφον, Πυρσόγιαννη 10/2/1963

Ο πρόεδρος Δ.Σ. Δημ. Πύρσος, ο ταμίας Α. Σγολόμπης, ο Γραμματεύς Γ. Γαλάνης τα μέλη Κωσ. Λώλης, Ιωαν. Περώνης.

Το ανωτέρω καταστατικόν, την 7η Μαΐου 1972 διεμορφώθη κατόπιν επενεχθεισών τροποποιήσεων των άρθρων 18, 29, 35, συνεπεία του από 3/1972 πρακτικού της εκτάκτου Γενικής Συνελεύσεως των μελών, όπερ ενεκρίθη διά της υπ' αριθ. 364/1972 αποφάσεως του πολυμελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων και κατεχωρήθη εις το Οικείο βιβλίο αναγνωρίσεως των Σωματείων, υπ. Αυξ. Αριθμό Μητρώου 140 της 2/1/1973.

Πρόεδρος του Δ.Σ.

Διονύσιος Περώνης, ο Γραμματεύς Απόστολος Σγολόμπης

Μέλη Φίλιππας Περώνης, Χαράλαμ. Κουρλός, Θεόδ. Περώνης.

Με την καταχώριση του ιδρυτικού καταστατικού της ιδρύσεως της Προοδευτικής Ένωσης της Πυρσόγιαννης, ως ετροποποιήθη μεταγενέστερα, νόμισα ότι περάτωσα το εν περιλήψει θέμα μου, όμως σύμφωνα με την αρχική, τη θεμελιακή, τη δογματική αρχή, ότι το τέλος ενός αγώνα σημαίνει την αρχήν του επομένου, συνεχίζω το ευχάριστο αυτό θέμα μας, μια που όλως τυχαία περιήλθαν στα χέρια μου διάσπαρτες λογοδοσίες των κατά καιρούς εκλεγέντων προέδρων και μελών των Διοικ. Συμβουλίων της Προοδευτικής Ένώσεως. Από ιστορικής και λαογραφικής πλευράς οι λογοδοσίες αυτές, οι διάφορες ομιλίες των προέδρων και οι εκθέσεις οι λίαν λεπτομερειακές των εξελεγκτικών επιτροπών, φαίνονται καθαρά, ότι άπαντες αυτοί οι χωριανοί και οι διάφοροι δωρητές επετέλεσαν το πατριωτικό καθήκον και την καταστατική τους αποστολή λίαν καλά, να μην πω άριστα, γιατί το άριστα ανήκει στον Παναγίτο και Δημιουργό Θεό μας.

Η πρώτη λογοδοσία από της σύστασης της ενώσεως 25/11/928

Πρόεδρος Φίλιππας Παπαλαμπροΐδης, Γραμματεύς Νικ. Βαζούκης. Μέλη Μιχαήλ Ματαράς και Λουκάς Πετσίνης.

Από την πρώτη παρθένα αυτή λογοδοσία αποσπώ περιληπτικά τα κάτωθι, γιαθύμηση και μάθηση:

«Αγαπητοί Συμπατριώται, πριν προβώμεν εις την έκθεσιν των πεπραγμένων θεωρούμεν υποχρέωσίν μας, να εκφράσωμεν προς υμάς τας θερμάς ευχαριστίας μας διά την προσγενομένην εις ημάς τιμήν επί τη αναθέσει της διαχειρίσεως των συμφερόντων της ενώσεώς μας. Επίσης απευθύνωμεν τας θερμάς ευχαριστίας μας προς εκείνα τα αξιότιμα μέλη της ενώσεως τα οποία σπουδαίως συνετέλεσαν διά της αθρόας εγγραφής νέων μελών εις την ενίσχυσιν της Ενώσεως... Τα αναμενόμενα αποτελέσματα δεν εβράδυναν καθ' εκδηλωθώσιν και ούτω εντός του τρέχοντος έτους απεστάλησαν σοβαρά ποσά διά την ενίσχυσιν της Ενώσεώς μας προς επιτέλεσιν των ιερών κοινωφελών και εκπολιτιστικών έργων αυτής... Οι εν Αμερική διαμένοντες πατριώται διά του κ. Γεωργίου Μαρτσέκη δραχμάς 4.118, οι εν Αιτωλικώ διά του Παντελή Παπανικολάου δραχ. 700, οι εν Αιγίω διά του Γεωργίου Σγολόμπη δραχ. 435, ο Νέστωρ Παπαγεωργίου εξ Αμερικής δραχ. 1.825 και ο Κυριάκος Γαμβέτας εκ Βόλου δραχ. 210...

Το Δ.Σ. διά το τρέχον έτος διέθεσεν για ενίσχυσιν των απόρων δραχ. 2.673 διά τας εορτάς των Χριστουγέννων, διά την επιδιόρθωσιν της, εις αθλίαν κατάστασιν ευρισκομένης, επαρχιακής οδού Κονίτσης-Πυρσόγιαννης 750 δραχ... εκ πληροφοριών τας οποί-
ας ελάβαμεν, αλλά και κατόπιν διάβεβαιώσεως του ιατρού της Κοινότητός μας, ότι εις το εις θέσιν "Γκαλινά" εκπηγάζον θειούχον ύδωρ, περιέχει ιαματικήν δύναμιν δι' ωρισμένας παθήσεις, απεφασίσθη η διάθεσις.

Κατά το διαρρεύσαν έτος, δύο σπουδαία γεγονότα συνετέλεσαν ώστε παραλλήλως προς την ενίσχυσιν διά της εγγραφής αρκετών μελών, να αναδειχθή η Ένωσίς μας και

να φθάση εις τοιούτον σημείον ώστε να ελκύη την προσοχήν πάντων. Το εν εκ τούτων είναι αι δοθείσαι θεατρικαί παραστάσεις και το δεύτερον επακόλουθον του πρώτου αι δωρεαί των κ.κ. Αντωνίου Δούμα και Μιχ. Ματαρά... Το θέατρον πέραν από την ηθική εξύψωσιν των κατοίκων της Κοινοότητάς μας, διά πολλούς των οποίων το θέατρον ήτο εντελώς άγνωστο, βοήθησε να ενισχυθεί και το ταμείον μας... Το Δ.Σ. δεν ήτο δυνατόν να παραβλέψη το γεγονός ότι η επιτυχία των παραστάσεων εκτός των ανωτέρω, ωφείλετο κατά μέγιστον μέρος και εις την κυρίαν Βικτωρίαν Καραγκιόζη, ήτις, ως είναι εις πάντας γνωστόν, μη φεισθείσα ουδενός κόπου και ουδεμίας θυσίας, διά της συμμετοχής της εις τον θίασον με τον ρόλον της πρωταγωνίστριας και εις αμφότερα τα έργα "Γκόλφω" και "Εσμέ", συνετέλεσεν ου μόνον εις την επιτυχίαν του σκοπού της συγκροτήσεως του θιάσου, αλλά και εις την σημαντική ενίσχυσιν του Ταμείου της Ενώσεως εκ δοχ. 3.500 και ανεκήρυξεν αυτήν διά πράξεώς του δωρήτριαν της Ενώσεως... Το Δ.Σ. ήχθη εις την απόφασιν της εξευρέσεως καταλλήλου διά τον σκοπόν αυτόν οικήματος και εξευρέθη ως τοιούτου η οικία του κ. Δημητρίου Βετσοπούλου, ήτις ενοικιάσθη αντί 50 δοχ. μηνιαίως. Διεξάγονται δε συνεννοήσεις μετ' αυτού όπως παραχωρηθεί η οικία του εις την Ένωσιν άνευ μισθώματος, αίτινες ελπίζομεν να καταλήξουν υπέρ της Ενώσεως, καθόσον είναι εις πάντας γνωστά τα αισθήματα φιλοπατρίας υπό των οποίων διαπνέεται ο ανωτέρω χωριανός κ. Δημήτριος Κυρ. Βετσόπουλος... οικονομικός απολογισμός έσοδα δοχ. 35.014,50 και έξοδα 27.061 υπόλοιπον 7.953,50».

Όλως συμπτωματικά καταχωρίζω το μόνο στοιχείο που βρέθηκε απρογραμμάτιστα στο αρχείο μου, που αφορά το έτος 1963.

«24/11/1963 Ενώπιον των κατοίκων και των τοπικών αρχών της Πυρσόγιαννης, ετελέσθησαν τα αποκαλυπτήρια του διά δωράνης του κ. Κυριάκου Γκόψη αναγεροθέντος Ηρώου. Το σχετικό πέπλο ανέσυρε ο ίδιος ο δωρητής και κατόπιν ωμίλησεν ο Πρόεδρος της Κοινοότητος κ. Λάζος Γιαντσοπούλης, ευχαριστήσας αυτόν διά την ευγενή και τιμητική προσφοράν του. Επικολούθησε δεξιώσις εις το Κοινοτικό Κατάστημα και το εσπέρας παρετέθη υπό της Προοδευτικής Ενώσεως Πυρσόγιαννης προς τιμήν του δωρητού, δείπνο».

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ Δ.Σ. ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ 1965

Το Διοικητικό Συμβούλιο αποτελείτο κατά τον χρόνον αυτόν από τον Γεώργιο Γαλάνη ως Πρόεδρος, τον Αλόν. Σγολόμπη ως ταμίας, τον Σωτ. Βλάχο ως Γραμματέας και ως μέλη οι Κωστ. Λώλην και Σωκράτ. Μόσχον.

Από την έκθεση της εξελεγκτικής επιτροπής και από τον απολογισμό έσόδων και εξόδων, προκύπτει καθαρά «ότι όλοι οι ανωτέρω Διοικούντες, εμπνεόμενοι από υψηλά ιδανικά, οραματίστηκαν και εδημιούργησαν με κόπους, και ποικίλας προσφοράς την Ένωσιν... οι ίδιοι δε ετόνισαν ότι είναι υποχρέωση τη στιγμή αυτή να φέρωμε στη μνήμη μας, όλους εκείνους που εργάσθησαν με καρδιά γεμάτη, αγάπη και συμπόνια για την Πυρσόγιαννη, τον πάσχοντα και υποφέροντα Πυρσογιαννίτη, για την γενέτειρα γενικώς και οι οποίοι δυστυχώς δεν υπάρχουν σήμερα στη ζωή και σαν ελάχιστο φόρο τιμής παρακαλώ να τηρήσουμε ενός λεπτού σιγή...

Αλέραντη αγάπη και ακατανίκητη επιθυμία πρέπει να διακατέχει όλους μας για την ένωσιν μας.

Την εξελεγκτική επιτροπή αποτελούσαν: ο Γεώργιος Γαλάνης, ο Κων/ντίνος Χ. Μαρτσέκης και ο Ελευθ. Φλίνδρης. Εις την ανωτέρω πανηγυρική εορτή της λογοδοσίας του έτους 1965 του Διοικητικού Συμβουλίου της ένωσης, ο λαμπρός, φωτοβόλος και

φωτισμένος άριστα, χωριανός δημοδιδάσκαλος, ο ζωντανός και ένθερμος πατριώτης και εξαιρετος φίλος Κώστας Μαρτσέκης, ως φαίνεται εις το ίδιο το πρακτικόν, πήρε το λόγο και ανέπτυξε το περιλάμπρο και πολύμορφο έργο και καθόρισε τις γενικές γραμμές και τη μορφή και τη δράση του αξέχαστου δασκάλου Γεωργίου Ιατροίδη.

Εμφορούμενος κι εγώ σήμερα, ως παλιός μαθητής του αείμνηστου Δασκάλου μου το 1916-1922, από τα ίδια συναισθήματα, ευγνωμοσύνης, σεβασμού, τιμής και ευλάβειας, καταχωρίζω αυτούσια την εν λόγω επιμνημόνευτη ομιλία του αγαπητού μου φίλου Κώστα, ως αναγράφεται εις την περί ου ο λόγος λογοδοσίαν, αλλά και ως ένα επιβαλλόμενο ύψιστο μνημόσυνο στον αξέχαστο και σοφό δάσκαλό μου Γεώργιον Ιατροίδη.

«Ομολογώ πως διακατέχομαι από βαθύτατη θλίψη, διότι έτυχε σε μένα, τον πριν μαθητήν, τον τωρινόν συνάδελφον, να απευθύνω, εκ μέρους όλων των Πυρσογιαννιτών, λίγα λόγια στην μνήμη του αξέχαστου δασκάλου μας Γεωργίου Ιατροίδη.

Η πρωτοβουλία του Συλλόγου να τελέση μνημόσυνον υπέρ εκείνων που είχαν την φωτεινήν ιδρυτικήν έμπνευσιν της Ενώσεώς μας και υπέρ εκείνων που προσέφερον πολλαπλάς προσφοράς διά την εδραϊώσιν της, είναι αξιέπαινος και αναπληροί οχετικήν παράλειψη του παρελθόντος. Ασφαλώς με τον τρόπον αυτόν ανταποκρινόμεθα κατάτι εις την μεγάλην ηθικήν υποχρέωσιν την οποίαν μας κληροδότησαν με την παραδειγματικήν τους επωφελή δράσιν, θα νιώσουν όμως ανακούφισιν οι ψυχές των, όταν αντάξει-οί των φανούμε. Το πέραςμα του χρόνου θα ήταν λησμονία κάθε προσώπου, κάθε γεγονότος, αν μέσα σ' αυτόν τα πρόσωπα δεν δημιουργούσαν αξιόλογα φωτόλουστα γεγονότα. Τα γεγονότα αυτά αποτελούν τους συνδετικούς κρίκους οι οποίοι συνδέουν το παρελθόν με το μέλλον και αφήνουν αναλλοίωτην την μνήμη των δημιουργών των. Και αν μέσα εις την ψυχήν μας είναι βαθιά χαραγμένη η μνήμη του αξέχαστου ποδηγέτου μας Γεωργίου Ιατροίδη, οφείλεται ακριβώς εις το γεγονός πως υπήρξεν ο δημιουργός εξαιρετων γεγονότων. Γεννήθηκε το 1881 και έζησε μέσα σε εποχή που η πατρίδα μας, δεν ανέπνεε της λευθεριάς τον αέρα. Αυτό επέδρασε πάρα πολύ εις τον ψυχικόν του κόσμον και συνετέλεσεν ώστε ο πόντος της λευθεριάς να κορυφωθεί μέσα του και να εργασθεί δι' αυτόν, παιδαγωγώντας μικρούς και ενισχύοντας την ελπίδα των μεγάλων.

Διορίσθηκε το πρώτον εις το Δελβινάκιον και έπειτα εις Χειμάραν. Το 1912 εις την αγαπημένην του Πυρσόγιαννη, εις την οποίαν θα πρόσφερε τας υπηρεσίας του μέχρι το 1949, είχε τάξει σαν σκοπόν της ζωής του να εργασθεί με όλας τας δυνάμεις διά το καλόν του χωριού του και δεν υστέρησε σε τίποτα. Παίρνει μικρές και αθώες ψυχές διά να τας διαπαιδαγωγήσει σύμφωνα με τα Ελληνοχριστιανικά ιδανικά. Φλογερός πατριώτης, πιστός χριστιανός, ικανός δάσκαλος, ανταποκρίνεται άριστα εις την αποστολήν του. Ήταν φαίνεται τυχερό της Πυρσόγιαννης να απολαύση σαν δάσκαλόν της τον Γεώργιον Ιατροίδη. Και φάνηκε ακόμα τυχερή, γιατί σε λίγο πλάι στην δημιουργικήν του προσπάθειαν προσετέθησαν και αι πολύτιμαι εργασίαι τού επί σειράν ετών φωτεινού και αξιού μου Διδασκάλου Φιλίππου Παπαλαμπρίδη. Τίμησαν την Πυρσόγιαννη και όλοι οι Πυρσογιαννίτες το αναγνωρίζουν απερίφραστα. Αι δυσκολίες και αι στερήσεις δεν αποτελούσαν διά τον δάσκαλό μας Ιατροίδη εμπόδια προκειμένου να πράξει κάτι το οποίον θεωρούσεν ωφέλιμον. Όλα παρακάμπτοντο προ της αδαμάστου θελήσεώς του. Ούτω κατόπιν ενεργειών του και με την ηθικήν και υλικήν υποστήριξιν των συγχωριανών του εκτίσθη το περικαλέστατον Δημοτικόν μας Σχολείον το οποίον θα φέρει την σφραγίδα του και θα διατηρεί την μνήμη του αιώνια.

Ευχόμεθα τούτο να χρησιμοποιηθεί και διά την στέγασιν του Ημιγυμνασίου το οποίον ελαξίως διεκδικεί η Πυρσόγιαννη. Μα ο δάσκαλος Ιατροίδης δεν περιόρισε την επω-

φελή του δράσιν μόνον μέσα στο Σχολείον· εργάσθηκε φιλότιμα διά κάθε γενικόν καλόν. Έριχνε βάλαμον παρηγορίας σε όποιον πονούσε και αποτελούσε τον πόλον πέριξ του οποίου περιστρέφετο κάθε καλόν· ήταν ο φάρος που καθοδηγούσε την ενεργητικότητα του χωριού προς επίτευξιν ευγενών και παραγωγικών σκοπών.

Αδελφωμένοι οι Πυρσογιαννίτες εγλεντούσαν εις τας 27 Δεκεμβρίου 1926 εις το προαύλιον του σχολείου. Τους παρακολουθούσε ο Ιατροίδης και συμμετείχε και αυτός. Η καθολική αγάπη της στιγμής, η διάχυτη χαρά και το μεγάλο κέφι εδημιούργησαν αξιολόγους σκέψεις εις τον δάσκαλόν μας. Ένωσε σίγουρα ανύποπτη χαρά από το ολόχαρο μόνιασμα των χωριανών. Το μίσος το ενδεχόμενο είχε εκκριζωθεί από τας καρδιάς όλων. Τους έβλεπεν όλους σαν αδελφικά μέλη της αυτής οικογενείας. Μια τρανή επιθυμία εφούντωσε τότε μέσα του, το μόνιασμα τούτο να μην ήταν της στιγμής. Έπρεπε να νιώθουν όλοι σαν αδέρφια. Έπρεπε η χαρά να είναι γενική, ολοκάθαρη και ο πόνος γενικός, γιατί τότε ακριβώς η πρώτη γίνεται διπλή και ο δεύτερος μισός. Τότε εδημιουργήθηκε μέσα του η μεγάλη και σωτήρια σκέψη της ενώσεως. Αυτή τη σώφρονα σκέψη του την εξομολογήθηκε στους Παντελή Παπανικολάου, στον Λουκάν Πετσίγη, Γεώργιον Γαλάνην, τον Κώσταν Γαλάνην και εις τον Βασίλειον Παγώνην. Τους βοήθη όλους θερμοί υποστηρικτάς, χωρίς καν να τους πάρουν είδησιν οι συνεπαρμένοι από το γλέντι χωριανοί, συγκεντρώθηκαν στο καφενείον του Κυριάκου και απέτέλεσαν μυστικήν Φιλικήν Εταιρείαν. Σκοπός τους: Να διατηρήσουν την πρόσκαιρον καθολικήν ενότητα εις γενικήν και μακροχρόνιον. Εδημιουργήθηκε έτσι η Ένωσίς μας και την οποίαν ανέλαβον χέρια ιδανικά διά να της δώσουν περιεχόμενο και ζωήν. Ο δάσκαλος μας επήρε μολύβι και χαρτί και συνέταξε το ανάλογο καταστατικόν του νυν Συλλόγου μας.

Μέσα ακριβώς εις αυτό καταφαίνονται οι ευγενείς του πόθοι, γιατί αναφέρεται, εις την στενοτέραν σύσφιξιν των σχέσεων των μελών, εις την ηθικήν και υλικήν υποστήριξιν παντός απόρου και εις την μερίμναν διά παν κοινωφελές έργον. Έτσι ακριβώς δημιουργήθηκε η ΕΝΩΣΙΣ μας, η οποία συνέβαλεν αλματωδώς τα μέγιστα εις την ανοδικήν πρόοδον του χωριού μας και η οποία απέδειξεν εις το πέρασμα των τεσσαράκοντα ετών, πως ανταποκρίνεται πλήρως εις τους σκοπούς διά τους οποίους την εδημιούργησαν οι άνθρωποι εκείνοι που οραματίζονταν ευγενείς σκοπούς. Πίστεψε με όλην την δύναμιν της ψυχής του ο καλός μας δάσκαλος εις την ένωσίν μας και εργάσθηκε παραδειγματικά δι' αυτήν. Ετραγούδησε τον σκοπόν της και συνέταξε και τον ύμνον της.

Στα μαθητής του θυμάμαι τον γηραιόν μου δάσκαλο να τον απαγγέλει μέσα εις την τάξιν. Μας προετοιμάζε με τον τρόπον αυτόν, διά να γίνουμεν άξια μέλη. Θα ήταν εντελώς παράλειψις εάν δεν αναφερόμεθα διά ολίγων και εις την γενναίαν του πατριωτικήν καρδιά και πίστιν.

Όπως προανέφερα ο δάσκαλός μας Ιατροίδης έζησεν σε εποχήν εθνικής υποταγής και ακατανόμαστων καταπιέσεων. Η ψυχή του πονούσε, λαχταρούσε την πνοήν ενός λεύθερου αέρα που θα ανακούφιζε όλους. Εργάσθηκε δι' αυτό και πολλές φορές δεν ελογάριασε κινδύνους ομολογώντας την πίστιν του. Η λευθεριά είναι θείον δώρον και δεν ταιριάζει η τυραννία εις του Έλληνα τον τράχηλον, ο οποίος ζυγόν δεν υποφέρει.

Αυτός υπήρξεν ο σεβάσμιός μας δάσκαλος και αυτή η προσφορά του. Έφυγε από τη ζωή μιαν αποφράδαν ημέραν του 1965. Κλάψαμε για το χαμό του. Κι αυτό το χώμα της αγαπημένης του Πυρσόγιαννης, διά την προκοπήν της οποίας ζηλευτά εργάσθηκε, αναστέναξε, γιατί δεν έτυχε να τον δεχθεί στας αγκάλας του και να του χρησιμεύσει ωσάν τελευταία κατοικία. Έφυγε από κοντά μας και άφησε κάτι το οποίον θα παραμείνη βαθειά χαραγμένο εις τας ψυχάς όλων μας και θα διάτρηει την μνήμην του αιωνία, χωρίς

να την ξεθωριάζει το πέρασμα του χρόνου.

Ένα λαμπρόν προοδευτικόν έργον θα μαρτυρεί το πέρασμά του και θα τον παρουσιάζει πάντα εις τους επερχομένους σαν παράδειγμα ολοκληρωμένης προσωπικότητος. Αξέχαστε μας δάσκαλε, ευρίσκεσαι μακρυνά μας, κοντά εις τον Πανάγαθον Πατέραν και δίκαιον κριτήν, ο οποίος ασφαλώς θα σε έχει τάξει εις τους κόλπους του Αβραάμ και εις χωρίαν των δικαίων, διότι εν ζωή ηγωνίσθης τον δρόμον της αρετής και του καθήκοντος. Νιώθε ανακούφισιν διότι ηργάσθης το καλόν. Η σκέψις μας ευλαβικά φτερουγίζει προς συνάντησιν διά να υποκλιθῆ με απόλυτον σεβασμό μπροστά εις την μνήμην σου και να δηλώσῃ την απέραντον ευγνωμοσύνην μας. Παράκλησις ολόθερμη προς τον Ὑψιστον αναπέμπεται διά την εν ουρανοῖς δικαίωσίν σου.

Με συγκίνησιν βαθείαν προσφέρομε... το αιωνία η μνήμη σου, αξέχαστε δάσκαλε».

12/3/1967

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΤΣΕΚΗΣ»

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ 1972

Το Διοικητικό Συμβούλιο αποτελείτο από τους: Διον. Περόνη Πρόεδρο, Απόστ. Σγολόμπη Γεν. Γραμματέα και ως μέλη: Χαραλ. Κουρλό, Θεοδ. Περόνη και ως εξελεγκτική επιτροπή από τους Ευριπ. Βαλτά, Νικόλαο Κοσμά και Παν. Φιλνδρη. Από τον εξαίρετο και μεστό εννοιών, επιτευγμάτων, προτάσεων και υποδείξεων παίρνω τα κάτωθι:

«Πρώτον και σπουδαιότερον ήτο η αποπεράτωσις του Ξενοδοχείου το οποίον όπως και εσεῖς βλέπετε το παραδίδομεν τελείως αποπερατωμένον εις τέτοιον μάλιστα βαθμόν που όλοι μας το βλέπομεν και το καμαρώνομεν. Οι δε ξένοι και περαστικοί μας συγχαίρουν όλους διά την κατασκευήν ενός τέτοιου παραδοσιακού ξενοδοχείου που σπανίως βλέπει κανείς σε χωριά... αλλά διά την αποπεράτωσιν αυτού του μοναδικού και πολύτεχνου οικογενειακού Ξενοδοχείου συνέβαλον κατά πολύ ο Σύλλογος των εν Αττική Πυρσογιαννιτών και δια τούτο είμαι υποχρεωμένος από της θέσεως ταύτης να τους εκφράσω τας θερμάς μου ευχαριστίας και να δηλώσω ότι με τέτοια ξενιτεμένα παιδιά, η Πυρσόγιαννη δεν θα σβήσῃ ποτέ. Και μάλιστα παιδιά Πυρσογιαννίτικα, τα οποία έφυγαν μικρά από το χωριό μας, αλλά δεν ξέχασαν ποτέ τους το χωριό, τη Μάνα γη τους Πυρσόγιαννη. Ένας μάλιστα από αυτούς είναι ο Ευάγγελος Χρήστου Δούκας, ο οποίος κατέβηκε και μας απέσπασε από το Υπουργείο Εμπορίου δρχ. 20.000. Ακόμα και ο ημετέρος χωριανός Κώστας Βετσόπουλος χάρις της μεγάλης του αγάπης του προς το χωριό μας απέστειλε 10.000 δρχ.

Εκτός των τέκνων που είναι ταξιδεμένοι εντός της Ελλάδος, έρχομαι να σας γνωρίσω και τα ξενιτεμένα πέραν των συνόρων της Ελλάδος, εις την Αμερικην, την Αφρικην και αλλού, και έχομεν την χαρούμενην και τη μεγάλη χαρά να έχομε κοντά μας αυτή τη στιγμή τον Χρήστον Παπανικολάου υιόν του ιδρυτού της Προοδευτικής Ενώσεώς μας αιμνήστου Παντελή Παπανικολάου, ο οποίος μας απέστειλεν από το Κογκό 9.000 δρχ... αλλά δεν μπορώ να σας εξηγήσω την αγάπη των ξενιτεμένων Πυρσογιαννιτών προς το χωριό, οι οποίοι παρ' όλας τας οικογενειακάς των φροντίδας δεν παύουν να σκέπτονται και για το χωριό. Και ως παράδειγμα είναι ο Βασίλειος Σούρλας, ο οποίος παρ' ότι όπως ξέρετε όλοι σας δεν είναι ελεύθερος, εντούτοις μας απέστειλε 10.000 δρχ... όλους τους ανωτέρω Πυρσογιαννίτες τους συγχαίρω και τους ευχαριστώ εκ μέρους της Ενώσεώς μας... εύχομαι δε όπως ο Παντοδύναμος τους χαρίζει υγείαν, χαράν και ευτυχίαν, ίνα πάντοτε ενισχύουν τον Σύλλογό μας».

Από την έκθεση της εξελεγκτικής επιτροπής της ίδιας Γεν. Συνελεύσεως καταχωρίζομε τα κάτωθι: «...Επίσης πρέπει να πιστεύσωμε βαθιά, ότι για να προκόψει το χωριό μας, πρέπει πρόθυμα και συντροφικά να βοηθήσωμε τον Σύλλογόν μας πρώτα και τότε θα προκόψει και το χωριό μας.... εδώ είναι δύο πράγματα συνδεδεμένα μαζί, ταυτόσημα Κοινότης και Σύλλογος. Οι δύο πιασμένοι χέρι-χέρι, με μια καρδιά θα προχωρήσωμε εμπρός και θα ίδωμεν την προκοπήν αληθινά και την ευημερίαν της Πυρσόγιαννης... Εμείς δε που δεν έχουμεν την τύχην να ευρισκόμεθα καθ' όλον το έτος εις το χωριό μας, πιστέψατέ μας, ότι δεν θα σκεφθούμε ούτε κόπους ούτε έξοδα. Είμεθα σε κάθε στιγμή να δώσωμεν το παρόν... τούτο δεν είναι πόθος δικός μου αλλά είναι πόθος και υπόσχεση, όλων των ταξιδευομένων Πυρσογιαννιτών... Και παράδειγμα έχουμεν που με το πρώτο σάλπισμα του Συλλόγου διά το ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ, όλοι τρέξαμεν και έγινε αυτό το οποίον εμείς όλοι νομίζομεν ακόμα, ότι είναι όνειρον και όχι πραγματικότητα... Σήμερα με ολάνυχτα μάτια το καμαρώνομεν όλοι, τα δε άλλα χωριά μας ζήλωσαν διά το Ξενοδοχείον μας... Δι' αυτό, αγαπητοί χωριανοί, ας αφήσωμεν ότι έχει ο πατένας μας έξω από την πόρτα και ας έλθομεν μέσα με την σκέψιν και την καρδιά να βοηθήσωμεν να γίνει η Πυρσόγιαννη όπως ήταν κάποτε και έτσι ακριβώς θα είμαστε υπερήφανοι και ικανοποιημένοι και με την απόλυτη βεβαιότητα ότι θα αφήσωμεν τον Σύλλογόν μας εις τα παιδιά μας με πλούσια και παραγωγικά επιτεύγματα, με αγλαούς καρπούς, όπως απαράλλαχτα τον ονειρευόταν οι ιδρυταί του, ο αείμνηστος διδάσκαλος Γεώργιος Ιατροίδης και οι λοιποί που δεν βρίσκονται σήμερα στη ζωή θα αγάλλονται εκεί που είναι θαμμένοι... Διότι αυτοί ξεκίνησαν και δεν είχαν δραχμή και γίνηκαν ακόμα και θεατρίνοι για να φθάσει ο Σύλλογός μας εκεί που μας τον παρέδωσαν... Από τον ισολογισμό της διαχειρίσεως 1972... έσοδα 171.444 και έξοδα 155.694 δραχ. και υπόλοιπο ταμείου δραχ. 15.750...».

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ 1976

Κατά το υπό κρίση χρονικό διάστημα 1976, η θαυματουργή και αξιόλογη Προοδευτική Ένωση Πυρσόγιαννης συνεκροτήθη εις σώμα ως εξής: Πρόεδρος Γεώργιος Α. Δούκας, Γεν. Γραμματέυς Σωτ. Λώλης, ταμίας Δημ. Γκουντής, μέλη Ηλίας Κουρλός και Θ. Παπανικολάου.

Για τη συγγραφή μου αυτή διάλεξα αυτά τα καλύτερα αποσπασματικά μανουσάκια να πάρητε και σεις μια αρωματική ιδιόμορφη ιδέα. Από τον φωτισμένο και λίαν πατριωτικό λόγο του προέδρου Γ.Α. Δούκα —ως ελέχθη— σημειώνω: «...τα θεωρούμεν υποχρέωσιν όπως εκ της θέσεως ταύτης να σας εκφράσωμεν τας ευχαριστίας μας, διά την εμπιστοσύνην με την οποίαν μας περιβάλατε διά της ψήφου σας, αναθέτοντας εις ημάς την διοίκησιν της Ενώσεως νομίζομεν ότι δεν διεψεύσθησαν αι προβλέψεις σας και τούτο θα αποδειχθή εκ των μέχρι τούδε ενεργειών μας... Και προτού προχωρήσω εις την έκθεσιν των πεπραγμένων το Διοικ. Συμβούλιον μετά μεγάλης λύπης σας γνωρίζει ότι κατά το λήξαν έτος ο σκληρός χάρος άρπαξε από την αγκαλιά μας 8 μέλη της Ενώσεως: 1) Γεώργιον Βάτσιαν, 2) Χρήστον Πετσίνην, 3) Σπύρον Ευαγγέλου, 4) Κώσταν Πύρσον, 5) Δημήτριον Σερίφην, 6) Νικόλαον Κουρλόν, 7) Ηλίαν Νούκον και 8) Αντ. Γκόρτσον. Παρακαλώ υμάς όπως τηρήσωμεν ενός λεπτού σιγήν εις μνήμην των...»

Εξετελέσαμεν έργα, διάνοιξιν και στήριξιν οδού προς ιατρείον και επίστρωσιν διατσιμέντου, ρυμοτομίαν και ανακατασκευήν μανδροτοίχου Φ. Λάγου. Ελάβαμεν άδεια λειτουργίας του Ξενοδοχείου και τον εφοδιασμόν με σύγχρονα έπιπλα... διάθέσαμεν χρηματικόν ποσόν διά την ασφάλειαν του Εκκλησιαστικού Μουσείου, ως και διά την λειτουρ-

γίαν υδρεύσεως χορηγήσαμεν προικοδοτήσεις, βοηθήματα και διά τον ηλεκτρισμόν...».

Από την έκθεσιν της Εξελεγκτικής Επιτροπής

«...Και προτού προχωρήσωμεν εις την ανακοίνωσιν των ανατεθέντων εις ημάς καθηκόντων, θεωρώ καθήκον μου να σας γνωρίσω τον συμβάντα αδόκητον θάνατον του αγαπητού μου φίλου, συμμαθητού και συμπαθεστάτου αείμνηστου Βασιλείου Παγώνη... Πρέπει επίσης να σας γνωρίσω ότι ο μεταστάς υπήρξεν ένας από τα ιδρυτικά μέλη της Προοδευτικής Ενώσεως και διετέλεσεν ως μέλος του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου της Ενώσεως... ας ευχηθώμεν εις τον Ύψιστον να έχει γαίαν ελαφράν... Πρέπει όλοι μας να αντιληφθούμε, να το χωνεύσουμε καλά μέσα μας, είναι και τα δύο ίδια και τα δύο συνδεδεμένα Σύλλογος και Χωριό, Χωριό και Σύλλογος. Τι μπορεί να επιδείξει το χωριό μας όταν λείπει από την μέση ο Σύλλογος και γι' αυτό πρέπει όλοι μας να τον βοηθήσουμε ίνα τον παραδώσουμε εις τους επερχομένους με όλην την παλαιάν ακτινοβολίαν.... Εκτός των ανωτέρω παρατηρήσεων έχω να προσθέσω και τούτο, ότι προ ημερών εγένετο εδώ εις αυτήν την αίθουσαν μια συζήτησις για το κληροδότημα της αείμνηστου Ευφροσύνης Βετσοπούλου-Νίτσου παράλληλα δε και η ανακήρυξις εις Μεγάλου Ευεργέτου του κ. Κων/ντίνου Παπαγεωργίου και να αναρτηθεί η εικόνα του εν τω γραφείω της ενώσεως του ανωτέρω αναγραφομένου. Γιατί να μην έχει αναρτηθεί και η εικόνα της αείμνηστου Ευφροσύνης Νίτσου, εφ' όσον είναι και αυτή μεγάλη ευεργέτης της Προοδευτικής Ενώσεως Πυρσόγιαννης, ας φροντίσει το Διοικητικό Συμβούλιον να συμπληρώσει αυτήν την παράλειψιν. Η Ευφροσύνη Μιχ. Νίτσου διέθεσε, ασμένως, στην Πυρσόγιαννη, στην προσφιλή πατροπαράδοτη γενέτειρα των γονέων της και των προγόνων, εις το κέντρο του Δήμου Αγίου Στεφάνου (Μπογιάτη) διά διαθήκης ένα ωραίο εξοχικό σπίτι με ανάλογο ελεύθερο κήπον. Η αξιέπαινη αυτή φωτεινή προσφορά της ευγενεστάτης και αριστοκρατικής Ευφροσύνης, είναι ένα μεγάλο και σωστό δείγμα αγάπης, καλοσύνης και πατριωτισμού. Και αυτή η δωρεά όπως και όλες γενικά οι προσφορές των πατριωτών μας, είναι πράγματι βγαλμένες από ένα ανώτερο, γνήσιο και ανομολόγητο αίσθημα, από ένα καθαρό πατρογονικό μήνυμα, που δείχνουν ολόλαμπρη πνευματική λαγαρή μορφή, ολοφάνερη ηθική αξία, ανάλογο ψυχικό μεγαλείο, επαινετή, άριστη καλλιέργεια χρυσών αρετών, συνειδητή και φλογερή φιλοπατρία και ακλόνητη πίστις στο Θεό και στους δίκαιους αγώνες της πατρίδος μας και της Μάνας γης μας. Η θαυμαστή αυτή προσφορά της αγνής αυτής Πυρσογιαννίτισσας, κλείνει ζεστά άνθρωπο με πολλές πνευματικές και συναισθηματικές διαστάσεις, που αυθόρμητα και ειλικρινά έθεσε αυτοπροαίρητα και αβίαστα σε ρυθμό τις λεπτότερες και ευγενικές χορδές της ψυχής της. Είναι άξιο θαυμασμού και καθαρού επαίνου, ότι ο ασίγαστος χρόνος, η άχαρη ξενιτιά, δεν έσβησαν την θεία εικόνα και την αξιοθαύμαστη μορφή της Πυρσόγιαννης, αυτής της θαυματουργής κυψέλης που την ατίμητη τροφή της στοργής και της αγάπης, που είναι γλυκύτερη ακόμα κι από το νεκταρικό μέλι, στέλνει ακατάπανστα στα ξενιτεμένα πουλιά της. Τα χαρισματικά, τα ουρανοκατέβατα αυτά δώρα των ταπεινών χωριανών, που τα προσφέρουν με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση, είναι στ' αλήθεια διαμάντια και πολύτιμα ρουμπίνια, ατόφιες στάλες χρυσού και δυσεύρετα γρόσια, είναι ισάξια με τα ωραία ήθη, τα θαυμαστά έθιμα και την μεγάλην και ηρωικήν ιστορίαν μας και ειδικά της ΠΙΝΔΟΥ, που κατά τον στρατάρχην Γιαν. Σματς «η μάχη της Πίνδου ήλλαξε τον ρουν της ιστορίας».

Στο σημείο αυτό με υπερηφάνεια αναφέρω την παροιμιώδη φράση που έμεινε στην ιστορία: «Έως τώρα ελέγαμε ότι οι Έλληνες πολεμούν σαν ήρωες. Από τώρα και πέρα θα λέμε ότι οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες».

Έτσι λοιπόν τους βλέπω όλους τους δωρητάς της Πυρσόγιαννης και ας επεκταθώ και πιο πέρα της Ηλείου μας. Αυτός ο εκλεκτός και ένδοξος ελληνικός χώρος, που αν και είναι γεμάτος από βράχους, βουνά και λόγγους, πάντα ΕΥΑΝΔΡΕΙ, εδήλωσεν ένας σοφός πρόγονός μας. Τέτοιους διαλεχτούς, έξοχους άνδρες εξέθρεψε η χωριανή μας πατρίδα, ανθρώπους πατριώτες με πλήρη ταπεινοφροσύνη, φιλοπατρία, με άπειρες θαυμαστές προσφορές, με δοσμένα τάματα και σίγουρα αφιερώματα, με αυταπάρηση και ανθρωπισμό.

Οι μνήμες είναι πάντα ιερές και πρέπει να τις διατηρούμε με σεβασμό και ευγνωμοσύνη, όχι μόνο για τις νέες γενιές, αλλά και για μας τους ίδιους. Η αγνωμοσύνη και η μη απότιση φόρων τιμής, σεβασμού και αναγνώρισης, είναι μεγάλο αμάρτημα στο μεγάλο Θεοδότη Θεό, που φώτισε και την άξια Ευφροσύνη Μ. Νίτσου να προβεί στη μεγάλη αυτή και σωτήρια προσφορά, τη στιγμή μάλιστα που είχε εν ζωή τότε μοναχοπαίδι, την αείμνηστη κόρη της Αλεξάνδρα, σύζυγο του Κώστα, ανώτερου υπαλλήλου της Αγροτικής Τραπέζης Ελλάδος, του εξαιρετικού αυτού ανθρώπου, που αν και δεν είναι Πυρσόγιαννίτης, εν τούτοις είναι δεκάδες φορές καλύτερος από πολλούς από εμάς Πυρσόγιαννίτες.

Παραλείψεις δεν δικαιολογούνται τέτοιες από άξιους κατά τα άλλα άρχοντες της Πυρσόγιαννης, του τρανού αυτού εδαφικού χώρου, που φέρνει στην πλάτη μοναδικές φήμες, πολυθρύλητα ακούσματα, για μαστόρους χρυσοτεχνούς, εμπειρικούς· δικαιολογημένες επί πλέον παινεσιές, για γνήσια, καθαρή, καλλιτεχνική μαστορική τέχνη και απίθανη ιστορία. Χρειάζεται μάλιστα σήμερα, που η Πυρσόγιαννη έγινε έδρα του Δήμου Μαστοροχωριών, κουράγιο και δύναμη, για να αφυπνισθούμε, με ιστορική, διαυγή, λαμπρή σαν το καθαρό κρύσταλλο, συνείδηση και καρδιά, για να κατορθώσουμε να ξεφύγουμε όλοι μας από το λήθαργό της αδιαφορίας και της ξενοιασιάς.

ΘΕΜΑ 16°

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ, ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΡΓΩΝ

ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ, ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ, ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗΣ, ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗΣ ΕΡΕΠΙΩΝ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΥΤΩΝ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΑΘΛΗΣΗΣ κ.λπ.

Συγκεκριμένα, πραγματικά και θετικά έργα Προοδευτικής Ένωσης, κοινότητας και Εκκλησιαστικής Επιτροπής και των άλλων εκλεκτών παιδιών της Πυρσόγιαννης, ανάλογα με τις δυνατότητες αυτών:

1926: Ιδρύεται η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ, από νεαρούς μαστόρους που ταξιδεύουν στην παλιά Ελλάδα και Αμερική· οράματα, πίστη και υποσχέσεις κατακλύζουν τις πρώτες διακηρύξεις τους. Προηγήθησαν οι σύλλογοι των ξενιτεμένων πουλιών Αμερικής (1909), Μεσολογγίου και η Εκπαιδευτική Αδελφότητα Αθηνών (1912). Οριακή εποχή για την Πυρσόγιαννη και για εκείνη την πρωτόπλαστη, την πρωτόφαντη, γαλακτερή εκλεκτή γενιά, που φιλοδόχησε με ζωηρό πόθο, μεστή επιθυμία, για να κάνει κάτι καλό, όμορφο και διαλεχτό στο πατρίο έδαφος και έκανε πράγματι έργα μεγάλα, περίτεχνα, καλλιγράμμα, με

λεπτή καλλιέπεια και τολμηρά μεγάλα σε όγκο. Έργα τολμηρά, αποφασιστικά, παράτολμα, όμοιά τους δεν είχαν να επιδείξουν ούτε η ιστορική και πολύ δοκιμασμένη Κόνιτσα, ούτε και ο ευρύτερος Ηπειρωτικός Χώρος.

Όλα αυτά τα φανερώματα, τα φτιαξίματα, τα υπογράφουν η αυθόρμητη, η εθελοντική προσφορά και η αυτοδημιούργητη μαστορική ιδιοφυΐα των τελευταίων μεγάλων Πυρσογιαννιτών μαστόρων.

1905: Ο Άγιος Γεώργιος.

1909: Το μονότοξο γεφύρι του Αϊ-Μηνά

1925: Το καινούριο Δημοτικό διώροφο Σχολείο.

1929: Το παλιό ξενοδοχείο.

1927: Ανέβασμα της θεατρικής παράστασης «Η ΓΚΟΛΦΩ» από μαστόρους και μέλη του Συλλόγου. Επίσης πρόταση μεγαλόπνοη, μεγαλόφρονη, για αξιοποίηση ιαματικών πηγών.

Διάνοιξη του δρόμου στη θέση ΝΤΕΡΤΗ, καθιερώνεται η οικονομική ενίσχυση στα κορίτσια που παντρεύονται.

1930: Κατασκευή του πρώτου και μοναδικού, αξιόλογου, μεγάλου ξενοδοχείου-εστιατορίου.

1931: Δεντροφύτευση της περιοχής της μεγαλόπρεπης, το μεγάλο αυτό στέφάνι της Πυρσόγιαννης, ορεινής «ΚΡΑΠΑ».

1932: Θεατρική παράσταση «Η ΕΣΜΕ η ΤΟΥΡΚΟΠΟΥΛΑ»

1934: Θεατρική παράσταση «Ο ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑΣ» από μέλη του Συλλόγου.

1935: Καθιερώνεται η οικονομική ενίσχυση των μαθητών γυμνασίου.

1936: Θεατρική παράσταση «ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ» του Γ. Ξενόπουλου από σπουδαστές.

1939: Καθιερώνεται η οικονομική ενίσχυση απόρων οικογενειών.

1941: Θεατρική παράσταση «Ο Αποχωρισμός των μαστόρων», του Κ. Χαρσούλη, από μέλη του Συλλόγου.

1953: Η πανέμορφη, μεγάλη, με άριστα πελεκητές με πελάκι χωριανές πέτρες, καλοφκιαγμένη βρύση ΓΚΟΥΜΠΕ, από τα χρυσά χέρια των ονομαστών μαστόρων του χωριού μας, με μεγάλη, ευπρόσδεκτη δωρεά των Πυρσογιαννιτών Αμερικής.

1957: Ιδρύεται ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

1958: Κατασκευή θαυμαστού και λίαν εξαιρετικού και εξυπηρετικού ταχυδρομείου, με επίσης μεγάλη χουβαρδοσύνη, προσφορά των Πυρσογιαννιτών Αμερικής.

1960: Κατασκευή του κεντρικού δρόμου προς τη μεγάλη πλατεία «Καλντερίμι».

1965: Το μεγαλύτερο θαύμα: Κατασκευή καινούριου Νοσοκομείου από πέντε μεγάλες εξυπηρετικές αίθουσες, διαμερίσματα ιατρού και προσωπικού και αγορά κατάλληλου νοσοκομειακού υλικού.

1966: Κατασκευή του νέου ξενοδοχείου-εστιατορίου.

1976: Έκδοση του αξιόλογου και σημαντικού περιοδικού «ΑΡΜΟΛΟΪ» από ελπιδοφόρους και πολλά υποσχόμενους νέους-μέλη του Συλλόγου.

1977: Πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκθέσεις φωτογραφίας «Πυρσόγιαννη ιστορική αναδρομή 1400-1950», αναπαράσταση του εθίμου «ΤΑ ΜΑΝΤΗΛΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ».

1978: Κατασκευή του δρόμου από τον Σ. ΒΛΑΧΟΥ ως την πλατεία. Πολιτιστικές

εκδηλώσεις-έκθεση φωτογραφίας (μαστόροι-εργαλεία-κατασκευές).

1979: Ιδρύεται ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

1983: Κατασκευή τριών κατάλληλων διαμερισμάτων για ενοικίαση σε υπαλλήλους.

1987-1990: Τέσσερα χρόνια εντατικής εργασίας και φροντίδας για δημιουργία ισάξιου ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΩΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΩΝ ΜΑΣΤΟΡΩΝ.

1988: Συνεργασία του ΣΥΛΛΟΓΟΥ μας με την ΕΡΤ 1 για κανονικό ντοκιμαντέρ, για προβολή «ΤΑ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ». Τρία 45λεπτα επεισόδια, που προεβλήθησαν κατά διαστήματα τρεις φορές μέχρι σήμερα.

1989: Δεντροφύτευση του περιβόλου του Αγίου Γεωργίου και του σχολικού κήπου με έλατα, ειδικούς θάμνους και καρυδιές.

1989: Σε επίσημη και λαμπρή εκδήλωση έγινε έκθεση βιβλίων και περιοδικών «ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΕΣ ΛΟΓΙΟΙ» ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΙΠΑΣ.

1995: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ-ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ αξιόλογης Βιβλιοθήκης με πληθώρα μορφωτικών, εκλεκτών, εγκυκλοπαιδικών, ιστορικών, λαογραφικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών και μυθολογικών βιβλίων και ξέχωρα αρκετών παιδικών βιβλίων με συνοπτικές γνώσεις για όλα τα θέματα και για τις γυναίκες πέραν από ειδικά περιοδικά και μια μεγάλη πεντάτομο «ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ» και για τους νέους ακόμα μια εξίσου μεγάλη πεντάτομο «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ» και μία μεγάλη προσέτι γενική εγκυκλοπαίδεια «ΕΥΡΩΠΗ ΚΟΣΜΟΣ-ΕΛΛΑΣ» 17 τόμων.

Δηλώνω εδώ ότι ο υποφαινόμενος πέραν των ανωτέρω κύριων τριών μεγάλων εγκυκλοπαιδειών, προσέφερε άνω των 800 βιβλίων και πρωτότυπων περιοδικών· δεν νοείται βιβλιοθήκη, που είναι η φαρμακαποθήκη της ψυχής, βιβλιοθήκη της φιλολογίας, το κομμωτήριο της ζωής, χωρίς να υπάρχουν ανάλογα βιβλία.

Με ανάλογες προσφορές και βιβλία τροφοδοτώ και την άρτι μεγάλη λειτουργούσα βιβλιοθήκη μας, στο Πνευματικό Κέντρο μας (Δωρεά ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΦΡΟΝΤΖΟΥ) Ζήνωνος 27, Αθήνα.

Αναλυτικά κάτω σημειώνω ότι έγιναν έργα το 1990: συντήρηση-αναπαλαίωση ταχυδρομείου, αρμολοί εξωτερικής τοιχοποιίας, αλλαγή στέγης, ελαιοχρωματισμοί παραθύρων, πλακοστρώσεις κυλινδρικού.

Και αυτή η χρονιά 1990 χαρακτηρίζεται ως χρονιά έργων ΣΥΛΛΟΓΟΥ-ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ και ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Και πιο λιανά:

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ: Τοιχοποιία-καλντερίμα κεντρικής πλατείας, αρμολοί τοιχοποιίας Σ. Μαρτσέκη Παταλαμπρίδη, διαχωριστικό, ξυλοκατασκευές, ελαιοχρωματισμοί Αστυνομικού Σταθμού, αγορά ξυλείας για το ταβάνι του Μουσείου, ενίσχυση με υλικά στην τοιχοποιία του Αγίου Γεωργίου και Αγίου Αθανασίου (υλικά και μεροκάματο).

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Τη μεγάλη τοιχοποιία της πλατείας ταχυδρομείου, σοβάτισμα κοινοτικού Γραφείου, τοιχοποιία Α. ΜΠΕΤΣΑ και Α. ΠΑΣΧΟΥ, αποχωρητήριο Κοινοτικού Γραφείου.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Τη διπλή μεγάλη τοιχοποιία του Αγίου Γεωργίου, το κιώσκι και το περίπτερο της Εκκλησίας της Παναγίας.

Τελειώνοντας αυτή την ιστορική διαδρομή της Προοδευτικής, δηλώνω με ιδιαίτερη υπερηφάνεια ότι η ιστορία της Προοδευτικής Ένωσης είναι η ίδια απαράλλαχτη, η ιστορία της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης.

Τώρα που η Πυρσόγιαννη έγινε έδρα του νεοσύστατου Δήμου Μαστοροχωρίων, χρειάζεται αυξημένο ενδιαφέρον, αγάπη και πλούσια, καλοπροαίρετη διάθεση προσφοράς.

ΘΕΜΑ 17^ο
ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Μέσα σ' αυτή την ευγενή ομάδα των αδελφοτήτων και Συνδέσμων των πατριωτών μας υπάρχει —κατά κύριο λόγο—, δσα και ενεργεί ως πρωταρχικό και αποφασιστικό όργανο Διοίκησης, μέσα στη νόμιμη υποδιαίρεση της χώρας μας, και η Κοινότης Πυρσόγιανης, με τους εκάστοτε εκλεγόμενους απ' όλους τους χωριανούς άρχοντες.

Μέσα στα πολλά χρόνια και στους αιώνας που διαβήκαν μέχρι και σήμερα, όλοι οι ούτω εκλεγόμενοι εκλεκτοί του χωριού μας άρχοντες και τα συμβουλευτικά κοινοτικά μέλη, πρόσφεραν έργα αξιόλογα, καμαρωτά και ζηλευτά, ανάλογα με τα τεχνικά μέσα που διέθεταν και τις οικονομικές ευχέρειες και τις διάφορες καλές ευκαιρίες που είχαν στον καιρό τους, στην όλη διάθεσή τους.

Έδωσαν πραγματικά το παρόν με πλήρη φροντίδα και ανάλογη ομοιότητα και έβαλαν σταθερά τα καλοπελεκημένα αγκωνάρια στο όλο άριστο οικοδόμημα της Πυρσόγιανης.

Κι εδώ πάλι σημειώνω ότι δεν έχω συγκεκριμένα ιδιαίτερα στοιχεία, γραπτά δοκομένα, και αυτό φαίνεται καθαρά, από την αδυναμία μου να γράψω περισσότερα τώρα, να ξεφύγω από τις γενικότητες, να ευρύνω από το μικρό στο γενικό και στο καθολικό. Πάντως, εν καιρώ θα γίνει κι αυτό, ασφαλώς από τους φιλότιμους και άξιους συνεχιστάς μου. Πάντως εκτός των μεγάλων παραγωγικών έργων που έγιναν και φαίνονται σ' όλους μας, το ότι αυτά βοήθησαν, η Πυρσόγιανη σήμερα να προτιμηθεί, ως έδρα του Νεοσύστατου Δήμου Μαστοροχωριών, πλενε αναμφισβήτητα πολλά. Απέδειξε πράγματι πως ήταν μεγάλοι οι άρχοντες του τόπου μας αυτού και δίκαια εγώ τους αναγνωρίζω πως ήταν αληθινοί σκαπανείς που έσκυβαν και έσκαφταν βαθιά. Όλοι οι Πρόεδροι του χωριού μας υπήρξαν, είναι και θα είναι —είμαι υπερβέβαιος γι' αυτό— στο μέλλον δυνατοί και ασυνεργότιστοι σε αγαθές πράξεις.

Και συνεπώς όσα γράφω εδώ και λέω δεν είναι απλές κολακευτικές κορόνες, στεφάνι, οικόσημο χωριανό, απλά, περιττά, ανώφελα και άγουστα λόγια· αντίθετα είναι εξ ολοκλήρου φανερά, χειροπιαστά, αξιόλογα έργα, που ακριβοδίκαια ανακήρυξαν την κοινότητα Πυρσόγιανη ως έδρα του νεοσύστατου Δήμου Μαστοροχωριών.

ΚΑΛΟΠΙΣΤΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΟΔΕΚΤΕΣ ΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΑΠΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΑΠΟ ΧΩΡΙΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΛΟΚΑΡΔΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ —ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΑ ΧΙΛΙΟΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

ΝΙΚΟΣ ΚΩΣΤΑΡΑΣ
ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
ΚΡΙΤΙΚΑΡΕΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΟΥ

Λαμαθιές, ανταμώματα και σεργιανίσματα στην Πυρσόγιανη της Ηπείρου

Αυτά είναι τα τρία βιβλία του φλογερού λαογράφου, του αγαπητού ΜΑΡΟΥΣΙΩΤΗ Νίκου Τσίτα από την Πυρσόγιανη. Το τρίτομο έργο ζωής του, γραμμένο με της καρδιάς

το πύρωμα, για να μη σβήσει η γενέτειρά του και να γνωρίσουν οι νεότεροι τις πατροπαράδοτες ελληνικές ρίζες, τα ήθη, τα έθιμα και τους θρύλους.

Διαβάζοντας τις «αρμαθιές», νομίζεις ότι βρίσκεσαι στο χωριό σου, ζεις τα παιδικά σου χρόνια, στα Κακουραίικα αλλά συγκεκριμένα στα Λαγκάδια της Αρκαδίας, το άλλο μεγάλο μαστοροχώρι.

Τα Λαγκάδια και η Πυρσόγιαννη «έχτισαν τον κόσμο» και βρήκαν τους άξιους λαογράφους τους: Τον Λαγκαδινό Στρατολάτη (Χρ. Νικήτα) και τον Πυρσογιαννίτη Νικόλα Τσίπα, για να «τραγουδήσουν» με τη γραφίδα τους «τους ξακουστούς χτιστάδες, τους περίφημους πελεκάνους, τους διαλεχτούς τατζήδες, τους δυνατούς μαντεμιτζήδες, τους ταλαντούχους ξυλετύπες, τους ασβεστάδες και τους επιδέξιους μαραγκούς».

Αυτοί μαστόρεψαν όμορφες εκκλησίες, μεγάλα μοναστήρια, στέριωσαν καμπυλωτά ξακουστά γεφύρια, πετροσκαλισμένα αρχοντικά, καλαισθητα σχολεία, βρύσες σκαλιστές, τζάκια παραμυθένια με ανάγλυφες παραστάσεις και σχήματα, με αυλές και βεράντες που μύριζαν βασιλικό, γεμάτες με χριστιανική πίστη, αγάπη και οικογενειακή κατανόηση. Τότε που οι αρχές διαφέντευαν τους αρχοντοπυρσογιαννίτες.

Με την «περιπλάνησή» του αυτή ο εξαιρετος λαογράφος ξαναζωντανεύει τη ζωή του χωριού, του κάθε ελληνικού χωριού, ξαναδίνοντας μορφή στο παρελθόν, στις πατρογονικές ρίζες: ένα αναβάπτισμα στην προγονική κολυμβήθρα, μια ζωντανή-πραγματική εικόνα του χωριού, στα παλιότερα χρόνια, τότε που έφαιτο από ζωή η Πυρσόγιαννη. «Η Πυρσόγιαννη», που όλες τις εποχές του χρόνου ήταν πολύ όμορφη, λάγνα, λαχταριστή, σκαρφαλωμένη στην πλαγιά της Κράτας και των άλλων καταπράσινων βουνοπλαγιών και μοιάζει από μακριά σαν διαλεχτός πίνακας ζωγραφικής, σαν όμορφο, χαρούμενο, ανηφορισμένο χρωματιστό κοπάδι από γδοπορόβατα, με λογιών-λογιών κυπριά και κουνούνια...

Σαν όμορφα λαγουδάκια μοιάζουν τα πέτρινα και επιβλητικά σπίτια της Πυρσόγιαννης, που είναι φωλιασμένα λιόχαρα στη λοφοπλαγιά του βουνού Νταμπόρ, με τα ονομαστά οργανωμένα μαστορομπουλούκια, τις κομπανίες αυτές με το ομαδικό, το κοινωνικό πνεύμα, τα καλά συνεργεία και τις οργανωμένες με ισότητα και οργανωτική δομή κοινωνίες».

Αυτή είναι η γραφίδα του φλογερού πατριδολάτη, που «τρέχει» με ερωτικό συναίσθημα, λυρισμό αυθόρμητο και γεμάτο νοσταλγία για την αγαπημένη του γενέτειρα. Συγκινητικές ήταν οι σκηνές του αποχωρισμού, καθότι η μαστοριά έπαιρνε ομαδικά το δρόμο της ξενιτιάς — μια μόνιμη πληγή, γεμάτη πίκρα, πόνο, αγωνία και στέρηση οικογενειακής θαλπωρής και ζεστασιάς. Έφευγαν σαν τα διαβατάρικα πουλιά και ο νους τους γύριζε τρυφερά στην πατρογονική γη, στο πατρογονικό σπίτι, με μια ακατανίκητη δύναμη και βαθιά νοσταλγία για την Πυρσόγιαννη, την «Ιθάκη» τους.

Ακόμη, του δίνεται η ευκαιρία να υμνήσει τον Πυρσογιαννίτη μάστορα του παλιού καιρού «με το αδάμαστο ήθος, το αλύγιστο θάρρος, που ξεκίνησε γεμάτος όνειρα και ελπίδες, με αληθινό οδηγό την αδιασάλευτη πίστη, την απεριόριστη αγάπη, την εργατικότητα και την τιμιότητα, και την τρανή λαχτάρα να γυρίσει γρήγορα στο σπιτικό του καλά καλαντισμένος» και προτείνει, ο πατριδολάτης Ν. Τσίπας, να στηθεί ένα τρανό μνημείο στον ανώνυμο Πυρσογιαννίτη μάστορα, για την προσφορά του, με την ένδειξη «Επιστροφή στις ρίζες».

Και αυτά, για να γνωρίσουν οι νέοι τους ψυχωμένους προγόνους, που δεν το 'βαλαν κάτω, αλλά έμαθαν να αγωνίζονται στη ζωή παρά τις αντίξοες συνθήκες.

Γράφει ακόμη ο ακούραστος λαογράφος για τα ήθη και έθιμα, για τις κυράδες, που

έμειναν στον αργαλειό, την κοπέλα που τραγουδούσε «ώσπου να 'ρθει ο καλός της», την προετοιμασία του γάμου και τις λαμπρές ιεροτελεστίες. Αφηγήσεις προφορικές, έγγραφα, φωτογραφίες, ιστορικά γεγονότα από μνήμες στοιβάζονται στις «αρμαθιές», τα πολύτιμα βιβλία του ακούραστου λαογράφου, προσφέροντάς τα δωρεάν.

Και όλη αυτή η αξιέπαινη προσπάθεια, για να μη σβήσει το παρελθόν, η γονική ιστορία, η παράδοση, τα ήθη, τα έθιμα και οι θρύλοι της λεβεντογέννας Πυρσόγιαννης, για να μη μείνουν ανιστόρητοι οι νέοι, να μη χάσουν την ελληνική ταυτότητά τους.

Θεράμ συγχαρητήρια, αγαπητέ μου φίλε. Την αξιέπαινη προσπάθειά σου να μιμηθούν και άλλοι, για να κρατηθεί η Ελληνική Παράδοση, που έχει ανάγκη αυτός ο Τόπος, για να μην αλλοτριωθεί. Και να 'χουν υπόψη τους: «Η πελεκημένη πέτρα θα βρει τη θέση της».

Δημήτρης Χίνος

Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Μουργκάνας

Βύρωνος 8, Μαρούσι

Κύριε Τσίπα,

Ευχαριστώ πάρα πολύ για το βιβλίο ΣΕΡΓΙΑΝΙΣΜΑ ΣΤΟΥΣ ΚΩΡΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, που είχατε την καλοσύνη να μου στείλετε.

Είναι πραγματικά μια θαυμάσια προσπάθεια, γιατί με τον τρόπο που παραθέτετε τα διάφορα στοιχεία δίνετε χαρά σε όσους τα έζησαν και τα γνώρισαν, συγχρόνως όμως δίνετε ερεθίσματα και στους νέους να τα γνωρίσουν και να τα αγαπήσουν.

Μακάρι το παράδειγμά σας να το ακολουθήσουν και άλλοι.

Εύχομαι να έχετε κουράγιο να συνεχίσετε την προσπάθεια και γρήγορα να εκδώσετε το πέμπτο βιβλίο σας.

Εκτιμώ την προσφορά σας και ευχαριστώ.

GAIDS HOLDINGS PTY. LTD

NITSOS CONSTRUCTIONS

Member of M.B.A. of Victoria

8 YATES WYND, EAST DONCASTER, VIC. 3109

Μελβούρνη, 10/3/89

Αγαπητέ συγχωριανέ και φίλε Νίκο, σε χαιρετώ από τη μακρινή Αυστραλία μαζί με την Αλεξάνδρα και τα παιδιά μας. Την κυρία Παρασκευή, επίσης, χαιρετούμε. Από υγεία είμαστε όλοι μας καλά· το αυτό ποθούμε και για σας, να είστε πάντα καλά.

Αγαπητέ φίλε Νίκο, ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση ένιωσα όταν έλαβα τη βιντεοκασέτα· μόλις την έφερε ο ταχυδρόμος, αμέσως, χωρίς να χάσουμε ούτε λεπτό, τη βάλουμε και έπαιξε στην τηλεόραση, με μάτια καρφωμένα και με τον πρώτο ήχο που ακούσαμε βυθιστήκαμε στη σιωπή. Ο νους και το σώμα, σαν αστραπή, έφθασε στο αγαπημένο μας χωριό Πυρσόγιαννη, και έζησε ευχάριστες στιγμές με τους Προγόνους μας Ξακουστούς μαστόρους, που έκτισαν παλάτια, θολωτά γεφύρια, εκκλησιές, καμπαναριά, φρούρια, στρατώνες, κ.λπ., με άλλα λόγια έκτισαν τον κόσμο. Ζήσαμε στιγμές θύμησης από το παρελθόν, με τα ήθη και έθιμα του χωριού μας και των μπουλουκιών των μαστόρων· είναι πραγματικά θησαυρός αναμνήσεων, κάθε φορά που τη βλέπουμε, είναι μια παρηγοριά για μας τους ξενιτεμένους.

Δεν βρίσκω λόγια να σ' ευχαριστήσω για την καλή σου αυτή χειρονομία παρά να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ από τα βάθη της ψυχής μου. **Αγαπητέ Νίκο, είσαι ο μόνος Πυρσογιαννίτης που συμμερίζεσαι και θυμάσαι τους ξενιτεμένους συγχωριανούς.**

Το καλοκαίρι του '87 που ανταμώσαμε στο χωριό μας και ζήσαμε ευχάριστες στιγμές, ο τότε Πρόεδρος του συλλόγου του χωριού μας μου είχε υποσχεθεί ότι, όταν θα τελείωνε η βιντεοκασέτα, θα μου την έστελνε· δυστυχώς, παρόλο που του έγραφα επανειλημμένα, πώς λέει η παροιμία, φίλε Νίκο: Μάτια που δεν φαίνονται, γρήγορα λησμονιούνται. **Ευχαριστώ φίλε Νίκο,** για τα καλά σου λόγια· εύχομαι η Παναγιά μας να σου χαρίζει υγεία και να εκπληρωθεί κάθε επιθυμία στη ζωή σου.

Εύχομαι κι εγώ να βρεθεί ένας σκηνοθέτης και να βάλει τα βιβλία σου, τα αξιόλογα αυτά ιστορικό-λαογραφικά, σε ταινία· έτσι θα μείνει αναλλοίωτη η λαογραφική ιστορία του αγαπημένου μας χωριού Πυρσόγιαννη.

Αγαπητέ φίλε Νίκο, όπως κάθε χρόνο έτσι κι εφέτος οι Ηπειρώτες εδώ στην Αυστραλία γιορτάζουμε την εθνική μας γιορτή, την απελευθέρωση της ενιαίας Ηπείρου. Φέτος δικαιωθήκαμε: λάβαμε μηνύματα από παντού και από τον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος αναγνωρίζει τον αγώνα μας για ανθρώπινα δικαιώματα στη Βόρειο Ήπειρο. Πιστεύω να σου έχει στείλει την εφημερίδα «Ήπειρος» ο Πέτρος και θα έχεις διαβάσει το κείμενο του μηνύματος του πρωθυπουργού μας.

Αυτό μας δίνει κουράγιο και δύναμη να συνεχίσουμε τον εθνικό αυτόν αγώνα έως ότου αποδοθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα στις 400.000 αδελφούς μας Βορειοηπειρώτες που ζουν στην Αλβανία.

Αγαπητέ Νίκο, και πάλι σε χιλιοευχαριστώ για όλα και θα χαρούμε πάρα πολύ να σε ξαναδούμε, όταν θα έρθεις στη μακρινή Αυστραλία.

Με πολλά φιλιά και χαιρετισμούς από όλους μας.

Με πυρσογιαννίτικες ευχές

Γρηγόρης Νίτσος

Χατζηαντωνίου Στέφανος
Μ. Κύκκου 16, Παπάγου
Συνταξιούχος Αξιωματικός

Αγαπητέ φίλε κ. Τσίπα,

έλαβα το πολύ ωραίο βιβλίο, σχετικά με το σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της πανέμορφης Πυρσόγιαννης, και σε ευχαριστώ θερμά και για τα τόσα καλά και ευγενικά σου λόγια.

Με συγκίνησε πολύ η όλη καταγραφή του κειμένου, που καλύπτει τα ήθη και τα έθιμα και τη μεγάλη και διαλεχτή μαστορική τέχνη της αλησμόνητης Πυρσόγιαννης· είναι πράγματι το βιβλίο γεμάτο βιώματα, αναμνήσεις, παρουσιάσεις και συναισθήματα, είναι πραγματικά μια χαριστική, χρήσιμη και διδακτική προσφορά, που δίκαια χαρίζει στην ψυχή του κάθε τέκνου της και φίλου αναγνώστη, ανείπωτη ευχαρίστηση.

Ομολογώ ειλικρινά και με φιλική αγάπη ότι και μένα μου προσέφερε μεγάλη συγκίνηση και ευχαρίστηση και με γύρισε πίσω στα χρόνια των αναμνήσεων των αξέχαστων, της νιότης.

Ήτανε μια μεγάλη προσφορά και για μένα, η επιστροφή στις αναμνήσεις και στα βιώματα τα χωριανά και τα συναδελφικά, στο Υπουργείο Εμπορίου

Σας συγχαίρω και πάλι και σας χιλιοευχαριστώ για την τιμή που μου έκανες να μου

στείλεις το μεγάλο αυτό ιστορικό λαογραφικό πόνημά σου και να μου θυμίσεις: «να τι είναι και τι θα πει Πυρσόγιαννη».

Δρ. ΦΑΙΔΩΝ Κ. ΧΑΡΣΟΥΛΗΣ

ΕΝΔΟΚΡΙΝΟΛΟΓΟΣ

Υφηγ. Παν/μίου, Δ/ντής Ενδοκρινολογικού Τμήματος

Νοσοκομείου «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ»

Καρόλου Ντηλ 3, Θεσσαλονίκη

Θεσσαλονίκη, 21/5/84

Αγαπητέ κ. Τσίπα,

Σας ευχαριστώ θερμά για το βιβλίο σας «Αρμαθιά αναμνήσεων από την Πυρσόγιαννη», το οποίο διάβασα με πολλή προσοχή. Σας συγχαίρω που μαζέψατε με στοργή γνώση και αγάπη όλα τα λαογραφικά στοιχεία που ζωντανεύουν το χωριό και τις παραδόσεις του.

Αν και δεν γεννήθηκα ούτε μεγάλωσα στο χωριό, εντούτοις αισθάνομαι ότι αποτελεί ένα κομμάτι του εαυτού μου. Η προσπάθειά σας να διατηρήσετε ζωντανή την ψυχή της Πυρσόγιαννης, της πραγματικής γενέτειρας του Πατέρα μου, μου δίνει την απαραίτητη εκείνη ιστορική συνέχεια, που μας κρατάει όλους δεμένους με την πατρίδα μας αυτή.

Με φιλικούς χαιρετισμούς.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΑΨΙΤΗΣ

ΛΟΓΙΟΣ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ — ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΓΡΑΦΕΙ — ΜΑΘΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΘΥΜΙΖΕΙ

Αγαπητέ κ. Τσίπα,

Το βιβλίο σας «Αρμαθιά αναμνήσεων από την Πυρσόγιαννη» αρχικά μου 'φερε μια βαθιά συγκίνηση στην αναπόληση αγαπημένων μας, από την Πυρσόγιαννη καταγομένων, φίλων και συγκεκριμένα:

α) Τον Αλέκο Ιατροίδη, γιου του Χαράλαμπου, που υπήρξε (1930-1938) διευθυντής του Δημόσιου Γαμείου Παραμυθιάς. Τον Αλέκο, άγγελο στη μορφή και στην ψυχή — υπήρξαμε συμμαθητές στις δυο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και στις τάξεις Α'-Ε' του Γυμνασίου Παραμυθιάς. Είχαμε συνδεθεί (τα σπίτια μας ήταν πολύ γειτονικά) με την αγνή εκείνη της εφηβείας φιλία, που μ' έκανε να τον θρηνήσω, όταν στα Γιάννενα που υπηρετούσα ως δημόσιος υπάλληλος μας έφτασε την άνοιξη του 1944 η είδηση ότι ο μόνιμος (της Σχολής των Ευελπίδων) Ανθυπολοχαγός Αλέκος Ιατροίδης, υπηρετώντας στην Εθνική Αντίσταση, έπεσε στη Νέα Σαμψούντα της Πρέβεζας, ηρωικά και επικεφαλής της ομάδας του, μαχόμενος εναντίον του εκεί φυλακίου των χιτλερικών Γερμανών. Ιδεολόγος και γενναίος έγραψε μια τόσο σύντομη αλλά και τόσο ευωδιαστή ιστορία!

β) Του Ευαγ. Γ. Σούρλα, Διευθυντή της Οικονομικής Εφορίας Δωδώνης (Ιωάννινα), πρώτου ουσιαστικά προϊσταμένου μου στη διαδρομή μου του εφοριακού κλάδου. Άριστος Επιστήμονας (Πτυχιούχος Νομικής) και προϊστάμενος Δημόσιας Υπηρεσίας, στη 14ετή περίπου υπηρεσία του στα Γιάννενα, όχι μόνο δημιούργησε παράδοση στον κλάδο, αλλά αναδείχτηκε ατίμητος ηγέτης, ιδιαίτερα χάρη στο υποδειγματικό ήθος του και την εξαιρετική φιλεργία του. Προσωπικά δεν έπαψα να τιμώ τον Άντρα και να σεμνύνομαι για

τον αείμνηστο Ευαγ. Σούρλα, που τίμησε την Ήπειρο και την οικογενειακή του προέλευση. Σε προσκύνημά μας (1946) στη γενέτειρά του Πυρσόγιαννη, τον είχαμε συντροφεύσει ο υπογράφων και ο λαμπρός εφοριακός αείμνηστος Τάκης Λέκος, φιλοξενούμενος για μια νύχτα στο αρχοντικό των Σουρλαίων. Έτσι γνώρισα την αγαπητή Πυρσόγιαννη.

γ) Του Μιχάλη Ζήση, του οποίου οι Πυρσογιαννίτες γονείς ήταν εγκατεστημένοι στην Παραμυθιά, όπου εκείνος γεννήθηκε το 1904· απόφοιτος δε της Β' τάξεως του Γυμνασίου, συνέχισε τις σπουδές του στο Διδασκαλείο, στα Γιάννινα. Υπηρέτησε λίγα χρόνια δάσκαλος και στη συνέχεια προϊστάμενος της Κοινωνικής Πρόνοιας διαφόρων Νομών. Τον γνώρισα προσωπικά, όταν υπηρετούσα Προϊστάμενος Επιθεωρήσεως Οικον. Εφοριών Δυτικής Μακεδονίας με έδρα την Κοζάνη, όπου εκείνος ήταν μόνιμα εγκατεστημένος και ζούσε ως πολιτικός συνταξιούχος. Από τότε διατηρώ αγαπητή τη μνήμη του εκλεκτού αυτού Ηπειρώτη, του συμπατριώτη σας και συμπατριώτη μου, με την αχτινοβολούσα εσωτερικότητα, που αναλώθηκε στη διακονία του συνανθρώπου. Τα έργα του στο θεσπρωτικό χώρο ευωδιάζουν και θα ζωντανεύουν «ες αεί» τη μνήμη του, όταν θα δούνε το φως της δημοσιότητας ειδικές σελίδες από το ανεκδότο έργο του «ΑΛΗΘΙΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ» (το χρονικό μιας ζωής), που με εντολή του των αρχών Απριλίου 1979 (πέθανε την 13-4-1979) μου εμπιστεύτηκαν οι απόγονοί του.

Κάτω, λοιπόν, από ένα τέτοιο κλίμα, είναι φανερό με πόσο ενδιαφέρον και αγάπη έσκυψα στις σελίδες του βιβλίου σας. Αλλά και το είδος αυτών των εργασιών αγγίζει τα πνευματικά μου ενδιαφέροντα ως εσωτερική έκφραση και καταβολή. Κίνητρό τους, ευγενικό και δημιουργικό, είναι ο τόπος, το πρωταντίκρουσμα της ζωής, η χυμώδης εφηβεία, τα πρώτα —από οποιαδήποτε αιτία— εσωτερικά σκιρτήματα, ο πόθος της ζωής με το πλάσιμο των ονείρων, η αγάπη του ανθρώπου, της φύσης, κ.λπ. Ένας κόσμος έμψυχων και άψυχων, που μας συντροφεύει στο χώρο των αναμνήσεων, όταν σε άλλους τόπους δίνουμε τον αγώνα της δημιουργίας μας και της συμβολής μας στο κοινωνικό σύνολο, και μας θεμελιώνει στην ολοκλήρωση των ιδανικών μας.

Από αυτόν το όραμα, με καθαρότητα αισθήματος και με συνείδηση, κατορθώσατε να ανταμώσετε μέσα την παράδοση με την ιστορία, να αναστήσετε ηθογραφικά και λαογραφικά περασμένες εποχές, να διεισδύσετε ψυχολογικά σε μορφές προγόνων, εκφράζοντας σε μερικές περιπτώσεις και πνεύμα τραγικό. Και είναι στο ενεργητικό σας αυτό το απλό έργο, που συγκρατάει τον καλό αναγνώστη και τον κάνει καλό δέκτη των λυτρωτικών μηνυμάτων σας. Δώσατε ένα έργο ευπρόσδεκτο, που δίκαια παίρνει τη θέση του στην Ηπειρωτική Γραμματολογία.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Επ. Δ/ντής Υπουργείου Εμπορίου
Λοσίου 10Α, ΓΙΑΝΝΙΝΑ

20/1/97

Φίλτατε συνάδελφε και αγαπητέ μου Νίκο,

Μαζί με τις ευχαριστίες μου, για την αποστολή του τέταρτου βιβλίου σου «ΣΕΡΓΙΑΝΙΣΜΑ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ», με την όμορφη και σε αδρές γραμμές αφιέρωσή του για μένα, δέξου τα ολόθερμα συγχαρητήριά μου για την πνευματική σου αυτή προσφορά και τους κόπους που κατέβαλες για

τη συγγραφή του πολύτιμου λαογραφικού αυτού βιβλίου.

Η εργασία σου αυτή σε καταξιώνει και σε συγκαταλέγει στη χορεία των νεοτέρων Ηπειρωτών λογοτεχνών, που με το γλαφυρό ύφος και τη γλωσσική αρτιότητα της γραφής σου, καθρεπτίζει τον εσωτερικό σου κόσμο και την απέραντη αγάπη σου για τη γενέτειρά σου.

Σεργιάνισα μαζί σου στα επιμέρους κεφάλαια του βιβλίου σου για την όμορφη ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ, αυτή που γέννησε μαστόρους και μαστόρους, που όργωσαν όλη την Ελλάδα και πέρα απ' αυτή, που έχτισαν αρχοντικά και όμορφα σπίτια αλλά και εκκλησίες και καμπαναριά πελεκητά και μη, αλλά γέννησε και ανθρώπους του πνεύματος και του λόγου, που καταξιώθηκαν στην ελληνική κοινωνία.

Είναι ανεκτίμητη η προσφορά σου αυτή για τους επιζώντες συγχωριανούς σου αλλά και για τους νεότερους με το ωραίο περιεχόμενο του βιβλίου σου, που αποπνέει χωριανική ευωδιά και ωραίες αναμνήσεις.

Το διάβασα κι εγώ με πολλή αγάπη και ενδιαφέρον και θυμήθηκα το χωριό μου, όπου Πυρσογιαννίτες μαστόροι έχτιζαν εκείνα τα ωραία ψηλά σπίτια, που αν και πέρασαν τόσα χρόνια, που αν και κατά 90% εγκαταλείφθηκε από τους συγχωριανούς μου, εντούτοις αυτά παραμένουν ανέπαφα, για να δείχνουν στους περαστικούς την όμορφη εκείνη παλαιά Μπαρμπουριώτικη αρχοντιά.

Το χωριό μας, η Πυρσόγιαννη, το μεγάλο αυτό ζωντανό χωριό, ήταν ένα υπολογίσιμο μαστοροχώρι, με τα ξακουστά και περίφημα μπουλούκια της οικοδομικής τέχνης, αυτοδημιούργητα και δεξιοτέχνα μιας αξιόλογης αρχιτεκτονικής εμπειρικής κληρονομιάς.

Από τη μεθοδική ανάγνωση του βιβλίου σου δείχνεις την πατριδολατρία και την αγνή σου αγάπη για το χωριό που σε γέννησε.

Σεργιάνισα μαζί σου στους δρόμους της όμορφης Πυρσόγιαννης με τα ωραία της ήθη και έθιμα και σε συγχαίρω ολόθερμα και σε θαυμάζω για τη δύναμη της ψυχής σου, να αποτυπώνεις στα άψυχα αυτά βιβλία που τους δίνεις ψυχή εσύ με τη γλαφυρή και τη ζωντανή σου παραστατική περιγραφή όλων των μορφών της πατρίδος σου.

Είθε ο θεός να σου δίνει υγεία και δύναμη, να συνεχίζεις το ωραίο και πολύμορφο αυτό έργο σου.

Με πολλή αγάπη και εκτίμηση.

ΔΗΜ. Σ. ΜΑΣΟΥΡΗΣ

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

Δάφνης 17, 151 26 ΜΑΡΟΥΣΙ

Φίλε κ. Νίκο Τσίπα,

Για μέρες δεν ήθελα να αποχωριστώ την καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου σας «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης· βιβλίο τέταρτο· Μαρούσι 1995». Είναι από τα βιβλία εκείνα, που επιβάλλονται από μόνα τους, με το ενδιαφέρον, που κρύβουν στις σελίδες τους, και ασκούν μια πηγαία γοητεία.

Η συλλογή και καταγραφή γλωσσικών, εκπαιδευτικών, θρησκευτικών, ιστορικών, κοινωνικών, λαογραφικών και πολιτισμικών στοιχείων συγκροτούν την ιδιαίτερη ιστορία των τόπων μας, και έχουν απέραντο ενδιαφέρον, όταν προέρχονται μάλιστα από ανθρώπους, που τα εβίωσαν και τα βιώνουν σε μια συνεχή εγρήγορση. Είναι σημαντικά τα παιδιόθεν βιωθέντα στοιχεία, γιατί αυτά συνεχίζουν τη μακροχρόνια παράδοση μιας

εθιμοτυπικής τάξης, που δεν πρέπει να εκλείπει αλλά να παραδοθεί στους επερχόμενους. Συνάμα όμως τα στοιχεία αυτά αποτελούν ιερή παρακαταθήκη και είναι αληθινός αδιάψευστος δείκτης, υπαρκτικής πορείας μέσα στο χρόνο για τους λαογράφους ερευνητές και μελετητές γενικότερα. Έπειτα αυτά τα στοιχεία συγκροτούν το σύνολο της συνείδησής μας για το χώρο, που κατοικούμε, και τη φυλή στην οποία ανήκουμε. Συνεχίστε το όμορφο έργο σας και ο χρόνος θα δικαιώσει τις προσδοκίες σας.

Με τις πιο θερμές μου ευχαριστίες δεχτείτε, παρακαλώ, και τους πιο εγκάρδιους χαιρετισμούς μου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΓΟΝΟΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αγαπητέ μου κ. Τσίπα,

Σας ευχαριστώ απ' τη καρδιά μου που με ξαναθυμηθήκατε με το συγκινητικότατο αφιέρωμά σας. Είναι το δεύτερο βιβλίο σας που παίρνω, «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης», ύστερα από την «Αρμαθιά αναμνήσεων από την Πυρσόγιαννη».

Με κάνατε πολύ ευτυχή γνωρίζοντας στράτα-στράτα τη γενέτειρά γη της μάνας μου Γλύκως, που πέθανε με το όνομα της Πυρσόγιαννης στο στόμα της, γιατί δεν ξαναπήγε στο χωριό της, καθώς έφυγε μικρή κοπέλα με τον αδελφό της δάσκαλο Γεώργιο Σούρλα· είναι αυτός που υπηρετώντας στο χωριό Νυμφαίο της Φλώρινας υποδέχτηκε τον Παύλο Μελά, ερχόμενο να αγωνισθεί για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Σας αξίζει κάθε έπαινος
με αγάπη και θαυμασμό

Στο σημείο αυτό ο υποφαινόμενος, με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση και καμάρι ακόμα, χιλιοευχαριστώ τον ανωτέρω συγχωριανό για τη γνωριμία που έδωσε, για τις ευχές του και τα καλά του λόγια, ως και για τις τόσο πολύτιμες και άγνωστες σε μας πληροφορίες για το θείο του δάσκαλο Γεώργιο Σούρλα, που σαν γνήσιος Πυρσογιαννίτης υποδέχθηκε στο χωριό Νυμφαίο Φλώρινας τον ήρωα Παύλο Μελά.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Πρόεδρος Πυρσόγιαννης

Ο πανάξιος που έχει αναπτύξει μεγάλη ενεργητικότητα και συγχρόνισε την Πυρσόγιαννη, μου γράφει:

Αγαπητέ μου Νίκο,

σε καλημερίζω· χθες έλαβα το καινούριο σου βιβλίο και κάθισα αμέσως και το διάβασα.

Η αγάπη σου και η νοσταλγία για την Παλιά Πυρσόγιαννη με συγκλόνισαν. Χαίρομαι την αρχοντιά σου και προπάντων την τιμή που έκανες σε όλους τους χωριανούς με την αποστολή του βιβλίου σου.

Στενοχωριέμαι, γιατί είσαι ο μοναδικός, ο τελευταίος από την παλιά εκείνη γενιά που το ήθος και η ποιότητά της μέτρησαν πολύ σε μας τους νεότερους.

Εύχομαι υγεία, δύναμη και, προπάντων, να συνεχίζεις να ονειρεύεσαι, να γράφεις και παραγωγικά να παραδειγματίζεις επαγωγά γενιές πυρσογιαννίτικες και σε άλλους λόγιους να παρέχεις ερεθίσματα, με τον τρόπο που εσύ γνωρίζεις και παρουσιάζεις.

Ι. ΚΙΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ

Αγαπητέ Σιμπατριώτη και φίλε Νίκο Τσίτα,

Κατ' αρχήν θερμά συγχαρητήρια διά το βιβλίο σου «ΑΡΜΑΘΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ» είναι ένα βιβλίο που παρουσιάζει την ανθρωπιά της τότε εποχής και διδάσκει τις γενιές του σήμερα.

Για τη γενιά σας, που είναι και δική μου γενιά, η κάθε σελίδα του είναι ένα κομμάτι και μια ανάμνηση των παιδικών μας χρόνων, ανάμνηση που πλημμυρίζει με συγκίνηση και μας κάνει υπερήφανους για τους προγόνους μας.

Σαν παρατήρηση θα ήθελα να προσθέσω ότι το αριστούργημα που γράφεται το σφαιρώσατε εξ ολοκλήρου στο αγαπημένο σας χωριό και τούτο βεβαίως από φυσιολογική και υπερβολική αγάπη. «ΑΡΜΑΘΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ» — εγώ θα το ήθελα «ΑΡΜΑΘΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ».

Τελειώνοντας σας εκφράζω και πάλι τα θερμά μου συγχαρητήρια και εύχομαι το βιβλίο σας να διαβαστεί απ' όλους τους σιμπατριώτες μας.

Κλεοπάτρα, Γόνος Δημ. Καραγιάννη

Αγαπητέ κύριε Νίκο,

είμαι η Κλεοπάτρα, η κόρη της Ευθαλίας, που μεγάλωσατε μαζί με τη μητέρα μου στην ίδια γειτονιά. Το ωραίο σας βιβλίο μας σιμπατριώτη φίλε Νίκο, θυμίστηκε στη Μητέρα μου τα παιδικά της χρόνια και ολοκλήρωσε το χωριό και τις θερμές γειτονιές του.

Σήμερα που σου γράφω είναι της Λυδίας, Κακατερίνης και, αν δεν κάνω λάθος, γιορτάζει η κόρη σας της ευχόμεθα χρόνια πολλά.

Στα βιβλία σου τα εξιστορούσα καθαρά και ζωντανά, που μας φαίνεται πως τα βλέπουμε όλα μπροστά μας. Το μεγάλο χάρισμα αυτό εγώ πήρα το 1946 στο χωριό και δεν μου δόθηκε η ευκαιρία να το ξαναδώ. Εγώ είμαι παντρεμένη και τα παιδιά μου (γιος και κόρη) και αυτά είναι παντρεμένα.

Η άλλη σελίδα μου είναι στην Αυστραλία πολλά χρόνια.

Διαβάζοντας τα φωτιστικά βιβλία σας, πραγματικά ξαναζούμε παλιές χωριανές και οικογενειακές ιστορίες και γεγονότα: τα ζεστά τζακιά με τη χόβολη, τα φιλόξενα σπίτια με τους καφές και τα γαστροφάλλα, τα ζημιάρικα κατοίκια και τα ήονχα και άουκα τζακιά αλλά και το μεγάλο ποτάμι. Κι ακόμα τις όμορφες βρύσες με τις όμορφες πέτρινες κοπάνες, που δεν σταματάνε να καλωδοροίζουν τους χωριανούς όλους και τους περσιτικούς και τα ζωντανά κάθε οικογένειας. Ήταν όλα όμορφα και λαχταριστά και επάνω στην Πυρσόγιαννη την εποχή που πήρα μαζική, γιατί όλα ήταν καθαρά, παρθένα και οι άνθρωποι ήταν φιλόξενοι και φιλόξενοι.

Τελειώνω, για να μην σε κοιτάσω άλλο, αφού σου εκφράσω για μια άλλη φορά το θαυμασμό, για ό,τι καλό και όμορφο προσφέρεις σ' όλους τους Πυρσόγιαννίτες και τους λοιπούς αναγνώστες των ωραίων βιβλίων σας.

Με ξεχωριστή εκτίμηση απ' όλους μας και από τη Μητέρα μου, που δεν έπαισε να είναι Πυρσόγιαννίτισσα.

Κλεοπάτρα
το γένος Δημ. Καραγιάννη και της θεγατρός του Ευθαλίας
Θεσσαλονίκη

Αγαπητή Κλεοπάτρα, ευχαριστώ θερμά για τα καλά σας λόγια για μένα, για την αφιλοκερδή προσπάθειά μου και για την Πυρσόγιαννη, που είναι για τους περισσότερούς μας παρθένα γενέτειρα και το πιο προσφιλές μέρος της γης. Αυτό το χωριό, με τους λίγους τώρα κατοίκους, είναι για μας αιώνιο φυσικό μνημείο, μια σωτήρια κιβωτός, που θα διαιώνίζει άπειρες, ηρωικές, χωριανές και εθνικές μνήμες.

Νίκος Ι. Τσίπας

ΝΙΚΟΣ ΓΑΛΑΝΗΣ

Κρίτωνος 13, 546 39

Θεσσαλονίκη

Αγαπητέ θείε κ. Ν. Τσίπα, έλαβα το βιβλίο σας «Αντάμωμα με πατρογονικούς αντίλαλους της Πυρσόγιαννης» και πραγματικά μέσα από τις σελίδες του ανταμώθηκα με μακρινούς αντίλαλους της καταγωγής μου, που χάνονται μέσα στα σκοτεινά χρόνια της τουρκοκρατίας. Είναι μια αξιέπαινη προσπάθεια αυτό το έργο, που θα αποτελέσει σημείο αναφοράς για μας και τα παιδιά μας αλλά και τους λαογράφους και ιστορικούς που θα ερευνήσουν στο μέλλον την περιοχή μας. Μια διάχυτη ρομαντική ατμόσφαιρα ανακατεμένη με την απλότητα, την ομορφιά και την ανθρωπιά των κατοίκων της Πυρσόγιαννης του χθες, μαζί με τη νοσταλγία του συγγραφέα για την πατρογονική γη και τις παιδικές και νεανικές μνήμες είναι αυτό που αισθάνεται άβιαστα ο αναγνώστης αυτού του βιβλίου.

Συνεπαρμένος από τέτοια συναισθήματα, μαζί με την εκτίμησή μου σας στέλνω το βιβλίο που σας υποσχέθηκα, ελπίζοντας να αποτελέσει έστω ένα μικρό βοήθημα στην παραπέρα έρευνα που είμαι σίγουρος ότι θα επιχειρήσετε.

Θεσσαλονίκη, 29/2/92

Με αγάπη

Νίκος Γαλάνης του Ευαγγέλου

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΦΩΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

«Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης»

Αν και ο γλαφυρότατος λαογράφος Νικόλαος Τσίπας δηλώνει πως δεν είναι πρωτομάστορας του λόγου και της γραφής, εντούτοις η ικανότητά του στην παρουσίαση της λαογραφίας και ειδικά της παράδοσης και της ιστορίας της Πυρσόγιαννης, φανερώνει τη μεγάλη δυνατότητά του να τονίζει το πολιτιστικό γεφύρωμα του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον.

Το βιβλίο του αγαπητού φίλου και σπουδαίου λαογράφου Νικολάου Τσίπα, ο οποίος διετέλεσε και Διευθυντής του Υπουργείου Εμπορίου, παρουσιάζει ένα πλούσιο λαογραφικό σεργιάνισμα της Πυρσόγιαννης, όπως μαρτυρεί και ο τίτλος του βιβλίου του: «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης».

Στο πρώτο μέρος παραθέτονται πληθώρα πλούσιων λαογραφικών πληροφοριών, αναφέρεται η συμβολή της γυναίκας στις τοπικές φορεσιές και στο στόλισμα των σπιτιών, η σημασία του παρελθόντος, η θρησκευτική πίστη των ανθρώπων της Πυρσόγιαννης.

Ο Νικόλαος Τσίπας μιλάει με μεγάλη συγκίνηση και για τη φορητή μεγάλη εικόνα της Παναγίας της Πυρσόγιαννης, για το ρόλο του κρυφού Σχολείου, για τους δασκάλους της

Πυρσόγιαννης, για τα συντροφικά πεζούλια, για τα «ζεστά» σπίτια του χωριού, στα οποία τα τζάκι αποτελούσε τον πόλο συγκέντρωσης των ανθρώπων, για να συζητούν για τα εθνικά κειμήλια και την παράδοσή τους. Τα θέματα όμως δεν εξαντλούνται· είναι ακόμη περισσότερα και πολύ ενδιαφέροντα.

Στο δεύτερο μέρος ο Νικόλαος Τσίπας παραθέτει ένα πλούσιο φωτογραφικό υλικό, ακριβώς για να συμπληρώσει τα λαογραφικά του στοιχεία και την πολύπλευρη ιστορία της Πυρσόγιαννης με τα αθάνατα μνημεία, τα αξεπέραστα ντοκουμέντα των φωτογραφιών.

Και, τέλος, το «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης» μπορεί κάλλιστα να προσφέρει στον κάθε αναγνώστη του την αισιοδοξία ότι ο πατροπαράδοτος ελληνικός τρόπος ζωής και σκέψης θα ενώνει πάντα το παρελθόν με το μέλλον.

ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης

Το 4ο βιβλίο του, με τίτλο «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης», κυκλοφόρησε ο Πυρσογιαννίτης συγγραφέας και λαογράφος Νικόλαος Τσίπας. Σελίδες 144. Έκδοση εικονογραφημένη. Προλογίζει ο ίδιος.

Περιεχόμενα: Α' Μέρος. Για να μη σβήσει το παρελθόν — Ανεύχοντας την ιστορική παράδοση — Συμβολή της γυναίκας στις τοπικές φορεσιές — Φωτογραφίες, εικόνες, έγγραφα — Το κρυφό Σχολειό — Πεζούλια, βουλεύματα των Βάβων — Το τζάκι του χωριού μου — Αγκωνάρης Μάστορας — Η Παναγιά του χωριού μας και τα θαύματά της — Άνθρωποι των Γραμμάτων, χωριανοί και φίλοι κριτικάρουν τα βιβλία μου — Ονοματολογία και χρήση χρήσιμων εργαλείων, οργάνων κ.λπ. — Ύστατη ώρα, μνήμες και παράκληση — Β' Μέρος. Φωτογραφίες — Μνημεία αθάνατα, αξεπέραστα — Μια ύστατη παράκληση και διευκρίνιση.

Ο Ν.Τ. γράφει στον προλογικό του πρόλογο μεταξύ των άλλων και τα εξής: «... τέλος ο κάθε αναγνώστης χαριμένος και φίλος νιώθει βαθιά τον παλμό της γνήσιας βουνίσιας ράτσας, που βάσιμα στητά τα παιδικά αγνά όνειρά του».

Ασίγητο το πάθος της έρευνας μέσα του, άγρυπνος ο πόθος, ζεστό το ενδιαφέρον και ανεξάντητο για την αναβιωμένη αναπαράσταση, εκδηλωτική η στοργή για τα πατριζήματα της γενέθλιας γης.

Η πατρογονική παρόρμηση, κίνητρο να 'ρθουνε στο φως θησαυροί ανεκτίμητοι πλην λησμονημένοι. Και εδώ ακριβώς ο Ν.Τ. διασώζει κειμήλια, ενθύμια, ήθη, γεγονότα, δρώμενα παλιών εποχών· το σήμερα με τα περασμένα σε αδιάσπαστη ενότητα.

Συνελώς αξιόλογη και σημαντική η προσφορά του στην ηπειρωτική Γραμματεία, προσφορά πατριωτική αξία παντός ελαίνου, προσφορά πνευματική συνδυασμένη με υλικές θυσίες και σωματικό μόχθο κατά την εξέταση.

Ζει στην Αθήνα, δικηγόρος και τ. Διευθυντής του Υπουργείου Εμπορίου καταπιάστηκε με το τοπολατρικό πάθος και μου θυμίζει τον παιδαγωγικό Ευριπίδη Σούρλα στα γραφόμενά του, γιομάτα νοσταλγία και πατριδολατρικό καημό.

Το βιβλίο του αποτελεί το δεσμό του παρελθόντος με το σήμερα. Αυτού και η αφορμή της συγγραφής. Ένα γιοφύρι επικοινωνίας με τις περασμένες γενιές, μια γνωριμία και μια συνομιλία, εκ βαθέων εξομολογητική, με μορφές, εθνικούς αγώνες, έργα πολιτισμού που άφησαν οι προγονοί του, ιστορία, θρύλοι, λαογραφία, ηθογραφία, κοινωνικές σχέσεις και παράδοση. Ζωντανός ο αντίλαλος και γλαφυρός στη μεταφορά.

Γλαφυρή η εξιστόρηση, λυρικοποτισμένη. Αφήγηση συναρπαστική, διαποτισμένη με γνήσιο και ανόθευτο Ηπειρωτισμό, ιστορικά τεκμηριωμένη και με δημιουργικό το δυναμισμό. Οι λεζάντες των φωτογραφιών με επένδυση ποιητική, πεζοτραγουδισμένες. Επίπονη και χρονοβόρα η εργασία του. Στάθηκε άξιος ερευνητής και λαογράφος της πατρογονικής κληρονομιάς. Μέσα του το χρέος πηγάζει ακμαίο· με βιώματα, μνήμες, ενθυμήσεις, με αξίες, αρχές και ιδανικά το περιεχόμενο. Επιμένει στον τρόπο ζωής, στις εκδηλώσεις, στη μαστορική τέχνη, στη ζωή που τον συγκινεί, στις κατασταλαγμένες εμπειρίες του που από παιδί τις έχει φυλαγμένες στο άντρο και στην κασέλα του νόστου.

Χαρήκαμε λαγαρισμένα κείμενα σαν τα νερά του Σαρανταπόρου, που ποτίζουν τις ρίζες της γενέτειράς του. Το χωριανικό χρώμα, τη φυσιολατρική ατμόσφαιρα, την ωραιοποίηση και εξιδανίκευση εφηβικών ημερών.

Μέσα από τις σελίδες του περνά η ίδια η ζωή του συγγραφέα σ' όλα τα στάδια με αλώβητα τα οράματά του, ζωντανές τις προσδοκίες για το μέλλον της ιστορικής Κοινότητας, της ακριτικής. Λατρεύει την ιδιαίτερη πατρίδα του και ιερουργεί σε κάθε λιθάρι, σε κάθε κτίσμα, σε κάθε σταυρό φευγάτης ψυχής. Οφειλή και χρέος για πάντα το λαμπερό καθρεφτισμό στο κάτοπτρο της πατριδολατρίας.

Γράφει με συνείδηση εθνική, με υπευθυνότητα κι αγάπη, θεωρώντας το βιβλίο του πνευματικό παιδί και αφιέρωμα και εγκόλπιο για τους γηγενείς, συμβολή σημαντική με ιστορικότητα και διαχρονικό χαρακτήρα. Το απόκτημά αυτό δεν το εμπορεύεται. Το προσφέρει δωρεάν χωρίς οικονομικές φιλοδοξίες. Και το θεωρεί καταφύγιο μελλοντικών ερευνητών και οδηγό για την ανεύρεση της φυλετικής καταγωγής.

Όλα καλά και άγια, αλλά τι θα γίνει με τους γέροντες ενοίκους, με την εγκατάλειψη του χωριού, Σχολειό κλειστό. Ούτε ένας μαθητής! Κρίμα και πάλι κρίμα, που βαραίνει όλους μας. Θα μείνει μονάχα η φωνή του παθιασμένου τραγουδιστή του χωριού του, του Νίκου Τσίπα, αρκεί μην ακουστεί το θρηνολόγι της ερήμωσης και του χαλασμού.

Γεώργιος Βρέλλης

ΝΙΚΟΣ ΚΩΣΤΑΡΑΣ

ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ Ε. ΝΑΥΤΙΚΟΥ

(Από τα κατσάβραχα Γόρτυνας)

Καταξιωμένος ιστορικός συγγραφέας

Αγαπητέ μου κ. Νίκο Τσίπα,

Η «Αρμαθιά αναμνήσεων από την Πυρσόγιαννη» και το «Σεργιάνισμα στους χώρους και στην ιστορία της Πυρσόγιαννης» είναι αστείρευτες πηγές της ελληνικής παράδοσης. Τα δικά σου βιώματα διαποτίζουν και το δικό μας είναι. Νομίζει κανείς ότι βιώνει τις δικές του παιδικές αναμνήσεις. Τα βουνά, οι ρεματιές, οι αυλές, τα σοκάκια, τα καφεενδάκια, οι χοροί και τα τραγούδια της πατρίδας ξαναζωντανεύουν, ανασταίνουν τα παραδοσιακά βιώματα της φυλής μας.

Η γραφίδα σου είναι δουλεμένη, ποτισμένη με τα νάματα της όμορφης ζωής και φύσεως του χωριού μας και ξανοίγεται σαν αντίλαλος, απλώνεται και αγιάζει αυτήν την παράδοση. Μάλιστα είναι ένας συναγερμός, ένα προσκλητήριο στους νέους να μην εγκαταλείπουν τα όσια και ιερά, αλλά να κρατήσουν τις παραδόσεις μας και να φυλάνε θερμοπύλες.

Τα αξιόλογα και ανεκτίμητα βιβλία σου είναι φρένο στην αλλοτρίωση, είναι η ποιότητα που κοντράρει στο θόρυβο της ισοπέδωσης και ξενομανίας.

Σου σφίγγω το χέρι, αγαπητέ μου φίλε, και σε συγχαίρω για τη μεγάλη προσφορά στην παράδοση του τόπου μας.

Με πατριωτική αγάπη

ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΤΑΖΗ

Αγαπητέ κ. Τσίπα, σας χαιρετώ.

Με ιδιαίτερη συγκίνηση τελείωσα το βιβλίο σας (τέταρτο).

Το πρώτο, σας πληροφορώ ότι αυτό κατά τύχη έπεσε στα χέρια μου.

Σίγουρα αξιόλογη δουλειά για εμάς τις νεότερες γενιές, που τείνουμε να χάσουμε την εθνική μας ταυτότητα και να αφελληνισθούμε (όπως είπε και ο κύριος Αναστάσιος Ευθυμίου). Αν και μέσα μου, κ. Τσίπα, πιστεύω ότι γεννηθήκαμε και θα πεθάνουμε ΕΛΛΗΝΕΣ.

Αναμφίβολα έχουν χαθεί ήθη-έθιμα και αξίες. Ποιος φταίει όμως; Μόνο εμείς οι νέοι;

Θα υποστηρίξω επίσης τη φράση του κυρίου Καραμπερίδη, ο οποίος είπε: «Πόσο πιο ωραία και υπερήφανα θα ένιωθε κάθε Έλληνας, εάν το χωριό του και η πόλη του είχε το δικό της Ν. Τσίπα».

Τώρα, κ. Τσίπα, θα ήθελα να σας πω λίγα λόγια για εμένα.

Σίγουρα δεν με γνωρίζετε. Το όνομά μου είναι Πανταζή Μαρία. Ο μπαμπάς μου είναι από τη Μελισσόπετρα και η μαμά μου από την Πυρρογιαννη. Για να σας κατατοπίσω λίγο: θείος της μητέρας μου είναι ο Ιωάννης Μουρομάτης όπως επίσης και ο συχωρεμένος Χρήστος Κοντοζήσης. Αδελφός της είναι ο Φώντας Κοντοζήσης και η μητέρα μου η Βικτωρία.

Ο λόγος που με έκανε να σας γράψω είναι ότι θα ήθελα (εάν σας είναι εύκολο) να μου γράψετε ό,τι γνωρίζετε για τη γιαγιά μου, Ελευθερία Κοντοζήση. Τον παππού μου, Νικόλαο Κοντοζήση, όπως επίσης να γνωρίζετε, τον σκότωσαν οι αντάρτες, κάτω από το χωριό.

Για τη γιαγιά μου όμως δεν γνωρίζω τίποτα, εκτός του ότι την πήραν στην Αλβανία και εκεί τη σκότωσαν.

Η μοναδική μαρτυρία είναι κάποιας κυρίας που ήρθε από την Αλβανία και είπε ότι τη σκότωσαν με φρικτό τρόπο, ρίχνοντάς της καυτό λάδι.

Είναι αλήθεια; Δεν είναι; Πώς; Γιατί; ...είναι ερωτήματα που με απασχολούν.

Θα σας ήμουν υπόχρεη, κ. Τσίπα, αν μπορούσατε να με βοηθήσετε να ξεκαθαρίσω κάποια πράγματα.

Για να μη σας κουράζω άλλο. Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο που μου αφιερώσατε και σας εύχομαι ΥΓΕΙΑ και ό,τι επιθυμείτε· ο Θεός κοντά σας.

ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Αγαπητή Μαρία,

στις απόλυτα δικαιολογημένες ερωτήσεις σου, απαντώ μόνο τούτο, ότι με τον αείμνηστο Νίκο Κοντοζήση είμεθα συμμαθηταί στο δημοτικό σχολείο, μέχρι το 1922, απ' όπου αποφοιτήσαμε· έκτοτε δεν τον ξαναείδα, γιατί οι δρόμοι μας ήταν παράλληλοι· εγώ εσυνέχισα τις σπουδές στο Ελληνικό στα Γιάννενα και μετέπειτα στη Νομική Σχολή Αθηνών. Θυμάμαι καλά ότι ο Νίκος ήταν πολύ καλός μαθητής, εξαιρετο, φρόνιμο και

διακριτικό παιδί —ο Θεός σου ο Γιάννης τα ήξερε καλά τα γεγονότα όλα που συνέβησαν στην Πυρσόγιαννη, και τότε, και γιατί. Απορώ γιατί στο θέμα αυτό ήταν κρυφίνους τόσο πολύ και γιατί δεν σας έδωσε τ' άλλα τα βιβλία μου, αφού εγώ του έστειλα αρκετά, για να δώσει σ' όλους τους χωριανούς.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ «ΤΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙ»

Νικόλαος Τσίπας,

Ο Ηπειρώτης Λαογράφος

Συνεχιστής της αξιολογής γύρω από τη λαογραφία συμβολής των Ν. Γ. Πολίτη, Γ. Α. Μέγα, Δ. Λουκάτου και άλλων πνευματικών ανθρώπων, που την αντιμετώπισαν και την προήγαγαν σαν σπουδαίο τμήμα της Επιστήμης του Πολιτισμού, ο Νικόλαος Τσίπας, καθιερωμένος πλέον μύστης της λαογραφίας, δημιουργός της οποίας θεωρείται ο Αριστοτέλης, με το νεότερο βιβλίο του «Αντάμωμα με πατρογονικούς αντίλαλους της Πυρσόγιαννης» προσφέρει σπουδαιότατο συμπλήρωμα της γραπτής και μνημειακής παράδοσης της Πυρσόγιαννης της Ηλείου.

Αληθινός πατριώτης, «υπέρ πατρίδος και της ευημερίας αυτής εργαζόμενος», ο συγγραφέας, που είναι και Γενικός Γραμματέας του Ομίλου Φίλων Λουτρακίου, έγραψε το καινούριο βιβλίο του «από μια βαθύτατη ψυχική ανάγκη» (όπως αναφέρει στο προλογικό σημείωμά του) και, θυμίζοντας την εποχή των δωρεών και άλλων χορηγιών τόσων και τόσων εκλεκτών Ηπειρωτών, το πρόσφερε εντελώς δωρεάν στο Σύνδεσμο Πυρσογιαννιτών Αττικής για την αξιοποίηση μιας «Πυρσογιαννικής Στέγης» στην Αθήνα.

Και το βιβλίο τούτο του διακεκριμένου λαογράφου, «αντάμωμα» με εκδηλώσεις της θρυλικής Πυρσόγιαννης, που θυμίζουν την ιστορία και τον πολιτισμό της, αποτελεί πολύτιμη συμβολή στη λαογραφία της και «αγνή προσφορά αγάπης» όχι μόνο προς τους συγχωριανούς και φίλους της γενέτειρας του συγγραφέα αλλά και στην καθόλου λαογραφική επιστήμη.

Π. Γ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΝΙΚΟΣ Δ. ΝΤΕΒΕΣ

Διευθυντής Τραπέζης Εργασίας

Αγαπητέ κύριε Τσίπα,

Με πολύ μεγάλη χαρά έλαβα το βιβλίο σας για το χωριό σας, την Πυρσόγιαννη. Πολύ σας ευχαριστώ για τη χειρονομία σας αυτή και για την ιδιόχειρη αφιέρωσή σας αλλά και για τα επαινετικά σας λόγια στο πρόσωπό μου και την ταπεινότητά μου.

Μου δώσατε δε διπλή χαρά, γιατί με το βιβλίο σας αυτό μπόρεσα να μάθω περισσότερα για την Ήπειρο γενικότερα αλλά και για την Πυρσόγιαννη.

Διαβάζοντάς το, χωρίς καλά-καλά να το καταλάβω, νόμισα πως άκουσα τη φωνή της γιαγιάς μου Ξακουστής με το νανούρισμά της, αργό και μελωδικό, «Γιάννη μου το μαντίλι σου, τι το 'χεις λερωμένο...», και μεμιάς ο χώρος μύρισε, θαρρείς, θυμάρι και σχίνο.

Γι' αυτό και μόνο το πράγμα σας ευχαριστώ και σας συγχαίρω.

Χαιρετισμούς σε όλους.

ΓΚΙΛΑΣ Χ. ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ταξίαρχος Τ.Θ.

Αξιότιμε Κύριε ΤΣΙΠΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΕ,

Επιτρέψατέ μου να σας συγχαρώ και εγγράφως διά της επιστολής μου, μετά την τηλεφωνική μας επαφή.

Διάβασα το ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ, μετά το ΠΡΩΤΟ που προ ετών μου αφιερώσατε. Εις την βιβλιοθήκη μου υπάρχει ένα κενό του ΔΕΥΤΕΡΟΥ και ΤΡΙΤΟΥ βιβλίου σας από την τόσο πλούσια εις Ιστορίαν, λαογραφικό περιεχόμενο των από την Ένδοξη Γενέτειρά σας ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ.

Με συγκίνησε και το ενδιαφέρον σας και η προσπάθειά σας να φέρετε στο φως της δημοσιότητας, σαν πραγματικός πρωτομάστορας του λόγου και της γραφής, την Ιστορία της ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ.

Ως Έφεδρος Ανθ'γός Πεζικού του Τάγματος Προκαλύψεως ΚΟΝΙΤΣΗΣ, λυγές μέρες προ της κηρύξεως του ιστορικού και ενδόξου πολέμου 1940, σας καμάρωσα Έφιππο.

Εις το υπό έκδοσιν ΠΕΜΠΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΑΣ εις το εξώφυλλον να (προσείνω) θέσετε την σελίδα 126.

ΘΕΜΑ 18

ΦΟΡΤΣΑΤΑ ΠΟΤΑΜΙΑ ΚΥΑΤΣΑΛΕΝΙΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Ο παντοδύναμος και παντογνώστης Θεός, ο αυθυπόστατος και απόλυτος εξουσιαστής και δίκαιος κριτής του ορατού και κρυφτού κόσμου, με λαγαρή γενναιοκαρδία και γενναιοφροσύνη δημιούργησε άφρατα και χωρίς κομπασμό, πλουσιοπάροχα, το άριστα ηλεγμένο, άπειρο, ουράνιο πλανητικό σύστημα, όλο το ουράνιο σώμα της γης.

Αυτό το ολόκληρο, το αλάνθαστα κινούμενο με πλήρη μαθηματική ακρίβεια ηλιακό συγκρότημα, που αποτελεί κέντρο και του δικού μας επίγειου συγκροτήματος, είναι το θαύμα των θαυμάτων.

Ο Θεός δώρισε θεληματικά, με μεγάλη Χριστιανική, Ευαγγελική και Θεανθρώπινη πίστη και υπομονή, με τον απόλυτο, τον ανέλπιστο και ακατανόητο σ' όλους μας τους γήινους ανθρώπους και με μυστηριώδη τρόπο, και τη φεγγαρόλουστη σύντροφο των εδώ ερωτευμένων, ετερόφωτη σελήνη.

Και η μεγαλοψυχία, η μακροθυμία και η καλοκαρδία του Πλάστη του κόσμου έφθασε στο λίκν ευχάριστο και αξιομνημόνευτο σημείο, να στολίσει όλο το ουράνιο αυτό κομφοτέχνημα με χίλιους δυο αστερισμούς διαφόρων μεγεθών και με πολλά νεφελώματα και άλλα σώματα.

Εδώ στη σφαιρική μας γη, επιπρόσθετα, δημιούργησε μεγάλες ανατεπταμένες θάλασσες, απέραντους ωκεανούς ανάμεσα σε Ηπειρούς πανέμορφες και αμέτρητα αρχιπέλαγα με φανταστικά, πολύ εντυπωσιακά νησιά και γραφικές λίμνες με γλυκόνερα και μεγάλες λιμνοθάλασσες.

Τελειώνοντας ο Άναρχος και αιώνιος Θεός αυτό το μεγαλόπνοο και αφθάστου κάλλους αριστουργηματικό έργο, θεμελίωσε και στέριωσε, εν τη πανσοφία του και εν πλήρει παντογνωσία του, και ολόκληρη την πανώρια γη μας, τον πλουσιοπάροχο πλανήτη

μας, πάνω στην απεραντοσύνη της θάλασσας, με τα ολοκάθαρα γαλαζόνερα, που όλα αυτά φιλοξενούν, θρέφουν και συντηρούν σπάνιες ζωτικές και φυτικές ομορφιές και είδη ποικιλόμορφα.

Για την ιστορία και σαν διδασκαλικό μάθημα σημειώνω, πιο συγκεκριμένα, ότι η γη μας είναι κι αυτή ένα ουράνιο σώμα, έχει σχεδόν σχήμα σφαιρικό ελαφρώς συμπιεσμένο στους πόλους και εξογκωμένο στον ισημερινό.

Περιστρέφεται γύρω από τον άξονά της από δυτικά προς ανατολάς σε 24 ώρες, αλλά ταυτόχρονα κινείται και γύρω από τον ήλιο σε 365 μέρες. Αυτή η γη μας λέγεται και υδρόγειος σφαίρα, γιατί το μεγαλύτερο μέρος της καλύπτεται από νερό. Γύρω δε από τον ήλιο περιφέρονται: ο Ερμής, ο Άρης, η Αφροδίτη, ο Δίας, ο Κρόνος, ο Ουρανός, ο Ποσειδώνας, ο Πλούτωνας και η Γη μας, που έχει κι αυτή δικούς της δορυφόρους όπως τη Σελήνη (27 ημέρες).

Και αυτή την ίδια τη γη ο Αθάνατος και αιώνιος Θεός δεν την εποίησε τελείως —ως ελέχθη— επίπεδη, ολότελα καμπύσια, απέραντο σιάδι —πράγμα που θα ήταν φυσικά πολύ πληκτική, γεμάτη βαρεμάρα, μονότονη και αφάνταστα κουραστική.

Αντίθετα, ο Πατήρ ημών ο εν τοις ουρανοίς, εσκεμμένα και καλά προμελετημένα, από μεγαλόφρονη φροντίδα, αγαθή εύνοια, δυνατή στοργή και από ξέχωρη πατρική αγάπη, αυτή την ίδια τη γη μας ειδικά, που τη θεμελίωσε —ως ελέχθη— πάνω στη μάζα του αλμυρού νερού που σκεπάζει το μεγαλύτερο μέρος της γης, καταγέμισε με άφθονες και ποικίλες εδαφικές εξάρσεις, τη νυφοστόλισε με ψηλά αμβλυκόρυφα και οξυκόρυφα και μεγαλειώδη βουνά, με πολυκόρυφες βουνοσειρές, με βουνοπλαγιές, με γήλοφους, με ξεροβούνια και πετροβούνια.

Την πλούτισε ακόμα με λαγκαδιές χαρμα, με πλούσιους βουνόκαμπους, με καταπράσινα, βαθιά, ισκιωτά και απόκοιμνα φαράγγια, με λαγκαδότοπους και χαράδρες με τα πάντα πλούσια, σπάνια ζωικά και φυτικά είδη, όνειρο σωστό, αιθέριο, αυτή η πανίδα και η χλωρίδα. Αυτά τα φαράγγια ιδίως, που κρύβουν πλούσιες φυσικές ομορφιές και άφθονη βλάστηση, με σπάνια —μάλιστα το τονίζουμε και πάλι— πανίδα συντροφευμένη με διάφορα ζωτικά πανέμορφα είδη πτηνών και ζώων· όλα αυτά είναι θεϊκά λαμπρά αγλαΐσματα, δώρα και, ξέχωρα, γλυκιά, απαλή, υπόκωφη αγγελική μουσική.

Όλα αυτά λοιπόν τα παραπάνω επίγεια δημιουργήματα του Θεού, τα θεσπέσια, τα παρθένα, τα πρωτογέννητα εδαφικά μέρη, τα βουνά, οι γραφικές κοιλάδες, οι δροσερές καλλιεργήσιμες και μη πεδιάδες, τα χωρίζουν και τα ποτίζουν ολοκάθαρα τρεχούμενα νερά των χειμάρρων, με τις πολλές και μη κατεβασιές, των πλωτών ποταμών, μεγάλων και μη, κ.λπ.

Όλα αυτά τα απίθανα ποτάμια είναι ομολογουμένως αληθινά φυσικά σύμβολα, φωτεινοί φάροι, θαμβωτικά μνημεία και πολλές φορές πραγματικοί φύλακες-άγγελοι.

Οι θεόσταλτοι άνθρωποι, ερχόμενοι στη γη, βρήκαν τα πάντα καλά και όμορφα, με πόσιμα, με ποτιστικά νερά και για την υγεία ιαματικά νερά, μ' άλλα λόγια πλούσιες δροσοπηγές, υδροφόρα κεφαλάρια, κεφαλόβρυσσα, νερομάνες με ασταμάτητα τρεχούμενα λαχταριστά νερά και άλλες τρεχούμενες νερομάνες που αρδεύουν κάμπους, κήπους και μποστάνια, και τροφοδοτούν με τους νεροφόρους ποταμούς τις απέραντες χωνεύτρες θάλασσες.

Δεν βρήκαν όμως σπίτια και μέγαρα, για να σπιτωθούν, να κουρνιαξουν με τις οικογένειες τους, για να προφυλαχτούν από τα φοβερίσματα του κρύου, από τα πολλά φοβίσματα της βαρυχειμωνιάς, από βουνίσια χιόνια, από τις σαρωτικές θεομηνίες και από τις απειλητικές βροντές, τις άφθονες αστραπές και τις πυκνές καταχνιές και τις πυκνές ομίχλες.

Όμως όλοι αυτοί οι ασπίτωτοι άνθρωποι, σαν γνήσια πρωτοφανέρωτα τέκνα, ομοούσια του Θεού, με τα πλούσια και άφθονα θείκά, ψυχικά και σωματικά προσόντα και προτερήματα, που πρωτοξεκίνησαν να είναι σπηλαιόβιοι και καλυβίτες, με την πλουσιοπάροχη στ' αλήθεια επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, προχώρησαν σταθερά, με θαυμαστή όρεξη και ακλόνητη πίστη, και δημιούργησαν, χωρίς φόβο και τρόμο, χωρίς κίό-τεμα, με γνώρισμα ειδικά το μυαλό, τη σχετική πείρα, με λαγαρό νου, με σταθερή σκέψη και χέρια γερά και σταθερά, ό,τι καλό, ωραίο και διαλεχτό και χρειαζούμενο πράγμα ήταν γι' αυτούς, την οικογένειά τους και τον πάτριο εδαφικό χώρο.

Ο Παντοκράτων Θεός τους έδωσε όλα αυτά τα χαρίσματα, τα διαλεχτά είδη, τα σωστικά πράγματα και προϊόντα, ασμένως, για όλες τις επαγγελματικές και εργατικές ασχολίες και οικογενειακές φροντίδες. Μ' άλλα λόγια, μέσα σ' αυτό το επίγειο βασίλειο τούς κατέστησε απόλυτους άρχοντες, κύριους και υπεύθυνους διαχειριστές και χρήστες· ναι, όλους τους κατοίκους της γης μας.

Με αυτά τα πολύτιμα εφόδια, τα ξέχωρα προτερήματα και τις άπειρες χαρισματικές δωρεές, οι άνθρωποι με τον ανάλογο καιρό και τα χρόνια, με ιδιαίτερη προσοχή και φροντίδα, εργαζόμενοι σκληρά και επίπονα, πνευματικά και σωματικά, έφτιασαν στη συνέχεια μεταξύ των άλλων απλά σπίτια και αργότερα, στους καιρούς μας, μεγάλα αρχοντικά σπίτια, σαράγια, εκκλησιές, στρατώνες και πύργους· ακόμα, θαυμάσια γεφύρια με ποικίλα σχέδια, πέτρινα, πελεκητά και αγκωνάτα, λαμπρά, αληθινά καμάρια, όνειρο αλάθητο, αιθέριο ποίημα, αλλά και με θαυμαστή αριότητα και γραφικότητα.

Μάλιστα αυτά τα καλόφκιαχτα γεφύρια, που είναι άριστα κτίσματα με θαυμαστή αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα, που σφράγισαν τον πολιτισμό μας, που αποτελούν από την παλιά εποχή μέχρι και σήμερα αντικείμενο έρευνας και φανέρωσης, συνέβαλαν αποτελεσματικά και σωτήρια στην εμπορική και οικονομική εν γένει διακίνηση εμπορευμάτων και προσώπων, στην κοινωνική ανάπτυξη, στην πολιτιστική προαγωγή και πρόοδο και, το πιο σπουδαίο και καλό, έσωσαν ψυχές ανθρώπων και ζώων και διευκόλυναν το άνετο και ακίνδυνο πέρασμα δεκάδων κτηνοτρόφων, και πολλά αμέτρητα γιδοπρόβατα που το καθένα απ' αυτά είχε μελωδικά κυπριά και κουδούνια καλόχη, ποικίλα αλλά και άφθονα τσομπανόσκυλα, μουλάρια πανύψηλα και τις πολλές και πλούσιες οικογένειες.

Για τέτοια κοσμοσωτήρια γεφύρια ενδιαφέρθησαν σφόδρα κόσμος και κοσμάκης αλλά και Γούμενοι Μοναστηριών, ενθαρρύνοντας τους εκάστοτε δημογέροντας και τους συναμένους ανθρώπους να συνδράμουν, να γίνουν τα γεφύρια αυτά τα λυτρωτικά, τα ελευθεροδιάβατα.

Ένας μάλιστα καλόγηρος χαρακτηριστικά είπε στους ανθρώπους του:

«Μην κιοτεύετε, μωρ' αδελφοί, πρέπει να γίνει αυτή η δουλειά. Πάρτε από το μοναστήρι χίλια γρόσια και από το πουγκί μου άλλα εκατό και βάλτε μπροστά γρήγορα για να γλυτώσει κόσμος, που αδικοπνίγεται κάθε τόσο· άσε τα ζωντανά που πνίγονται πέντε-πέντε και δέκα-δέκα.

ΠΟΤΑΜΙΑ ΕΙΔΙΚΑ

Ποτάμια, παραπόταμοι, λάκκοι και χείμαρροι υπάρχουν γενικά άφθονα και ποικίλα σ' όλους τους εδαφικούς χώρους της υψηλίου και κατά συνέπεια και σ' όλη τη δική μας περιοχή.

Όλα αυτά τα ποτάμια, οι υδάτινοι λεωφόροι που χωρίζουν πολλές φορές λαούς, γεωγραφικά σύνορα, πόλεις, χωριά, ολόκληρα βουνά και κάμπους, σε ορισμένα και

κατάλληλα μέρη, έχουν κατ' ανάγκη μαστορικά γεφύρια για όλες τις εξυπηρετήσεις που μόλις πιο πάνω είπαμε.

Πολλά απ' αυτά τα ποτάμια είναι τρανά, απέραντα, έχουν μεγάλο μήκος και άλλα πιο μικρά με πολύ περιορισμένο, βραχύ, μάκρος και πλάτος.

Τα ποτάμια εκείνα που έχουν μεγάλη διαδρομή, πλάτωμα χιλιαπλάσιο και εξαιρετική, αλογάριαστη ποσότητα νερού, τα διασχίζουν κατ' ανάγκη πλωτά μέσα, πλοία παντός τύπου και μέσου (πετρελαιοκίνητα, ηλεκτροκίνητα), πολλά εμπορικά, πλοία αναψυχής, ψαράδικα, ρυμουλκά και διάφορα πολεμικά για την ασφάλειά μας και για την απόλυτη και σίγουρη προφύλαξη του θαλασσινού και επίγειου χώρου μας.

Το δικό μας ποτάμι, ο μεγαλόπρεπος με τη λαμπρή ιστορία και σπουδαία εμφάνιση Σαραντάπορος —έτσι μας αρέσει να τον αποκαλούμε εμείς οι Πυρσογιαννίτες— και δίκαια, γιατί χαρίζει στο χωριό μας, απλόχερα, ειδικά και αποκλειστικά, το μεγαλύτερο, το πιο αρχοντικό, χορτάτο πλάτεμα, την πιο θαυμαστή, τη λάγνα ακροποταμιά που είχε αυτή τότε, στα παλιά χρόνια, τους ιστορικούς, τους γεμάτους μνήμες, θύμησης πολλές, μύθους και παραμύθια, υδρομύλους, στον όχθο της Καστάνιανης ειδικά, αλλά και στην πλατανόφορτη δέση από την άλλη μεριά, το γραφικό Πυρσογιαννίτικο μύλο του Σγολόμπη.

Εκεί, σ' αυτήν την εξαίσια ακροποταμιά, στα καθάρια ποταμίσια νερά του Σαραντάπορου, τις ουράνιες, τις φαντασμαγορικές φεγγαφόρες νύχτες, πανώριες νεραΐδογέννητες νύμφες χόρευαν αεράτες με τις αραχνουγιάντες φορεσιές τους ασταμάτητα και δίκαια δίνουν στον κάθε ταλαίπωρο διαβάτη, στον κάθε κατάκοπο Κυρατζή, την καθαρή αίσθηση, τη ζωηρή και την υπερόχου εντύπωση, ότι δεν οδοιπορεί μόνος του, αλλά δίπλα του τον συντροφεύουν, τον τροφιάζουν αυτά τα αιθέρια πλάσματα, του δίνουν κουράγιο, δύναμη και ανάστρο ξαλάφρωμα. Του διώχνουν ακόμα τη βαριά, την ασήκωτη αγκούσα και του λησπεύουν την απόσταση μέχρι την Πυρσόγιαννη και τα άλλα γειτονικά χωριά και την κάνουν στ' αλήθεια ανάλαφρη, μέλι και ζάχαρη.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΒΕΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Αυτός ο πολυδοξασμένος, ο πολυθρύλητος, ο μεγάλος, ο πλουμιστός Σαραντάπορος ποταμός, που ολάκερους χρόνους και καιρούς, με το ασίγητο τραγούδι του, τα φλοισβικά κελαρύσματά του και τους παφλασμούς, γλυκονανουρίζει και εξευμενίζει τη γενέτειρά μας και όλες τις άλλες περιοχές που συναντά στο πέρασμά του.

Αυτός ο πολυδιαβατάρης ποταμός με τα πολλά περάσματά του, όταν μάλιστα τον καλοπερνάς και ξαναβλέπεις τα γαλήνια καταλαγιασμένα νερά του, που όλα αυτά πράγματι σου κάνουν την καρδιά σου σωστό, όμορφο, ανθοποίκιλτο περιβόλι και σου φέρουν ιδιαίτερο γλυκασμό και ξέχωρη ευφροσύνη, έρχεται από πολύ μακριά, πάνω από τις όμορφες λαγκαδωτές περιοχές.

Το πρώτο βάδισμά του, η παρθένα στρατούλα, το σίγουρο μπουσουλήμα του, αρχίζει συγκεκριμένα με τα λιγοστά, τα καθάρια, τα κρυστάλλινα, τα ζωοπάροχα νερά από τις ανατολικές πλαγιές του όρους Μαύρη Πέτρα (2.520 μ. ύψος), του φανταστικού συμπλέγματος των πάντα δοξασμένων, στους εθνικούς αγώνες μας, οροσειρών του Βοΐου-Γράμμου και από πολλές, βαθιές —μεταξύ των κοιλάδων και αυχένων σε υψόμετρο 1.300 μ.— ρεματιές και κοίτες χειμάρρων.

Το χαμηλότερο πέρασμά του είναι ανάμεσα στα χωριά Πεύκος και Μυρόβλητη. Δέχεται διαδοχικά πολλά νερά από τους χειμάρρους του Κόζιακα (υψ. 1.700 μ.), του Πύργου (υψ. 1.760 μ.), της Τούμπας (υψ. 1.650 μ.) και ειδικά απ' όλο το βορειοδυτικό τμήμα

Γράμμου-Βοΐου και το δυτικό τμήμα του Νομού Καστοριάς.

Ο Σαραντάπορος ποταμός, στην περαιτέρω καθοδική διαδρομή του, δέχεται θεληματικά και με περίσσια υπερηφάνεια —για όγκωση— στους κόλπους του, όλα τα παρθένα, νιόβγαλτα και κρύα νερά και από τις περιοχές Μπουρμπουτσικού και Ζούζουλης.

Ακολούθως, αφού περάσει ανάμεσα από τα δασόβουνα Κούτσουρο και Μπουσέτσι, στην ανεπανάληπτη και πασίγνωστη για την ομορφιά και τα σπάνια φυσικά θέλγητρα κοιλάδα του Σαραντάπορου, φθάνουν και προχωρούν μαζεύοντας —ασταμάτητα μερόνυχτα— νερά πλέον από τα ποτάμια Πιστίλιαπης και του Λουψιώτικου και από τους χειμάρρους της Λυκόραχης, της Αετομηλίτσας και ολόκληρης της γύρω περιοχής και ειδικά των χωριών Λαγγάδα και Λόλιστας και από τους ποταμούς Ζουζουλιότικου και Φουρκιώτικου.

Προσέτι από το Λάκκο Κανάλια Γοργοποτάμου, από το Πληκάτι, από τους λάκκους που ξεκινάνε από τη θέση Σκάλα Ντέτσι (υψ. 2.450 μ.) και Τσιούκα (υψ. 2.520 μ.).

Και συνεχίζει να μαζεύει ακόμα όλα τα παστρικά, τα ανόθευτα κατεβάσματα, τα φυσικά νερά από την περιοχή Οξυάς, από τη θέση Βώρα Κανάλι, από το Ασημοχώρι, από τη θέση Λιβάδι, και από τα άφθονα νερά του φορτσάτου και βιαστικού Βουρμπιανίτικου ποταμού και από τους χειμάρρους της Πυρσόγιαννης, της Καστάνιανης, της Στράτσιανης, του Βουρκοποτάμου, της Μόλιστας, της Αγίας Βαρβάρας, Πηξαριάς και των λοιπών γειτονικών χωριών.

Πρέπει να πούμε εδώ, ο Σαραντάπορος ποταμός πέρασε από διάφορα όμορφα κοιλάματα και βαθουλώματα, από καταπράσινες και κατάφυτες ρεματιές και χαράδρες, που αυτός αδιάκοπα στο ασταμάτητο ταξίδι του χωρίς δυσκολίες, μάζεψε απ' όλα αυτά τα μέρη τα εξίσου γάργαρα νερά τους, για να συνεχίσουν χέρι-χέρι, αδελφικά, το αιώνιο ταξίδι τους μέχρι τις ξελογιάστρες θάλασσες, την Αδριατική, μαζί με τον ιστορικό και μεγάλο Αώο της Κόνιτσας ποταμό και τον πολύ ψαροφορτωμένο ποταμό Βοΐδομάτη, που όπως λέγεται σ' αυτόν ερχόταν η Φρειδερίκη κάθε φορά που επισκεπτόταν την Ήπειρο, για σπορ να ψάξουν πέστροφες, τις ονομαστές, τις πολύ ξακουστές.

Η διαδρομή είναι πραγματι φανταστική· συναντάς υπέροχα τοπία, ελκυστικά, πλημμυρισμένα από μύριες δυο αλπικές ομορφιές και χάρες.

Χωρίς υπερβολή, εδώ υπάρχει σωστά μία ιδιάζουσα αρμονία και μια καταλαγιασμένη ομορφιά.

Κι όλα αυτά δεν τα λέω μόνο εγώ, τα μολόγησε και ο τέως Αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Σπυρίδων, το 1930, σε μια ομάδα Άγγλων τουριστών που τον επισκέφθηκαν:

«Εάν θέλητε να δήτε ένα κομμάτι ελβετικό, να επισκεφθήτε τα χωριά και την κοιλάδα του Σαραντάπορου ποταμού της Κόνιτσας».

Γι' αυτό το πολυσυζητούμενο ποτάμι μας δεν ξέχασε να πει ο πνευματικά μεγάλος άνθρωπος και άξιο παιδί της Πυρσόγιαννης, Ευριπίδης Σούρλας, τα κατωτέρω:

«Ο Σαραντάπορος, στο καθημερινό διάβα από την Πυρσόγιαννη, συνακομίζει τα μυστικά της επαρχίας μας, ενσαρκώνει την ηχώ της χαράς και της λύπης και μέσα στα κατακάθαρα νερά του καθρεπτίζονται θρύλοι και παραδόσεις και ταυτόχρονα ανταμώνουν το σήμερα με το παρελθόν και τις ηρωικές μορφές των παππούδων και των προπάλλων μας».

Κι ακόμα καλωπίζω το θέμα μας αυτό με χαρά και συγκίνηση: το θρυλικό Σαραντάπορο, που τον διέσχιζαν επανειλημμένως με τις μούλες τους οι αξέχαστοι Κυρατζήδες χρόνους πολλούς, τον πέρασε κάποτε και ο μεγάλος Φιλέλληνας Γάλλος Πρόξενος στα

Γιάννινα, στα χρόνια του Αλή Πασά, Rougneville, ο οποίος περιγράφει παραστατικά και με πλήρη σαφήνεια και καθαρότητα και απόλυτη ειλικρίνεια και φιλαλήθεια τις εντυπώσεις του ταξιδιού του μέσω του οφιοειδούς Σαραντάπορου. «Αναγνωρίζει πως βρίσκεται κατά τη διαδρομή του, σε περιοχή παρόμοια που του θυμίζει τη χώρα των Αρχαίων Ατιντάνων, σε περιοχή όμως ιστορική, που την εχρησιμοποίησαν και οι ρωμαϊκές λεγεώνες εναντίον των βασιλέων της Μακεδονίας».

Κι εδώ μπορούμε να προσθέσουμε ότι κι αυτοί οι σκληροί κατακτητές και οι άλλοι τυχάρπαστοι εχθροί του Γένους μας, όπως Τούρκοι, Σλάβοι, Ούνοι, Γότθοι, Σαρακηνοί, Νορμανδοί, Βούλγαροι, Σέρβοι, κ.λπ., που ασφαλώς πέρασαν κατά καιρούς και αιώνες από αυτά τα μέρη της περιγραφής, θα ένιωσαν κάποια αισχύνη, ντροπή και ανυποληψία για την καταπάτηση αυτών των ιερών εδαφικών χώρων και των απαραβίαστων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΛΙΓΑ ΑΚΟΜΗ ΓΙΑ ΜΑΣ

Κι όλα αυτά τα πλούσια και ολοκάθαρα νερά που αυθημερόν μαζεύει ο Σαραντάπορος ποταμός στο διάβα του, σ' όλες τις διοδεύσεις απ' όλες τις πηγές που αναφέραμε και από άλλες ασφαλώς πηγές-νερομάνες που δικαιολογημένα μας διέφυγαν, είναι χάσμα ομορφιάς και χάριτος· δεν κουράζεσαι καθόλου να τα βλέπεις, να τ' ακούς, να τ' απολαμβάνεις, όλο τον καλό καιρό που λάμπουν όλα γύρω και μοσχομουρίζουν ολότε-
λα.

Όταν όμως όλα αυτά τα νερά κατρακυλάει τις κακές ώρες και στιγμές, με τρομερά υπόκωφα μουγκρίσματα, με άσχημα μουρμουρητά, με άγριες εχθρικές διαθέσεις, με ακράτητα βογγητά, με εκκωφαντικές φύσες και δυνατούς αέρηδες, τότε αληθινά βλέπεις το χάρο με τα μάτια σου. Όλα αυτά τα φοβερά φαινόμενα διασαλεύουν την ποθητή γαλήνη, τη χρειαζούμενη ισορροπία και την ιδιάζουσα φυσιολατρική ομορφιά της περιοχής· δεν είναι τότε απόλυτα κατάλληλες οι στιγμές για καλμάρισμα, για καταλάγιασμα, για ανακουφιστική ξεροφραση, για δικά σου ονειροπολήματα, για ονειρικά ερεθίσματα και για όμορφες νοσταλγίες και παρήγορες θύμησες.

Εδώ σωστά είναι να πούμε ότι το σμίξιμο, η αρχή της χρυσής συνοδοιπορίας του Σαραντάπορου και Βουρμπιανίτικου ποταμού, αποτελεί το οριακό τριγωνικό σύνορο φιλίας και ειρήνης στη χωρική θέση «ΔΕΣΗ», μεταξύ της Πυρσόγιαννης, Βούρμπιανης και Καστάνιανης. Το πλέον περίεργο χαρακτηριστικό σημάδι είναι ότι, από το όριον αυτό της συναδέλφωσης των δύο αυτών ποταμών, αρχίζει ακριβώς το μεγαλύτερο χαρισματικό πλάτεμα του Σαραντάπορου, μέχρι ακριβώς του σημείου που εγκαταλείπει το χώρο της Πυρσόγιαννης, για να συνεχίσει το αιώνιο ταξίδι, μέχρι τις μεγάλες, τις χωνεύτρες θάλασσες και τους απέραντους ωκεανούς, όπου εκεί απάνω είναι στεριωμένες χώρες, έθνη —ως ελέχθη—, πολιτείες και διάφορα μεγάλα πλούσια νησιά, που ασφαλώς ζούνε, ευρίσκονται, κινούνται και εργάζονται ανάμεσα στον άλλο αυτό κόσμο, και ενδεχόμενα ευρίσκονται, ζούνε και εργάζονται και χωριανοί μας και συνεπαρχιώτες, που σ' αυτούς όλους μεταφέρει ο Σαραντάπορος τον πατριωτικό χαιρετισμό μας, την αγάπη και το παρήγορο γλυκοχάδι παρηγοριάς.

Προσωπική μου γνώμη είναι ότι από τον όλο οδοιπορικό και τουριστικό κατατοπισμό και από το μεγάλο και ονειρεμένο ταξίδι μας στα εδαφικά μέρη της ιστορικής επαρχίας μας Κόνιτσας, ολότελα ξεχωρίζουν, για ιδιαίτερο θαυμασμό και για έξοχη έκφραση ευχαρίστησης και έκπληξης, οι αγέρωχοι και ιστορικοί: Σμόλιγκας, Γράμμος, ο Σαραντάπορος και η Κόνιτσα για την ιστορία τους, χωρίς να θέλω να μειώσω το θάμβος, τη

χάρη, την ομορφιά και την ένδοξη ιστορία και των άλλων γειτονικών περιοχών μας.

ΓΕΦΥΡΙΑ - ΜΝΗΜΕΙΑ - ΜΝΗΜΕΣ

Μετά τη σχετικά τρεχάτη, σφαιρική περιγραφή των ανωτέρω και των επιβλητικών Γεφυρών, που φκιάχτηκαν σε επίκαιρα και πολύ προσεκτικά σημεία πάνω σε ποταμίες, για την άνετη και εύκολη διακίνηση —ως ελέχθη— των απλών ανθρώπων, των οδοιπόρων και των πάσης φύσεως εμπορευμάτων και ζώων, θα μου επιτραπεί βλάμικα να ιστορήσουμε, κάπως πλατιά και λεπτομερειακά, τους φημισμένους χρυσοτέχνες μαστόρους, που θεμελίωσαν και στέριωσαν αυτά τα γεφύρια, όχι για υστεροφημία δική τους, αλλά από μεράκι, από χαλύβδινη σταθερή θέληση και προσεκτική προσήλωση στη λαϊκή μαστορική τέχνη.

Να απαθανατίσουμε τα θαμβωτικά και πασίγνωστα γεφύρια που στολίζουν τη χώρα μας, με ανάλογο φυσικά θαυμασμό και αντίστοιχο παραλληλισμό, με όλα τα άλλα έκθαμβα, τα απροσδόκητα και αιώνια αρχιτεκτονικά και γλυπτά έργα, κ.λπ., που αιώνια θυμίζουν και διδάσκουν «να τι θα πει Ελλάδα».

Και είναι άξια ζωηρού και ανεπιφύλακτου θαυμασμού όλα αυτά τα μεγαλουργήματα, τα αθάνατα μνημεία, που θεμελιώθηκαν, χτίστηκαν και ανεγέρθησαν, πολλά μάλιστα, στα αγύριστα μαύρα χρόνια της σκλαβιάς και που διατηρούνται εισέτι, έστω και ερειπωμένα. Και στεριώθηκαν τα γεφύρια αυτά τότε ακριβώς που ληστροικές συμμορίες, οι εχθροί του γένους, έσφαζαν, εβίαζαν, λεηλατούσαν τα πάντα και άρπαζαν Ελληνόπουλα, απάνθρωπα, για να γεμίζουν τα χαρέμια του σουλτανών και πασιάδων και για να ενισχύσουν τα φοβερά, τα σκληροτράχηλα και αιμοχαρή τάγματα των γενίτσαρων, κατά παράβαση των Θείων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όπως τα αθάνατα χειρόφκιαχτα έργα και η Ακρόπολη, που καλλωπίζουν και διακοσμούν την Αθήνα, τη Σπάρτη, την Κορίνθο, την Ολυμπία, τη Δωδώνη, τη Βεργίνα, την Κνωσό κ.λπ., δεν έσβησαν ολότελα, έτσι και τα γεφύρια, που έγιναν με κόπους και θυσίες και ο ιδρώτας των Μαστόρων ήταν μεγαλύτερος από τη δροσιά του ουρανού, δεν έπαυσαν και σήμερα ακόμα να λάμπουν κι αυτά.

Όλα αυτά τα έργα, όπως κι αν διατηρούνται σήμερα, σου δημιουργούν ωραίες παραστάσεις και εικόνες, σε κάνουν να βαθύνεις και να πλατύνεις τις γνώσεις πάνω στην ίδια την πατριολογική γη μας.

Η ζεύξη ενός ποταμού ήταν συνήθως γεφυρωτή, με πέτρινα, γερά και καλοπελεκημένα αγκωνάρια· αυτό το γεφύρωμα ενώνει τις δυο αντίθετες όχθες του κάθε ποταμού και χειμάρρου και γλυτώνει τον κάθε οδοιπόρο, τον πραματευτή και τον Κυρατζή με τα πολυφορτωμένα ζώα του —ως ελέχθη και πιο πάνω— από τον πνιγμό και τον αφανισμό, αλλά και τους πολλούς τσελιγκάδες με τα άφθονα γιδοπρόβατα, τις φαμίλιες τους και όλη την οικιακή προαμάτεια τους, κάθε φορά από τους επαπειλούμενους ποταμίσιους κινδύνους, από τις τρανές κατεβασιές του ποταμού, από τα άφθονα άγρια νερά, τα βουίσματα, τους βογγητούς υπόκωφους ήχους.

Γι' αυτούς τους λόγους, τα γεφύρια όλα, που είναι φκιαγμένα με πολλά ισομερή σχήματα και με άπειρους υπολογισμούς, που ανέβηκαν ψηλά με σχέδια προσωπικά των μαστόρων-γεφυροποιών, που το καθένα αυτό γεφύρι και οι καλοσκαλισμένες πέτρες και τα αγκωνάρια διαλαλούν το μεγαλείο της καρδιάς των κατασκευαστών, είναι αληθινά θαύμα θαυμάτων από άποψη κατασκευής και από πλευράς εξυπηρέτησης είναι ψυχοσωτήρια για τον καθένα περασιάρη, ένας σίγουρος και καλός σύντροφος, ένας πολύτιμος βλάμης.

Όλοι αυτοί και ακόμη ο κάθε νυχτοπόρος κυρατζής και οι άλλοι συνοδοιπόροι τους διαβαίνουν το ποτάμι χωρίς κανένα φόβο, δίχως δειλίασμα και δισταγμό.

Όλα αυτά τα γεφύρια, που στεριώνονται σε περίβλεπτες και κατάλληλες θέσεις, σου προξενούσαν ένα βαθύ, ζωηρό, άπειρο και ανεπιφύλαχτο θαυμασμό και δικαιολογημένη έκπληξη: ήταν έργα μοναδικής ποιότητας, τέχνης και αισθητικής, άξια και ικανά να δημιουργούν σωστούς, θερμούς δεσμούς και να μην αποτελούν απλώς μόνο στοιχεία, στολίδι της περιοχής, εξωραίσμα σωστό.

Τα γεφύρια είχαν πλάτεμα δύο μέτρα συνήθως και μάκρος ανάλογο με την απόσταση της ακροποταμιάς.

Τα καλοφτιαγμένα πέτρινα γεφύρια είχαν μεγάλη ανθεκτικότητα και ατσαλένια στερεότητα, με γερά θεμελιωτά βαστήγματα, με απεριόριστη θωράκιση και ανάλογο εξοπλισμό.

Όλοι οι κυρατζήδες, οι τσελιγκάδες και οι διάφοροι οδοιπόροι που ξεκινούσαν από την Κόνιτσα έφθαναν στο γεφύρι ξέγνοιαστοι, ήσυχοι, απερίσπαστοι, αμέριμνοι, γιατί γνώριζαν τη σιγουριά που τους παρείχε το γιοφύρι και το περνούσαν με όλα τα σιγοτραγουδώντας με χωριανά, παρήγορα, συγκινητικά τραγούδια. Και με το δικαίο, γιατί —ως ελέχθη— τα καλύτερα και υπολογίσιμα αυτά γεφύρια είναι απλό, αλάθητο, κοινωνικό και εθνικό κεφάλαιο, σπάνιο κειμήλιο, θησαυρός πολιτισμικός, αναντικατάστατος, επίτευγμα μεγάλο, σωστός πολιτισμός, στον τομέα της κατασκευής, της τέχνης και της προόδου.

Είναι αυτά τα αμόλυντα, τα αθάνατα γεφύρια, επιπλέον, σωστό σχολείο για μάθηση αυτής της περισπούδαστης λαϊκής τέχνης. Αυτά που θεωρούνταν δικαιωματικά αριστούργημα της εποχής εκείνης, χαρακτηριστικά διδάσκουν —ασφαλώς ακόμα και σήμερα— τη μαστορική ιστορία, που πολλές φορές μας κατευθύνουν στην αποκρυπτογράφηση και εξήγηση των μυστικών της τέχνης αυτής, το απόρητο των χωριανών μαστόρων που δημιούργησαν τα συγκεκριμένα αυτά μνημειώδη γεφύρια.

Ακόμα, μπορούμε να πούμε πως αυτά τα θαυμάσια έργα είναι η εύγλωττος παρουσίαση και το σήμα του παρελθόντος, του παλιού καιρού, της μαστορικής εποχής.

Τα γεφύρια αυτά που σήμερα, στις μέρες μας, υπάρχουν όρθια, γερά, ο χρόνος της κατάρρευσης αυτών παρήλθε, είναι άγνωστος, ανήκει στο χθες, στη σφαίρα του ονείρου που απηραάζει μόνο τη φαντασία του κάθε διαβατάρη, του κάθε καλοθελητή στρατολάτη, του κάθε ερευνητή, του κάθε ειδικού αναζητητή που επιθυμεί να μάθει ό,τι χρήσιμο και πολύτιμο στοιχείο γύρω από το κάθε γιοφύρι υπάρχει και διατηρείται ανέπαφο κάπως.

Και για την ιστορία αναφέρω τους ηρωικούς Κυρατζήδες της περιοχής μας, αυτούς που θυμάμαι: Τόλης, Μάνθος, Αντώνης Πύρσος, Μέμος Βάτσικας και Τάκης Γκάσιος και Κιάδης Βλάχος, που μερόνυχτα, χρόνους πολλούς, διάβαιναν τα γεφύρια που συναντούσαν στο διάβα τους, ήξεραν —που λέει ο λόγος— πόσα αγχωνάρια έχει το κάθε γεφύρι: το ήξεραν, το πρόσεχαν, γιατί, όπως έλεγε και ο Πασχάλης ο Ζούνης: «Μην ψάχνετε να βρείτε κανένα, τίποτα, όλα τα γεφύρια τα χουνε κάνει οι Πυρσογιαννίτες. Αυτοί ήταν και καλοί εμπειρικοί μηχανικοί και άριστοι μαστόροι». Εδώ, σαν επιστέγασμα, συμπληρώνω ότι όλοι οι μεγάλοι αυτοί χωριανοί μύστες μαστόροι της πέτρας με τη βαθύγνομη και βαθυστόχαστη εμπειρική γνώμη, όλα τα μυστικά της αξιόλογης τέχνης τους τα κληρονομούσαν σταθερά, απαραβίαστα, στις διαδοχικές γενιές.

Ο Βουρμπιανίτης Κυρατζής Κιάδης Βλάχος είναι ο τελευταίος επαγγελματίας από τους ηρωικούς μάρτυρες, που όλους τους μήνες, τους παλιούς χρόνους και καιρούς, σαν αγωγιάτης προσώπων ταξιδεμένων με τις ποταμίες τους, πηγαινοερχόταν στα χωριά μας Κόνιτσα και Γιάννενα.

Όλοι αυτοί οι Κυρατζήδες, μια φορά κι έναν καιρό, που σε κάθε διαδρομή περνούσαν επικίνδυνους βαθύλακκους και άγρια και δυσκολοπέραστα ποτάμια και αντιμετώπιζαν απειλές, αρπανές από τους κλέφτες και κατσαπλιάδες χίλιες δυο φορές. Τώρα το επάγγελμα αυτό έσβησε παντελώς και οι κυρατζήδες, που μετέφεραν με τις καλοθρεμμένες μούλες και μινύματα χωριανών και την αλληλογραφία του ταχυδρομείου, μπήκαν άθελα στο περιθώριο της ζωής, θύματα της εξέλιξης. Μας έμεινε αυτή η φωτογραφία που πολλά λείπει φωτογραφία μνήμης, θύμησης και μάθησης, για σεβασμό και παρηγοριά.

ΘΕΜΑ 19^ο ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΙΑΝΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Ο ΓΕΦΥΡΑΣ

Είπαμε μπροστά πολλά για τα πανέμορφα ποτάμια και για τα καλλιτέχνα και καλαίσθητα γεφύρια, που γεφυρώνουν της ακροποταμίες των δυσκολοπέραστων και επικίνδυνων ορμητικών ποταμών και των ακράτητων χειμάρρων κι αυτών ακόμα των βαθύλακκων γενικά της περιοχής της ευάνδρου και δοξασμένης Ηλείου. Ασμένως, θα συνεχίσω την πραγματεία, την ειδική και ενδιαφέρουσα μελέτη του εν περιλήψει θέματος πιο συγκεκριμένα, θετικά και κατά δύναμη, διαφωτιστικά, με τους μεγάλους αυτούς πολύτεχνους, αριστουργηματικούς, δημιουργούς Γεφυράδες.

Εκείνα τα μαύρα και τρομερά χρόνια της τουρκοκρατίας, οι Γεφυράδες λαϊκοί καλο-

τεχνίτες μαστόροι του νυν Δήμου Μαστοροχωρίων ήταν αγράμματοι τελείως, χωρίς γραφή· έτσι το ήθελαν και το έκαναν οι Τουρκαλβανοί, που ήθελαν τους Έλληνες χωρίς γραφή και ανάγνωση.

Ελάχιστοι γνώριζαν λίγο πάνω από το μηδέν, λίγα κουτσογράμματα, όμως δεν τους εμπόδιζε αυτούς, τους αθέλητους, τους αδύναμους χωριανούς καλλιτέχνες γεφυροποιούς να αναδειχθούν μεγάλοι και τρανοί, ονομαστοί κατασκευαστές, που γρήγορα, στα κοσιάτα, εύστοχα και περίλαμπρα γεφυρωτικά, εδημιούργησαν, ανάλογα, ένα παμμέγιστο, τρανό, υπολογίσιμο χωριανό και εθνικό ΚΕΦΑΛΑΙΟ. Αυτοί οι θεάνθρωποι της κάθε υψηλής επίγειας τέχνης, πέραν των άλλων, πρόσφεραν στην εποχή τους ασυγκρίτως περισσότερα απ' όσα τους επέτρεψαν τα κότσια τους και οι λίαν επαινετικές εμπειρικές γνώσεις τους.

Οι πανάξιοι αυτοί γεφυράδες που έζησαν, έφκιασαν και σφράγισαν τον πανάξιο γεφυρωτό πολιτισμό, με την αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητά του, με το πράγματι μεγάλο και καλά ανεπτυγμένο συναίσθημα ευθύνης και το ιδιαίτερο καταδικό τους μέτρο, που με το χρόνο απέκτησαν, με τη φροντισμένη, πλούσια τεχνική κατάρτιση και τη ζηλευτή προγονική ιστορία, είχαν αδιάψευστα πολύ σκληρό —στην πράξη— επικίνδυνο και επίπονο επάγγελμα, κόντρα στα αμέτρητα, μάλιστα, στοιχεία της φύσης και στους αδιστακτους και ασυγκίνητους εχθρούς του γένους μας.

Αυτό το επίδοξο γονικό επάγγελμα ασταμάτητα ενληρονόμειτο από γενιά σε γενιά, σε νεόφερτα παιδικά βλαστάρια της κάθε οικογένειας του χωριού· όλοι γενικά λαχταρούσαν εκεί επάνω, στα άγια χώματά μας, από μικρά παιδιά, τότε θα 'ρθει η ώρα η καλή, η ποθητή, να ενταχθούν στον όμιλο, στα παιδιγνώστα και ιστορικά μπουλούκια των χωριανών μαστόρων.

Για να γίνει ο καθένας μεγάλος και υπολογίσιμος μάστορας, έπρεπε συν τοις άλλοις να είχε μεγάλη όρεξη, ανάλογη έργο, έμφυτο πόθο και ξεχωριστή χαρακτηριστική αγάπη προς αυτά τα καλλιτεχνικά, τα καλλίγραμμα γεφυρωτά έργα, αλλά και εις επέκταση, λέμε, και προς πάσα άλλη συγγενική μαστορική δουλειά και απασχόληση.

Ο Πυρσογιαννίτης τεχνίτης μάστορας προσπαθούσε να φέρει σε πέρας την κάθε αναληφθείσα κατασκευή γεφυριού με απόλυτη σοφία και εμπειρία.

Αυτή η ξεχωρη εμπειρική τέχνη γέννησε και γαλούχησε τόσους και τόσους μαστόρους καλλιτέχνες γεφυράδες. Αν όλα αυτά τα πολλά και εκλεκτά χωριανά Γεφυρωτά δημιουργήματα υπήρχαν σήμερα όρθια, στητά, θα καλομαρτυρούσαν ασφαλέστατα στον κάθε περαστικό διαβατάρη και στον κάθε κόσμο και ντουνιά τη λαμπρή πορεία της χωριανής αυτής τέχνης των Μαστόρων μας, με ιστορία ολόλαμπρη, που θα μας έκαναν περήφανους και θα μας γέμιζαν και μας με ανάλογες ευθύνες και τρανές υποχρεώσεις διατήρησης αυτών των αριστουργηματικών έργων.

Κι ήταν —ως ελέχθη αλλαχού— αγράμματοι τελείως, γιατί έτσι το ήθελαν οι βάρβαροι, αγράμματοι κατακτητές Τούρκοι, αλλά και ούτε τους επέτρεπαν να φύγουν οικογενειακώς μακριά από τις πατρογονικές εστίες τους. Και αυτό γιατί τους Έλληνες τους ήθελαν πνευματικά τυφλούς, για να τους χρησιμοποιούν στις δουλειές με λιγοστά γρόσια και πολλές φορές αμίσθωτους.

Ο καλός, ο μεγάλος και άξιος γεφυράς μάστορας πρέπει να είναι και να φαίνεται τίμιος· να είναι πάνω στη δουλειά του, ιδιαίτερα, πολύ προσεκτικός, λεπτολόγος και υπήκοος, να έχει προσέτι αγαθή ψυχή, υψηλό αίσθημα ευθύνης, θερμή αγάπη, μεγάλο ενδιαφέρον και βαθύτερη πίστη· ακόμα να μη χρησιμοποιεί βία και φαρμακερά μαλώματα στα αμάθητα μαστορόπαιδα, γιατί και η σκληρή πρωτόγνωρη εργασία και η ξενι-

τιά έχει μεγάλη πίκρα και γι' αυτά τα άπειρα και αμάθητα βλασάρια του χωριού μας.

Ο τεχνίτης μάστορας έδινε στο κάθε γεφύρι γραμμή εντελώς παραδοσιακή και ανάλογη με το φυσικό περιβάλλον και χρησιμοποιούσε, για το χτίσιμο και για τις αρκάδες, πέτρες διαλεχτές και σκληρές, για πλήρη και ασφαλή προστασία και σίγουρη αντοχή.

Για την ιδιαιτερότητα της πέτρας αυτής στα φκιασμένα παραδοσιακά αυτά έργα η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», στις 9-11-1996, γράφει χαρακτηριστικά τα εξής: «*Η πέτρα, στα χέρια του έμπειρου αυτομάθητου μάστορα χτίστη, που είναι έτοιμη, καλοπελέκητη, να τοποθετηθεί στην πρέπουσα θέση του κτίσματος, αυτή μιλάει ολότελα και σε λίγο θα είναι σωστό αθάνατο στολίδι, σ' ολόκληρο το γύρω περιβάλλον*».

Η εργασία του άριστου γεφυρά είναι πολύ προσεκτική, ιδιαίτερα φροντισμένη και αφάνταστα δύσκολη και επίπονη, και όχι μόνο για την κατασκευή της κάθε γέφυρας αλλά και η αναστήλωση και η αναπαλαίωση αυτής είναι εξίσου δύσκολη και κουραστική και θέλει προσοχή ξέχωρη, γιατί εδώ πρέπει απόλυτα και προσεκτικά να πασχίσει ο κάθε τεχνίτης μάστορας να επανέλθει στην ίδια γνήσια παραδοσιακή μορφή, να πάρει το γεφύρι την ίδια ακριβώς ταυτότητά του, μακριά από νεωτερισμούς, γιατί όλα αυτά τα γεφύρια, τα τρανά, τα ουρανόφθαστα και αθάνατα, φρονούσαν ότι δεν είναι μόνο ανθρώπινα έργα, φκιασμένα με αγάπη και φροντίδα, αλλά έργα χαρισματικά και βοηθήματα θεία που έβαλε το χέρι του το χρυσό ο Θεοπλάστης δημιουργός του σύμπαντος κόσμου και της ζωής.

Τα καλότεχνα γεφύρια οι τότε έμπειροι γεφυρομάστοροι, το ξέρανε πολύ καλά, χωνευτικά, πως η επιμελημένη, η φιλότιμη, η απειράγνη εργασία τους, το απόλυτα και καλοδεμένο καλόφκιαχτο γεφύρι θα σώνει στους καιρούς κάθε χωριανό, κάθε ταξιδεμένο άνθρωπο, τον κάθε επαγγελματία Κυριακή με τα ζώα του και τις προμάτειες του και τον κάθε τυχαίο, απρόβλεπτο διαβάτη.

Η πρώτη δουλειά ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Στην αρχή-αρχή, όλοι γενικά οι γεφυράδες τεχνικοί πρώτιστο ήταν, χωρίς κομπασμό και καυχησιά, με πλήρη ταπεινότητα και χριστιανική πίστη, να κάνουν το Σταυρό τους και την ανάληψή τους προσευχή με απόλυτο ηθικό φρόνημα και να δώσουν πρόθυμα τα χέρια τους και να ανταλλάξουν φιλικό πατριωτικό χαιρετισμό και να ζητήσουν συγγνώμη, αν πριν είχε μεσολαβήσει μάλωμα εδώ, στα ξένα ή στο χωριό. Έτσι θαρραλέα έμπιστο το μεγάλο άλμα, ο κύβος ρίχτηκε, η τολμηρή και η άφοβη αποφασιστική απόφαση δεν χρειάζεται κιώτεμα. Το στεριώμα, η βάση του γεφυριού, τη λαμπρή, μεγαλειώδη και ιστορική αυτή ώρα και στιγμή δεν γίνεται αποκλειστικά για υστεροφημία, για φωτοστέφανο αυτών των δημιουργών καλλιτεχνών μαστόρων κι ακόμα για θαυμασμό και τιμή εκ μέρους πολλών ειδικών και μη ανθρώπων, αλλά φκιάχεται θεληματικά από γνήσιο καθαρό πόθο, καημό, προσωπικό μεράκι και για να βγει το ψωμί και η κάλυψη των αναγκών της φαμίλιας· αυτό φαίνεται ολοκάθαρα πως σε καμιά σχεδόν γέφυρα δεν υπάρχει όνομα κατασκευαστού, του πρωτομάστορα, σχετική επιτοίχια πλάκα· σε μερικά υπάρχει το έτος κατασκευής —όλως παραδόξως στο Γεφύρι του Ζαγοριού, ως κατωτέρω θα δούμε καθαρά, υπάρχει εντοιχισμένο το όνομα του πατέρα μου, Ιωάννου Π. Τσίλα, και του θείου μου Αλέξη και το έτος της κατασκευής του γεφυριού αυτού.

Γι' αυτούς τους ανώνυμους και μη γεφυράδες χτίστες, κ.λπ., που άφησαν, με την περίτεχνη και επιδέξια μαστοριά τους, τη λαϊκή χωριανή τεχνουργία τους, ο αείμνηστος Γυμνασιάρχης και λόγιος Χρήστος Σούλης γράφει:

«*Αυτοί οι μαστόροι που έφκιασαν ωραία γεφύρια με παράτολμα τόξα και άλλα*

έξοχα αρχιτεκτονικής κτίρια, ναούς, κ.λπ, προσδώσαντες ες αυτά τον χαρακτήρα της ιδιοφυΐας των και διεφύλαξαν την παλαιάν βυζαντινή αρχιτεκτονική παράδοση και κατ'άκρην, δε, και την αρχαία ελληνική».

Επίσης, γι' αυτούς τους Πυρσογιαννίτες μαστόρους ο αείμνηστος μέγας Ηπειρολάτρης και λόγιος Αλέκος Χ. Μαμμόπουλος έγραψε και έλεγε:

«Οι Μαστόροι Πυρσογιαννίτες, που ηργάσθησαν για να επενδύσουν τον τιμιεντένιο όγκο των τότε ανακτόρων, με πελεκητές πέτρες, στο κάστρο των Ιωαννίνων, στο “Φετιχέ Τζαμί”, κοντά στο μεναρέ του τζαμιού Ασλάν Πασιά, ήταν σεμνοί, ταπεινοί, δεν επιθυμούσαν την υστεροφημία, και γι' αυτό δεν έβαζαν το ονοματεπώνυμό τους, εκτός καμιά φορά έβαζαν σε επίκαιρο σημείο της οικοδομής το έτος της κατασκευής». Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παραδειγματικό γεγονός αναφέρει ο πρωτομάστορας γεφυριών, χωριανός μας, Πασχάλης Ζούνης:

«Το γεφύρι Κουβαρά ανάμεσα Πωγωνιανής και Δόλο, που είναι το καλύτερο απ' όλα στην περιοχή αυτή, φέρει τη γραφή “Επί Ελληνικής Δημοκρατίας ανηγέθη 1926-1927”».

Στη συνέχεια με πολύ απλό, κατανοητό και φυσικό τρόπο, ο ίδιος χωριανός πρωτομάστορας διηγείται πώς ακριβώς κτίζανε τα γεφύρια:

«Τα γεμίζαμε με ασβεσταριά, όχι με μπετόν· η δυσκολία ενός γεφυριού βροίσκεται στο ότι πρέπει να 'χεις πολλή ξυλεία, για να κάνεις το τόξο το βόλτο με ξύλα, να βάλεις άλλες κέντες πέρα στο βόλτο και πάνω να ρίξεις τα πέταβα, για να συνεχίσεις μετά να χτίζεις, πάνω στις πέτρες με πέτρες μέχρι το κλειδί».

Για τα αβγά που χρειάζονταν, το κοντινό χωριό έκαμε το κουμάντο, τα έφερναν στη στέρνα».

Ο ίδιος συνεχίζει να προσθέτει: «Στο γεφύρι του Κουβαρά και στ' άλλα δυο που έφκιασα έβαλα δυο πέτρες: τη μια από τη μια πλευρά και μια από την άλλη».

Στα παλιά χρόνια οι παππούδες μας έλεγαν πως αν δεν παινέψουμε το σπίτι μας, θα πέσει και θα μας πλακώσει. Για να μη συμβεί αυτό, αφήνουμε εδώ ελεύθερα τους ξένους και καλούς μας φίλους και κοιτάς να κάνουν το δικό τους παίνεμα και το ανάλογο εγκώμιο να πλαξουν γι' αυτούς τους μαστόρους Πυρσογιαννίτες το πρέπον. Έτσι ο Λουκόπουλος, ο λόγιος, λέει: «Ο τύπος του στρεφογάλαρου σπιτιού με τοξωτές αψίδες είναι ασφαλώς γνώρισμα των Ηπειρωτών μαστόρων».

Ο εξίσου άξιος και γνωστός λόγιος Κώστας Φαλτσάιτς χαρακτηριστικά τονίζει: «Τα παλιότερα πέτρινα σπίτια της Στερεάς Ελλάδος, Θεσσαλίας, Ευβοίας, Μακεδονίας, Θράκης, Μ. Ασίας εκτίσθησαν κατά το πλείστον από Ηπειρώτες». Η λέξη, η φράση “χτίστης-μάστορας” είναι ισοδύναμη με τον Πυρσογιαννίτη μάστορα και των άλλων ομόρων χωριών του Δήμου Μαστοροχωριών.

Αλλά ο ίδιος συνεχίζει να λέει ότι οι ίδιοι οι Κουδαραίοι καυχώνται να λένε ότι τα παλαιότερα και καλύτερα σπίτια και τα δημόσια μέγαρα της Αθήνας και του Πειραιά τα έκτισαν αυτοί. Ακόμα ο ίδιος συνεχίζει και τονίζει ότι απ' όλους τους κτίστες της Ηπείρου, οι Κονιτσιώτες κτίστες μπορεί να πει κανείς ότι «αυτοί έκτισαν τον κόσμο».

Και ο αλησμόνητος μέγας Ηπειρώτης και φίλος μας θερμός Αλεξ. Μαμμόπουλος συνεχίζει να μας ποτίζει με άγνωστες και δροσερές πληροφορίες που αφορούν τους μαστόρους μας:

«Θα είχα να προσθέσω στα όσα αναφέρουν οι κ.κ. Φαλτσάιτς και Λουκόπουλος, ότι οι Γορτύνιοι διατηρούν παράδοση ηπειρωτικής εποικίσεως και μάλιστα οι παλαιοί Λαγκαδινοί ανωμολογούν και την απώτερη ηπειρωτική καταγωγή τους και την προέ-

λευση της τέχνης τους».

Εμείς σ' όλα τα ανωτέρω προσθέτουμε ότι άλλοι διαμηνύουν, διαλαλούν και λένε ότι ο Ηπειρώτης μάστορας είναι ταυτόσημος, συνώνυμος, συνονόματος με τον Πυρσογιαννίτη μάστορα, ως ελέχθη και άνω.

Ο χωριανός γεφυροκατασκευαστής φκιάνει πέτρινα γεφύρια μονότοξα και πολύτοξα, που ο κάθε στρατολάτης μένει στ' αλήθεια ξαφνιασμένος από την εξαιρετική ομορφάδα, την ασύγκριτη δεξιοτεχνία και τελειότητα· όλα στην απόλυτη εντέλεια και αυτές ακόμα οι καμπυλόγραμμες, οι ημισφαιρικές πλάγιες παραθύρες με καλοπελεκημένες πέτρες είναι φανταστικές και ονειρώδικες.

Όλα αυτά γίνονται από χωριανούς ταλαντούχους γεφυράδες, που είναι χαρισματικοί, προικισμένοι αληθινά με θαυμαστή ιδιοφυΐα, με αξιωμένη στατική διαίσθηση, με ξέχωρη τεχνική ημιθεοπλαστική ικανότητα και με διακριτική εμπειρία.

Ο καθένας γεφυρομάστορας ξέρει καλά τον κατακόρυφο άξονα, την κεντρική γραμμή και δίνει απόλυτη συμμετρία και επιτηδειότητα αλλά και την αξιόλογη προσωπική του σφραγίδα και ολάκερη την καλλιτεχνική του ψυχή.

Διακατέχει επίσης, κατά τρόπο αξιοθαύμαστο, όλους τους καλόφκιαχτους καμπυλόγραμμους τρούλους και τα σταυροθόλια και γνωρίζει καλά να αυξάνει το βέλος του τόξου και να ελαττώνει όσο μπορεί περισσότερο όλες τις πλευρικές πιέσεις, γ'ια να στέκεται, να αντιάσσεται γερά, καλά, ακλόνητα, ο κύριος και βασικός θόλος του γεφυριού.

Εδώ, στο δύσκολο στέριωμα και γεφύρωμα του κάθε γεφυριού, δεν μένει ξένος και αμέτοχος και ο διαλεχτός, ο επιδέξιος και έμπειρος αγγωνάρος μάστορας· βοηθάει, προσφέρει με ιδιάζουσα προσοχή, άπειρη υπομονή, τώβειο καρτερία, όλα τα κατάλληλα αγκωνάρια αλλά και την τέχνη του κτισίματος. Όλα αυτά τα προσφέρει ο πανάξιος πελεκητής μάστορας που είναι εμβλαπτισμένος κι αυτός γερά και ολοκάθαρα στα νάματα της χωριανής παραδοσιακής τέχνης, της δοξασμένης τέχνης που άφησε επιπλέον εποχή και χνάρια γερά και ακλόνητα.

Για σίγουρο στέριωμα γεφυριών και άλλων μεγάλων σημαντικών οικοδομών, η τοιχοποιία γινόταν συνήθως με ειδική λάσπη: μέσα σε βρασμένο νερό έριχναν κριθάρι και αυτό το ανακάτεψαν στη συνέχεια με ασβέστη, όστρακο και φύλλα πτελιάς.

Γι' αυτούς τους Πυρσογιαννίτες μαστόρους, γι' αυτές τις χαρισματικές φυσιогνωμίες με τις άφθονες καλές προδιαθέσεις και τεχνικές λαϊκές προσφορές που άφησαν εποχή και έκθαμβους πολλούς ανθρώπους, ειδικούς, πανεπιστημιακούς και άλλους λόγιους, ο λόγιος δημοσιογράφος Κώστας Ρεσβάνης έγραψε στα «ΝΕΑ» ότι οι Πυρσογιαννίτες, που έφκιασαν πρωτομαστόρους και έφτασαν ως την Περσία, Αφρική και αλλαχού, δεν ξέρανε ούτε γραφή και ανάγνωση, όπως κι άλλες φορές το είπαμε.

Ο πρωτομάστορας κατασκευαστής γεφυριών ήταν η κεφαλή, ο αρχοντάρης, ο πελεκάνος, ήταν η ψυχή της δουλειάς· οι λοιποί μαστόροι, με το δικό τους δημιουργικό εξεύρημα και με τα δεξιότεχνα χρυσόχερα, ήταν κι αυτοί η κολόνα, ο προστάτης της δουλειάς, χωρίς να αποκλείσουμε στο βοήθημα αυτό το άλλο βοηθητικό προσωπικό και τα ζώα (μουλάρια, γουμάρια και άλογα), που όλα αυτά ήταν στο πόδι μέχρι το τέλος εκάστης δουλειάς και οικοδομής.

Και το στέριωμα του κάθε γεφυριού το έκαναν τραγούδι όλη η μαστοριά· ήταν μια δροσιά, ρυθμός, ανάσα μέσα στην κούραση, στην κάψα του καλοκαιριού, και ένα θερμό χουχούλιασμα σε κάθε κακοκαιριά.

Το δούλεμα γενικά της κατασκευής κάθε γεφυριού δεν ήταν εύκολο και στερεότυπο, λόγω της κάθε ιδιομορφίας του εδάφους, της μορφής, της τεχνικής, του σχεδίου και του

χρόνου.

Όλα τα γεφύρια σχεδόν τα σεβάστηκε και αυτός ο καταλύτης, ο αδηφάγος χρόνος· μόνο ο άνθρωπος, πολλές φορές, μένει αδιάφορος και κοιτάει το συμφέρον του και τη σκοπιμότητα, ελαφρά τη καρδία.

Ένα τέτοιο, χειροπιαστό, απτό και συγκεκριμένο παράδειγμα, που καταπατά εθιμικούς, ηθικούς και παραδοσιακούς κανόνες, ακοκκίνιστα, καταχωρίζω αμέσως.

Γράφει χαρακτηριστικά η εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» (18/12/1996):

«Ένα από τα μεγαλύτερα μονοκόμματα γεφύρια της Ελλάδος και ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της Ηπείρου, το γεφύρι της Πλάκας, έχει αποφασιστεί να κατακλυστεί από ποταμίσιο νερό, για το νέο υδροηλεκτρικό έργο της Δ.Ε.Η.

Αυτό το γεφύρι της Πλάκας, το καμαρωτό, θα καταβυθιστεί στην τεχνητή λίμνη που θα γίνει για το φράγμα».

Μάλιστα, αυτό το καταπληκτικό μονότοξο γεφύρι της Πλάκας, που χτίστηκε το 1806, με την ασύλληπτη μαστορική ηπειρωτική τέχνη, με την πολύ χαρακτηριστική υψητική, ιδεώδη μορφή, σε λίγο θα γραφεί με χρυσά γράμματα στην παραμυθένια ιστορία τού «Μια φορά κι έναν καιρό».

Μην κιοτεύετε καθόλου και μην το πάρετε κατάκαρδα, υπάρχει και το αντίδοτο, ανακουφιστικό ...ανέξοδο αντιφάρμακο...

«Όποιος περασάσης νοσταλγός λαχταρά να δει κατάματα και να ξαναθαυμάσει ολόρθο και καμαρωτό το γεφύρι της Πλάκας, δεν μπορεί παρά να κάνει μια φανταστική βουτιά μέσα στα νερά της τεχνητής λίμνης, εκεί στην ίδια ακριβώς θέση που βρίσκεται, λίγο ...θλιμμένο και ζει το γεφύρι μας, αυτό το καμάρι μας».

Κι όμως, αυτό το υπερήφανο πέτρινο γεφύρι της Πλάκας στάθηκε μέχρι σήμερα όρθιο χωρίς να ξεκολλήσει ούτε μια πέτρα ούτε ένα αγκωνάρι από πάνω του· στάθηκε στητά μέσα σε τόσες θυελλώδεις κοσμοθαλασσιές και πολέμους, στάθηκε σωστό με τη μεγαλόπρεπη και γαλήνια ασchonτιά του.

Η ταπεινότητά που δίκαια έγγραψε τόσα πολλά και χιλιοϋμνησε τους αγράμματους, τους ταπεινούς και φιλότιμους μαστόρους των γεφυριών.

Επαινετικά λόγια για τους γεφυροκατασκευαστές μαστόρους της περιοχής μας έγγραψαν και μη Ηπειρώτες εξαιρετοι λόγιοι: Π. Πολιτόπουλος και Χρ. Γ. Κωνσταντόπουλος. Αξίζει μαζί με τον άπειρο και θερμό φιλικό χαιρετισμό μας και την ανείπωτη εκτίμησή μας και ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ για τη μεγάλη, απροκάλυπτη και θαρραλέα έκφραση γνώμης τους για τους μαστόρους της περιοχής μας.

Αυτοί γράφουν: *«Ο Πυρσογιαννίτης πρωτομάστορας Ζιώγας Φρόντζος έχτισε το γεφύρι της Κάτω Κόνιτσας το 1870· μπροστά στον αγράμματο αλλά θρυλικό Πυρσογιαννίτη πρωτομάστορα υποκλίθηκαν και οι Τούρκοι επιστήμονες μηχανικοί και οι τότε Γάλλοι συνεργάτες τους και φίλοι».*

Βιογραφία Ζιώγα Φρόντζου

Γεννήθηκε στην Πυρσόγιαννη περί το 1814· τα πρώτα βασικά γράμματα τα έμαθε στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού· είχε ξεχωριστή έφεση για γράμματα, τον βοήθησε δε πολύ σ' αυτό ο μεγαλύτερος αδελφός του, ιερέας παλπα-Γιάννης Φρόντζος.

Ξεχώρισε γρήγορα ως μάστορας και πρωτομάστορας και ανέλαβε και αποπεράτωσε γεφύρια και άλλες οικοδομικές εργασίες.

Το πρώτο γεφύρι που έφτιασε ήταν στη θέση Ντέρτι, στο στενό του Σαρανταπόρου μεταξύ Καστάνιαννης και Στράτσιανης. Στη συνέχεια, έχτισε το μεγαλόπρεπο και ιστο-

ρικό και ήδη διατηρούμενο ίσιο και καμαρωτά γεφύρι του Αώου. Και μετά την αποπεράτωση ανέλαβε και έχτισε τό γεφύρι της Μπαλτούμας (1881).

Πέρα απ' αυτά τα έργα ανέλαβε και αποπεράτωσε περίφημα αρχοντικά, επίζηλες εκκλησιές, μοναστήρια, στρατώνες (1884), κάστρα, παλάτια μπέηδων, καλόφκιαχτες βρύσες και πηγαδούλια.

Ο μπροστάρης μάστορας Ζιώγας εξύψωσε πράγματι πολύ τη λαϊκή φανταστική τέχνη των γεφυριών και των άλλων έργων και τη μεταλαμπάδευσε με επιτυχία και σιγουριά στους νεότερους μαστόρους της Πυρσόγιαννης, για περαιτέρω συνέχιση και πορεία της πατρογονικής αυτής, περίφημης λαϊκής μαστορικής τέχνης.

Του Ζιώγα η πρώτη του γυναίκα ήταν η Βασίλω, αδελφή του Αποστόλου Σούρλα, θεία δε του ιατρού του χωριού, Ζήση Α. Σούρλα. Μετά το θάνατό της παντρεύτηκε για δεύτερη φορά την Κεράσω, που ήταν από το Κάντσικο. Παιδιά δεν απέκτησε και πέθανε περί το 1893 (όρα βιβλίο Π. Φρόντζου).

Όλοι οι μαστόροι ήσαν στις συναλλαγές τίμιοι και παστρικοί τεχνίτες, στα χρόνια εκείνα· σύμφωνα βέβαια με έναν άγραφο εθιμικό νόμο, δεν επιτρεπόταν να σταματήσει ένα μπουλούκι χτιστάδων μαστόρων, για να συνεχίσει την εργασία άλλο, ξένο μπουλούκι, ούτε και να αποσπάσει από άλλο μπουλούκι τη δουλειά προσφέροντας χαμηλότερη τιμή.

Και αυτό είναι φανερό δείγμα, κρυστάλλινη απόδειξη, ότι όλοι αυτοί οι μαστόροι χτιστάδες, καίτοι αγράμματοι κατά το πλείστον, ήσαν στην ουσία άνθρωποι —ως ελέχθη— αγνοί, τίμιοι, παστρικοί και χαρισματικοί τεχνίτες, ένα σωστό δρόσισμα μέσα στην καταπονισμένη σκληρή δουλειά.

Στο γεφύρι του Ζιώγα στον Αώο της Κόνιτσας, το καλλίγραμμο και καλαίσθητο, δούλεψαν πάνω από 50 Πυρσογιαννίτες μαστόροι.

Ειδικά στα μπουλούκια του Ζιώγα δούλεψαν οι πελεκάνοι Ζήκος Γαλάνης (1834), Χρήστος Παπαδημητρίου (1835), Γιάννης Σερίφης (1830), Γεώργιος Σερίφης (1834), Νίκος Σερίφης και ο Ξακουστός Μπέτσας, κ.ά.

Ο μέγας και σοφός άνθρωπος και συγγραφέας Σπύρος Μαντάς γράφει: «Το γεφύρι της Κόνιτσας, ταχέρο και αναπάντεχα δυνατό, γλύτωσε την τελευταία στιγμή από ένα μεγάλο όσο και απρόσμενο κίνδυνο που διέτρεξε το 1913. Καθώς τουρκικά στρατεύματα, υπό τον Γζαβίτ Πασιά, οπισθοχωρούσαν άτακτα, θέλησαν να το ανατινάξουν και γι' αυτόν το λόγο το κανονιοβόλησαν επανειλημμένα από τις πλαγιές του Παζάρου. Ευτυχώς, η ζημιά που τελικά του προξένησαν δεν ήταν πολύ σοβαρή και γρήγορα αποκαταστάθηκε».

Ο πρωτομάστορας και το λοιπό μπουλούκι προσπαθούσαν να δώσουν κατά κύριο λόγο —ύψιστη ηθική χωριανή υποχρέωση και πρόπον καθήκον, ως είρηται— παραδοσιακή γραμμή, μέσα στο ανάλογο φυσικό, όμορφο και λαχταριστό περιβάλλον της περιοχής του γεφυριού.

Τα κυκλικά τόξα τα έφκιαχναν με υπέρτερη και φροντισμένη προσοχή καθώς και τα βοηθητικά του τόξα, που αυτά ξαλάφρωναν πολύ από τη βία των ακάθεκτων, των μαινομένων και φουριόζικων νερών του ποταμού, από τις θεομηνίες, τις άχαρες και φοβερές κατεβασιές και απ' όλα τα άγρια στοιχεία της φύσης.

Για να επιτευχθεί, γενικά, αλάθητα η κλείδωση στον κεντρικό μεγάλο θόλο, τα αγκωνάρια και οι άλλες καλοπελεκημένες πέτρες ήταν όλα αριθμημένα και τα μαστορικά συνεργεία κάνανε με βάρδιες τρία συνεχόμενα μερόνυχτα, μαζί πολλά μπουλούκια.

Όταν τα κατασκευάσματα ήταν μεγάλα, κάνανε ειδικό συμφωνητικό και όταν οι

αποστάσεις των υλικών ήταν εξίσου μακριά.

Πασχάλης Ζούνης του Γιάννη, εγγονός του μεγάλου πρωτομάστορα Βασίλη Ζούνη.

Είναι κι αυτός πολύ ξακουστός, με όνομα καλού τεχνίτη, γεφυράς άξιος. Τον καταξιώνει το γεφύρι «Κουβαρά», που έκτισε ο ίδιος με το μπουλούκι του το 1926.

Όταν ήταν νέος, δημιουργούσε όπου βρισκόταν στον ελλαδικό χώρο· με το χρόνο ξεθάρωσε και έφθασε η χάρη του σε Ρουμανία, Ουκρανία και Αυστραλία. Τότε δημιουργούσε σπουδαία έργα, καλλιτεχνήματα διαλεχτά, τώρα που πέρασε τα 90 του χρόνια, η ικανότητα του νου να διατηρεί και να μη λησμονάει αδυνάτισε, ιστορεί και λέει:

«Άμα περνάνε τα χρόνια, περνάνε τα μνημονικά και οι αναμνήσεις· όχι όμως ολότελα».

Οι συνταξιούχοι μαστόροι τεχνίτες της πέτρας, στο καταχείμωνο της ζωής τους, πασχίζουν να κρατήσουν το παρθενικό χρώμα της ριζικής αυτής τέχνης· το σβηστήρι του χρόνου μπορεί πολλές φορές να έσβησε, από τις μνήμες και τα βιώματα, εικόνες αλλοτινών έργων και γεγονότα, όμως υπάρχουν και μερικές αναπολήσεις που αντέχουν ακόμα. Ολότελα δεν καταχωνιάζεται το πυρσογιαννίτικο μαστορικό κατασκεύασμα των θρυλικών δημιουργών, το θαυμαστό αυτό κάλλος ιδιαίτερα το εγθαμβωτικό.

Όλα τα γεφύρια τα κονιτσιώτικα, εργολαβικά, τα χτίσανε Πυρσογιαννίτες κατά το πλείστον —πολύ δύσκολο πράγμα, διαφορετικό από το χτίσιμο ενός σπιτιού· πρέπει ο κάθε αρχηγός του μπουλουκιού να έχει μέσα του ξεχώρη και άριστη μαγιά, καθαρή πυτιά, φουσκωτό προζύμι.

Στην Αλβανία, έλεγε, τους φωνάζανε τους μαστόρους καρκαλάδες, όταν μάλιστα αυτοί φκιάνανε μύλους.

Το επάγγελμα του γεφυρά με πλούσια παράδοση, όπως φαίνεται, ήταν δύσκολο, σκληρό και επίπονο. Τα μυστικά της κατασκευής τα κληροδότησε ο κάθε τεχνίτης μαστορας στα παιδιά του και αυτά διαδοχικά στους απογόνους. Κι αυτά τα μπουλούκια ξεκινούσαν ομαδικά την Καθαρά Δευτέρα, μαζί τους έπαιρναν εκτός από τα απολύτως αναγκαία εργαλεία τους έπαιρναν για το δρόμο πρόχειρα φαγητά, για να βαστάξουν σ' όλο το ταξίδι και μαζί τους και το μπρέκι (πίτα αρχοντική). Τα έβαζαν όλα αυτά στο δισάκι, στον τρουβά, μαζί με το κλειδοπίνακο, με αβγά τηγανιτά και τυρί ανάλογο σπιτικό.

Από ρουχισμό έπαιρναν δύο αλλαξιές παντελόνια από ρετσίνα, πατούνες, παλτό και σουρτούκο, μπουραζάνες, γκαμπφές, γελέκο, τσαρούχια με φούντες ή με μύτη· οι κάπως πλούσιοι μαστόροι είχαν πιο πολλά σε ειδικό δισάκι φκιαγμένο επίτηδες για το σκοπό αυτό. Δεν έλειπε και η κόφα με το κρασί.

Ο γερο-Πασχάλης τονίζει: *«Για μας τους μαστόρους, η κατασκευή του κάθε γεφυριού, που είναι για μας εθνική χωριανή ζωντανή μνήμη, ήταν απίθανα σκληρή, πεισματάρα, κοπιαστική, με λίγες αναλαμπές και ξαφνικές λάμπες· η καταδική μας αυτή μαστορική δουλειά μας έθελγε, μας παράσερνε, μας σαγήνευε, μας τράβαγε πολύ σαν μαγνήτης, ήταν ζωντανή και καρποφόρα χρόνους πολλούς· ταυτόχρονα, αγαπούσαμε όλους τους χωριανούς ανθρώπους της δουλειάς κι αυτά ακόμα τα ζώα, τη Σίβα, τη Ρούσα, και τα γουμάρια».*

Από εργαλεία είχαμε πολλά, συνεχίζει ο ίδιος, πολλά από αυτά τα έφκιαναν οι σιδηράδες του χωριού μας».

Δούλεψε στην κατασκευή της γέφυρας του ηλεκτρικού σταθμού Αμαρουσίου και σε πολλές άλλες τεχνικές οικοδομικές δουλειές. Έκτισε την εκκλησία στο Νικολίτσι, εκεί έμαθε από τον πατέρα του να στουμπίζει κεραμίδι, να το κοσκινίζει και μαζί με ασπρά-

δι αβγών να τα ρίχνει στη λάσπη. Αυτή η λάσπη δεν ξεκόλλαγε με τίποτα. Στο Πωγώνι έχτισε εκκλησίες, διάφορα καμπαναριά και χαρακτηριστικούς μύλους. Δούλεψε με πελεκητές πέτρες στο γηροκομείο Αθηνών και στο Καπανδρίτι Αττικής, ως μάστορας στο εργοτάξιο της ΒΙΑΜΑΞ και ακόμα στο Τουρκολίμανο, στην κατασκευή ειδικής εξέδρας για το βασιλιά Κων/νο.

Το καμάρι του και η παινεσιά του ήταν το γεφύρι του Κουβαρά, ανάμεσα στο Πωγώνι και Δολό, το 1926-27. Χαρακτηριστικά ακόμα τονίζει πως πέρα από τα περίφημα γεφύρια που στέκονται πολλά ακόμα όρθια σε πείσμα του χρόνου και των κακών στοιχείων της φύσης, έχτισε με τα μπουλούκια παντού αρχοντικά σπίτια, άλλα δίπατα και τρίπατα, μοναστήρια, φρούρια, γαλαρίες και σιδηροδρομικές γραμμές.

Μια σοφή, διαφωτιστική κουβέντα που δείχνει πολύ διακριτικά την αξία, την πλήρη, την ιδιάζουσα αξία, την πλήρη, την ξέχωρη κατάρτιση, την ειδική εμπειρία της κατασκευής κάθε γέφυρας και την τιμιότητα των μαστόρων των χωριών της επαρχίας μας, όπως ακριβώς τη διηγήθηκε ένας αξιωμένος μάστορας χωριανός:

«Οι μαστόροι κατέβηκαν κάτω στην ποταμιά, στο πιο στενό διάβα, και από τη μια μεριά και από την άλλη όχθη στέκονταν ορθοί γκρεμοί που ανατρόμαζες ολόκληρος, όταν τους πολυκοίταζες· ύστερα από προσεκτική έρευνα και ανάλογη επισταμένη προσοχή, χαρούμενοι ανέβηκαν απάνω και με σιγουριά είπαν στους προεστούς που τους περίμεναν εναγωνίως:

— Καλότυχοι που είστε! Με τους μισούς παράδες θα φκιάσουμε αυτό το σωτήριο για όλους γεφύρι της περιοχής σας· και ξέρετε για ποιο λόγο; Γιατί τα θεμέλια αυτά τα 'φκίασε ο πανάγαθος Θεός.

Ένας μεσόκοπος και δύστροπος κάποιος από τους προεστούς, που ακούμπηγε στην αγκλίτσα του, ζήτησε το λόγο και είπε:

— Με το συμπάθιο, καλοί μου μαστόροι, μήπως με τα χρόνια που θα διαβαίνουν, τα άγρια νερά και οι φοβερές θεομηνίες φάνε αυτά τα θεϊκά που μας λέτε θεμέλια, κι άντε από την αρχή να φκιάσουμε το γεφύρι, κι άντε να βρούμε καλούς, άλλους μαστόρους, σαν την αφεντιά σας.

— Τι είναι αυτά που λες, μωρέ προκομμένε! Αυτά είναι φκιαγμένα ίδια από τότες που ο πονετικός Θεός έφκίασε όλο το ντουνιά, από τον Αδάμ και την Εύα, και δεν χάλασαν, χαλιάσά μου, και θα χάλασουν τώρα!

Κι αυτό το γεφύρι, πράγματι, στοίχισε τα μισά λεφτά και έγινε πιο στέριο, πιο σιδηρένιο και αθάνατο.

Αλλά το περιστατικό αυτό έχει και ψίχα συνέχεια: Ο πρωτομάστορας είπε με σταθερή σοβαρότητα στους, κατά βάθος, ευχαριστημένους προεστούς:

— Αλησμόνησα να σας πω και να με συμπαθάτε. Για να γίνει στην πραγματικότητα ατσαλένιο και ατράνταχτο αυτό το γεφύρι, πέρα που αυτό θα στηρίζεται κατά κύριο λόγο στις άφθονες εμπειρίες μας, που εξυψώσαμε τη λαϊκή φαντασία και τη μεταλλαμπαδεύσαμε τη φλόγα αυτή της λαϊκής τέχνης σε πολλά χωριά και ανάλογες πόλεις και τόπους, θα χρειαστεί να μας προσφέρετε και κάμποσες δεκάδες αβγά φρέσκα.

Απόρησαν οι προεστοί και κοίταγαν ο ένας τον άλλο χωρίς να πούνε τίποτα.

Και ο μπροστάρης μάστορας τεχνίτης, βλέποντας τη σαστισμάρα τους, την ταραχή και την έκπληξή τους, γελώντας, επιγραμματικά, τους είπε:

— Δεν τα θέλουμε για να τα φάμε εμείς, αλλά για να φκιάσουμε πιο γερό και ασάλευτη τη λάσπη που θα χρησιμοποιήσουμε στο χτίσιμο του γεφυριού αυτού, που κουβεντιάσουμε, και πήραμε την απόφαση σήμερα».

ΘΕΜΑ 20^ο
ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΔΙΚΟΡΦΟ (ΤΣΟΝΤΗΛΑ) ΖΑΓΟΡΙΟΥ, ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ
ΑΛΕΞΗ ΤΣΙΠΑ

Ο αγαπητός Πρόεδρος της Κοινότητας Πυρσόγιαννης Βασίλης Παπαγεωργίου, αυτός ο εκλεκτός και άξιος χωριανός και εξαιρετός φίλος, είχε την προσήκουσα μέριμνα, τη φροντισμένη σκέψη, την ευγενή καλοσύνη και την καλοπροαίρετη διάθεση, να μου αποστείλει στις 7 Μαρτίου 1996 την εξής καλόκαρδη επιστολή:

«Αγαπητέ μου Νίκο, σε καλημερίζω, τα σέβη μου στην κα Τσίπα.

Δυστυχώς έπρεπε να μας ανοίξουν άλλοι τα μάτια μας και να βρεθεί η επιγραφή στο γεφύρι "ΔΙΚΟΡΦΟΥ" ΖΑΓΟΡΙΟΥ, που στην εντοιχισμένη πλάκα της δεξιάς πλευράς της εν λόγω διατηρουμένης γέφυρας, αναγράφεται καθαρά πως αυτή η γέφυρα εκτίσθη δι' εξόδων Σταμούλη Στάθη. Αρχιτέκτονες ΙΩΑΝΝΗΣ και Αλέξιος Π. Τσίπα Πυρσόγιαννίται. Σεπτεμβρίου 20-1904.

Αναμένω επειγόντως φωτογραφίες του Πατέρα σου και του θείου σου, για τον πλουτισμό και συμπλήρωση του ιστορικού πατρογονικού Αρχείου μας».

Η πρωτάκουστη, η πρωτογνώριμη, η απροσδόκητη βομβιστική πληροφορία και το ακαρτέρητο για μένα μαντάτο, ότι ο πατέρας μου Ιωάννης και ο πρώτος θείος Αλέξης Π. Τσίπας, με όλο το συντροφικό μπουλούκι, έφκιασαν αυτό το γεφύρι στο Δικόρφο.

Ήταν για μένα σαν όνειρο θερινής νυκτός, σαν απίθανο φανταστικό πνευματικό πόνημα του Ιουλίου Βερν, χωρίς υπερβολή, χωρίς μεγαλοποίηση.

Διαβάζοντας, το πρώτον, την εν λόγω αγγελική επιστολή, απολιθώθηκα πραγματικά: ένιωσα να χάνω το περιβάλλον μου ολόκληρο, έμεινα για αρκετή ώρα άφωνος και ακίνητος.

Όταν με το καλό συνήλθα, απ' αυτήν την κεραυνοβόλο βόμβα, από την ουρανοκατέβατη πληροφορία, το ξαφνικό μπαμ, από το αναπάντεχο ξάφνιασμα και το σύξυλο σάστισμα, τότε είδα κατάματα την αθέλητη, την ακούσια πατρογονική ιστορική γύμνια μου και φώναξα αυτό που ο μεγάλος σοφός της αρχαιότητας Σωκράτης είπε: «εν οίδα ότι ουδέν οίδα».

Ζητώ μύριες συγγνώμες και μεγάλο σχώρεμα για το ανθρώπινο αυτό, το παμμέγιστο λάθος μου, για την ανεπιθύμητη ατέλειά μου, για την αθέλητη άγνοιά μου, στο θέμα της ανέγερσης της άνω γέφυρας αλλά και της γέφυρας Τοπόλιτσας Κονίτσης, κ.ά.

Διευκρινίζω εδώ ότι εγώ και προφορικά και στα προηγούμενα τέσσερα λαογραφικά βιβλία μου, φορτικά κάπως και βαρετά, έγραφα και ζητούσα απ' όσους κατέχουν στα μπαούλα τους σχετικά πολύτιμα παραδοσιακά κειμήλια να τα θέσουν για λίγο στη διάθεσή μου. Ανταπόκριση από τους χωριανούς ελάχιστη —μετριέται στα δάκτυλα τα μικρά του χεριού μου.

Έτσι μονήρης πλέον βάδιζα με τα δικά μου μέσα, με τα δικά μου μοναχικά δεκανίκια της Σαρμανίτσας, και όχι με ξένες δανεικές πατερίτσες, για έρευνα στις διάφορες βιβλιοθήκες, σε βιβλία, σε περιοδικά ηπειρωτικά και εφημερίδες διάφορες της χώρας μας, για να τα φέρω στο φως.

Ήξερα καλά πως δεν μπορεί ένας χωριανός μάστορας να σηκώσει μόνος του ένα βράχο, να υψώσει έναν πύργο, να ορθώσει ένα παλάτι ουράνιο, να στεριώσει ένα ατσά-

λινο γεφύρι· χρειάζονται πολλά άλλα χέρια συντροφικά. Έτσι, λοιπόν, ήθελα, λαχταρούσα να δω και να βρω χωριανή αλληλοβοήθεια, θερμή συμπαράσταση, ηθική υποστήριξη, αμοιβαία φιλική συνεργασία· ήθελα βλάμηδες, βοηθούς συνεπικούρους, πρόθυμους και αρωγούς φιλότιμους. Η ευχάριστη και χαρμόσυνη αυτή είδηση, αληθινά, πέρα από τη συγκίνηση, μου φαρδαίνει τις πνευματικές γνώσεις μου, γύρω από την προγονική μαστορική ιστορία της οικογένειάς μου —λίγο αργά, δεν πειράζει. Ο μέγας Σόλων είπε: «γηράσκω δε αεί διδασκόμενος».

Επανερχόμεθα και πάλι στο ζωτικό —που έχει μεγάλη σημασία— θέμα μας, της ανέγερσης της γέφυρας Τοπόλιτσας. Εις επίρρωση και για σίγουρο ενδυνάμωμα όλων αυτών που αναφέρονται στην υπερθεν επιστολή του Προέδρου της κοινότητας Πυρσογιαννης, έρχομαι ταπεινά να παρουσιάσω —προς γνώση σας και δική μου χαρά και ανακούφιση— νέα, άγνωστα, τελείως ξαφνικά, εγκλωβισμένα ιστορικά κειμήλια και μνημειακά στοιχεία, που μας παρέχει το κάτωθι δημοσίευμα του Προκόπιου Πρόκου (φανταστικό ψευδώνυμο του αείμνηστου Π. Φρόντζου).

Το πυρσογιαννίτικο αυτό ιστορικό διηγηματικό ανέκδοτο του χωριανού μας Μήτσου, που φέρει τον τίτλο «ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ» ή «Πώς ο Δεσπότης συμμόρφωσε τον άτακτο».

Το εν λόγω χωριανό ανέκδοτο το έγραψε ο Προκόπιος Πρόκος —Π. Φρόντζος όπως είπαμε ανωτέρω— και εδημοσιεύθη στο αξιόλογο περιοδικό «Κέντσα», τεύχος 51, σελ. 30-34, έτος 1984. Στο αξιοπρόσεκτο αυτό περιοδικό μας που πάντα στις σελίδες του δίδει μορφή, ζωντάνια και ζωή στο πολύ φορτωμένο με αγώνες, κόπους, άγχος, ανησυχίες και ανασφάλειες παρελθόν, αλλά ταυτόχρονα εκπέμπει φως σε παλιούς αγαπημένους κόσμους, που διακρίνονται αχνά, σιγανά, στο βάθος του χρόνου, που η λησμονιά και το πέρασμα τόσων χρόνων δεν έσβησε ολότελα.

Ο αείμνηστος Πέτρος Φρόντζος (Προκόπιος Πρόκος), Δικηγόρος, και επί σειρά πολλών ετών, εχημάτισε Πρόεδρος του εδώ Συνδέσμου και δωρητής στη συνέχεια της επί της οδού Ζήνωνος 27 οικίας του, για να στεγασθεί το Πνευματικό Κέντρο του Πανελληνίου Συνδέσμου μας.

Μεταξύ των άλλων πλουσίων χαρισμάτων, ήταν μεγάλος λόγιος με δύναμη του λόγου και με αδιαφιλονίκητα εξαιρετα συγγραφικά δωρίσματα. Ο μεγάλος αυτός Πυρσογιαννίτης με τη βαθιά λατρεία, την ανόθευτη αξεριζωτη αγάπη προς τη γενέτειρά του και προς όλους τους χωριανούς, μέσα σ' αυτό το παρακάτω ανέκδοτο γράφει και για το γεφύρι της Τοπόλιτσας, που έχτισαν ο πατέρας μου Γιάννης και θείος μου Αλέξης Τσίπας.

«Το 1903, στο βαθύλακκο, τον αποχαιρέτησε το Μήτσο η γυναίκα του, όπως ακριβώς έκαναν και οι άλλες γυναίκες τους δικούς τους, που έφευγαν κι αυτοί για την παλιά Ελλάδα· στο Αιτωλικό που έφθασε ο Μήτσος δούλεψε δίπλα στους μεγάλους χωριανούς μαστόρους Αριστείδη Παλακώστα και στο μπουλούκι του. Αργότερα, στο Μεσολόγγι, δούλεψε κοντά στους επίσης διαλεχτούς χωριανούς Νικόλα Χρυσάφη (Γιουκούλης) και Γιάννη Νίτσο..., ανήσυχος τύπος ο Μήτσος και για καλύτερη αμοιβή, έφυγε για την Αθήνα. Από το Κρυονέρι πέρασε με το βαποράκι στην Πάτρα και στη συνέχεια έφθασε στη μεγάλη Αθήνα.

Έπιασε εύκολα δουλειά σε Πυρσογιαννίτες μαστόρους. Το βραδάκι, μετά την κουραστική δουλειά, πήγαινε για καφέ στο επί της οδού Αθηνάς καφενείο του Κριεκούκη και μετά για φαγητό στην ταβέρνα επί της οδού Βύσσης 9, του συνελαρχιώτη μας Λαμπρινίδη. Εκεί συναντούσε πολλούς Πυρσογιαννίτες και από τ' άλλα γύρω χωριά.

Άλλες φορές πήγαινε και στην εργατολαϊκή ταβέρνα του Πέλα, επί της οδού Καϊρη... Έλα όμως που ο Μήτσος τις Κυριακές και τις γιορτές ήταν σωστός γαμπρός, με το καλό κουστούμι, το καθαρό πουνκάμισο, την παρδαλή γραβάτα του!

Όλοι οι ξένοι στη γειτονιά τον ξέρανε ελεύθερο πουλί... Το Μήτσο, ύστερα από καιρό, τον έμπλεξε για καλά μια νεαρά ζωντοχήρα, αρκετά παχουλή και τσαχπίνα. Στο σπίτι ξεθάρεψε και πήγαινε συχνά, στο τέλος απεφάσισαν να παντρευτούν, παίρνοντας προηγουμένως κανονικό διαζύγιο από το Μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης...

Έτσι, με φόβο και αγωνία, μια μέρα, στα 1905, έφθασε στην Κόνιτσα και πήγε στη Μητρόπολη. Παρουσιάστηκε πρώτα στο γραμματέα και του είπε σχετικά για το διαζύγιο που επιθυμεί να πάρει· ο Μητροπολίτης Κωνσταντίνος, που είχε πλήρως ενημερωθεί από το γραμματέα του, έστειλε αυτόν στο χάνι του Κούσιου που σύχναζαν σ' αυτό οι Πυρσογιαννίτες κυρατζήδες και οι άλλοι χωριανοί ταξιδιώτες.

Εγιναν στη συνέχεια ανακρίσεις στη Μητρόπολη πολλές, ελέχθησαν χαριτολογήματα πολλά και πολλά ευτράπελα... και ο Δεσπότης μετά ταύτα, που δεν του έδωσε του Μήτσου την άδεια διαζυγίου, του είπε: "Έτσι φύγε τώρα, να 'χεις την ευχή μου και τις ευλογίες της Εκκλησίας..." Ο Μήτσος οπισθοβατώντας έφθασε μέχρι την έξοδο, κατέβηκε γρήγορα τις σκάλες και τρέχοντας σαν να τον κυνηγούσε η βοή του κρότου του Μητροπολίτη, γρήγορα-γρήγορα έφθασε στο ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΤΟΠΟΛΙΤΣΑΣ, έργο κι αυτό των μαστόρων της Πυρσόγιαννης. Το είχαν κάμει τα παιδιά του ΠΕΤΡΟΥ ΤΣΙΠΑ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΗΣ, και οι λοιποί μαστόροι... και με μια ανάσα ο Μήτσος ανέβηκε την ανηφόρα της πλάκας και σε δυο ώρες έφθασε στο χωριό, λούφαζε χωρίς να πει τίποτα δυο μέρες... και στη συνέχεια ο Μήτσος με την πυρσογιαννίτικη φαμίλια έζησαν καλά κι εμείς καλύτερα».

Έτσι κι εδώ, στο γεφύρι της Τοπόλιτσας, οι Πυρσογιαννίτες μαστόροι δείχνανε τη μεγάλη βιοτουόξιμη δεξιοτεχνία τους. Στην όλη δουλειά ήταν όλη τους η ψυχή, το σπαθάτο μυαλό, και η λοιπή μαστοράντζα και τα μαστορόπουλα κι αυτά ακόμα τα ακούραστα ζώα ήταν η ασχολοκαλιά της όλης γεφυρικής κατασκευής. Και για να υπάρχει ακόμα το γεφύρι αυτό, φαίνεται ότι ήταν πάνω σε γερά θεμέλια, πάνω σε ακλόνητους, σε ασάλευτους βράχους. Από όσα παρουσίασα παραπάνω φαίνεται ότι ο πατέρας μου Ιωάννης και ο θείος μου Αλέξης Π. Τσίπας στέριωσαν και ολοκλήρωσαν δύο γεφύρια: της Τοπόλιτσας Πλάκας Κόνιτσας και το γεφύρι Δίκορφου (Τσοντήλας) Ζαγορίου, 20/9/1904.

Για το δεύτερο αυτό γεφύρι, το αληθές αποδεικνύεται από τις δύο κατωτέρω φωτογραφίες, που είχε τη μεγαλοψυχία, τη μεγαλοκαρδία και τη μεγάλη και με λεπτά αισθήματα καλοσύνης να μου διαθέσει ο πολύ μεγάλος γεφυροϊστορικός συγγραφέας και εξαιρετος φίλος, κ. Μαντάς. Τον χιλιοευχαριστώ.

Γενικά οι Πυρσογιαννίτες μαστόροι είχαν όλοι τους μεγάλη, επίκτητη και έμφυτη εμπειρία, δύναμη ανάλογη ψυχής και αρίστη γνώση της χωριανής γονικής παράδοσης, αλλά φυσικά και τη χαρισματική βοήθεια, την ανάλογη προτροπή και παρακίνηση του Αγίου Πνεύματος και μπορούμε να πούμε ακόμα άφοβα και σίγουρα, εκείνα τα σκληρά, τα σκλαβωμένα χρόνια, είχαν και πίστη ασάλευτη στο Χριστό· είχαν σεμνότητα, αγιότητα, καλή συμπεριφορά, μ' άλλα λόγια είχαν μπέσα —σε αντίθεση με το σημερινό κατάντημα της ανθρωπότητας, που όπως λέει ο Απόστολος Παύλος: «ο νυν άνθρωπος εν τω πονηρώ κείται».

Όλα αυτά τα αθάνατα γεφύρια και τ' άλλα μεγάλα πυρσογιαννίτικα παραγωγικά, σωστά και καθαρά τεχνικά έργα, που βρίσκονται διάσπαρτα σε πολλά μέρη, είναι συν

τοίς ἄλλοις μνημεία ἀθάνατα, κοινωνικές προσφορές κοινοτικής προσφοράς και σωτήριες ευεργεσίες, και δικαιωματικά οφείλουμε σ' αυτά όλα τα κατασκευάσματα και στους δημιουργούς αυτών πέραν από τον θαυμασμό και το σεβασμό και την αιώνια ευγνωμοσύνη μας.

Στο σημείο αυτό το σημαντικό, καίτοι με πήρε ο κατήφορος και λέω πολλά για τις εθνικές και χωριανές μνήμες, για τα πυρσογιαννίτικα ενθυμήματα, σταματώ, για να συνεχίσω το επίλεκτο επιστέγασμα, που ετοίμασα, εν τέλει, όλων των ανωτέρω άγνωστων μέχρι πρότινος στοιχείων (Μνημείων για μένα), για το σπουδαίο λόγο, ότι σήμερα επανήλθεν με ακάλεστη, ενημερωτική, με ολοκληρωμένη γνώση σφόδρα, ο αξιόλογος, ο πάντα ζωντανός και αεικίνητος, ο ασταμάτητος δημιουργός έργων κοινοτικών και προσφορών, ο πλουσιοπάροχος χωριανός Πρόεδρος μας, κ. Βασίλης Παπαγεωργίου, που με ένα νέο βομβαρδισμό, με νέες αποκαλύψεις και φανερώσεις, με νέα μυστικά ξεσκεπάσματα των μαστορικών έργων του πατέρα μου και των πρώτων θείων μου, εξιστορεί καθαρά και ξάστερα, σε 12 επιστολικές σελίδες, και επικυρώνει και πιστοποιεί βεβαίως μένα πλέον γεγονότα κατασκευής και άλλων γονικών γεφυρών του πατέρα μου Ιωάννη και των αδελφών του.

Αυτούσια η από 17 Οκτωβρίου 1998 πληροφοριακή επιστολή του εξαίρετου φίλου μου, Προέδρου Βασίλη Παπαγεωργίου, ήτις έχει ως κατωτέρω:

«Αγαπητέ μου Νίκο, σε καλημερίζω. Πυρσόγιαννη 17/10/98

Συμπάθα με για την καθυστέρηση. Άργησα να σου γράψω, γιατί έπρεπε να ξαναδώ τα αρχεία του ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΜΑΣΤΟΡΩΝ και στην Πυρσόγιαννη και στη Θεσσαλονίκη.

Οι πληροφορίες, για την ακρίβεια το μικρό πόνημα που στέλνω για τα έργα του πατέρα σου και των μαστόρων της οικογένειάς σου, είναι ένα ελάχιστο δώρο, δείγμα σεβασμού και αγάπης στο πρόσωπό σου.

Ο πατέρας σου Γιάννης Τσίπας (1872-1949) με τα αδέρφια του Αλέξη (1878-1968), Σπύρο (1880-1976), Βασίλη (1885-1943;) έκαναν σπουδαία έργα στην περιοχή Κονίτσης, Πωγωνίου και στα Ζαγοροχώρια. Θα αναφερθώ μόνο στα τρία πέτρινα γεφύρια που έχτισαν: στο Δίκορφο (παλιά Τσοντήλα) Ζαγορίου το 1904, στην Κόνιτσα (στο λάκκο της Τοπόλκας) στη θέση Μπούση το 1903 και στην Πυρσόγιαννη στο λάκκο της Σιάνιστας, κατά από τον Αϊ-Μηνά, το 1909.

Τα δύο πρώτα σώζονται σε καλή κατάσταση. Το τρίτο ανατινάχθηκε από το στρατό στη διάρκεια των επιχειρήσεων του ελληνοϊταλικού πολέμου.

Το μονότοξο γεφύρι στο Δίκορφο (Τσοντήλα) χτίστηκε το 1904 στη βορεινή πλευρά του χωριού, χαμηλά στο λάκκο.

Ο Δημήτρης Παπαγιαννόπουλος στην εργασία του το "ΔΙΚΟΡΦΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ - Η Τσοντήλα των προγόνων μας" (ΑΘΗΝΑ 1994) γράφει: "Κατασκευάστηκε με σκοπό να βοηθά τους κατοίκους του χωριού που πηγαίνουν στο μύλο. Χτίστηκε από το Στασούλη Στάθη και στη μια πλευρά του υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα ...".

Ο Στασούλης Στάθης είναι ο χορηγός του έργου. Ο συγγραφέας διαβάζει λανθασμένα την επιγραφή. Συγκεκριμένα του διαφεύγει η πρώτη λέξη ΑΥΤΗ (ΑΥΤΗ Η ΓΕΦΥΡΑ ΕΧΤΙΣΘΗ) και αντί του σωστού επιθέτου των μαστόρων ΤΣΙΠΑ γράφει ΠΑΠΠΑ. Αδυνατεί να διαβάσει το γράμμα Π, αρχικό του πατρώνυμου ΠΕΤΡΟΣ των μαστόρων Ιωάννου και Αλεξίου.

Είναι δικαιολογημένο το λάθος του, γιατί ακριβώς στη θέση του γράμματος Π, η μαρμάρινη πλάκα είναι σπασμένη και η ρωγμή μαυρισμένη από την πολυκαιρία.

Ο πρωτομάστορας Γιάννης Τσίπας (1872-1949) διακρίθηκε στις κατασκευές γεφυριών. Το 1910 ταξίδεψε με όλα τα αδέρφια του στην Αμερική. Είχε ανοίξει ο δρόμος της μετανάστευσης για τους Ηπειρώτες μαστόρους. Περίπου 100 Πυρσογιαννίτες μαστόροι εγκαταστάθηκαν σε όλες τις πολιτείες της Αμερικής, μεταξύ των ετών 1905 και 1920.

Το μπλούκι (παρέα) που έχτισε το γεφύρι στο Δίκορφο αποτελούνταν από τους μαστόρους Γιάννη Τσίπα και τα αδέρφια του Αλέξη (1878-1968), Σπύρο (1880-1976), τον κουνιάδο του Νικόλα Γιαντσούλη (Ματιάς) (1864-1952), τον Κώστα Φρόντζο (Κοπανάκο) (1882-1958), το Δημήτρη Αποστόλου (Μπζίλο) (1866-1952) και τον Απόστολο Νούκο (1870-1923). Ο τελευταίος είναι ο πατέρας του λαογράφου Αναστάσιου Ευθυμίου που παντρεύτηκε στο Δίκορφο και κράτησε το επίθετο της γυναίκας του. Με το επίθετο Μπαζιάρας είναι γραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους του Δίκορφου, στα 1920.

Οι Πυρσογιαννίτες μαστόροι επαίρονταν ότι όλη η Τσοντήλα είναι χτισμένη από τους ίδιους. Υπάρχουν και κατασκευές μαστόρων από τη Βούρμπιανη.

Η γέφυρα της Τοπόλιτσας στη θέση Μπούση, λίγο έξω από την Κόνιτσα, χτίστηκε το 1903 με δωρεά του Γεωργίου Καραγιάννη. Ο Ηλίας Δήμου από το Πεκλάρι (Πηγή) γράφει στο περιοδικό ΚΟΝΙΤΣΑ (ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ), τεύχος 18-19, 1981:

Ο μεγάλος Ενεργέτης του Πεκλαρίου είναι ο Γεώργιος Δ. Καραγιάννης. Αφού ταξίδεψε πολλά χρόνια στη Ρουμανία, γύρισε στο χωριό και ζούσε την απλή χωριάτικη ζωή. Αγαπούσε το χωριό και τον κόσμο του χωριού και, ζώντας ο ίδιος φτωχικά, βοηθούσε οικονομικά πολλούς που υπόφεραν.

Ο Γεώργιος Καραγιάννης ξόδεψε πολλά χρήματα για κοινωφελή έργα που μερικά εξυπηρετήσαν και ολόκληρη την επαρχία μας. Το 1906 έκανε τρεις μεγάλες πέτρινες τοξωτές γέφυρες. Τη μια στην άκρη του χωριού, που και σήμερα απ' αυτήν περνάμε πάνω από το ρέμα της Τοπόλιτσας, για να πάμε στα χτήματά μας. Την άλλη πάλι στην Τοπόλιτσα, στην Μπούση, που περνούσαν όλα τα χωριά της επαρχίας μας για να ανηφορίσουν στην Πλάκα, που σώζεται επίσης, αλλά δεν χρησιμοποιείται πια από τον καιρό που έγινε ο εθνικός αμαξιτός δρόμος. Την τρίτη στο Σαραντάπορο, κάτω από το Κάντσικο, τη σημερινή Δροσοπηγή.

Οι γέφυρες αυτές ήταν έργα μεγάλα για την εποχή που έγιναν· έργα μεγάλης χρησιμότητας γιατί τότε πνίγονταν άνθρωποι προσπαθώντας να περάσουν τα ορμητικά νερά όπου δεν υπήρχαν γέφυρες. Και ήταν επίσης έργα που κόστιζαν πολλά χρήματα.

Και το χαρακτηριστικότερο για τη φυσιογνωμία του Γεωργίου Καραγιάννη είναι ότι, άνθρωπος αγράμματος αυτός, διέθεσε χρήματα για τη μόρφωση των νέων. Γύρω στα 1915 Δάσκαλος στο Πεκλάρι ήταν ο Πυρσογιαννίτης Νικόλαος Παγώνης. Ο Παγώνης έγραψε ένα βιβλίο Πατριδογνωσίας-Γεωγραφίας με κέντρο το Πεκλάρι, προχωρούσε στην επαρχία, στο νομό, στην Ελλάδα —βιβλίο αξιόλογο. Τα χρήματα για την έκδοση του βιβλίου αυτού τα κατέβαλε ο Γεώργιος Καραγιάννης.

Δυστυχώς το βιβλίο αυτό που είχε στο εξώφυλλο και την εικόνα του δωρητή ντυμένου με χωριάτικη κάπα δεν σώζεται πουθενά. Και θα παρακαλούσα όσους διαβάσουν τις γραμμές αυτές να βοηθήσουν μήπως βρούμε τρυπωμένο πουθενά κανένα αντίτυπο.

Ο Γεώργιος Καραγιάννης πέθανε στις 16 Δεκεμβρίου 1933, σε ηλικία 89 ετών.

Ο Ηλίας Δήμου, συγγραφέας του κειμένου και μάστορας ο ίδιος, ταξίδεψε με τον πατέρα του και άλλους Πεκλαρίτες μαστόρους στα 1923-25 στο Κιάτο, Ξυλόκαστρο, Στυμφαλία και Ναύπακτο. Οι πληροφορίες που έχει είναι από τον ίδιο το χορηγό. Κάνει λάθος στη χρονολογία και το διόρθωσε σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχα μαζί του. Το μονότοξο γεφύρι της Τοπόλιτσας χτίστηκε το 1903 και όχι το 1906.

Δούλεψαν οι μαστόροι Γιάννης, Αλέξης και Σπύρος Τσίπας, ο Δημήτρης Αποστόλου (Μπζίλος) (1866-1952), ο Ξακουστός Πελεκάνος του καμπαναριού της Φιλιππιάδος Γιάννης Ζούνης (1875-1917), ο Τόλαρος Φρόντζος (1864-1941), και ο Πέτρος Τσερώνης (1869-1923).

Και πάλι στο περιοδικό ΚΟΝΙΤΣΑ, τεύχος 51 (1984) ανιχνεύσαμε μια αναφορά στο γεφύρι της Τοπόλιτσας. Πρόκειται για την εργασία: ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ του Προκόπη Πρόκου, ψευδώνυμο του Πυρσογιαννίτη δικηγόρου Πέτρου Φρόντζου: "...γρήγορα έφτασε στο μονότοξο γιοφύρι της Τοπόλιτσας, έργο κι αυτό των μαστόρων της Πυρσόγιαννης. Το είχαν κάμει τα παιδιά του Πέτρου Τσίπα, Γιάννης, Αλέξης και λοιποί...".

Όσο για το γεφύρι που χτίστηκε το 1903 στο Πεκλάρι, στην άκρη του χωριού, με δωρεά του Γεωργίου Καραγιάννη, πρωτομάστορας ήταν ο Μήτρος Γκόρτσος (1859-1920) από την Πυρσόγιαννη. Καλός τεχνίτης με σπουδαίες δουλειές στο Δέλβινο, τους Αγίους Σαράντα (Αλβανία) και στο Τσιάμικο (Θεσπρωτία).

Το τρίτο γνωστό μονότοξο γεφύρι που έχτισε ο Γιάννης Τσίπας με το μπλούκι του το 1909, είναι το γεφύρι της Σιάνιστα, κάτω από τον Αϊ-Μηνά και δίπλα στον Παπαλάμπρεικο μύλο στην είσοδο του χωριού Πυρσόγιαννη. Συνεργάστηκε με έναν άλλο σπουδαίο πρωτομάστορα, τον Αντώνη Ματαρά (1859-1925), και την παρέα του, που οι δουλειές του στα Πωγώνια (Δελβινάκι, Δολιανά, Μέβδιζα) διακρίνονταν για την ομορφιά και την τεχνική τους.

Στο γεφύρι δούλεψαν και τα παιδιά του Αντώνη Ματαρά, Ηλίας (1887-1965), Τάκης (1889-1974), τα ανίψια του Πέτρος Ματαράς (1884-1957) και Χαρίσης Ματαράς (1892-1943), ο Δημήτρης Αποστόλου (Μπζίλος) (1866-1952), ο Γιάννης Φρόντζος (Τσιγάρας) (1856-1920), ο Γιώργος Φρόντζος (Παπαγιάννης) (1869-1921).

Ο Θωμάς Παπακώστας (1893-1987) θυμάται ότι δούλεψαν πολλοί μαστόροι, πάνω από 25. Μικρά παιδιά χάζευαν τους μαστόρους που δούλευαν στο γεφύρι. Σαν όνειρο θυμάται και μαστόρους από τα σπεί των Καραγκιοζαίων και των Τσουβαλάδων.

Το γεφύρι χτίστηκε το 1909 με χρήματα των Πυρσογιαννιτών Αμερικής. Ο Φιλοποίμην Δούμας (1891-1986) περιγράφει ανάγλυφα σε ένα γράμμα του στο περιοδικό "ΑΡΜΟΛΟΪ" (27-9-1978) την ιστορία της δωρεάς:

"...Το 1909 οι δλίγοι τότε χωριανοί μας ιδρύσαμε στην Αμερική το σύλλογο ο ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ ως αγαθοεργόν και με μικράν συνδρομήν και εράνους εμάσαμε τότε το ποσόν των 900 δολαρίων περίπου, ήτοι 180 χρυσάς λίρες, ποσόν πολύ μεγάλο τότε που εργαζομασταν επί δωδεκάωρον ημερησίως, 6 ημέρες εβδομαδιαίως με 6,7 και το πολύ 10 δολάρια εβδομαδιαίως.

Με το ποσό αυτό έγινε το πρώτον έργο στο χωριό μας, ήτοι το πέτρινο γεφύρι στη Σιάνιστα, κάτω στο λάκκο, κάτω από τον τότε εκεί αλευρόμυλον...".

Παραθέτω και ένα όμορφο και γεμάτο αγάπη και νοσταλγία απόσπασμα από την ομιλία του Γεωργίου Μαρτσέκη, γραμματέα του Συλλόγου Πυρσογιαννιτών Αμερικής ο ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ.

Εκφωνήθηκε στην πρώτη ετήσια χοροεσπερίδα του ΣΥΛΛΟΓΟΥ στις 9 Μαΐου, ημέρα Κυριακή του 1943, στην αίθουσα της ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ - 860 FOREST AVENUE - BRONX N.Y.

«...Δεν ήτο δυνατόν και μεις, τέκνα της ίδιας πατρίδος, του ιδίου τόπου, να αποτελέσωμεν εξαίρεσιν. Γι' αυτό μόλις και ήλθον τα πρώτα τέκνα της Πυρσόγιαννης εις αυτόν τον τόπον, το πρώτον των μέλημα ήτο πώς θα εξυτηρέτουν τας ανάγκας του χωριού των καλύτερον.

Είχον όμως γνώσιν ότι, εν τη ΕΝΩΣΕΙ ευρίσκεται η ΔΥΝΑΜΙΣ, ήξευρον ότι όσον στενότερον είναι συνδεδεμένοι τόσον καλλίτερα αποτελέσματα θα προσήνεγκον.

Τούτου ένεκεν προ 33 περίπου ετών συναθροισθέντες εσχημάτισαν την οργάνωσιν «Αδελφότης Άγιος Μηνάς Πυρσογιαννιτών.

Πότε; Τότε ότε, τα τοπικά Σωματεία των Ελλήνων εις αυτήν εδώ τη χώραν ήσαν Μετρημένα. Τότε που αι πρόσοδοι του μετανάστου ήσαν τόσον γλίσχροι.

Μια χούφτα λοιπόν Πυρσογιαννιτών ηγωνίσθη διά τον στολισμόν του χωριού των, διά την υποβοήθησιν των εχόντων ανάγκην δικών της.

Πρώτον: Περί το 1911 δι' ιδίαις ταις δαπάναις η οργάνωσις διέθεσε το αναγκαιούν ποσόν διά την κατασκευήν γεφύρας εις τα πρόθυρα του χωριού, ης είχεν το χωριό των τόσον ανάγκην.

Ποία η αιτία της κατασκευής της γέφυρας. Πόσοι δεν εθρήνησαν εις το μέρος τούτο; Πόσοι γονείς δεν έκλαυσαν διά τα πνιγέντα των τέκνα; Πόσοι δεν εδοκίμασαν ανώνυμω να διανυκτερεύσουν έξω του χωριού των, κατά τας μεγαλυτέρας θύελλας; Πώς μπορούσε να παραγνωρίση η οργάνωσις, αφού και πολλοί από τα ίδια μέλη της έχουν υποφέρει; Το έργον τούτο λοιπόν ήτο το πρώτον. Ήτο ο συνδετικός κρίκος του Μετανάστου με το χωριό του».

Το γεφύρι ήταν άτυχο. Μετρούσε μέρες που λένε στον τόπο μας.

Αντάρτες και στρατός, Ιταλοί και Γερμανοί σώρισαν δεκάδες γεφύρια στη δεκαετία 1940-1949.

Κρουώνει η καρδιά σου, όταν διαβάζεις το πιερό του τέλος μέσα από τις σελίδες της «ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ - ΑΘΗΝΑΙ 1960 (Ο ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940-1941)».

Σελίδα 120 (...επιπλέον είχε προπαρασκευασθεί και η υπονόμευσις των επί του Σαρανταπόρου γεφυρών Επιταχωρίου, Στράτσανης και Αγίου Μηνά).

Σελίδα 123 (...Αι γέφυραι επί του ποταμού Σαρανταπόρου, Στράτσανης και Αγίου Μηνά καταστρέφονται κατόπιν διαταγής του Αποσπάσματος Πίνδου).

Καλοκαίρι του 1996, όταν τελείωνε το καινούριο τσιμεντένιο γεφύρι, μαζέψαμε μερικά αγκωνάρια από τη βάση του παλιού γεφυριού. Αγκωνάρια εκατό κιλά το ένα, πελεκημένα με χοντροκαλεμιά και τέχνη.

Αυτά είχαν απομείνει μόνο, και η μνήμη των παλιών και η περηφάνια της Σοφίας Παπαλαμπριδη (1892-1987) που χαίρονταν, τραγουδούσε και καμάρωνε για το γεφύρι, έργο του πατέρα της Αντώνη Ματαρά και του συντρόφου του Γιάννη Τσίπα».

Φωτογραφία 1

Το μονότοξο γεφύρι Δικόρφου του πατέρα μου, που δεξιά είναι εντοιχισμένη πλάκα που αναγράφει τους κατασκευαστάς του διατηρητέου αυτού γεφυριού και το χρόνο κατασκευής, ως καθαρά θα τα δούμε στις συνεχιζόμενες φωτογραφίες. (Όρα σελ. 173)

Φωτογραφία 2

Από το Γεφύρι ΔΙΚΟΡΦΟ, σε μεγέθυνση, εντοιχισμένη πλάκα, που αναγράφεται το όνομα του κατασκευαστού και το έτος ανέγερσης αυτής, το 1904. (Όρα σελ. 173)

Τι να πω αλλά και τι να ομολογήσω· πολλές φορές τα λόγια είναι φτωχά, όταν στ' αλήθεια υπάρχουν μεγάλα, ιστορικά, παραδοσιακά, λαμπηδονιαστά τεχνικά έργα και πραγματείες γεμάτα χάρη και ακτινοβολία. Για όλα τα ανωτέρω γραφόμενα είμαι πολύ

ευτυχής, χωρίς να είμαι στον ουρανό.

Έτσι, λοιπόν, τελειώνω λέγοντας ότι κοντά στο μοναδικό και ξέχωρο γεφυροποιό Ζιώγα και στους τόσους άλλους διαλεχτούς και προσεκτικούς χωριανούς μαστόρους, που άφησαν επίζηλα και διαλεχτά γεφύρια και άλλα εξίσου αξιόλογα έργα και ευαισθησιακά ιστορικά κειμήλια, γνωρίσαμε και τους αδελφούς Γιάννη και Αλέξη Π. Τσίπα.

Για την άφθαστη τέχνη και για τους χρυσούς μαστόρους της Πυρσόγιαννης επικρατούσε τότε η καθαρή φράση να λέγεται: «*Το είπε ο Ζιώγας το είπε και ο Θεός*».

Αυτός λοιπόν ο χωριανός μας Ζιώγας Φρόντζος έχτισε πέρα από το γεφύρι της Κόνιτσας πάνω στον Αώο το 1870, το γεφύρι στη θέση Ντέρτι το 1874 και της Μπαλτούμας αλλά και τις μεγάλες στρατώνες των Τούρκων, το 1884. Όλα γενικά τα γεφύρια αυτά τα αθάνατα, με τις διαλεχτές πέτρινες καλοπελέκητες και καλοπροσαρμομισμένες πέτρες, όταν τα καλοτηράς να κρέμονται στο ρέμα το βαθύ, πέραν από το θαυμασμό σου, πιάνεται όλη η αναπνοή σου, σε πιάνει αληθινά αγκούσα αδιάπνευστη.

Και φυσικά αναγνωρίζεις, ακριβοδίκαια, ότι η εργασία όλων των χωριανών μαστόρων ήταν πολύ δύσκολη και άκρως επικίνδυνη και επίπονη. Ήθελε πολύκαιρη άσκηση, μεγάλη εμπειρία αλλά και συνεχή προσευχή και παράκληση στο ΧΡΙΣΤΟ.

Για όλους και για όλα τα γνωστά και άγνωστα εισέτι μεγαλόποστα έργα τούς χιλιοαξίζει να πούμε: **ΑΙΩΝΙΑ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ**

Τέλος, με περισσότερο θάρρος τώρα, θέλω να ευχαριστήσω τον αγαπητό μας Βασιλάκη, που από μαθητής μου έγινε δάσκαλός μου και με έμαθα τόσα πολλά, που δεν μπόρεσα εγώ στα 89 χρόνια μου να μάθω και τα έμαθα σήμερα, για να μην ξεχνάμε τις ρίζες μας και τα δημιουργήματα τα γονικά ταυτόχρονα.

Χιλιοευχαριστώ, για πολλοστή φορά και πάλι, που με πολλή προθυμία δέχτηκε και μου έδωσε τόσες σημαντικές, πολύτιμες, δυσεύρετες πληροφορίες για το γεφυρά πατέρα μου, αλλά και —γιατί να μην το πω κι αυτό;— που μου έδωσε ένα παραγωγικό μάθημα, ένα γερό φιλικό μπάτσο.

Θα ήταν μεγάλη μου παράλειψη, εάν ξεχωριστά δεν απευθύνω θερμά, εγκάρδια και πατριωτικά ευχαριστήρια και σε όλους τους χωριανούς φίλους και αναγνώστες καλοθελητές, που ξαφνικά με ιδιαίτερη συγκίνηση και μεγάλη υπομονή παρακολούθησαν τη διήγησή αυτή, στην ιστορική γενικά αναδρομή της προσφοράς των γονέων μας, σαν συμβολή στη μαστορική ιστορία της Πυρσόγιαννης.

Και μια γενική παράκληση: ο κάθε χωριανός Πυρσογιαννίτης δεν πρέπει να λείπει από το συγγραφέα Νίκο Τσίπα, αλλά αντίθετα πρέπει να λείπει τι βοηθήματα έδωσα σ' αυτόν, για να γραφεί η πραγματική, η αληθινή πατρογονική λανθάνουσα ιστορία και η παράδοση, που τόσο πλούσια είναι του χωριού μας· αληθινές —όλα αυτά— νησίδες, μνήμες του πολιτισμού άλλων χωριανών εποχών· τότε, πάνω στην ολική σχεδόν αγραμματοσύνη, έλεγαν από το καθόλου, αυτός ο ολιγομάθετος χωριανός καλύτερα και πρόπον είναι να μαθαίνει έστω λίγα και αργά γράμματα παρά να μένει αμαθής, ξύλο απελέκητο.

ΘΕΜΑ 21°

ΒΟΪΒΟΔΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΤΕΤΣΙΑ ΤΟΥ ΜΥΛΩΝΑ

Για τους μια φορά κι έναν καιρό, παραμυθένιους, παλιούς, παραδοσιακούς μονολιθικούς μύλους της Πυρσόγιαννης και για τους κατάλευκους παππουδικούς καιρούς, για τις προμητορικές εποχές της Ζαρωμένης και σκυφτής Μάνας Τρανής, έλεγαν όλοι ότι οι νερόμυλοι του χωριού μας, εξωτερικά, δεν είχαν να παρουσιάσουν, πέρα από την απλότητά τους, απολύτως τίποτα το ιδιαίτερο.

Σκαλίσματα καλλιτεχνικά και ξέχωρα κτισιακά καλλωπίσματα εντυπωσιακά δεν υπήρχαν αρχικά. Γι' αυτούς τους τότε απλοϊκούς μύλους και τους άκακους, τους πάντα καλοσυνάτους, τους καλόκαρδους και καλόψυχους χωριανούς αλεστές, έγραψα κάπως επιτροχάδην όσα πράγματα και γεγονότα ήξερα από τα μικρά μου παιδικά χρόνια και όσα αργότερα έμαθα, άκουσα και βρήκα στις ασταμάτητες ερευνές μου, σε βιβλία, σε γραπτά κείμενα διάφορα, που όλα αυτά έκρυβαν τότε πατρογονικά οράματα, εικόνες και ιστορίες που απεικόνιζαν αξιόλογα και φωτιστικά γεγονότα κι ακόμα πρόσωπα αξιόλογα, αξιόμαχα και αξιομνημόνευτα, αργόντων και μη χωριανών.

Και τι δεν μαρτυρούσαν οι χωριανοί αυτοί! Ολόκληρες χτυπητές ιστορίες, διάφορες εκμυστηρεύσεις σημαντικές και δυσεύρετες εισησεις και πληροφορίες.

Και ψάχνοντας εμπειριστατωμένα, εξονυχιστικά και προσεκτικά από πάσης πλευράς βρήκα και παλιές φωτογραφίες χωριανών μαστόρων αλλά και παππούδων, δασκάλων σοφών, ιατρών πολύτιμων, εκλεκτών επαγγελματιών και άλλων απλοϊκών ανθρώπων.

Η μάθηση αυτή, η απόκτηση γνώσεων γύρω από την ιστορική, την οικογενειακή παράδοση, από τις διάφορες πανέμορφες πολιτιστικές εκδηλώσεις και από τους τότε γραφικούς μύλους και τους μυλωνάδες, είναι αληθινά ένα μεγάλο κομπολόι που τράνευε κάθε χρόνο, ανάλογα με την προσπάθεια που κάθε άνθρωπος και ειδικά ο κάθε μορφωμένος μαζοχτής καταβάλλει θεληματικά και πρόθυμα.

Στο ζήτημα αυτό μπορούμε να πούμε ότι ένιοι χαρισματικοί άνθρωποι είναι λαίτριοι, κατάξιοι χρυσοχόοι της πατρογονικής παράδοσης και της χωριανής ιστορίας και τούτο γίνεται, γιατί όλοι αυτοί οι φιλότιμοι ερευνητές σκύβουν και αναμοχλεύουν κατάβαθα τον πυθμένα του κάθε σχετικού βιβλίου με το νυ και σίγμα και ανασύρουν ό,τι καινούριους παραδοσιακούς θησαυρούς ανακαλύπτουν.

Ξέρουν άριστα πως όλα τα ανάλογα βιβλία απαιτούνε ριζική εξειδικευμένη εξέταση, προσεκτικό ψάξιμο. Και γνωρίζουν ακόμα πως από κάθε λέξη, από κάθε κεραία γραφής και λόγου κρέμονται ολόκληρα κορφοβούνια εθνικού και χωριανού παραδοσιακού υλικού.

Χρειάζεται η έρευνα αυτή ιδιαίτερη επιμέλεια, προσοχή, φροντίδα, ιώβειο καρτερία, ψυχική αντοχή άπειρη, γιατί εδώ προσθέτουμε πως οι πόρτες και τα παράθυρα του κάθε χωριανού λόγου ανοίγουν εύκολα με το κλειδί της επιμέλειας, της θεληματικής επιθυμίας και λαχτάρας.

Όλα αυτά που έγραψα στα βιβλία μου και συζητήσαμε εδώ σαν καλοί χωριανοί και φίλοι, με περισσότερα κάπως λόγια, έγιναν γιατί, πέρα από τη θύμηση την παρήγορη και την ωφέλιμη μάθηση αυτών των παραδοσιακών παρουσιάσεων, των ιστορημάτων και των άλλων αξιωμένων και καθιερωμένων από την ιστορική πραγματικότητα γεγονότων,

έγιναν —τονίζω και πάλι— για να πω μια αλήθεια ακατανίκητη και απαλή, θεία, απευδή: Τα καλά βιβλία και κάθε γραπτό κείμενο, που αγγίζει την ιστορία της Πυρσόγιαννης, είναι μια πανάκριβη και σωτήρια κιβωτός· μένουν για πάντα παραγωγικοί φάροι, σωστοί και αθάνατοι, ενώ τ' άλλα που μένουν άγραφα, ασυγκέντρωτα, τα παίρνουν οι άνεμοι και τα σκορπάνε σε θάλασσες και στεριές, τα τρώει το μαύρο σκοτάδι, η αφάνεια, η ασημότητα.

Εδώ επανέρχομαι ξανά, με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση, στο επίζηλο και πρόσχαρο αυτό θέμα μας των Μύλων και των Μυλωνάδων της Πυρσόγιαννης, να συμπληρώσω τα αθέλητα, τα ακούσια κενά και την έλλειψη και μεγάλη ανεπάρκεια στοιχείων και όχι να βοηθήσω να σβήσουν τα παλιά ιστορήματα, ήθη-έθιμα και οι άλλες, οι ολοζώντανες πολιτιστικές φανερώσεις.

Γιατί όλοι καλά γνωρίζουμε ότι πάντοτε θα υπάρχουν κενά, χάσματα και ασυνέχειες στην ιστορία την παρελθοντική, όσο θα υπάρχουν ζώντες χωριανοί και ο Τραχηλάρης, σταθερός και αμετακίνητος, θα βρίσκεται στα άγια χώματα της Πυρσόγιαννης· μάλιστα, αυτός ο Τραχηλάρης, που είναι και θα είναι το ύστατο άσυλο, η πόλη των νεκρών της αιωνίας αναπαύσεως αμέτρητων συγγενών, φίλων και χωριανών, αυτός ο θερμός κόλπος με τα φουντωτά κωνοφόρα κυπαρίσσια και τ' άλλα καταπράσινα χαμόδεντρα.

Θετικό, λοιπόν, και χρήσιμο ερέθισμα, σωστό ανασκαλέμα και γαργάλισμα, για καινούρια αναμόχλευση, για νέα αναθέρμανση του εν επικεφαλίδι θεματός μας «Βοϊβόδας και τα κοτέτσια του Μυλωνά», ΑΠΕΤΕΛΕΣΕ μια αυστηρή γραπτή διαταγή που έβγαλε ένας τρανός Βοϊβόδας στα τουρκοκρατούμενα εδάφη μας, που ρητά, αναντίρροπα και κατηγορηματικά, και χωρίς ουδεμία επιφύλαξη, απηγόρευσε οι πάσης φύσης Μυλωνάδες να έχουν σ' όλο τον περίβολο του μύλου όχι μόνο ορνιθοτροφείο, αλλά ούτε και απλό κοτέτσι ούτε και ένα μικρό πετεινάρι, που είναι για το μυλωνά τελείως απαραίτητο, ένα αλάθητο ξυπνητήριο, ένα ρολόι, πραγματικό εγερτήριο. Η διαταγή αυτή η αυστηρή, η καπριτσιόζικη του γερο-παράξενου Βοϊβόδα, του τζαναπέτη βαθμούχου Τούρκου, δεν άφηνε ούτε και μια μοναχική για δείγμα κοτούλα, για να ακούει ο άνθρωπος, μέσα στη μοναξιά του, έστω και τα μονότονα κλω-κλω, την ενοχλητική αυτή κράξια και τα κακαριόματα της ορφανεμένης, της ερημίτισσας κοτούλας, και για ένδειξη απλή, ένα μικρούλι κοκοράκι, σαλπιστή, που με το ισχνό, βραχνό λάλημά του να μπορεί να προειδοποιεί σίγουρα τον καθ' όλα καλό και άξιο Μυλωνά, όταν πρόκειται να αλλάξει ο καιρός ή όταν κάποιος κακός άνθρωπος μπαίνει, με άγριες διαθέσεις, στον άγιο αυτό χώρο του μύλου.

Αυτά για τον ερημίτη αλεστή ίσως δεν είναι ευχάριστα, μελωδικά, αρμονικά, ευάρεστα στην ακοή· είναι όμως κάτι παρήγορο, ανακουφιστικό, μέσα στην απέραντη ερήμωση, στην άχαρη μόνωση· όταν μάλιστα δεν λειτουργεί ο αλευρόμυλος, τα πράγματα είναι απέραστα, δύσκολα.

Και έβγαλε ο Βοϊβόδας αυτή την ακατανόητη, την αχαρακτήριστη και ψυχρά γραπτή απαγορευτική διαταγή, για να προστατεύσει δήθεν την πελατεία του από την κακή συνήθεια του Μυλωνά, να τρέφει και να διατηρεί κότες και κοκόρια, από το κάθε κλεψιμαίικο σιταράκι της κάθε χωριανής γυναίκας, της καλόπιστης πελάτισσας.

Άλλωστε, τα αβγά στον καθένα Μυλωνά είναι τελείως απαραίτητα, είναι η πρόχειρη και μοναδική τροφή, όταν δεν έχει πελατεία μάλιστα...

Οι Μυλωνάδες και η πελατεία των

Οι Μύλοι του χωριού μας, που ακατάπαυστα, τα πρόχειρα, απλά πάντα, αυλάκια του ποταμίσιου νερού των χειμάρρων και των λάκκων τροφοδοτούσαν, για τη λειτουργία τους καθαρό και δροσάτο νερό πάντα ερχόταν από σχετική μακρινή απόσταση και ήταν οι Μύλοι αυτοί σε απόμερα κάπως, προφυλαχτικά μέρη των ποταμών, των παραπόταμων των χειμάρρων και άλλων μικρών λάκκων, για πλήρη ασφάλεια και προφύλαξη από τις τρομερές και επικίνδυνες κατεβασιές των ποταμών αυτών και από τις φύσες και τους αέρηδες, που πολλές φορές αυτοί φέρνανε τη συντέλεια του κόσμου.

Ο κάθε μύλος είχε όλα τα απαραίτητα όργανα για την καλή και γρήγορη άλεση των σιτηρών και καλό εξυπηρετικό νοικοκυριό για τις απόλυτες ανάγκες διατροφής, ύπνου και ανάπαυσης. Απαραίτητο ήταν το τζάκι του, για ζέσταμα τις άσχημες μέρες αλλά και για το ψήσιμο του φαγητού, για βράσιμο του καφέ και κάθε άλλου ροφήματος, όταν μάλιστα ο ερημίτης αυτός μυλωνάς ήταν λίγο άρρωστος.

Τα πλέον αναγκαία όργανα και σκεύη, για το σκοπό αυτόν, ήταν όλα κοντά του κοντά στο τζάκι, που πάντα φώτιζε τις νύχτες με το θαμπό φως. Εκεί μέσα ήταν η πυροστιά, ο μασιάς, το τσουκάλι, ο τέντζερης, το τηγάνι, η σκάρα, το σταγερό, το μπρίκι, το ταψί, ο τρίφτης, οι ανάλογες κουτάλες, τα πιάτια, οι κούπες, τα κουτάλια, τα πιρούνια, τα μαχαίρια, ο πετόξυλος, το πλαστήρι, ο κλειδοπίνακας, το γκιούμι, η βαρέλα, η μπούκλα· ξεχάσαμε το καφεκούτι και τον καθαρό τράπεζο, που στη μέση του ήταν η γαβάθα και η κανάτα με το νερό και η άλλη με το κρασί, και το σχετικό παγούρι με το σπιτικό ρακί έδινε και αυτό το «παρών», τη χάρη και την ομορφιά.

Μέσα στο μύλο ο κάθε μυλωνάς είχε και κατάλληλο και ζεστό χώρο, για όσους τις άσχημες και κρύες μέρες περίμεναν αγόγγυστα μέχρι τη στιγμή που οι τότε μυλόπετρες τέλειωναν τελείως την αλευροποίηση, αλλά και στον εξωτερικό χώρο του μύλου είχε ξεχωριστά διαμορφώσει κατάλληλο χώρο για τη φιλοξενία των πελατών, όσο ο μύλος γύριζε για να τελειώσει το άλεσμα και ο ίδιος ο μυλωνάς παραδώσει στον κάθε πελάτη του, τον υπομονετικό, το ετοιμοπαράδοτο, φρέσκο και μυρωδάτο αλεύρι· ο χώρος αυτός της καλής και αυθόρμητης φιλοξενίας, ο ζεστός και φίλιος, ήταν στη διάθεση του κάθε κατάκοπου στρατοκόπου, του κάθε ταλαίπωρου οδοιπόρου στρατολάτη περαστικού. Ο Μυλωνάς το είχε καμάρι να φιλοξενεί και να δέχεται ανθρώπους στο μύλο του, να γεμίζουν, που λέει, ο κόσμος τα πέτρινα, όμορφα και καλόφκιαχτα πεζούλια.

Ο καλός μας Μυλωνάς, ο ερημίτης αυτός, η καλαμιά στον κάμπο, τους περίμενε πέρα από το να βγάλει μεροκάματο, λαχταρούσε ν' ακούσει ανθρώπινη φωνή, να αλλάξει κουβέντα, να μάθει τα πιο σπουδαία νέα από το χωριό, από την κάθε γειτονιά και από τα καφενεία της τότε Πυρσόγιαννης· το ήθελε και το παραήθελε αυτό, γιατί εκεί που δούλευε και ζούσε ολομόναχος κόντευε να χάσει τη λαλιά του, και το έρμο το τσίπουρο δεν πηγαίνει —όσο και να το λαχταρά η έρμη καρδούλα του— κάτω, χωρίς παρέα καλή και ανάλογο καλόπιστο, καλόγνωρο και φιλικό κουτσομπολιό, χωρίς παραμύθι πατρογονικό και τραγούδι χωριανό.

Οι καλόψυχες γυναίκες του χωριού μας κι αυτές δεν πήγαιναν στο μύλο για άλεσμα με άδεια χέρια, με τρύπιο τρουβά, με κλειδοπίνακα χωρίς ανάλογο και νόστιμο περιεχόμενο. Πηγαίνει κανείς στην εκκλησία χωρίς ν' ανάψει κεράκι;

Κι όλες αυτές οι καλοπροαίρετες γυναίκες με τις πλούσιες προσφορές παρείχαν, πέραν από τη χαρά και την ευχαρίστηση που ένιωθαν για τα δώρα τους αυτά, απολάμβαναν, όταν ο μύλος δούλευε τα σιτηρά της καθεμιάς και χαίρονταν κάτω από τον τονωτικό και ευχάριστο ίσκιω που έριχναν τα πλατάνια και τ' άλλα φουντωτά δέντρα, στον

όμορφο περίβολο του Μύλου· και θαύμαζαν ξέχωρα τα μαγιόπριλα ανθομπουμπούκια του κάθε καιρού και τις πολλές άλλες καταπράσινες ομορφάδες.

Και μέσα στους χώρους αυτούς της αναμονής οι γυναίκες δεν σταμάταγαν καθόλου να εργάζονται με τα χέρια τους χωρίς τελειωμό και η γλώσσα τους συναγωνίζετο κι αυτά τα χέρια χωρίς σταμάτημα.

Κι ο Μυλωνάς πολλές φορές στις άλλες κουβέντες έλεγε και ξανάλεγε: όλα τα υποφέρω κάπως, τους φόρους τους κεφαλικούς, τα γεώμορα, τους στρεμματικούς, τα διάφορα χαράτσια, τις παράλογες εισπράξεις, που όλα αυτά είναι ληστρικά χαρατσώματα, βαριές επιβαρύνσεις υποτέλειας, αλλά τούτη η διαταγή του Βοϊβόδα, να μην έχουμε ούτε κότα ούτε κόκορα και άλλο λαλούμενο, είναι να γελάς, δεν τρώγεται με τίποτα· τη μαυρίλα της δεν τη λαγαρίζει ούτε ο Σαραντάπορος, που κάποτε είναι φορτσάτος, βιαστικός, λάβρος και ορμητικός, και κάποτε γαλήνιος, αθόρυβος σ' όλη την ακροποταμιά, χωρίς φοβίσματα και απειλές. Η παντελής έλλειψη κάθε ζωντανού πλάσματος, είτε αυτό είναι κότες, προβατίνες και άλλα μεταφορικά ζα, είναι, αληθινά και παστρικά, σπίτι χωριανό χωρίς παράθυρα και πόρτες, είναι άνοιξη χωρίς χελιδόνια και οντάς και ογνίστα χωρίς τζάκι. Και μια που είπαμε για αβάσταχτους και εξοντωτικούς φόρους, επαχθείς και καταπιεστικούς, θα αναφέρω εις επίρρωση αυτών το κάτωθι εξακριβωμένο ιστορικό γεγονός:

Ένας πασάς, που είχε στην κατοχή του αμέτρητα λιβάδια, χωράφια, βοσκότοπους, λιβαδότοπους, πολλές αλυσιδωτές κορφές, λοφοσειρές και κογγους με οργιαστική πλούσια βλάστηση, αλλά και μεγάλα καλόφκιαχτα σπίτια και μεγαλόπρεπα παλάτια, επλήρωνε μόνο γι' αυτά 250 γρόσια, ενώ αντίθετα οι όμοιοι ραγιάδες Έλληνες πατριώτες, που αυτοί ποτέ δεν δούλεψαν τους Τούρκους αυτούς με τυφλή υποτέλεια, με συμβιβασμούς και δουλοπρέπεια, αυτοί λοιπόν οι πατριώτες μας, για την κάλυψη των αναγκών της οικογένειας, δούλευαν σκληρά, πλήρωναν για φόρους σ' αυτούς τους ατίθασους κατακτητές 6.000 γρόσια παρακαλώ!

Τι να κάνουμε! Δεν μπορούμε να πράξουμε τίποτα, είναι πατρογονικό επάγγελμα, βλέπετε· πρέπει, φιλότιμα, σαν ηθικό χρέος, να αγωνιζόμαστε να διατηρήσουμε ανέπαφη και σταθερή την αλεστική εργασία που βρήκαμε και να φυλάξουμε ζωντανά τα τσαμπιά από την περγουλιά της γονικής και χωριανής παράδοσης και της πλούσιας ιστορίας της Μυρσόγιαννης της καλόριζης.

Κι όλοι που τον άκουγαν, με ιδιαίτερη προσοχή και καμάρι, του είπαν χίλια μπράβο, τιμή και δόξα σου αξίζει.

Κι ο καλός μας μυλωνάς του χωριού μας, με το φιλότιμο και τη σοφία του στα λίγα λεπτά που έμεινε ακόμα κοντά στη χαρισματική γι' αυτόν χωριανή παρέα, έδειξε περίτρανα ότι το πατρογονικό αυτό επάγγελμα θέλει να ζήσει και θα ζήσει, όπως ακριβώς ανάλογο είπε και ο μεγάλος Πολιτικός Χ. Τρικούπης, πως «η Ελλάδα θέλει να ζήσει και θα ζήσει» και όπως edήλωσε και ο μεγάλος Θ. Κολοκοτρώνης, ανάλογα και χαρακτηριστικά, ότι «ο Θεός έβαλε την υπογραφή του, η Ελλάδα θα μείνει ελεύθερη και δεν ξαναπαίρνει την υπογραφή του». Αυτά, πετυχημένα καλούπια, ταυτόσημα και για το μυλωνά μας και το δύσκολο επάγγελμά του.

Άλλωστε η άσκηση του πατρογονικού αυτού επαγγέλματος, χωρίς δειλιασμό, ήταν αδήριτη και ακατανίκητη ανάγκη της επιβίωσης όλης της οικογένειας και η απόκτηση των απαραίτητων υλικών αγαθών. Βλέπετε και η θεληματική ακόμα μεγάλη επιθυμία να κρατηθούν και να γαντζωθούν καλά και σταθερά στο επίζηλο και τιμημένο αυτό επάγγελμα τούς ανάγκαζε να δουλεύουν σκληρά, ασταιάτητα, δημιουργικά όσο ταίριαζε.

Γι' αυτό η δημιουργία, η επίπονη εργασία και η βελτίωση γενικά των όρων αυτού του επαγγέλματος δεν σταμάταγε ποτέ τα χρόνια εκείνα τα παλιά και χρήσιμα —φυσικά, ανάλογα και με τα πνευματικά και τεχνικά μέσα που διέθεταν όλοι.

Οι χωριανές μας αυτές δουλευτάρες γυναίκες ναι μεν αισθάνονταν ευχαρίστηση μέσα στο περιβάλλον του μύλου τις ώρες αυτές —όπως είπαμε της υποχρεωτικής αναμονής—, όμως ένιωθαν στιγμές-στιγμές πως κάθονταν πάνω στα κάρβουνα, στα αγκάθια και σε καρφιά, γιατί πάνω στο σπιτικό τους τις περίμεναν ποικίλες δουλειές, παιδιά και άλλα στόματα.

Πρέπει πάλι να ομολογήσουμε, τίμια και καθαρά, πως οι ίδιες αυτές γυναίκες της Πυρσόγιαννης στήριζαν αληθινά, γερά, γεροδεμένα θεμέλια οίκων, που μέσα σ' αυτά πάσχιζαν να στεριώσουν σπίτια με αγάπη, με πίστη, με ηθικές αρχές, με χωριανά σίγουρα ιδανικά· φρόντιζαν να στεριώσουν σπιτικά οικογενειακά γεφύρια ακλόνητα, γεφύρια επικοινωνίας, αγάπης, ειρήνης και κατανόησης· κοπίαζαν οι ανδρογυναίκες και ηρωικές αυτές να υψώσουν τη φαμίλια τους ψηλά, πάνω σε αψηλώματα, σε απάτητες κορυφογραμμές, σ' αυτές που ολομερής ο μεγάλος άτυχος Ηπειρώτης ποιητής Κώστας Κρυστάλλης έλεγε: «*Πάρε με, απτέ μου, πάρε με, τι θα με φάει ο κάμπος*».

Πίστευαν στα χωριά μας τα ηρωικά, τότε, πως πίσω από κάθε καλό, φροντισμένο νοικοκύρη κρύβονταν μια σπουδαία, χρυσοχέρα γυναίκα νοικοκυρά· γυναίκα θυσιαστήριο σωστό για σύζυγο, παιδιά, γονείς, συγγενείς και χωριανούς και φίλους. Γιατί, πρέπει εδώ να πούμε, σπίτι και νοικοκυριό καλό χωρίς γυναίκα είναι ένας χρόνος χωρίς άνοιξη και μια άνοιξη χωρίς ρόδα και τριαντάφυλλα. Και κάπως πιο διαφορετικά, ολοκληρωμένα, κάτω από μια λαμπρή, καθαρή, νοικοκυρεμένη οικογένεια, στέκεται ίσια, στυλάτη, όρθια, η στοργή, η τρυφερότητα, η αυταπάρηση, η αυτοθυσία, η προσφορά μιας άλλης ξέχωρης, διαφορετικής γυναίκας, «*ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΜΑΣ*», της μεγάλης αυτής Ηπειρώτισσας, αυτής της πάντα ηρωικής και ενδόξου αιματοβαμμένης περιοχής που ο Στράβων είπε: «*Καίπερ ούσα τραχεία και ορέων πλήρης, όμως ευανδρεί*».

Ρώτησαν ένα Μυλωνά αλεστή: πέραν από τα δικά σου κοκόρια και πετεινάκια, τις κότες, τις πουλάδες και τις κλώσσες, τι άλλα πετούμενα πουλιά του Θεού σε συντροφεύουν; Και αυτός απήντησε χωρίς δισταγμό: αηδόνια, σπουργίτια, κωλοσούρες, σπίννοι, χελιδόνια, κίσσες αλλά πέρα απ' αυτά χρυσόμυγες, κωλοφωτιές, λαμπυρίδες, τζίτζικια, Γκιώνης και κουκουβάγιες.

Πολλά απ' αυτά αν τα προσέξεις καλά, πέραν που μερικά σου κάνουν διάφορες ζημίες, είναι ευχάριστα να τα βλέπεις και να τ' ακούς· άσματα, χοροί, διάφορα παιχνιδίσματα και τραγούδια, ανάμεσα στα διάφορα δέντρα, τα πυκνά πουρνάρια, στις κουτσουπιές και σε άλλα πολλά χαμόκλαδα, είναι στην ημερήσια διάταξη όλα αυτά, είναι χάσμα ομορφιάς, σωστή πανδαισία.

Έτσι λοιπόν η αγαθότης, η λεβεντιά, το ασικλίκι, το κάλλος της ψυχής του Μυλωνά και η γύρω ανθούσα ομορφάδα του μύλου και της περιοχής όλης, που και ο ίδιος ο ιστορικός μεγάλος Σαραντάπορος ποταμός στο σημείο αυτό κόβει την ορμή του, για τους ξένους περαστικούς που για λίγο σταματάνε να πάρουν μια ανάσα, είναι σωστό αναρωτήριο, που γρήγορα τους διώχνουν την πάσα κούραση, την πείνα και τη δίψα.

Σταμάταγαν όσοι περνούσαν διαβάτες από το μύλο και εθαύμαζαν τους χωρικούς Μυλωνάδες, που ζούσαν εκεί στο πάτριον έδαφος, στη Μάνα γη τους· ναι, όλους αυτούς που ήταν πιστοί θεματοφύλακες των ωραίων και αγνών εθίμων, των αστραφτερών κοσμημάτων του λαϊκού μας πολιτισμού και συγχρόνως αξιόλογοι φύλακες της πατρώας γης, της Άγιας γης, που ήσυχα αναπαύονται τα οστά τόσων προγόνων μας. Έναν ερη-

μίτη Μυλωνά ρώτησε κάποιος καταπονεμένος ξενομερίτης: «Γιατί ολομόναχος δουλεύεις σ' όλους τους καιρούς στο μύλο;». Κι αυτός περήφανα, αλληγορικά κάπως, απήντησε: «Γιατί ο λύκος έχει χοντρό λαιμό, γιατί κάνει τις δουλειές του μόνος του»· κι ακόμα έδωσε και μια συμβουλή: «Αν θέλεις να γίνει η δουλειά σου καλά και σίγουρα, πήγαινε μόνος σου· αν όχι, τότε στείλε άλλον να τη δουλέψει».

Τιμή, δόξα και ευγνωμοσύνη σε όλους τους ανθρώπους αυτούς που ζούνε τη σκληρή ζωή του χωριού μας και που τα πρόσωπά των περιβάλλονται από φωτοστέφανο αγνότητας και καλοσύνης.

Θα 'θελα να προσθέσω ακόμα πως σ' αυτήν την πανάρχαια τέχνη του νερομυλά βρίσκεται το μεγαλείο της αγνής καρδιάς του χωριανού μας Μυλωνά, του κάθε Μάστορα του λιθόκτιστου μύλου, άσχετα αν τώρα αυτοί οι μύλοι βρίσκονται για δείγμα στην ερημιά. Εκεί βρίσκεται ο ιδρώτας, η αγωνία, ο κίνδυνος από επιδρομές Τουρκαλβανών, ο κόπος και η θυσία· ήταν αυτοί οι μύλοι, στα χρόνια του παραμυθιού, ένα ζεστό αντικουφιστικό τζάκι που πάντα στον καιρό του ζέσταινε και ξεκούραζε και κάθε περαστικό ταλαίπωρο άνθρωπο, αγωνιστή της ζωής, της κάθε περίπτωσης και περίπτωσης, και κάθε γενικά άλλο χωριανό που πήγαινε, σαν σε εκκλησιά, στο μύλο για άλεσμα.

Εδώ συμπληρωματικά προσθέτω τούτο που τώρα έμαθα: Τα πολύ παλιά χρόνια που κυριαρχούσαν οι κλέφτες άρπαγες, οι μυλωνάδες είχαν —πριν φυσικά βγει η ανωτέρω εκτός λογικής διαταγή του Βοϊβόδα— για άριστη ασφάλεια, μέρα και νύχτα, χήνες. Λέγεται μια νύχτα που ο μυλωνάς το είχε για καλά στούσει στον ύπνο, πλησίασε επικίνδυνα στην πίσω πόρτα του μύλου κάποιος κλέφτης· τη στιγμή αυτή άρχισαν να φωνάζουν, να κράζουν και να χτυπούν δυνατά τις φτερούγες οι χήνες, τότε ξύπνησε ο μυλωνάς και —ω, του θαύματος!— ο κλέφτης τρομαγμένος έβγαλε φτερά, που λέει ο λόγος, και εξηφανίσθη.

ΘΕΜΑ 22°

ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟ ΤΑΜΑ ΣΤΟΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΗ ΜΑΣΤΟΡΑ

Όσα πολλά ή λίγα έγραψα στα προηγούμενα βιβλία μου και σε σχετικά ηπειρωτικά περιοδικά και σε ανάλογες εφημερίδες, για τους ονομαστούς μυριόστομους μαστόρους του χωριού μας, για τους άξιους και εμπειρικούς πρωτομάστορες και γι' αυτά τα θυλικά λαϊκά μπουλούκια των μαστόρων που χτίσανε παντού στον Ελλαδικό χώρο —ως ελέχθη— εκθαμβωτικά σπίτια αλλά και απλά, μεγαλόπνευστα, επιβλητικά μοναστήρια, αθάνατα γεφύρια, γερά και ακούνητα, προστατευτικά οχυρωματικά γερά φρούρια, πανέμορφα σαράγια, αρχοντικά πλούσια και τόσα άλλα πολλά σπίτια φτωχικά μεν αλλά καλονοικοκυρεμένα και παστρικά, από τον οβορό και το λιακωτό μέχρι και την καλύβα ακόμα. Όλα αυτά λάμπουν και φέγγουν, αγαπητοί χωριανοί, με γνήσια πυρσογιαννίτικη συνείδηση, σαν «δίκαιος κριτής».

Συνεχίζω και σήμερα ταπεινά, για να θυμίσω σ' όλους μας την υποχρέωση αυτή για το Μνημείο του Πυρσογιαννίτη Μάστορα, που πρότεινα στον εδώ Σύλλογό μας.

Τα καμάρια μας αυτά, τα γνήσια παιδιά της Πυρσόγιαννης, που αυτή χαρακτηρίζεται απ' όλους ως MANA γενικά των χτιστάδων μαστόρων. Αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα δίδει εκτός των άλλων και ένας εξάισιος Λαγκαδινός λόγιος, ως εξής: «Γεννήτρα μάνα των χτιστάδων μαστόρων είναι κυρίως η περιοχή των χωριών Κόνιτσας,

ιδιαίτερα η Πυρσόγιαννη, η Βούρμπιανη. Στη συνείδηση του λαού έχει εμπεδωθεί η πεποίθηση, ότι παραδοσιακούς χτίστες ανέδειξε μόνο η περιοχή Κόνιτσας». Όλοι αυτοί οι αυτομάθητοι, οι αυτοδίδακτοι μαστόροι και οι λοιποί ανώνυμοι λαϊκοί τεχνίτες, με τη φωτεινή απλότητα τους, αυτοσχεδίαζαν την κάθε δουλειά, επί τόπου, με βασικό κριτήριο τον άνθρωπο, τις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής, το φυσικό εδαφικό περιβαλλοντικό χώρο και τις οικονομικές δυνατότητες του οικοδεσπότη.

Έτσι απαράλλακτα δούλευαν όλοι οι φιλότιμοι εμπειρικοί μαστόροι από τα χαράματα μέχρι πολύ πέρα από το ηλιοβασίλεμα. Μάλιστα, όλοι αυτοί οι τεχνίτες μαστόροι, οι μεγάλοι αυτοί μύστες της δουλειάς, που ξέρουν καλά τα μυστικά της περιτράνης εργασίας, μαστόρευαν για την τέχνη.

Το λόγο, το γενικό πρόσταγμα και την επίβλεψη της κάθε μικρής ή μεγάλης οικοδομικής εργασίας είχε ο αγράμματος πεπειραμένος χωριανός μάστορας και όχι ο σπειδαγμένος μηχανικός με χαρτί, καλαμάρι και βούλα, αλλά το φουντωτό μεράκι, η πλούσια εμπειρική και η τρανή σφραγίδα της ευσυνείδητης, της λαγαρής και τίμιας δουλειάς, του απλού πατριώτη μάστορα.

Γι' αυτόν τον αφανή, τον ανώνυμο, τον ανυπέροβλο μάστορα με την άφθαστη εμπειρική ηγετική παρουσία και το χαρακτηριστικό πάθος, και τη δυνατή επιθυμία για δημιουργική, παραγωγική, καλλιτεχνική εργασία και τέχνη, η λέξη μάστορας-κτίστης δεν είναι μια απλή αφηρημένη έννοια, μια μικρή γραπτή εικόνα πράγματος, πεσμένη σε νάρκη, αλλά μια αίσθηση που κρύβει καλλιτεχνικό ψυχικό μεγαλείο και κρύβει ακόμα ζωή, προσπάθεια παραγωγική και φροντίδα με ηθικά οράματα· γι' αυτήν τη γνήσια και φιλότιμη χωριανή μαστοράντζα, με την άκλιτη αξιοσύνη —το ξαναγράφω και πάλι—, τη μαστοριά, το ταλέντο, την ιδιαίτερα φωτοφανέρωτη ιδιοφυΐα, την εξαιρετική ικανότητα και τη σπάνια δεξιοτεχνία τους, το Δεκέμβριο του 1982, σε μια μεγάλη πανηγυρική συγκέντρωση που πραγματοποίησε ο Πανελλήνιος Σύνδεσμός μας στο μεγάλο τουριστικό ξενοδοχείο ΣΤΑΝΤΑΡΗ των Δημ. Παγώνη και Ρόντζου, ο υποφαινόμενος έκανε μία μεγάλη γραπτή πρόταση εισηγητική: να στηθεί στην Πυρσόγιαννη, που είναι η αληθινή γενέτειρα μαστόρων, ένα μνημείο ισάξιο της φήμης και της μνήμης των μαστόρων παιδιών του χωριού μας.

Ένας σπεριττος τύμβος, φορέας της πατρογονικής παράδοσης, ένα καλόδεχτο στέκι γιορτάζοντας από κληρονομικές καταβολές, από το ξεκίνημα της μαστορικής χωριανής τέχνης· ασύγκριτες καταβολές που πρέπει να ζήσουν, να βιώνονται σε κάθε εποχή, σε κάθε χωριανό, σε κάθε γενικά άνθρωπο.

Ναι, ένα παραδοσιακό μνημείο, που όταν θα το βλέπουν οι μεγάλοι με συγκίνηση θα θυμούνται και οι νέοι θα μαθαίνουν, γιατί χωρίς εθνική μνήμη δεν μπορούμε να ζήσουμε. Μάλιστα, ένα μνημείο στον ανώνυμο Πυρσογιαννίτη μάστορα για την ανυπολόγιστη προσφορά του στην τέχνη, με την ένδειξη «ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ».

Για τον ιερό αυτό πανάγιο και επιβεβλημένο σκοπό κατέθεσα στο προεδρείο του εν Αθήναις Συνδέσμου, την ίδια στιγμή, εκατό χιλιάδες δραχ.

Αφορμή για να επανέλθω διά πολλοστή και πάλι φορά (όρα Α' βιβλίο μου «Αρμαθιά αναμνήσεων από την Πυρσόγιαννη», σελ. 83-87) στο κύριο, το αρχικό ηθικό θέμα μας «Οφειλόμενο τάμα στον Πυρσογιαννίτη Μάστορα», μου έδωσε η κάτωθι πρόταση, που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 1963, στο αξιόλογο περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ», τεύχος 15.

«Στην Κοινότητα Πυρσόγιαννης προβάλλει επίσης το ιερό χρέος όπως, διά συνδρο-

μής των απανταχού ταξιδεμένων Πυρσογιαννιτών, κατόπιν σχετικής γραπτής εκδήλωσης την οποίαν πρέπει να απευθύνη το Συμβούλιο του εν Αθήναις Πανελληνίου Συνδέσμου, διά του δραστηρίου και έγκριτου προέδρου του, δικηγόρου Πέτρου Φρόντζου, να στηθούν προτομαί των Παπαχαλαλάμπους ιερέως και Κύρκα Σερίφη, οίτινες υπήρξαν οι μοχλοί διά την ανέγερση της κεντρικής εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, αναλαβόντος μάλιστα και πραγματοποιήσαντος του ανωτέρω ιερέως, πολύμηνα ταξίδια εις την Αίγυπτο και περιοδείας πανταχού της Ελλάδος, συγκινήσαντος διά των εκκλήσεών του, μετά του φλογερού και δραστηρίου επίσης προέδρου κατά την μακρινήν εκείνην εποχήν, του Κύρκα Σερίφη, όπως και Τούρκους μπέηδες της Κόνιτσας να καλέσουμε να συνεισφέρουν χρηματικά ποσά διά την εν λόγω Εκκλησία Αγίου Γεωργίου».

Οι προτομές αυτές, πέραν από την απότιση του επιβεβλημένου φόρου αγάπης και ευγνωμοσύνης προς τους τιμημένους, αποτελούν γενικά ξέχωρο στόλισμα και καύχημά μας· θα θυμίζουν σ' όλες τις ερχόμενες πυρσογιαννίτικες γενιές το ύψιστο ηθικό χρέος να γίνουν εμπράκτως συνεχιστές και άξιοι συνεχιστές αυτών. Έτσι και οι γονικές των μαστόρων ψυχές θα αισθάνονται αγαλλίαση και ανάλογη ανακούφιση και άλλων των άλλων μαστόρων των υπολοίπων χωριών του Δήμου Μαστοροχωριών.

Η ωραιότερα λειτουργία του κάθε ανθρώπου χωριανού είναι η απόδοση φόρου ευγνωμοσύνης, σεβασμού στη γονική παράδοση και ταυτόχρονα η ξεχωριστή απόδοση και προσφορά ενός έστω και μικρού και απέριπτου μνημείου σε καλλιτεχνικές τάξεις και σε άτομα ανώνυμα, που ιδιαίτερα διεκρίθησαν σε απίθανα πολύτεχνα έργα, που μοιάζουν με ύψιστη θρησκευτική λειτουργία όλα αυτά.

Και πρέπει να γίνει αυτό το Μνημείο του Μαστορα τεχνίτη τώρα, που η Πυρσογιαννη τιμήθηκε από την ελληνική Βούλη να γίνει, μεταξύ ίσων, έδρα του νεοσύστατου ΔΗΜΟΥ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ.

Το Μνημείο αυτό, που είναι επιβεβλημένη εκδήλωση μνήμης, θύμησης και μάθησης και που δεν αλλάζει καθόλου την αρχική μορφή και τη γνήσια φυσιογνωμία του κάθε νέου οικισμού του Δήμου μας, πρέπει —το τονίζω και εύχομαι ολόψυχα— να γίνει και προς τιμήν όλων των χωριών που ζούμε και επιθυμούμε να γίνει ο Δήμος μας όλο και καλύτερα όλο και πιο πλούσια, παραγωγικά, με απόλυτη και πλήρη ισονομία και κατανόηση.

ΘΕΜΑ 23°

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠ. ΠΥΡΣΟΣ

τέως οικονομολόγος και επιθεωρητής Τραπεζής Ελλάδος

Για τον ανωτέρω χωριανό μας, ο Ηλίας Βενέζης, εργάτης του Πνεύματος και των Γραμμάτων, αναφέρθηκε στα Χρονικά της Τραπεζής της Ελλάδος, για το μεγάλο οικονομικό και τραπεζιτικό έργο του ήδη αποβιώσαντος εκλεκτού τέκνου της Πυρσογιαννης Γεωργίου Πύρσου, ως κάτωθι:

«Μια εργασία δεν αποτελεί μόνο αξιόλογη συμβολή εις την νεότερη ιστορία της ελληνικής οικονομίας, αλλά και πολύτιμο βοήθημα στους επιχειρούντας επιστημονική ανάλυση και κριτική των γενικότερων οικονομικών και νομισματικών εξελίξεων της πολιτικής της τράπεζας.

Πρωτότυπος και επιτυχής προσπάθεια με επιμέλεια, σύστημα, φροντίδα και αγάπη συγκέντρωσε και συνέθεσε τα στοιχεία και περιστατικά που συνδέουν την πρώτη περίο-

δο της ζωής της τραπέζης.

Ενθυμούμαι το συνάδελφό μου, τον τόσο προικισμένο Γεώργιον Απ. Πύρσον, που τον έχασαμε πρόωρα.

Είχαμεν αρχίσει μαζί τη σταδιοδρομία μας εις την Τράπεζα της Ελλάδος, μέσα σ' ένα ημιυπόγειο κτίριο όπου είχε εγκατασταθεί κατ' αρχάς το υποκατάστημα της Ελλάδος εις την Μυτιλήνη.

Αι άρισται εργασίαι του, διά τα πρώτα χρόνια της Τραπέζης της Ελλάδος, μου εστάθησαν βοήθημα καλόν. Κρίμα που έχάθη. Εάν ζούσε, εκτός των άλλων που θα είχε να προσφέρει ίσως απήλλασσε και εμέ από την ευθύνη και το μόχθο της συγγραφής του χρονικού εδώ 1955.

Πολύτιμα στοιχεία εις τα οποία εβασίσθησαν κατά πολύ τα κεφάλαια της προϊστορίας της Τραπέζης της Ελλάδος είναι το ΑΡΧΕΙΟ Τσουδερού και αι σχετικαί εργασίαι του Γεωργίου Πύρσον».

ΘΕΜΑ 24° ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ ΜΟΥ ΛΑΜΠΡΟ

Η πάντα ολόφωτη και διαμαντοστολισμένη Μάννα γη μας, η πρώτη ρίζα μας, το καμάρι μας, με την πιο λαμπρή, την πιο ξακουστή και θαυμαστή μαστορική, φυσική, καλλιτεχνική και επαγγελματική τέχνη, είχε πολλές περιπέτειες, πολλά κυνηγητά από τους τότε απάνθρωπους, τους απολίτιστους και βάνανους κατακτητές.

Και όλοι οι κάτοικοί της είχαν ταυτόχρονα χίλιες δυο απρόοπτες και επικίνδυνες ταλαιπωρίες και άφθονους κινδύνους, χρόνους ολάκερους, ατέλειωτους.

Η αναγκαία περιπλάνηση στους παλιούς καιρούς, μάλιστα, ήταν το κύριο μέλημα των ραγιαδών, η μοναδική έγνοια των πατριωτών.

Ο κυρίαρχος κατακτητής της χώρας μας δεν είχε πίστη στα ανθρώπινα, τα αλλόγλωσσα, τα αλλοδαπά θρησκευτικά δικαιώματα των υποδούλων λαών· αναγνώριζε μόνο ως κύριο και αποκλειστικό δικαίωμα να εισπράττει φόρους και να δέχεται τεμενάδες και υποκλίσεις απ' αυτούς που έχασαν, αθέλητα, την προσωπική ελευθερία και υπόληψη.

Οι πρόγονοι μας χωριανοί, για να αποφύγουν κάπως τους άμεσους κινδύνους και τους μη νόμιμους παραβιασμούς των αγάδων και μπέηδων, πήγαν μαζί και με άλλους κυνηγημένους, ξενόφερτους και ξενόφωνους ανθρώπους —που ήρθαν ενδεχόμενα από άλλα μέρη— και εγκαταστάθηκαν μακριά από τη σημερινή θέση της Πυρσόγιαννης, σε άλλες απρόσιτες θέσεις, μακριά από κέντρα και δρόμους συγκοινωνίας, σε άβολα μέρη, μακριά από κόσμο, για ασφάλεια, για σιγουριά, για προφύλαξη —μπορούμε να πούμε— από διάφορες εχθρικές εισβολές και από ληστοσυμμοριτικές επιδρομές, σκόπιμες εξολοθρευτικές θηριωδίες.

Τέτοια κατάλληλα μέρη και ασφαλή βρήκαν οι πρόγονοί μας στις περιοχές: Ζέλεβο, Μούγκα, Άγιος Αθανάσιος, Άγιος Νικόλαος Χαλκιάδων, Άγιος Απόστολος, Παναγία.

Με τον καιρό αυτοί οι μεμονωμένοι οικισμοί μετώκησαν. Ήρθαν και δημιούργησαν στο σημερινό, πολύ προσήλιο και προνομιούχο εδαφικό χώρο, την Πυρσόγιαννη, την ενιαία και ομαδική κοινότητα, επί της εθνικής εγνατίας οδού, κολλητά ακριβώς στο μεγάλο και δοξασμένο Σαραντάπορο ποταμό, θέση εξέχουσα, μοναδική, προνομιούχο,

χαρισματική, τυχερή, που τη διασχίζει η μεγάλη εθνική εγνατία οδός.

Εδώ, στο χαρισματικό αυτόν τόπο, έχει κάπως χώμα πιο κατάλληλο για σκάψιμο κι αμπέλια για γερά χέρια.

Εδώ, την ώρα που νυχτώνει, έχει γλυκό και ονειρόπλαστο ηλιοβασίλεμα και στο ίδιο το ιδανικό και γαλήνιο τοπίο, τα βουνά και τα δέντρα αντάμα, μοιάζουν σαν τρυφερό τσίρι ζευγαριού νυφιάτικου.

Ο χρονικός, ο ακριβής προσδιορισμός της οριστικής αυτής εγκατάστασης στη νυν Πυρσόγιαννη, δίπλα ως ελέχθη στο Σαραντάπορο —ποτάμι που τη χαϊδεύει και τη νανουρίζει πάσα στιγμή και ώρα— για μόνιμη διαμονή όλων των αγράμματων κατοίκων των ανωτέρω συνοικισμών, χάνεται μέσα στο σύθαμβο του χρόνου, της μνήμης και στη χωριανή μυθολογία.

Λένε ότι πολλές φορές οι μετακινήσεις συνοικισμών και μαχαλάδων, που ο καθένας απ' αυτούς φυσικά είχε και τον αρχηγό τους και το κοινοτικό συμβούλιο, γινόταν κατόπιν διαταγής των τουρκικών αρχών, για να μαζεύουν αυτοί και να εισπράττουν γρήγορα, εύκολα, ακίνδυνα γι' αυτούς και ακούραστα, τους διάφορους φόρους: από κεφαλικό στρεμματικό γεωμορικό χαράτσι, από διάφορες άλλες επαχθείς εισπράξεις, από σκληρά και αβάσταχτα χαρατσώματα υποτέλειας των πασάδων, αγάδων, των ζαπτιέδων και των τσαούσηδων.

Εμετρίαζαν κάπως το κακό αυτό, από τους αβάσταχτους φόρους, οι προεστοί των χωριών, που διέθεταν αυτοί σχετική διοικητική ικανότητα, ανάλογη πολιτική διπλωματική ευστροφία, υψηλό φρόνημα πατριωτισμού· όλοι αυτοί γενικά, που εν κρυπτώ μέλημα είχαν να σώσουν και να εξυπηρετήσουν τους συγχωριανούς και φίλους, πιο σωτήρια και αποτελεσματικά.

Όλοι αυτοί οι συνοικισμοί, όλοι οι κνηνημένοι, αιματόβρεκτοι και ιδρωτοποτισμένοι άνθρωποι, που δεν είχαν μόρφωση και δεν ξέρανε γραφή και ανάγνωση, χρησιμοποιούσαν τα χρόνια εκείνα, για να ζήσουν τις οικογένειές τους, αρχικά υποτυπώδη εργαλεία και ό,τι άλλο βοηθητικό όργανο έβρισκαν στην καθημερινή δουλειά τους· όλα αυτά τα όργανα ήταν φτιαγμένα από διάφορα σκληρά και άκαμπτα ξύλα και κορμούς δέντρων, από εξίσου οστεώδη κόκαλα διαφόρων ζώων, από διάφορα μέταλλα με εξαιρετική στερεότητα και από σκληρές, άκαμπτες συμπαγείς πέτρες.

Όλα τα υπόδουλα ελληνικά μέρη, όλοι οι άνθρωποι αυτών, όπως είπαμε, ήταν τελείως αγράμματοι στα χρόνια εκείνα· οι Τούρκοι τους θέλανε ξύλα απελέκητα, χωρίς γραφή και ανάγνωση, για να μη μπορέσουν το κεφάλι ψηλά να σηκώσουν, για να μην ξυπνήσουν επικίνδυνα γι' αυτούς τους αγάδες.

«Το φεγγαράκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ, να πηγαίνω στο σχολειό κ.λπ.» και το τραγούδι «Γλυκιά Μητέρα του Χριστού, Μεγάλη Παναγία κ.λπ.» (ώρα Α' Βιβλίο μου, σελίδα 170) ήταν το πρώτο αναγνωστικό μαζί με το ψαλτήρι της Εκκλησίας, αυτό το ιερό εκκλησιαστικό βιβλίο με τους παρήγορους και τονωτικούς ελπιδοφόρους ύμνους της πίστης του δικαιοκρίτη Θεού των προγόνων μας.

Και τα δύο αυτά, πρωτομάθητα στο Δημοτικό της Πυρσόγιαννης, ήταν από φραστικής άποψης απλά, ευκολομάθητα και κατανοητά. Από ακουστικής πλευράς ήταν πολύ εύηχα, εύληπτα και ευχάριστα· κρύβουν μέσα τους βαθιές έννοιες, λεπτό νόημα, καλομελετημένο σόφισμα, ένα πράγματι ιστορικό και θρησκευτικό, καθαρό και διαφωτιστικό καταστάλαγμα, που λαγάρισε και λαμποκαθάρισε την παρθένα καρδιά και το νου μας και στάθηκε όρθιο, παραγωγικό, στο πέρασμα του χρόνου και που ύστερα από το διάβα αυτού, μέσα από το εθνικό και πατριωτικό κόσκινο, δεν άργησε πολύ κάπως να διορ-

θωθεί και να ανδρωθεί.

Αγράμματοι, λοιπόν, χωρίς καθόλου να γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, δεν υπήρχαν στα χρόνια εκείνα στην Πυρσόγιαννη και στα γύρω μας γειτονικά χωριά, αλλά και σ' όλο τον ελληνικό χώρο και πέραν αυτού, σ' όλα τα μέρη που κυρίαρχοι ήταν τότε οι Τούρκοι κατακτητές και τυραννικές, αυθαίρετες, βασανιστικές και καταπιεστικές κυβερνήσεις.

Ανάλογο τραγικό, αποκαρδιωτικό, βάρβαρο, επαίσχυντο φαινόμενο, παρατηρούμε δυστυχώς και στην εποχή μας, της χλιδής, της πολυτέλειας και της τρυφηλότητας· το βλέπουμε και το νιώθουμε με όλας τας αισθήσεις και το διαβάζουμε στον Τύπο και το ακούμε στα Μέσα ενημέρωσης. Και προχθές άκουσα πως εδώ στη γη ένας στους τέσσερις είναι αγράμματοι.

Γι' αυτήν την αγραμματοσύνη, την αμάθεια και την αμορφωσιά, στο σημείο αυτό καταχωρίζω αυτούσια ομιλία μου που έγινε στις 7 Μαΐου 1961 στο Πνευματικό Κέντρο στο Μαρούσι, παρουσία Δημοτικών, Θρησκευτικών, λογίων και πολλών άλλων ανθρώπων, με κύριο, επίκαιρο και λίαν κατάλληλο θέμα:

ΘΕΜΑ 25° ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΠΟΗΧΟΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Θα 'θελα ν' αρχίσω, με το χέρι στην καρδιά, από τα διατηρούμενα κάπως μέσα μου βιώματα και θύμησες, από τις αστείρευτες, τις αυθεντικές, κελαρυστές πηγές της μνήμης μου. Ν' αρχίσω τραγουδώντας ότι αναλλοίωτο, αμετάβλητο παραμένει στο υποσυνείδητό μου, για να φωτίζεται ο νους μου, να γλυκαίνει η καρδιά μου, να αφυπνίζεται και να ξυπνά η συνείδησή μου και να ξεκαινουριώνεται ο εσωτερικός μου πυρσογιαννίτικος κόσμος από τα αμύθητα, τα αξέγνοιαστα μαθητικά χρόνια που πέρασα στο Δημοτικό Σχολείο της Πυρσόγιαννης (1916-1922), που αυτό εστεγάζετο στο καλόδεχτο, ευχάριστο και φιλικό σπίτι της Τζιάλως. Σ' αυτήν την πρωτογέννητη, την πρωτομάθητη για μας πυρσογιαννίτικη φωλιά, τη δική μας μαθητική γωνιά, που έγινε με τον καιρό ένας μεγάλος σαγηνευτικός μαγνήτης, μια αφετηρία, ένα ξεκίνημα ελπιδοφόρο, μια ολοκάθαρη αυτούσια χωριανή ατμόσφαιρα, μια λαγαρή τρεχούμενη φυσική βρύση που μας πότιζε με γνώσεις, με εθνική και θρησκευτική ιστορία, με πατρογονική παράδοση και μας δίδασκε πώς θα αποκτήσουμε ανάλογες, σωστές, χωρίς ελλείψεις εμπειρίες και πρακτικές γνώσεις.

Τότε στα χρόνια τα δικά μου, είχαμε γι' αυτούς τους ιερούς σκοπούς με το Άγιο Πνεύμα που κατέβαινε στην αθώα παιδική μου καρδιά και φύση, ως όμβρος χαρισμάτων πνευματικών, σοφούς και άξιους δασκάλους, όπως το Γεώργιο Ιατροίδη και το Φίλιππο Παπαλαμπρίδη. Θυμάμαι καλά πως και οι δυο αυτοί πνευματικοί μας πατέρες ήσαν σοφοί παιδαγωγοί που μόρφωσαν στη συνέχεια και πολλές άλλες γενιές χωριανών μαθητών, με τα ισχνά και υποτυπώδη όργανα και μέσα μάθησης της εποχής εκείνης.

Ήταν στ' αλήθεια σωστοί ήρωες αυτοί οι ολοκληρωμένοι πνευματικοί φάροι, πραγματικοί μύστες της επιστήμης· ειδικότερα αυτοί οι φλογεροί, οι ακαταπόνητοι δάσκαλοι της Πυρσόγιαννης, προσπάθησαν με ζέση να καλλιεργήσουν, τότε, γενικά σε μας τους μικρούς και νεοφώτιστους μαθητάς του Δημοτικού χωριανού σχολείου, την αγάπη, το

ενδιαφέρον προς τη μάθηση, τη φαντασία, την αυτοκυριαρχία, την υπευθυνότητα, το σεβασμό προς τους μεγαλύτερους χωριανούς κι ακόμη φρόντιζαν να αναπτερώσουν το φρόνημα το ηθικό και να σφικτοδέσουν το ανεύθυνο, το δειλό πλήθος και των μαθητών αλλά και των άλλων μεγάλων χωριανών, με την ιστορική μνήμη και τα πεπρωμένα της φυλής μας, με την πλούσια σε ηθικούς καρπούς κιβωτό σωτηρίας.

Και μπορώ άφοβα να πω πως τα πατριωτικά αυτά λόγια και οι άπειρες συμβουλές ρίζωσαν βαθιά στις καρδιές των μαθητών όλων και των μεγάλων ακόμα χωριανών και καλλιέργησαν τη φροντίδα, τον καημό και το μέλημα για λευθεριά και ξεσκλάβωμα.

Στο σημείο αυτό παρενθετικά αναφέρω ότι, από την πληθώρα των αποφοίτων χωριανών από ανώτερες άλλες σχολές, ελάχιστος αριθμός φλογερών ακαταπονήτων ερευνητών βγήκαν και έφεραν με τη γραφή τους ιστορικά γεγονότα και συμβάντα γύρω από τη ζωή, την πατρογονική ιστορία, την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα.

Κι αν αυτοί οι λίγοι που πέτυχαν κάτι, οφείλεται αυτό στο γεγονός πως αυτή η έρευνα και η καταγραφή είναι επιτακτική τους έγινε με τον καιρό λαχτάρα, όνειρο, πάθος και σκοπός.

Για την ιστορία τους αναφέρω: Ευριπίδης Σούρλας, Βασίλ. Βετσόπουλος, Νικόλαος Τσίπας, Πέτρος Φρόντζος, Ιωαν. Μαυρομάτης, Χαρσούλης.

Και επανέρχομαι και πάλι στο εν περιλήψει θέμα μας, ευχάριστα και όχι ασθμαίνοντας λαχανιασμένος, λόγω ηλικίας πέραν των 8 δεκαετιών. Τότε, στο Δημοτικό Σχολείο είμεθα 250 μαθητές και οι κάτοικοι υπερέβαιναν τους 1.838. Από το 1936 άρχισε να κατέρχεται ο αριθμός των μαθητών του σχολείου μας. Συγκεκριμένα: 1956, μαθητές 66· 1977, μαθητές 12, και σήμερα στο σχολείο έγιναν σχετικές εργασίες να λειτουργήσει ως Πνευματικό Κέντρο Πυρσόγιαννης.

Στο πέρασμα των τόσων χρόνων του απόμακρου παρελθόντος, αυτό σήμερα δυστυχώς μόνο προβάλλει, με τη γοητεία, την ομορφιά και την ελκυστικότητα του μυστηρίου, παρ' όλο που λένε ότι η μνήμη αυτή, η ικανότης του νου να διατηρεί και να μη λησμονεί, αδυνατίζει στον κάθε άνθρωπο.

Αυτοί οι πρώτοι δασκάλοι του χωριού μας, που σε κάθε ευκαιρία στα γραπτά μου τους αναφέρω τιμητικά και με τον απόλυτο σεβασμό, μας έμαθαν ότι πατρίδα δεν είναι μόνον το εδαφικός, ο θαλάσσιος και ο αέριος χώρος· είναι και ο ίδιος ο εαυτός μας, το γονικό μας σπίτι, η φαμίλια μας, οι γονείς μας, τα παιδιά μας, οι λοιποί συγγενείς μας, οι χωριανοί μας, όλοι οι φίλοι μας, κι αυτά τα ζωντανά μας, το χώμα που πατάμε, τα χωράφια μας, οι εργασίες μας, ό,τι γενικά βλέπουμε γύρω μας, τα ζούμε και τα απολαμβάνουμε· και πιο λιανά, όλα αυτά που ζυμώθηκαν με αίμα και ιδρώτα από ολόκληρες γενιές δικών μας προγόνων.

Ακόμα, Πατρίδα και Ελλάδα είναι και η λαλούμενη γλώσσα μας αλλά και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούμε στην εκκλησία, στο σπίτι, στο σχολείο, όπου βρεθούμε· είναι και αυτή η απλή λέξη η προφορική που βάζουμε δίπλα-δίπλα, σαν τα αγκωνάρια και τις διάφορες πέτρες του τεχνίτη μάστορα, που χρησιμοποιεί στη λιθοδομή· είναι το λεκτικό που εκφράζει τη ζωή σε όλες τις εκδηλώσεις, με όλους τους τρόπους.

Το λεξιλόγιο αυτό, το μεγάλο αυτό όπλο και όργανο, που είναι ανυπολογίστου αξίας θησαυρός, που στοχεύει να ανεβάσει τον καθένα μας όλο και ψηλότερα, είναι αληθινά σωστός άσβεστος φάρος της ζωής μας. Είναι, στις δύσκολες μάλιστα στιγμές της ζωής μας, στις θλίψεις και δοκιμασίες, το μόνο σωσίβιο, ο μόνος βοηθός μας και αντιλήπτορ. Αυτόν τον αναλλοίωτο, τον αμετάβλητο για μας θησαυρό που κατόρθωσα —όπως και όλα τα χωριανά θέματα— να συγκεντρώσω κατόπιν επιπόνων κοπιαστικών προσπα-

θειών πολλών δεκαετιών, τον καταχωρίζω, τον παρουσιάζω συγκεντρωτικό στο βιβλίο μου αυτό. Πιστεύω ότι με την παράθεση του χωριανού λεξιλογίου και των άλλων λαογραφικών στοιχείων είναι «κάτι» στη λαογραφία, στην εθνογραφία, στην ηθογραφία, στην αρχαιολογία της Πυρσόγιαννης, η οποία στον τομέα αυτόν, τα χαλεπά αλλά και τα τωρινά χρόνια, παρουσιάζει μια αδικαιολόγητη και μεγάλη έλλειψη. Κι όμως, κατά το σοφό Σταγειρίτη, «οι Έλληνες είναι αυτοί που όχι μόνο μιλούν Ελληνικά αλλά και σκέπτονται σαν Έλληνες».

Δυστυχώς, στην προσπάθεια αυτή, να φέρω στο φως της δημοσιότητας, υπάρχουν κενά και άθελα και απρόβλεπτα λάθη, μοιραία όμως σε μια τόσο δύσκολη εργασία. Αυτά ανήκουν και σε μένα και πρέπει με ιδιαίτερη κατανόηση, μαλακοσύνη, επιείκεια και συμπάθεια να κριθούν από σας, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι.

Το διαλεκτικό μητρικό γλωσσάριο κάθε περιοχής ποικίλλει φραστικά, ιδιωματικά, εννοιολογικά. Το 1851, ο Αραβαντινός έγραφε: «Είναι, νομίζω, καιρός να αναγνωρισθεί η χρησιμότης των συλλογών αυτών και να σπεύσουν οι λόγιοι εκάστης περιοχής μετά ζήλου ν' ασχοληθούν, σε περισυλλογήν όλων των εν χρήσει παρά του λαού αθησαυρίστων λέξεων».

Και αληθινό και επιβεβλημένο είναι, η προσπάθεια και η φροντίδα της αναγραφής και της φανέρωσης της μητρικής γλώσσας μας· δεν είναι μόνο υποχρέωση και αποκλειστικό προνόμιο ενός καλοθελητή χωριανού, ενός ερευνητή και συμμαζωτή, αλλά όλων μας γενικά και ξάστερα.

Μ' αυτές τις αυθόρμητες και καλοπροαίρετες προσπάθειες και προσφορές, το γλωσσικό και όλα τα άλλα ιστορικά, παραδοσιακά, πολιτιστικά και θρησκευτικά γεγονότα και έθιμα θα διατηρηθούν. Το χωριό μας έχει μεγάλη και πλούσια πολιτιστική παράδοση, έχει πολλά έθιμα, ήθη, μύθους, τραγούδια και αξιόλογα έργα και μνημεία της χωριανής μαστορικής τέχνης που διατηρούνται ακόμα· όλα αυτά, που είναι προγονικό φως και παρακαταθήκη και λαμπρά βιώματα, για πλήρη γνώση, για σωστή διατήρηση, για πραγματική διατήρηση και προβολή ειδικά της λαϊκής χωριανής μαστορικής τέχνης, της πυρσογιαννίτικης γλώσσας και του γνήσιου γλωσσαρίου του λεξιλογίου.

Σκοπός των διαφόρων εκλεκτών χωριανών Συλλόγων και των πνευματικών κέντρων δεν είναι μόνο η παροχή ψυχαγωγίας και αναψυχής αλλά και το κέντρισμα της φαντασίας των μελών για ανάπτυξη, για ώθηση, για παρακίνηση του ερευνητικού και κριτικού πνεύματος. Μ' άλλους λόγους, η πνευματική και αισθητική καλλιέργεια και η δημιουργία φίλων και αναγνωστών του κάθε πατριωτικού βιβλίου και η διάδοση αυτών των βιβλίων και των αναλόγων περιοδικών και σχετικών εφημερίδων, που γράφουν για βιώματα, εμπειρίες, ιστορήματα της γεννοβόλας Πυρσόγιαννης.

Τελειώνω επιγραμματικά με τη σαφή, κατηγορηματική και καλόπιστη αυτή δήλωση: αλλοίμονο, διότι συνεχώς και ασταμάτητα τα ίδια λέγω και επαναλαμβάνω, και ενδεχόμενα θα θεωρηθώ ανόητος, όμως δεν θα παύσω να κάνω το καθήκον προς τη γενέτειρα πατρίδα μου Πυρσόγιαννη. Εγώ, σαν το Διογένη, ψάχνω να βρω μιμητάς, συνεχιστάς, ερευνητάς και φανερωτάς της πατρογονικής μας ιστορίας και παράδοσης.

Εις επίρρωση των όσων γράφω παραπάνω, επικαλούμαι δύο Γάλλους πνευματικούς λόγιους. Ο μεν ένας είπε: «Κάνε ό,τι πρέπει και νομίζεις και ας γίνει ό,τι γίνει» και ο άλλος είπε: «Εκείνο που κάμει ένας άλλος και δεν μπορείς, δεν θέλεις να το κάμεις εσύ, μην τον κατηγορείς, γιατί εκείνο που κάμει αυτός το κάμει με ευχαρίστηση και την ώρα αυτή ο ίδιος ηδονίζεται».

ΘΕΜΑ 26'

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΕΛΙΑΔΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΜΝΗΜΕΣ ΕΚΛΕΚΤΩΝ ΧΩΡΙΑΝΩΝ

Ο διαλεχτός, ο πραγματικός, ο βαθυστόχαστος, με την απέραντη μνημοσύνη συγχωριανός Μιχαλάκης Αν. Δούμας, ιατρός, που εντελώς προσοπατικοί σβήλητοι λόγιοι τον ανάγκασαν να ζει και τώρα που είναι συνταξιούχος μακριά από την Πυρσόγιαννη, μου έγραψε τα παρακάτω μνημονικά γεγονότα:

«Είμαι πολύ συγκινημένος που μου θύμισες την περιπετειώδη εκδρομή εκείνου του καλοκαιριού, που κάναμε το γύρω σχεδόν του χωριού μας, από βουνό σε βουνό, τα σύνορα χωριών Ισβόρου, Στράτσιανης, Καστάνιανης μέχρι του Σαρανταπόρου, ταξιδιού. Ήταν ακριβώς η 7η Αυγούστου 1934.

Γράφεις για τους Μπάσσηδες που έγραφαν τα γραφικά και λαμπρά, γεωγραφικά σχέδια. Αυτοί ήταν ο Δημήτρης Μπάσιος Παρώνης, πατέρας του Παπαγιάννη του Σχίσμα και δεξιός ψάλτης στην εκκλησία, μέχρι το τέλος της ζωής του.

Επίσης γράφεις για τον Κώστο Παρώνη και τον Τίλη Παρώνη. Αυτοί πέρα από τη μοναδική, τη φροντισμένη, με τη χημία, ήταν και παροιμιώδεις, αστειεύοντο στα αστεία, τα καλαμπούκια, τα γεωγραφικά αποθέματα που συνήθως εκφράζανε μια αλήθεια, βγαλμένα όλα με τη χημία και τη χημία... Όπως τύπος αξέχαστος, απαντώντας, ήταν την εποχή εκείνη, ο Ανδρέας Μπερκατοίσης, πολύ μεγάλος από μας: το πραγματικό όνομά του Παναγιώταρος, αν θυμάμαι καλά. Αυτός που είχε το καφεντίο που έχει σήμερα ο Τίλης Βατουκαλής. Αυτός λοιπόν ο Μπερκατοίσης έγραφε απονήκευτα τα λόγια, «βρεστιάδια πίσω από την πόρτα του καφεντίου του με κιμωλία. Τότε ήταν πλάτη χροιάς του και ένας χωριανός ονόματι Καρτηγιώργος, που κάθονταν λίγο στο κάτω από το κάτω κελλί και είχε —ως θυμάμαι— μια κόρη που την έλεγαν Ούρα. Αυτός ο Καρτηγιώργος ήταν πτωχός, αλλά έξαπτος πελάτης και φυσικά και κακοπληκτικός. Πήγαινε λοιπόν καμαροτά στο καφεντίο του Μπερκατοίση, πλάτη καφέ και αποσιμύονε την πλάτη πίσω σχεδόν από την πόρτα, που ήταν τα βρεστιάδια γραμμένα με κιμωλία, έβρινε την πλάτη του, με αποτέλεσμα να αφήνουν τα βρεστιάδια, ενώ συγχρόνως έλεγε με το φυσικότερο ύφος, με ανάλογο ιδιόχρηστο τρόπο: "τι σου χροιά, τι σου χροιά, αφεντικό;"».

Και συνεχίζει ο αγαπητός Μιχαλάκης το ξεδίπλωμα των αναμνήσεών του.

«Γεννήθηκα την 1-9-1917. Τα πρώτα που θυμάμαι —στην ηλικία 3-5 ετών— ήταν η Μικρασιατική εκστρατεία και η Συνθήκη της Λοζάνης. Πολλές φορές —και αυτήν τη στιγμή ακόμα— βλέπω μπροστά μου το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον να ανησυχτεί φοβικά για την τύχη προσφιλούς προσώπου (τον γαμπρού μου από αδελφή Μιχ. Μεταξά) που μάχονταν στη Μ. Ασία.

Αργότερα, μια καλοκαιρινή μέρα, χτυπούνει χαρμόσινα οι κομπάνες του χωριού και μια μαγική λέξη «ΕΙΡΗΝΗ». Ήταν η 24-1-23, μέρα που υπογράφηκε η Συνθήκη της Λοζάνης.

Στο διάστημα 1920-1930 δύο φωτογραφίες κερμαζούν στην Πυρσόγιαννη: η μία παρίστανε έναν άνδρα με λαμπρή στρατιωτική στολή και μουστάκια και η άλλη έναν

άλλο άνδρα με ρούχα πολιτικά με γενειάδα και με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σκούφο, πλήκιο στο κεφάλι του.

Σε καθένα από τα σπίτια του χωριού υπήρχε μόνο μία φωτογραφία: ή του Πολιτικού ή του Στρατιωτικού, ποτέ οι δύο μαζί.

Τα παιχνίδια των παιδιών στο χωριό ήταν επηρεασμένα πολύ από τους διαφόρους πολέμους της χώρας μας με τους Τούρκους (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α' παγκόσμιος πόλεμος, Μικρασιατική εκστρατεία, κ.λπ.).

Τα παιδιά τού πάνω και κάτω μαχαλά βρίσκονταν συχνά σε συναγερμό. Οργανώνονταν στρατιωτικά, κάνανε γυμνάσια και γενικά προετοιμάζονταν για αναμέτρηση. Από την πλευρά τη δική μας, τού κάτω μαχαλά, τα γυμνάσια γίνονταν στον περίβολο του Αγίου Νικολάου. Μέσα στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου ο παππάς διάβαζε τον Εσπερινό και έξω γίνονταν τα μεγάλα γυμνάσια και οι πολεμικές προετοιμασίες.

Τα μεγάλα παιδιά, με κάτι απίθανα παλιά χιτώνια, πλήκια και ψευτοαστέρια, παρίσταναν τους αξιωματικούς. Τα μικρά ήταν οι απλοί στρατιώτες.

Αυστηρή πειθαρχία και πολεμικό μένος.

Μετά τη γυμναστική, ο μάγειρας μοίραζε το συσσίτιο με τη σειρά, σε αξιωματικούς και στρατιώτες, από άγρια κούμωλα βρασμένα.

Υπήρχαν ζωστήρες και τενεκεδένιες καραβάνες που αυτές τις έφκιανε ο Κουτσουνίκος ο τενεκιτζής από την Βούρμπιανη.

Θυμάμαι, μια φορά, την αφορμή για αναμέτρηση την έδωσαν οι δικοί μας, οι κάτω μαχαλίτες, με μια δόλια επιχείρηση κατά τον πάνω.

Εκείνοι είχαν κάπου αποθηκευμένα ξύλα για να τα κάψουν τις αποκριές (ένα ωραίο έθιμο, που όταν άναβαν τη φωτιά πέσα από τα πηδήματα που κάνανε στη φωτιά οι πιο θαρραλέοι αρχικά και μετέπειτα και οι άλλοι, γινότανε και γλέντι μεγάλο, χορός και τραγούδια), τότε, οι κάτω μαχαλίτες, ύστερα από επιμελώς καταρτισθέν στρατιωτικό σχέδιο, επέδραμαν την προηγούμενη νύχτα και πήραν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί όλα τα ξύλα των πάνω και τα μετέφεραν στις αποθήκες μας.

Σ' αυτήν την επιχείρηση είχα την τιμή, το καμάρι, να μετέχω κι εγώ σαν τελευταίο απλό στρατιωτάκι.

Υστερά απ' αυτό το εγχείρημα τα πνεύματα οξύνθησαν, η ατμόσφαιρα ερεθίστηκε και έγινε μεγάλος αναβρασμός· έγινε άγριος πετροπόλεμος, ο οποίος τελικά έληξε ισόπαλος και με, ευτυχώς, ελαφρά τραύματα. Τα πνεύματα ησύχασαν και άρχισαν τα ειρηνικά στρατιωτικά έργα. Τα παιδιά άρχισαν να κάνουν αυτοσχέδια τηλέφωνα, συνδέοντας το ένα σπίτι με το άλλο χρησιμοποιώντας χοντρό σπάγκο για σύρμα και τενεκεδένια κουτιά (από βαφή παπουτσιών) για ακουστικά.

Κρεμούσαν στα παράθυρα μεγάλα κουδούνια και τα χτυπούσαν δυνατά, όταν ήθελαν να καλέσουν ο ένας τον άλλο. Το περίεργο ήταν ότι αυτά τα αυτοσχέδια τηλέφωνα είχαν τέλεια ακουστική.

Άλλες φορές ειρηνικές... ο πόλεμος τελείωνε όταν η ομάδα κυρίως που αντιπροσώπευε τους Έλληνες έλιανε τους περισσότερους Τούρκους, που συνήθως αυτοί έτρεχαν να κρυφθούν σε μια συμφωνημένη μεγάλη περιοχή ή σε αυλές, καλύβες και καμιά φορά και σε κατώγια.

Για μας τους μικρούς στρατιώτες αυτά όλα ήταν ένα εργαστήριο χαράς, δουλειάς και δημιουργίας. Νομίζαμε ότι στον κοινό αγώνα όλοι κάτι προσφέραμε, κάτι κάναμε ιδιαίτερο, ωφέλιμο. Πιστεύαμε ότι αποκτούσαμε εθνική καθαρόαιμη συνείδηση και κοινωνικότητα (όρα σχετικά και στο παραπάνω κεφάλαιο, εχθροί και φίλοι του χωριού).

Τα γράφω όλα αυτά, γιατί νομίζω ότι ο τρόπος που ένα παιδί της προσχολικής και της σχολικής ηλικίας έρχεται σε επαφή με το ιστορικό περιβάλλον του, έχει κάποια γενικότερη σημασία και μπορεί να συνδυαστεί με την ευρέως νοούμενη λαογραφία.

Κυρίαρχος Πρόεδρος της Κοινότητας ήταν πάρα πολλά χρόνια ο Γρηγόρης Σούρλας, ο οποίος άφησε εποχή.

Ένα χρόνο ήταν Πρόεδρος και ο πατέρας μου, Αντώνιος Δούμας, το 1926 ή 1927 περίπου· ο πατέρας μου κατόρθωσε το σχεδόν ακατόρθωτο την εποχή εκείνη: έδιωξε τους βλάχους από το βουνό. Οι βλάχοι τότε επροστατεύονταν από ένα είδος ενοικιοστασίου, που ήταν επιζήμιο στα συμφέροντα του χωριού. Αργότερα οι βλάχοι, μετά την προεδρία του πατέρα μου, επανήλθαν στο βουνό.

Τέλος, σημειώνω ότι σέβομαι τη μνήμη και αισθάνομαι ευγνωμοσύνη στους δασκάλους του χωριού μας που μου έμαθαν τα πρώτα γράμματα και μου ενέπνευσαν πίστη στον έναν Τριαδικό Θεό και αγάπη στην Ορθοδοξία και την πατρίδα».

Επίσης ο εξίσου άξιος, διαλεχτός, συμπονετικός πατριώτης, πιστός βλάμης, συννομήλικος ταυτόχρονα και συμπολεμιστής, Μιχάλης Τσιρώνης, γράφει:

«Θα σε φέρω 50 χρόνια πίσω, για να θυμηθούμε τα περασμένα γεγονότα του 1940· έλεγε ο Ταγματάρχης Αντώνης Παπαχρήστου ότι η Διμοιρία του αντιπολοχαγού Νίκου Τσίπα αμύνεται σθεναρά, εύψυχα, στην περιοχή της Μέρτζανης και συνέχεια στο Μάλεσπατ, όπου ο λόχος του Αιδήκου καθημερινά είχε νεκρούς. Θυμάμαι από 270 άνδρες σώθηκαν μόνο 70.

Ήσουν, αγαπητέ Νίκο, από τότε γενναϊόκαδος, φιλότιμος, καλός πατριώτης όπως και τώρα στον ειρηνικό βίο, πρωτάρης σε χωριανές γραφτές και —γιατί όχι;— σε υλικές προσφορές, αξιοσημείωτες παροχές.

Θυμάμαι ακόμα όταν απολυθήκαμε μετά τον πόλεμο τον ηρωικό του 1940, πήγαμε στην Πυρσόγιαννη. Τότε, στη γιορτή του Προφήτη Ηλία, αφού λειτούργησε κανονικά στο εξωκκλησάκι του Αγίου, απάνω στην κορφή της Κράπας, ο παππας του χωριού μας, παππα-Ευάγγελος, κατέβηκαμε στην Τσαρνοβάτα που αυτή φημίζονταν για το κρουστάλλινο, το κρύο και λαγυρό νερό.

Εκεί γαρύφαλλοι ψήσαμε αρνί και αφού φάγαμε όλοι καλά και πλούσια, τραβήξαμε και στο κρασί αρχικά και μετέπειτα κρασί, φκιαστήκαμε για καλά, πήγαμε συνέχεια να πούμε χρόνια πολλά στον Ηλία Νίτσο· είμεθα περίπου 10 άτομα: ο Σπύρος Παπαχαράλαμπος, ο Λουκάς Νίτσο, ίσως ο Γιάννης Μαυρομάτης και ο Διονύσης Περώνης, κ.ά.

Στο φιλόξενο και ζεστό σπίτι του εορτάζοντα Ηλία, οι δικοί του φέρανε να σηκώσει το ύψωμα ο παππα-Ευάγγελος. Επειδή αυτός δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος από το πιετό, τον σηκώσαμε όλοι μας ψηλά και αυτός αντί να αρχίσει τα προβλεπόμενα τροπάρια και τις ευχές, μας είπε: “Τι να πω τώρα, παιδιά, από ψαλμούς και ευχές, δεν θυμάμαι τίποτε”. Πάντως και αυτή η αυθόρμητη και ειλικρινής ομολογία του παππα-Ευάγγελου επέιχε θέση εκπλήρωσης του θρησκευτικού χρέους, αγάπης και παροχής ευχής στον εορτάζοντα και την οικογένεια αυτού, για μακροθυμία και μακροζωία και σε μας καλά ...κρασιά».

Επίσης μου γράφει ο ίδιος: «Σε ένα γλέντι στη γιορτή της Παναγίας το Δεκαπενταύγουστο, ο ευφυής στιχοπλόκος πατριώτης Πάκης Φλίνδρης απήγγειλε τους κάτω στίχους: “Και το Γιάννη Μαυρομάτη τον εβάλατε στο μάτι, που φορούσε τη φανέλα και τους ήρθε όλους τρέλα. Αχ και βρε Σπύρο Δούκα, τι τα ήθελες ετούτα τα βιολιά και τα λαβούτα, και του Μίχου του Τσιρώνη σχίστηκε το παντελόνι”».

Για τα Πυρσογιαννίτικα Μπουλούκια, που άφησαν αξιόλογα δημιουργήματα της τέχνης μέσα στην ιστορία γενικά της αρχιτεκτονικής, σε κάθε γωνιά του ελληνικού χώρου και εν πολλοίς και πέραν αυτού, μου γράφουν:

«Τα δρομολόγια των Κουδαραίων έχουν μια ξεχωριστή σημασία, γιατί μαρτυρούν το ξάπλωμα της χωριανής τεχνικής, τις μαστορικές επιρροές και επιδράσεις σε κάθε τόπο.

Όλα γενικά τα δείγματα αυτής της λαϊκής αρχιτεκτονικής και οικοδομικής, τα διάσπαρτα στην Ήπειρο και στην Αλβανία, από τα μεγαλοπρεπέστερα και πιο φανταχτερά σεράγια, τα πλουμιστά παλάτια των γνωστών μπέηδων και αγάδων και τα άλλα περιλάλητα οικοδομήματα των αρχόντων της Κόνιτσας, των Γιαννίνων, Αργυροκάστρου, του Λεσκοβικίου, της Πρεμετής και της Ερσέκας, κ.ά. μέχρι τα περιβλεπτα και ατσαλένια γεφύρια, τα εγκατεσπαρμένα πανταχού όπου δούλευε το πυρσογιαννίτικο τσοκάνι.

Όλα αυτά φέρουν τη σφραγίδα της ιδιοφυΐας, της εξαιρετικής επίδοσης, του λεπτού ταλέντου των Πυρσογιαννιτών πρωτομαστόρων, που έφεραν γραφικά πιτουρία και τα χοντρά μάλλινα εξωτερικά ρούχα, αξιόλογα δείγματα κι αυτά άλλων μαστόρων της Πυρσόγιαννης, των ξακουστών ραφτάδων.

Σε πολύ ελάχιστα απ' αυτά τα εξαιρετα πυρσογιαννίτικα μαστορικά έργα τέχνης της πέτρας, υπάρχουν χαραγμένα το όνομα του πρωτομάστορα και η σχετική χρονολογία της κατασκευής του κάθε έργου.

Έτσι υπάρχει στη Μέβιστα, σημερινό Παλιόπυργο, επιγραφή: «διά χειρός μάστορα Λάμπρου Χαρίτου Πυρσογιαννίτη». Επίσης στο Μοναστήρι Βέλλιανης Παραμυθιάς σώζεται πάνω στο Άγιο Βήμα η επιγραφή: «1843 Απρηλίου 25, ανηγέρθη εκ βάθρου παρά ηγουμένου λέον, του Ιερομάχου κελιά Μονής πρωτομάστορας Γεοργήου Βαγγέλη Πηρσογιαννήτη».

Ο Γιαννούλης Τσερώνης έχτισε στα 1740 (με επιφύλαξη η χρονολογία) το γεφύρι στην Ντερόπολη του Αργυροκάστρου.

Οι Πυρσογιαννίτες μαστόροι Κ. Σούρας και Ρίζος Κ. Παπαϊωάννου, μαζί με τους Σίμο Ψύλλο, Κώσταν και Δήμον αγνώστων επωνύμων από τη Βούρμπιανη, έχτισαν το μοναστήρι της Ζέρμας.

Ντόπιοι μαστόροι έχτισαν στα 1774 τον Άγιο Νικόλαο Πυρσόγιαννης (διατηρητέο σήμερα μνημείο). Τα ανάγλυφα και το περιστύλιο είναι δείγματα της μεγάλης τους τέχνης.

Ο παλιός Άγιος Γεώργιος χτίστηκε το 1712 και ξαναχτίστηκε από χωριανούς στις αρχές του αιώνα. Για να μεταφέρουν πέτρα και καπάκια από τα νταμάρια της Κράπας, κατασκεύασαν σιδηροτροχιές και βαγόνι ειδικό. Εξαρτήματα και οι ρόδες του φυλάγονται σήμερα».

Οι εκλεκτοί συγχωριανοί Χαράλαμπος και Αγλαΐα Τσιρώνη, κάτοικοι Αμερικής (Δ/σις 1033 Quebec P.I.M. Washington DG 20010) μου έστειλαν το παρακάτω λαογραφικό και ιστορικό υλικό για μάθηση καιθύμηση, γιατί τα παλιά χωριανά κρατάνε ζωντανή τη μνήμη μας και παρέχουν τα χρήσιμα στοιχεία της πολιτιστικής μας ταυτότητας:

«Στα βιβλία σου γράφεις να μάθεις για το χωριό ό,τι ξέρει κανείς να σου γράψει. Θα σου γράψω κι εγώ ό,τι ξέρω για το χωριό μας.

Επί τουρκοκρατίας, θυμάμαι, κάποιος καπετάν Σουλούμης ζητούσε λίρες από τους Πυρσογιαννίτες. Τότε ήταν ο Κύρκα Σερίφης, ο Γρηγόρης Σούρας και ο Μήτρος Γκάσιος, που διηύθυναν το χωριό. Αυτοί επήγαν στην Κόνιτσα και το είπαν στον Κατή.

Αυτός τους συνεβούλευσε να του πούνε να έρθει να παραλάβει τις λίρες στο Μήλο του Ζγολόμπη και εμείς θα στείλουμε Ζαπτιέδες να τον πιάσουμε· έτσι κι έγινε. Τον περίμεναν και τον σκότωσαν, εκεί ακριβώς που ανταμώνει το Βουρμπιανίτικο ποτάμι με το Σαραντάπορο. Το κεφάλι του Σουλούμη το φέρανε στο χωριό και το κρέμασαν στην πλατεία μπροστά στο Σχολείο. Το είδα και εγώ, και ο Μήτρος ο Γκάσιος του έβαλε μια λίρα και του είπε: “φάε λίρες, καπετάν Σουλούμη” και ύστερα το κεφάλι το πήγαν στην Κόνιτσα. Και ένα θαύμα που έγινε στο χωριό.

Δεν είχε βρέξει όλο το καλοκαίρι και είχαν ξηραθεί όλα εκεί πάνω. Τότε, είπαν να φέρουμε την Εικόνα της Παναγίας. Μια Πέμπτη κινήσαμε όλοι από το χωριό με τους τέσσαρες παππάδες και πήγαμε στην Παναγία και φέραμε την Άγια Εικόνα της Παναγίας στο χωριό και το θαύμα έγινε, επί μία εβδομάδα έβρεχε συνέχεια και χόρτασε η γη νερό.

Το 1910, όταν ήμουν στο Αργυρόκαστρο που δούλευα στο ζαχαροπλαστείο του Κώστα Παπαλάμπρου, διάβασα στην Εφημερίδα «ΑΩΟ» ότι οι Τούρκοι στη Βουλή τους είχαν δύο Χριστιανούς βουλευτές: ο ένας ήταν Σούρλας, αντιπροσώπευε την Ήπειρο, και ο άλλος ο Μπότσης της Μακεδονίας και έγραφε πως ο Σούρλας ήταν πολύ θαρραλέος και μιλούσε με θάρρος στην τουρκική Βουλή.

Θα σου γράψω και κάτι άλλο.

Εδώ στην Αμερική ήρθε ο Πατριάρχης Αθηναγόρας και λειτούργησε στην εκκλησία τους Ουάσιγκτον. Είναι από τα Τσαραπλανά και ένας Δολιανίτης τον προσκάλεσε τραπέζι και άλλους από μας. Και μας είπε ο Αθηναγόρας: “να μου βρήτε νομπέτια, μου αρέσουν” και πράγματι βρήκαμε και όλα του άρεσαν όσα βάλαμε. Απευθυνόμενος σε μένα με ρώτησε από πού είμαι και όταν του είπα πως είμαι Πυρσογιαννίτης, μου είπε: “τα πρώτα γράμματα τα έμαθα από τον Πυρσογιαννίτη δάσκαλο Νικόλαο Παγώνη”. Να που ο Πυρσογιαννίτης δάσκαλος ανέδειξε το μεγάλο αυτό Πατριάρχη». Και συνεχίζει:

«Αυτά που θα σου γράψω τώρα έγιναν όταν ήμουν μαθητής στο χωριό (1908-1910). Γράφεις στα βιβλία σου ότι έφεραν τις πέτρες από την Κράπα· τις πέτρες τις έβγαλαν στη Ντόμιστα επάνω στα Σελιά. Ο Παπαλάμπρος είδε όνειρο ότι θα βρήτε νταμάρι στην Ντόμιστα και πράγματι βρήκαν τις πέτρες· από εκεί τις μετέφεραν με τα ζώα και οι γυναίκες φροτωμένες στις πλάτες. Τις ρόδες που γράφεις τις σιδερένιες δεν τις μεταχειρίστηκαν, γιατί ήταν σιδηροδρομικές. Και τους έγραψαν να στείλουν δύο ρόδες ξύλινες τάλικας. Αυτές τις ρόδες τις είδα κι εγώ, όταν τις έστειλαν στο χωριό —καλές αλλά άχρηστες.

Επίσης σου γράφω ότι οι πρώτοι μαστόροι που πελέκησαν τις πρώτες αγκωνιές ήταν ο Λάμπρος και Γιάννης Φλίντρος και ο παππούς μου ο Γιαννούλης και ο πατέρας μου. Γράφεις για τους Σουρλαίους ότι γλύτωσαν τα χωριά μας από τους Τούρκους· έχεις πολύ δίκαιο σ’ αυτό, αλλά δεν το έφαγαν ξερό. Με τη βοήθεια του Γραμματικού από τη Βούρμπιανη και τη βούλα του Αλή Πασά, επήραν και αυτοί τα τσιφλίκια τους. Είχαν τα Δολιανά, Ζέρμα, Λούπσικο, Μπλίγγιανη και Φούρκα, αλλά ήταν καλοί και χρήσιμοι για τα χωριά μας.

Γράφεις ότι η Πυρσόγιαννη έβγαλε μαστόρους αγράμματους τότε. Η Πυρσόγιαννη έβγαλε τώρα και επιστήμονες και πολλούς επαγγελματίες, γιατρούς, δικηγόρους, καθηγητάς, δασκάλους, παππάδες, δημάρχους, υποδηματοποιούς, ζαχαροπλάστες και ένα συγγραφέα που νομίζω θα τον ξέρεις, που τον λένε Νίκο Τσίπα».

Επίσης ο φιλόπατρις Καγιώτης Σπύρος, Αθαν. Διάκου 14, 117 42, γράφει:

«Όμως οι ρίζες μένουν, δεν χάθηκαν· παραμένουν ασάλευτες στο πείσμα των και-

ρών. Ο Αϊ-Γιώργης, ο γκρίζος αυτός πέτρινος όγκος, ασάλευτος κι αυτός, ρίζα βαθιά δεσπόζει στη θέα όλου του χωριού. Πελώριος κυματοθραύστης μέσα στο πέραςμα των χρόνων, έγινε οδηγός μας. Εκεί νιώσαμε χαρές μα εκεί και σε λύπες κλάψαμε. Αλλά κι η Παναγία μας η οδηγήτρα, όπου από τα πέρατα μας οδηγεί και μας συνάζει με μια μοναδική νοσταλγία κοντά της το Δεκαπενταύγουστο. Πόσα μπορεί κανείς να πει και να πλέξει στην αρμαθιά των αναμνήσεων, στο σιάδι της Παναγιάς, στον περίβολο του Αϊ-Γεώργη και του Σχολείου, στο θερισμό, στ' αλώνια, στο ψήσιμο του ψωμιού και κάτω από τη γάστρα η πίτα να ευωδιάζει τον αέρα, στ' αμπέλια, στον τρύγο, μα κι ο βαθύς γδούπος της Ντομπολίτσας. Τι να θυμηθούμε: Στα κηπάρια, στους οβρούς, στα καλντερίμια, στον ισκιωτό πλάτανο, στον πρόκο, στην Κολόνενα, στη ράχη, στο Ντραγατίκη, στην Ντόμισα, στην Τζιαρονοβάτα, στην Κράπα, που γλυκά, σαν σε απόμακρο βάθος, ακούγεται ο κούκος φέρνοντας την άνοιξη, με τον καταπράσινο γράβο... Θυμάμαι, όταν μικρός πηγαίναμε παρέες-παρέες για να βοσκήσουμε τα κασίκια, φτιάχνοντας τσιμπούτες στις πρασινάδες ή χτυπαριές στα λόγγα...».

Τους ανωτέρω θερούς και εκλεκτούς χωριανούς και πάλι τους χιλιοευχαριστώ, που τόσο πρόθυμα, με ταπεινοφροσύνη, καλοσύνη και με πατριωτικό ενδιαφέρον, έδωσαν το θαρραλέο, το γεμάτο πίστη, φλόγα και αγάπη «παρών», για να βοηθήσουν να γραφεί και να συμπληρωθεί η αλήθεια της πατρογονικής ιστορίας και παράδοσης, και όχι για να ικανοποιήσουν αποκυήματα της ατέρμονης, της αχαλίνωτης και αρρωστημένης φαντασίας.

ΘΕΜΑ 27°

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΛΑΜΠΡΟΦΟΡΑ ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΜΕΡΑ

Μέσα στην κυκλική περιφερειακή κίνηση της επίγειας ζωής μας, υπάρχουν στην ιστορία του έθνους μας μερικές χρονολογίες που πρέπει μεγαλόπρεπα να παραμένουν σωστοί φωτιστικοί φάροι, οδηγοί, χαραγμένοι ανεξίτηλα και άσβεστα στη μνήμη μας και μέσα στην καρδιά μας· να αναφέρονται κάθε φορά τρανταχτά, με ενθουσιασμό, με σεβασμό και ιερά συγκίνηση και ταυτόχρονα να μεταδίδονται ως ιερές παρακαταθήκες, από γενιά σε γενιά.

Μια λίαν εξαιρετικώς λαμπρή, πασχαλινή και μεγαλειώδης μεταξύ αυτών χρονολογία είναι η 28η Οκτωβρίου 1940. Τα χαράματα της μέρας αυτής, της θαυματουργής, εσήμανε η μεγάλη ανεπανάληπτη ώρα της Ελλάδος, τότε, που με περισσή θρασύτητα, ο θρασύδειλος ψευτοπαλικαράς Μουσολίνης εξήτησε να απαρνηθούμε την καθάρια, λαγαρή και μεγάλη ιστορία μας, την πατρογονική μας παράδοση και ολόκληρη την Ελλάδα, που γέννησε ό,τι ωραίο και λαμπρό, την Ελευθερία, να καταντήσει υπόδουλη και να ζήσει μια ταπεινή και πανάθλια ζωή, έξω από το ηλιακό θάμβος της. Αυτή η παμμέγιστη και ουράνια ιστορική μέρα της 28-10-1940 υπήρξε η αρχή, το έδρανο ηρωικότατων αγώνων φιλοπατρίας, πίστεως και αγάπης· άθλων που εδόξασαν την Ελλάδα, συνετέλεσαν με όλες τις δυνάμεις για την ελευθερία της και όλου του κόσμου, από την τρομερά επιβολή τριών αδίστακτων ολοκληρωτικών καθεστώτων. Αυτοί είχαν μέχρι τη μεγάλη και ιστορική αυτή μέρα υποδουλώσει σχεδόν όλα τα Βαλκάνια και την Ευρώπη και έμεινε η Ελλάδα μας, η Ελλάδα, η πραγματική χώρα των Ολυμπίων Θεών και της Ορθοδοξίας,

με τα ασυγκρίτου ομορφιάς τοπία, τα δαντελωτά ακρογιάλια, τα αρχαιολογικά μνημεία και εθνικά κειμήλια, τα γοητευτικά, τα μαγικά ερείπια, τους ιστορικούς τόπους της, τα σπήλαια, τις θάλασσες και τα βράχια, αλλά και τις πανώριες τοποθεσίες που τις στολίζουν τα αθάνατα και αιώνια, τα παντοτινά κάτασπρα μαρμάρινα έργα τέχνης του αρχαίου ελληνικού περίφημου μεγαλείου. Τα θεία, τα θεσπέσια και μοναδικά αυτά της πατρίδος μας μάρμαρα, που ξεπετάγονται πεσμένα αλλά αθάνατα, άφθαρτα, ένδοξα, μέσα στο χάιδεμα, στη θωπεία του προνομιούχου ελληνικού ήλιου.

Αυτή τη λεύθερη και δημοκρατική Ελλάδα ήθελε να υποδουλώσει ο πανίσχυρος τότε φασιστικός άξων Βερολίνου-Ρώμης και ο καθένας για λογαριασμό του. Αυτοί οι δύο πάνοπλοι, πολυάριθμοι και έως τότε ακαταμάχητοι εχθροί της ανθρωπότητας· ο Ιταλός ήθελε την Ελλάδα να την εντάξει στα πελάγη της Αδριατικής, του Ιονίου και της Μεσογείου. Η Γερμανία διά να την έχει την Ελλάδα δούλη, ως λαχανόκηπο και οπωρόκηπο. Έτσι, με αυτά τα φρούδα και μάταια όνειρα, τόλμησε το πρωί της 28ης Οκτωβρίου 1940 ημέρα Δευτέρα, την Ελλάδα να υποτάξει χωρίς τον ξενοδόχο, παραγνωρίζοντας παντελώς την ελληνική ιστορία και τα ακριτικά παιδιά της χώρας μας, που στους αιώνες όλες οι ελληνικές γενιές συναγωνίζοντο παλικάρися η μία την άλλη και τα τρόπαια σωρεύονται ζυμωμένα με το αγνό καθαρό ελληνικό αίμα. Η ελληνική ψυχή ερμάνει γίγαντες την ώρα αυτή· το Βυζάντιο με τη λάμψη, οι ακρίτες, τα φλάμπουρα των αρματωλών και κλεφτών, το θαύμα του '21 και τα ποτάμια αίματος του 1912 και 1913 ξαναζωντανεύουν. Από την πρώτη στιγμή της άνανδρης επίθεσης κατάλαβε καλά πως εκείνο που διέκρινε καθαρά τον κάθε ακρίτα φαντάρο μας, ήταν η συνειδητή, η φλογερή και μεγάλη φιλοπατρία, η σίγουρη και ακλόνητη πίστη στο Θεό, στα πεπρωμένα της φυλής μας, στο δίκαιο και καθαρό αγώνα, και η σιδερένια απόφαση για κάθε θυσία και προσφορά. Ο αγώνας ήταν ανισοβαρής, ανισομερής και ανισόμετρος.

Η μεγάλη διαφορά και η ανισότητα φαίνεται καθαρά εδώ: Η VIII Μεραρχία διέθετε διά την άμυνα από Κόνιτσα μέχρι Ηγουμενίτσα:

4 Συντάγματα πεζικού (15, 3/40, 5/42 και 24)

2 Τάγματα πολυβολίων, 3 Τάγματα προκαλύψεως

1 Σύνταγμα Πυροβολικού.

Αντίθετα η Ιταλία:

3 Μεραρχίες πεζικού (Φεράρα, Σιένα, Κένταυρος)

3 Συντάγματα Γρεναδιέρων, ιππικού και βαρέως Πυροβολικού

2 Τάγματα φασιστών και 3 Τάγματα Αλβανών.

Ήτοι, σύνολο: ΕΛΛΑΣ 17 Τάγματα πεζικού, 10 Πυροβολαρχίες

Ιταλία: 26 Τάγματα πεζικού και 31 Πυροβολαρχίες.

Πλέον οι Ιταλοί διέθεταν 150 άρματα μάχης και 100-120 αεροπλάνα. Και πιο συγκεκριμένα, καθαρά και ξάστερα, η περίφημη 3η Μεραρχία Αλπινιστών της Ιταλίας (Τζούλια) διέθετε 9 συντάγματα πεζικού, ένα τάγμα Βερσαλλιέρων, ένα τάγμα μελανοχιτώνων, ένα σύνταγμα πυροβολικού και 50 άρματα μάχης.

Κι όμως στη μαχητική πράξη, η VIII (8η) Μεραρχία μας, υπό τον ένδοξο Στρατηγό Χαράλαμπο Κατσημήτρο, και το απόσπασμα Πίνδου, υπό τον ηρωϊκόν Συνταγματάρχη Δαβάκη, που δέχθηκε τις πρώτες αιφνιδιαστικές επιθέσεις των φασιστικών λεγεώνων (Τζούλια) του Μουσολίνι, με την ισχυράν μέχρι εσχάτων άμυνα και το ακατανίκητο σθένος, τη θαρραλέα σωματική και ψυχική δύναμη και ευψυχία, απέκρουσε τον ιταλικό στρατό στην άπαρτη γραμμή ΚΑΛΠΑΚΙ-ΚΑΛΑΜΑ· τον καθήλωσε, τον υποχρέωσε να μείνει ακίνητος στη θέση του και σε 12 μέρες, ήτοι από τις 9 Νοεμβρίου 1940, τον κατε-

νίκησε σε σημείο που μέχρι τις 4 Απριλίου 1941 βλέπαμε την πλάτη του ιταλικού στρατού. Κι ήταν αυτή η περίφημος, η ξακουστή ελληνική νίκη, η πρώτη συμμαχική νίκη κατά του αήττητου Άξονος, Ρώμη-Βερολίνο. Εδώ, με ιδιαίτερη και χαρακτηριστική περηφάνια και ξέχωρο καμάρι, αναφέρω, με ευσέβεια, ότι η ταπεινότητά μου, ως έφεδρος ανθυπολοχαγός πεζικού του τάγματος προκαλύψεως Κονίτσης, βρέθηκα από την πρώτη στιγμή του πολέμου με τη διμοιρία μου πολυβόλων στα υψώματα της γέφυρας Μέρτζανης, έχοντας μαζί μου τους χωριανούς Γιάννη Καραγιάννη, Λουκά Νίτσο και το λοχία Σπύρο Παπαχαραλάμπου. Στη διοίκηση του τάγματος ήταν και οι Χρήστος Πετσίνης και Σπύρος Πετσίνης· στο λόχο Κανδάρα ήταν ο Βουρμπιανίτης έφεδρος ανθυπολοχαγός, δάσκαλος, Μιχάλης Κατσένης. Από τους πρώτους εφέδρους αξιωματικούς που αντρίκεια, παλικαρήσια, έπεσαν για την τιμή και δόξα της πατρίδος μας ή μάλλον ο πρώτος, ήταν ο δάσκαλος Παπαθεμιστοκλέους.

Το βράδυ της πρώτης μέρας της ενάρξεως του πολέμου, εξεδόθη το πρώτο ελληνικό πολεμικό ανακοινωθέν:

«Αι Ιταλικαί στρατιωτικαί δυνάμεις προσβάλλουν από τις 6.30 π.μ. σήμερα, τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημετέραι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους». Επακολούθησε πάραυτα διάγγελμα της ελληνικής Κυβέρνησης: «Το πρώτο βάρος του πολέμου έπεσε ευθύς εξ αρχής εις τον Στρατόν της Ηπείρου (8η Μεραρχία), του οποίου η σθεναρά αντίστασις εκάλυψε την επιστράτευση και την συγκέντρωση των δυνάμεών μας».

Τα οχυρά της Ηπείρου έκανε ο τότε Συνταγματάρχης της 8ης Μεραρχίας Παναγ. Μαυρογιάννης. Γι' αυτόν τον ηρωικό και ένδοξο ελληνικό αγώνα του 1940, οι τότε φίλοι μας, που είχαν υποδουλωθεί μέσα σε ελάχιστες μέρες, είπαν και ομολόγησαν.

Ο Πρωθυπουργός του Καναδά Μακένζι Κόμπτον είπε: «Χάρις εις την ελληνική αντίσταση άλλαξε όλη η μορφή του πολέμου και το μεγαλείο του ψευδοκαίσαρος της Ρώμης άρχισε να σβήνει και να ζει μονάχα η δόξα της Ελλάδος. ΕΝΑΣ ΝΑΟΣ υψώνεται, Μεγάλος, Δωρικός, στους τέσσαρες ανέμους· ο Ναός ενός αγνώστου Στρατιώτη που έπεσε μαχόμενος ένδοξως στις Ηπείρου τα βουνά, για τον άνθρωπο, τη λευθεριά και για τις πατρίδες του την αρετή».

Ο Τσότσεϊλ της Αγγλίας τόνισε χαρακτηριστικά: «Παλαιότερα λέγαμε ότι οι Έλληνες μάχονται σαν ήρωες, εις το μέλλον θα λέμε, οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες. Θα μοιράσουμε τη νίκη».

Ο Ήντεν, υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας εξίσου είπε: «Οι Έλληνες που έχουν βάψει με το αίμα τους την ιερή γη της Βορείου Ηπείρου, οι Πινδανομάχοι και οι άλλοι θα είναι οδηγοί που μαζί με τους Μαραθωνομάχους θα φωτίζουν ανά τους αιώνες την οικουμένη».

Ο Ρούσβελτ, Πρόεδρος της Αμερικής, είπε την ίδια μέρα: «Την 28-10-1940, εσημειώθη ένα γεγονός που θα σαλπίζει αιωνίως την αλήθεια, ότι η βία δεν αρκεί να καταπνίξει τον πόθον προς την ελευθερία και, κάτι επί πλέον, την προθυμία του ανθρώπου να θυσιάζει τη ζωή του, για να ζήσει η ελευθερία αυτή».

Ο Ουέλς τόνισε: «Δικαίως η Ελλάς εκλήθη χώρα των θαυμάτων· ίσως το μέγιστον αυτών των θαυμάτων να είναι ο τρόπος με τον οποίον παραμένει πιστή εις τας παραδόσεις και ανανεώνει από αιώνος εις αιώνα το ένδοξο παρελθόν της».

Μια κατάλληλη παρένθεση εδώ, μου δίνει τη χαρά και την ευχέρεια να καταχωρίσω συνέχεια την αναφορά-ομολογία των Ιταλών, που υπέκλεψε ο ασύρματος της 8ης Μεραρχίας Ηπείρου:

«Φθάσας εις τον λόφον Καλπακίου βάλλομαι πανταχόθεν υπό του πυρός του εχθρικού πυροβολικού, ελαφρού και μέσου, το οποίον οι προνοητικοί και πονηροί Έλληνες έχουσι τάξει καταλλήλως και είναι αθέατοι· το πυρ του πυροβολικού τούτου προκαλεί φοβεράν σύγχυσιν και δέος, διά της ευστόχου και συντριπτικής βολής του κατά των αρμάτων μας».

Συνεχίζω πάλιν τους τότε ύμνους, τις εγκωμιάσεις, τις ωδές, τις ψαλμωδίες των συμμάχων μας.

Ο Στρατάρχης Γιαν Σματς έλεγε: «Η μάχη της Πίνδου άλλαξε τον ρουν της ιστορίας». Και ο Τσώρτσιλ συνέχισε να λέει εις την Βουλήν των Κοινοτήτων: «Δεν χρειάζεται σήμερα να ομιλούμεν διά πολλά έθνη. Υπάρχει όμως ένα έθνος μικρόν αλλά ηρωικόν, προς το οποίο οι σκέψεις στρέφονται με συμπάθεια και θαυμασμόν· είναι η ΕΛΛΑΣ και τα στρατεύματά της, που αμύνονται σήμερα του πατρίου εδάφους. Μεταξύ των παραδειγμάτων του παρόντος πολέμου, δεν θα ευρεθούν ασφαλώς πράξεις αυτοθυσίας και ηρωισμού, όπως αι ελληνικαί. Ο λαός του Λονδίνου διά της αντιστάσεώς του έσωσε την μάχην της Βρετανίας, ο μικρός λαός της Ελλάδος έσωσε την μάχην της Ευρώπης».

Με μεγάλη έκρηξη ηφαιστείου συνεχίζουν να μοιάζουν οι εκδηλώσεις σ' όλον τον κόσμον, με όλα τα μέσα επικοινωνίας, για την αφάνταστη ηρωική ελληνική αντίσταση, που ομολογουμένως ανατρέπει τα μεγαλεπήβολα και μεγαλορροήμια σχέδια της Ιταλίας και του Άξονα. Ο δημοσιογράφος του Λονδίνου Γκάουθιν γλαφυρά χαρακτηριστικά γράφει. «Τι είναι, επιτέλους, αυτοί οι Έλληνες; Ποία στοιχεία ρώμης από τον πρόγονόν των Ηρακλή και ποία στοιχεία ευφυΐας από τον πρόγονόν των Οδυσσέα παρέλαβον, για να επιτελέσουν αυτά τα καταπληκτικά εις Αλβανίαν κατορθώματα, τα οποία συνδυάζουν αρμονικώς την υπεροχωτέραν στρατηγικήν». Εδώ έφτασα αισίως στο λυκόφως της μεγάλης αυτής ιστορικής εποποιίας του 1940, της ανυπολογίστου, τρανής, ηρωικής πράξης των παιδιών της Ελλάδος.

Είπα, έγραψα, φανέρωσα πολλά ιστορικά βεβαιωμένα γεγονότα, λόγους και παινεύματα μεγάλων πολιτικών και στρατιωτικών προσώπων, που εξέφρασαν, από τα αφάνταστα ιστορικά ελληνικά στρατιωτικά συμβάντα που έβλεπαν, που είδαν το φως της δημοσιότητας, είπα όχι όμως τα πάντα.

Άλλο το ζήτημα είναι ότι οι ηγέτες αυτοί των συμμάχων και ευγνωμόνων τότε, προς την πάντα αγωνιζόμενη ιπποτικώς Ελλάδα, τα λησμόνησαν εύκολα όλα αυτά. Και τώρα ακόμα αδιαφορούν τελείως για τα προβλήματα, για την τύχη της χώρας μας.

Σε κάθε ευκαιρία, σε κάθε ευνοϊκή περίσταση και κατάλληλη στιγμή, ενθαρρύνουν, παροτρύνουν και εφοδιάζουν τους πολέμιους της Ελλάδος. Η Κύπρος στενάζει και η μισή από ολόκληρο τον ελληνοκυπριακό χώρο είναι υπό τουρκική κατοχή· εις δε το Αιγαίο αλωνίζουν με το κέφι τους και απειλούν αλαζονικά τα νησιά μας και τη Θράκη. Όμως η Ήπειρος δεν θα παύσει να ευανδρεί και ολόκληρη η Ελλάδα δεν θα παύσει να δημιουργεί Μαραθώνες, Σαλαμίνες, Μπιζανομάχους, Μπουμπουλίνες και Σουλιώτισσες, Διάκους και Γέρους του Μοριά. Η ιστορία επαναλαμβάνεται· δεν σταματά εδώ και οι Έλληνες δεν την σβήνουν· η ψυχή η ελληνική θα ορθωθεί, όταν χρειασθεί, και πάλι.

ΘΕΜΑ 28° ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ - ΣΩΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΕΣ

Η Πυρσόγιαννη, το μεγάλο αυτό πανέμορφο κεφαλοχώρι, που δεν το αλλάζει κανείς με όλα τα καλούδια του κόσμου, ΕΥΑΝΔΡΕΙ κι αυτό, όπως απaráλλαχτα και όλη η περιοχή της Ηλείου, καίτοι είναι κάπως πετρώδης, γεμάτη βουνά, λόγγους, λάγκους και ποτάμια. Άλλωστε, να μην ξεχνούμε ότι από τη θρυλική και χιλιοδοξασμένη Ήπειρο ξεκίνησαν κατ' εξοχήν οι γνησιότεροι, οι αληθινοί και πραγματικοί ευεργέτες και οι εθελοντές δωρητές, όχι φυσικά κι αλήθεια για καύχημα, για κομπορημοσύνη, για επιδίωξη αγαθής υστεροφημίας, αλλά από βαθιά, λαγαρή, πατροπαράδοτη πεποίθηση, από βαθυστόχαστο συναίσθημα αγάπης, φιλοπατρίας και από πανύψιστο φρόνημα πατριωτισμού, και από λαμπρή επίγνωση ηθικού καθήκοντος προς την Ήπειρο, γενικά, τη Μητέρα της Ελλάδος, τη χρυσή γη του Δωδωναίου Δία, όπως την αποκαλούν οι μέγιστοι Όμηρος και Αριστοτέλης.

Η αξία όλων των Δωρεών έγκειται στο ότι αυτή προσέχεται καλοθέλητα, αβίαστα, από προαίρεση αγαθή. Και τι δεν πρόσφεραν έργα για έργα, καθαρα, θαυμαστά, πρωτότυπα, πρωτογέννητα, ωφέλιμα και παραγωγικά. Με τις αυθόρμητες προσφορές τους, έγιναν προσωπικότητες λαμπρές και φυσιογνωμίες αγνές πανελληνίου κύρους, που τους λαμπρύνουν αναμφισβήτητες ακτινοβολίες.

Τιμή και δόξα σ' όλους τους καλούς χωριανούς που άφησαν ένα οικόπεδο, ένα σπίτι απλό, γεμάτο μνήμες και αναμνήσεις, που τώρα με μια μετατροπή, αναπαλαίωση και φροντίδα, θα φιλοξενεί φίλους χωριανούς και επισκέπτες. Άσχετα αν, όπως σοφά είπε κάποιος μυαλωμένος λόγιος, «περισσότερο αγαπούν οι ευεργέτες αυτούς που ευεργέτησαν, παρά αυτοί που ευεργετήθησαν». Αλλά και γι' αυτούς τους αχάριστους ευεργετηθέντες, ο εξίσου μεγάλος σοφός, ο ΕΔΙΣΟΝ, χαρακτηριστικά είπε: «είναι γελοίο να επικρίνεις τα έργα και τις ευεργεσίες ενός άλλου, όταν εσύ ο ίδιος δεν έχεις προηγουμένως διακριθεί από δικά σου κοινωφελή έργα».

Εγώ προσωπικά σ' όλους τους ούτω προσφέροντας στην Πυρσόγιαννη κάτι πολύτιμο γι' αυτούς, απευθύνω αιώνια ευγνωμοσύνη, συνεχή ευλάβεια και απεριόριστη λατρεία. Με ιδιαίτερη συγκίνηση βλέπω και νυν πως πολλοί διαλεχτοί χωριανοί συνεχίζουν από αγάπη και νοσταλγία τη μεγάλη παράδοση της ευποιίας και της ευγενούς προσφοράς, χωρίς φανερές επιδεκτικές φιλοδοξίες, σαν γνήσιοι Πυρσογιαννίτες και άνθρωποι Χριστιανοί και κοινωνικοί. Και πρέπει να γνωρίζουμε όλοι μας πως όλοι οι δωρητές εργάζονταν σκληρά, κάτω από τραγικές συνθήκες. Δεν ήταν καθόλου φιλόσοφοι και φιλόυλοι· ο πλούτος, τα υλικά αγαθά, η ευμάθεια, οι ανέσεις, οι περίσσιες απολαύσεις της κάθε εποχής δεν αποτελούσαν γι' αυτούς την πρωταρχική και αποκλειστική επιδίωξη. Είχαν πιάσει καλά το νόημα της ζωής και ποια ήταν η επίγεια αποστολή.

Από τα παλιά άσχημα χρόνια, πρώτη και κύρια φροντίδα ήταν γι' αυτούς τους διαλεχτούς χωριανούς και Έλληνες η σωτηρία, το ξεσκλάβωμα της πατρίδας· ονειρεύονταν γρήγορα το γονικό έδαφος να λευθερωθεί, να μπορεί ο καθένας πατριώτης να γευθεί την ουσία των διαφόρων ιστορικών περιστατικών και γεγονότων λεύθερα, πέρα για πέρα. Ποθούσαν μ' άλλα λόγια, ξεκάθαρα, ο καθένας χωριανός να επικοινωνεί με το καλό πνεύμα της εποχής ανυστερόβουλα, με την κάθε ομορφιά, την καθεμιά παρήγορη και

θελκτική ιστορία, τον κάθε καλοκάγαθο και ανθρώπινο τρόπο ζωής, της επιβίωσης και της διαιώνισης της γενέτειρας.

Γνώριζαν όλοι αυτοί οι καλοί χωριανοί, πολύ καλά, πως οι άνθρωποι έρχονται και παρέρχονται και μαζί τους όσα επιθυμούσαν υλικά να κατέχουν. Όμως τα σωστά, τα τίμια, τα καθαρά, τα παραγωγικά έργα, οι πνεύματι αγώνες μένουν αιώνια και ζει μέσα στα έργα αυτά, αιώνια, η ψυχή τους συνειδητά.

Χρέος παμμέγιστο είναι —το ξανατονίζουμε— να ευγνωμονούμε και να δοξάζουμε όλους τους ανώνυμους και επώνυμους χωριανούς συγγενείς και φίλους. Κατωτέρω καταχωρίζω τα ονόματα των όσων εγώ γνωρίζω. Και τους ονομάζω όλους αυτούς, γιατί ξέρω ειδικά ότι οι χωριανοί αυτοί των μνημείων και των δωρεών ήταν στον καιρό τους πνευματικές αξίες, είχαν θερμές καρδιές, μεγάλα όνειρα. Υπήρξαν ήρωες τρανοί, ένθερμοι αγωνιστές της πίστης, της οικογένειας και της γενέτειρας γης· ήταν σωστοί, ανεξίκακοι χωριανοί. Και οι πιο πολλοί μόχθησαν με αίμα και ιδρώτα, θυσίασαν το είναι τους, τη ζωή τους, για να μας χαρίσουν, να μας δωρίσουν την πλέρια λευθεριά, που αχαριστοί εμείς τώρα κάνουμε κατάχρηση αυτής, χωρίς ντροπή και σεβασμό.

Ο αγαπητός φίλος και εκλεκτός συγχωριανός Αντώνης Πάσχος είχε την καλοσύνη, σε μια μακροσκελέστατη επιστολή, να μου γνωρίσει τα διάφορα μικρά και μεγάλα έργα που πραγματοποιήθηκαν στο χωριό μας, με διάφορες εθελοντικές προσωπικές εργασίες χωριανών και φίλων και με την προσφορά εργασίας και ευεργεσίας της ΕΟΚ από 40 εθελοντικά εργατικά άτομα που επιθυμούν να προσφέρουν εργασία και να κάνουν και τουρισμό στη χώρα μας.

Εδώ θα περιορισθώ με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση και με την πρόεπουσα ευγνωμοσύνη, με τις αναφερόμενες δωρεές σπιτιών, μαγαζιών και οικοπέδων που άφησαν στην Πυρσόγιαννη, όπως τα γράφει ο Αντώνης Πάσχος:

«Ο Περικλής Δούκας δώρισε ένα μαγαζί στην κεντρική πλατεία.

Ο Γεώργιος Κοντοζήσης επίσης ένα μαγαζί στο ίδιο μέρος.

Οι κληρονόμοι του Αντώνη Ματαρά το μαγαζί του πατέρα τους, που είναι απέναντι του ξενοδοχείου.

Ο Δημήτριος Φλίνδρης το σπίτι του.

Ο ιατρός Μιχάλης Δούμας το σπίτι του, το καλόφκιαχτο και παραδοσιακό, με χωριανή πέτρα και χέρια πατριωτών.

Οι Παναγιώτης Βαζούκης και Στέφος Νούτσος τα οικοπέδά τους που είναι πίσω από το ξενοδοχείο, που σ' αυτά επάνω θα γίνει επέκταση αυτού του ήδη υπάρχοντος ξενοδοχείου που λαμπρύνει το χωριό μας.

Σ' αυτές τις παραπάνω δωρεές μνημονεύουμε και τη μεγάλη δωρεά του αείμνηστου Πέτρου Φρόντζου προς το Σύλλογό μας. Άλλους χωριανούς δεν γνωρίζω, για να τους μνημονεύσω εδώ».

Όλες αυτές οι αξιόλογες ευεργεσίες και προσφορές θα είναι αιώνια σύμβολα, ζωντανά κειμήλια του χθες που διάβηκε· θα είναι φωνές δοξαστικές, άξια δείγματα για τις εκάστοτε ερχόμενες γενιές της πατρογονικής χωριανής μεγαλοψυχίας.

Κι ακόμα, για όλες τις αυτοπροαίρετες δωρεές των θανόντων χωριανών μας, θα είναι αιώνια μνημεία αθανασίας. Όλοι μας θα υποκλινόμεθα με σεβασμό και δέος και οι σκέψεις μας και οι ευχές μας θα δείχνουν σ' αυτούς τους δωρητάς πως εδώ, στον επίγειο κόσμο, κάποιος τους σκέπτεται, τους θυμάται. Και αυτό γι' αυτούς θα είναι κάτι το παρήγορο, το ανεκτίμητο, ένα πραγματικό ευεργετικό Μνημόσυνο.

Εδώ, στο σημείο αυτό, τονίζω ιδιαίτερα πως δεν βρίσκω ακόμα και σ' αυτά τα λεξι-

κά λέξεις ανάλογες και ταιριαστές φράσεις, που να μπορούν να αποδώσουν πόσο μεγάλες, ανεκτίμητες και πολύτιμες είναι όλες αυτές οι θεληματικές προσφορές τους.

Γιατί χωρίς αυτές τις αυθόρμητες προσφορές, τις φυσικές προσπάθειες όλων των απανταχού χωριανών μας, το παλιό, η πατρογονική ιστορία, τα παραδοσιακά ήθη, έθιμα, δοξασίες, ή ό,τι γενικά αγαπήσαμε στη ζωή, σιγά-σιγά θα αφανισθούν ολοσχερώς. Και τ' ακίνητα αυτά, που άφησαν οι παραπάνω χωριανοί μας, έχουν κι αυτά ψυχή, όπως και σε άλλα σχετικά θέματα είπαμε· νιώθουν, καταλαβαίνουν, δεν έχουν μόνο φωνή να μας μιλήσουν, όπως χαρακτηριστικά λέει ο μεγάλος ποιητής Γεώργιος Σεφέρης (Βραβείο Νόμπελ). Όλα αυτά τα ακίνητα κρύβουν μέσα τους μια πλούσια ιστορία πατρογονική και όλα αυτά μαζί συνθέτουν ένα κομμάτι ζωής του χωριού μας τόσο ζωντανό, που όταν το βλέπει ο κάθε περαστικός χωριανός, νιώθει στ' αλήθεια πως βλέπει να είναι μπροστά του, παρόντες, οι ίδιοι οι δωρητές χωριανοί, όλοι αυτοί που είχαν ασφαλώς —ως ανωτέρω ελέχθη— μεγάλα όνειρα, τρανές φιλοδοξίες· ήσαν αγνοί ανεξίκακοι πατριώτες, ένθερμοι αγωνιστές της πίστης στο Χριστό, στην πατρίδα, στην οικογένεια, στον κάθε άνθρωπο.

Όλες αυτές οι ανυπολόγιστες προσφορές των συγχωριανών μας και η ιερή μνήμη αυτών δεν πρέπει, είτε εσκεμμένα είτε από αδιαφορία ή επιπολαιότητα ή ελαφροσύνη, να παραγνωρίζονται ή να μην εκτιμώνται ανάλογα, όπως τους αξιολογεί.

Κι ακόμα οι ανωτέρω ευγενικές χειρονομίες αποδεικνύουν πως δεν πρέπει μερικοί να είμεθα κατ' επίφαση επιφανειακοί Πυρσογιαννίτες. Και όταν λέμε ότι είμεθα Πυρσογιαννίτες ή αγαπάμε το χωριό μας, να το λέμε με τις καρδιάς το πύρωμα, με αγνό άδολο ενδιαφέρον, με φωτισμένο νου, με απλοχεριά, με πρωτοβουλίες, με παραινέσεις, έστω και με ένα μικρό ασήμαντο οβολό ακόμα ή ένα βιβλίο για τη βιβλιοθήκη, μια ιστορική φωτογραφία. Όλοι μας έχουμε ανάγκη να μεταλαμβάνουμε από τα Άγια μυστήρια της πατρογονικής μυσταγωγίας και να ποτίζουμε ακατάπαυστα τον ανθόκηπο της ψυχής μας από το αθάνατο καθαίο νερό της πατρογονικής μας κληρονομιάς.

Εδώ αξίζει να γράψουμε τη ρήση και συμβουλή του Γκαίτε: «Καθετί που κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας πρέπει να το διαφυλάξουμε πιστά και να μην το αφήνουμε να χαθεί, να σβήσει».

Προσοχή και παράκληση: όλοι να γίνουμε στην πράξη νοσταλγοί και βοηθοί της Πυρσόγιαννης. Και με τα λίγα-λίγα γίνονται πολλά εκεί επάνω, στα ακριτικά χωριά μας, στους ακριανούς συγγενείς και φίλους μας.

Από το πλούσιο αρχείο μου, που άδειασε τελείως, πήρα όσα χρήσιμα και απαραίτητα στοιχεία, χαρτιά και ντοκουμέντα, και τα οποία φυσικά τα καταχώρισα στα 4 βιβλία μου, που κυκλοφόρησα και έστειλα σε όλους γενικά τους χωριανούς φίλους και άλλους πολλούς λόγιους και σε όλες τις αξιόλογες βιβλιοθήκες των Νομών και Μητροπόλεων. Μου έμειναν αυτά τα οποία στη συνέχεια τα θέτω στη διάθεσή σας, για πλήρη γνώση σας.

ΔΩΡΗΤΕΣ και ΔΩΡΕΕΣ

1. Ο ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΟΥΜΑΣ από την Καλλιπεύκη Λαρίσης παρέδωσε 5 φωτογραφίες από το οικογενειακό του αρχείο και κληροδότησε το γονικό του σπίτι στην Πυρσόγιαννη.

2. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΖΓΟΛΟΜΠΗΣ παρέδωσε 5 φωτογραφίες και δύο μπακαλοδεύτερα του Μήτρου Ζγολόμπη από το μύλο της Ποταμιάς. Υποσχέθηκε και το αρχείο του Μήτρου Ζγολόμπη που βρίσκεται στα χέρια του Ευριπίδη Σούρλα.

3. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΟΥΒΑΛΗΣ παρέδωσε ολόκληρο παλιό τζάκι (πρέκι-κεφαλοκόλωνα-λαμπαδιά) από τα Φροντζάδικα, που είχε ταγμένο για το Μουσείο ο πατέρας του Σταύρος Τσούβαλης.

4. Ο ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ δωρίζει την παλιά Παπαδημητρείκη εξώπορτα, με σκοπό να μεταφερθεί και ξανακτιστεί στο Μουσείο.

5. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΤΣΕΚΗΣ παρέδωσε ένα φεγγίτη και μια ξύλινη αλατιέρα.

6. Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΣΟΥΡΛΑΣ, φοιτητής στη Θεσσαλονίκη, παρέδωσε 6 φωτογραφίες από το οικογενειακό αρχείο των Σουρλαίων.

7. Ο ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΣΙΟΣ παρέδωσε 2 σπάνια έγγραφα ιδρύσεως των Συλλόγων Αιτωλικού-Μεσολογγίου και Αθηνών του 1912. Επίσης ένα παλιό έγχρωμο λαϊνί.

8. Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ από τα Γιάννενα παρέδωσε 2 φωτογραφίες και 3 σπάνιας αξίας συμφωνητικά μαστόρων, δύο Βουρμπιανιτών μαστόρων και ένα Πυρσογιαννιτών.

9. Ο ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ από την Κοζάνη παρέδωσε λιθανάγλυφο πρέκι του 1865 από το τζάκι του Παπαδημητρείκου σπιτιού.

10. Ο ΦΛΙΝΔΡΗΣ από τη Γερμανία παρέδωσε 12 φωτογραφίες από το ταξίδι των Πυρσογιαννιτών μαστόρων στην Περσία (από το αρχείο του πατέρα του Νίκου Φλίνδρη).

11. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΑΦΗΣ από το Αγρίνιο παρέδωσε 2 οικογενειακές φωτογραφίες, τις οποίες βγάλαμε σε αντίγραφα. Τα πρωτότυπα (παλιές φωτογραφίες) ελεστράφησαν στον κάτοχο.

12. Ο ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΠΕΡΩΝΗΣ παρέδωσε 5 φωτογραφίες και το πτυχίο του γιατρού Νικολάου Περώνη (1869).

13. Ο καθηγητής της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΕΤΡΟΝΩΤΗΣ παρέδωσε 16 φωτογραφίες, σχέδια και αποτυπώσεις από το καμπαναριό του Αγίου Χαράλαμπος Δημητσάνης 1888. (Χτίστηκε από τους Παπανικολάδες και Μπατσακαλήδες μαστόρους). Επίσης προσφέρθηκε να σχεδιάσει, αποτυπώσει και φωτογραφίσει την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου Δεσινού - Αχαΐας, που χτίστηκε το 1885 από τους Πυρσογιαννίτες μαστόρους Ιωάννη Νικολάου και Κωνσταντίνο Ιωάννου, και την εκκλησία Αγίου Νικολάου στο χωριό Ελληνικό (Μουλάτσι) Αρκαδίας, που έχτισε ο Γιάννης Μπέτσας (Βετσόπουλος), το 1905.

14. Η ΚΑΙΤΗ ΚΑΜΗΛΑΚΗ, ερευνήτρια στην Ακαδημία Αθηνών, παρέδωσε σχέδια και φωτογραφίες από τη δουλειά (τέμπλα εκκλησιών) του περίφημου Χιονιαδίτη ξυλόγλυπτη Βασίλη Σκαλιστή που έκανε το τέμπλο του Αγίου Γεωργίου Πυρσόγιαννης.

15. Ο αρχιτέκτονας και ερευνητής ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ από τα Λαγκάδια Πελοποννήσου παρέδωσε αντίγραφο του πρωτότυπου συμφωνητικού που έκανε ο Πυρσογιαννίτης μάστορας Γιάννης Μπέτσας για την εκκλησία στο Μουλάτσι (Ελληνικό) Αρκαδίας, το 1905.

16. Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού «ΑΡΜΟΛΟΪ» παραδίδει στην ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ για τις ανάγκες του Μουσείου όλο το αρχειοθετημένο υλικό του περιοδικού (700 φωτογραφίες περίπου, συνεντεύξεις και φιλμ). Πρόκειται για υλικό δεκάχρονης συγκέντρωσης και μελέτης της ιστορίας των Πυρσογιαννιτών μαστόρων.

17. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ παρέδωσε (8) οκτώ παλιά λαϊνία, 14 παλιές φωτογραφίες, το λιθανάγλυφο πρέκι από το τζάκι του Κώτα Φλώρου (1849), (3) τρία παλιά ξυλόγλυπτα παράθυρα, (2) δύο ξυλόγλυπτα κανάτια (παντζούρια) και μία σαρμανίτσα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Αγαπητά μέλη της ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ, είμαστε υποχρεωμένοι να ονομάσουμε μια σειρά από τα αντικείμενα που έχει ανάγκη το ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΣ. Θέλουμε απλά να βοηθήσουμε ώστε ο καθένας να γνωρίσει καλύτερα τα αντικείμενα και να φροντίσει για τη συγκέντρωσή τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

1) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΕΓΓΡΑΦΑ - ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

α) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Κάθε είδους φωτογραφίες από τα χρόνια της τουρκοκρατίας μέχρι το 1950, που αναφέρονται σε γλέντια, γάμους, αποκριές, ταξίδια μαστόρων, φωτογραφίες ατομικές και οικογενειακές, φωτογραφίες του παλιού χωριού, κ.λπ.

Οι ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ, για όσους θέλουν να επιστραφούν, θα φιλιάζονται για το αρχείο του ΜΟΥΣΕΙΟΥ και με ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου θα επιστρέφονται το πρωτότυπο στον κάτοχό του.

β) ΕΓΓΡΑΦΑ - ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Σε πολλά σπίτια διασώθηκαν παλιά τοίχικα έγγραφα από ατομικές και οικογενειακές κτημάτων και σπιτιών, από φορολογικές υποχρεώσεις, διαθήκες και οικοδομήματα.

Οι μαστοροί παλιότερα, όταν συμφωνούσαν (συμφωνήματα) μια δουλειά, π.χ., ένα σπίτι, μια εκκλησία, έγραφαν αναλυτικά τις υποχρεώσεις τους, όπως τα υλικά, τα μέτρα, την αξία κατασκευής, το χρόνο παράδοσης, κ.λπ.

Υπέγραφε συνήθως ο αρχιμάστορας και ο υπεύθυνος της κατασκευής ή επιτροπή, αν ήταν σχολείο, εκκλησία ή δημόσιο έργο. Τα συμφωνητικά των μαστόρων έχουν μεγάλη ιστορική αξία και πρέπει να τα παραδώσουμε στην ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.

Αξία μεγάλη έχουν και οι εμπορικοί των μαστόρων στα συγγενικά τους πρόσωπα, οι απλοί λογαριασμοί από τους πελάτες ή τα μπακάλικα του χωριού, σχέδια και σημειώματα της δουλειάς καθώς και λογαριασμοί εξόδων από τα ταξίδια των μπουλουκιών.

2) ΣΙΔΕΡΕΙΑ - ΧΑΛΚΙΝΑ - ΜΠΡΟΥΤΖΙΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Τέτοια αντικείμενα είναι όλα τα εργαλεία των μαστόρων, όπως βελόνια, κοπίδια, βελόνες, τσεκάνια, ματσακάδες, ζύγια, παλιά αλφάρια, γωνιές.

Επίσης παλιά γόφτικα περόνια, χιρούλια, ταινίτια σε διάφορα σχήματα, που ακόμα βρίσκονται σε εξόχους.

Μπρουτζίνα και χάλκινα αντικείμενα σπιτικής χρήσης, όπως γουδιά, γκιούμα, φεγγίτες, μασιάδες, πιροστίες, κακίφια, καζάνια, κ.λπ.

3) ΞΥΛΙΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Τέτοια είναι όλα τα ξύλινα εργαλεία και τα σπιτικά αντικείμενα, σαρμινίτσες, σεντούκια, μπασόλα, αμπάρια, σπαφίδια, πλαστήρια, λιτόξυλους, βαρέλες, καρδάκια, ντομπολίτσες, εκκονίσματα, περπατοίχες, γλιάκια, χαφάνια, βαινία, κάρδοι, κισοίτες, κάρδα, στούμπους, αλατάρια, μουσατίτια, μπουζάλις, κόφες, κλειδαπίνια, αργαλειοί, χτένια, λανάρια, τουρκάκια, ανίμς, ρόας, αδράχτια, σφοντύλια, σφραγίδες για τα πρόσφορα (λεντοκηνές), πινακισιά, ξύλινα ψακάρια, τράπιζους, σπαρνιά, καναλιές, παλιές καρδέλες, κ.λπ.

Επίσης παλιά ξυλόγλυπτα παραθήρα και κανάτια (πιντζούρια), πόρτες και παρό-τες, καμάρες (ξύλινη υποδοχή δεξιά κι αριστερά απ' το τζάκι), μισόντες, ξυλόγλυπτες γωνιές και στερογγυλάγια ταβανιών, κ.λπ.

4) ΠΕΤΡΙΝΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Η τέχνη των μαστόρων φαίνονταν στη ραφή της τοιχοποιίας και στο πελέκημα της πέτρας.

Ακόμα σώζονται τζάκια ή πρέκια, κεφαλοκόλωνα, ανάγλυφες βάτρες, αγκωνάρια με χρονολογίες και σχέδια με πουλιά, κυπαρίσσια, ζαρκάδια, φεγγάρια, βυζιά, σταυρούς, εκκλησίες και καβαλάρηδες.

Σώζονται εξώπορτες και παράθυρα που μπορούμε αν αριθμήσουμε τις πέτρες και τις φωτογραφίσουμε, μπορούμε να επανατοποθετήσουμε την αρχική πόρτα ή το παράθυρο στο χώρο του Μουσείου.

Αντικείμενα από πέτρα έχουμε ακόμα στα σπίτια μας, όπως τζιούμες, βρούσες, σιπιτούρες και κοπάνες, κ.λπ.

Εκ του Συλλόγου.

ΘΕΜΑ 29°

ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ ΓΡΑΦΩ Ο,ΤΙ ΣΚΟΡΠΙΟ ΜΑΘΑΙΝΩ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΖΘΑΙ

ΠΑΛΑΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ)

Πολλά και διάφορα παλαιά έγγραφα από τη συλλογή μας, καθώς και ιστορικές επιγραφές και ενθυμήσεις, έχουν ιδεί το φως της δημοσιότητας από τις φιλόξενες σελίδες της «Ηπειρωτικής Εστίας» στο παρελθόν. Θα συνεχίσουμε δημοσιεύοντας και μια νέα σειρά απ' αυτά, που τα περισσότερα προέρχονται από το Λαογραφικό Αρχείο και Μουσείο της Πυρσόγιαννης Κονίτσης και που με πολλή ευγένεια και προθυμία μας τα παρεχώρησε προς αντιγραφή και δημοσίευση ο πρόεδρος του Συλλόγου Πυρσόγιαννης, δικηγόρος κ. Βασίλης Παπαγεωργίου, τον οποίο ιδιαίτερα ευχαριστούμε.

ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΜΑΣΤΟΡΩΝ ΕΤΟΣ 1841

Εδώσεν το παρόν μας ημής οι κάτωθεν γεγραμμένοι εις χήρας του νάτζιου λάμπρου
οι δια τον μ

του αυλακιού όπου φκιάσαμεν εις το καστρί με διωρισμόν του γηώργη γκωντή οπού
μας είχεν βάλλει με παζάρι και τον φκιάσαμεν οπού λωγωφέρουνταν με τους αγάδες
από μαργαρίτη αντέμαγαν και γιακούπαγαν και διά όσα γρόσια μας έκαμναν να λάβω-
μεν από τα δέκα τζοκάνια οπού είχεν ο γηωργάκι γκοντίς συντρόφους διά δύο τζοκάνια
οπού ήταν του νάτζιου λάμπρου ο νάτζιος με το παιδί του μας επλοίρωσαν όσα μας έχα-
μνεν η αναλογία τους τα ελάβαμαν έως τον παράν και εξωφλοίσαμεν δεν έχωμεν να
τους ζητήσωμεν τίποτες, και διά τα επίλοιπα οπού μας λείπουν έχωμε να λογαριασθού-
μαι με το γηώργη γκωντή διά τούτο του edώσαμει το παρόν μας διά ασφάλειαν και υπο-
φαινόμεθα. 1841 απριλίου 20

πρισόγιαννη.

γιάνι σκολόμπις υπόσχομε τάνοθεν.

νικολα λαμπρο σκολοπις ητόσχομε τα ανοθεν.

γηανούλης γεωργίου σούρλα μαρτυρώ.

ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ ΕΤΟΣ 1864

σήμερον ευχαρίστως δημορηζομεν τους Κ. τούλαν τατζη και Κώταν αποστώλην προυσογιαννήτες διά να μας παρατηρήσουν τον λογαριασμόν οπού έχωμεν με φόβον Θεού και της ψυχής των, και οτη αποφασίσουν είναι δεκτόν ης ημμάς και αμετάτρεπτον.

1864 οκτωμβρίου 30 προυσόγιανη

Κωστας Κήντζος στρεγω και μίν ηξεύρωντας γράματα μου υπογραψεν ο (τζιούνης;) όστις και μαρτυρεί

1864 οκτωβρίου 30 επαρατηρίσαμεν τον λογαριαζήμον του Κωστα Χριστου και λαμπρου νατζου και εξοφλισαμαν

Τουλας τατζης

Κοτα αποστολης

ΑΝΑΦΟΡΑ ΕΤΟΥΣ 1870

Ενδοξότατε Καϊμεκάμπεη εφέντη και Σεβαστόν μεντζηλήζι (Διοικ. Συμβούλιο)

Έλαβον την ενδοξών σας προσταγήν και ήδον να μας προστάζεται διά να πηγαίνωμεν να παρατηρίσωμεν διά τον μήλον του λάμπρου ζκολόμπη διά την φυλονικείαν οπού έχουν με τον νικόλα νατζιου στόμου όπου κλείνη τον δρόμον του μήλου. λοιπόν επήγαμαν και επαρατιρίσαμεν και ότι ούτος ο δρόμος ήναι δημόσιος όπου είχωμεν όλοι την αράδισιν (διέλευση) του χωργιού μας από εκεί καθώς και από άλλα χωργιά παρομοίως και από λεσκοβίκον. αυτός ο τόπος οπού θέλουν να κλείσουν ήνε όλος δρόμος και αδούλευτος οπού ήναι όλο πέτραις μεγάλαις και ασάλευταις οπού δεν εδουλεύτηκεν αφόντις εκτίστικε το χωργιό μας και τώρα τον κλείνει και τον ρίχνει για άλλο μέρος και μας κλεινη και τον δρόμον του μήλου οπού είχωμεν όλοι την ανάγκην του μήλου και παρακαλούμεν να δοθή μία προσταγή οπού να μας ανοιχθή ο δρόμος και ορισμός σας.

1870 (Θ)ερτή; 12 πρισόγιανη

οι ντουατζίδες (ευχέτες) πρισόγιανης μουχταροδημογέροντες
γηοργι λαμπρος μουχτάρης

.....

Κοσταντης λαμπρου διμογερον

.....

ζήσης τόλη διμογερον

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΥ

ο ηποκατοθεν ηποφενομενος Νηκολα νατζης σηομου κε αδελφος μου Τολις δηα νταβαν (αγωγή) όπου ηχαμαν με τον λαμπρον Γιανή σκολόμπη όπου μας ήφερεν προσταγίν από το Χουκημέτη (Διοίηση) δηα τον δρομον του μίλου προς τους μουχτάρηδες και δημογεροντες εσιαστηκαμαν κε ήναι ελεύτερος ο δρόμος του μηλου χορις να τον ενοχλισι κανέννας από εμάς και υποφαινομεθα: 1870 οκτωμβριου 9

πρισογιαννι

νηκολαος (νατζη;) κε αποστολης αδελφος
μου βεβεονο τανοθεν

»γιανη λάμπρο νίτσου μαρτιρας

»λαμπρος κητος σερπετης μαρτηρας

ΕΝΑ ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1870

σήμερα ευχαρίστως επουλίσαμεν τα διο αδέρφια νικόλας και τόλις νάτζου σόμου τον τόπον όπου ήνε ει ζμέρος γκάλινα το κάτο μέρος σηνορέβη με το διμόσιο δρόμο από το δώθε μέρος ήνε τον ιδιον όπου έβαλαν τους σηνόρους και άπο το απανο μέρος ήνε αβλάκι το επολισαμαν ευχαρίστος του λάμπρου και μήτρου γιάνη σκολόμπι διά γροσια εκατον πεντε νούμερον 105 διω του εδόσαμαν το παρόν μας διά ασφαλιαν του λάμπρου και μήτρου γιανη σκολόμπη και υποφενομεν.

1870 Πυρσόγιανη τη οκτομβρίου 14

νηκόλαος και αποστολη νασιο σομο ποσκομε τανοθεν και εστρεξαμεν

γηανούλη νικολάου Περόνι μάρτηρας

λαμπρος μητρος σεραπετης μαρτηρας

γιάνη λάμπρο νίτσου μάρτιρας

ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1871 ΣΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Σφραγίδα τουρκική

Διά του παρόντος συμφωνητικού εγγράφου δηλοποιώ ο υποφαινόμενος ότι ευχαρίστως επώλησα, ένα κομάτι τόπον, ονομαζόμενον σελιό από το σπίτι αποκάτω, μακρος πήχεις 15. ήτοι δεκαπέντε, πλάτος 13. ήτοι δεκατρείς και συνορεύει από το εν μέρος με Νάτσην καραγεώργου, από το πάνω μέρος με Κοσμάν, από το δώθε μέρος με εμένα τον ιδιον, και από το κάτω μέρος με το αλώνι....., εις τον Κώσταν Νικολάου ματαρά διά γρόσια πεντακόσια είκοσι Αριθ. 520, και εις το εξής θεωρείται και κηρύτεται ο ειρημένος Κώστας Ν. τέλειος νυκοκύρης χωρίς να τον ενογήση κανείς των συγγενών μου, προσέτι θέλουν πέφτει τα σταλάγματα εις τον τόπον μου και εγώ να τον εξουσιάζω, τα σταλάγματα όμως είναι ανεμπόδιστα και υποφαινομαι. 871 οκτωβρίου 30 Πυρσόγιανη.

δημο, νασηος ηποσκομε τα ανοθεν

Παπά Γιάννης με λόγον των δύο εγραφα

λαμπρο νητζου μαρτηρας

στυλας τατζη μαρτηρας

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΧΡΕΟΥΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1872

Σφραγίδα τουρκική

εξακοσιασαραντα ασπρα εδανηστηκα εγο κοτας γηοργουλα μαζη με τα πεδηα μου εδανηστηκα από τον τολη παγουνην οπη να τρεχουν με τον διαφορον τους..... τε τα εκατο τον χρονον δηο εδοσα το παρον εμπρος τον μαρτηρον κε ηποφενομε

1872 αβγουστος 15 (Πυρσόγιαννη;)

κοτας γηοργουλα μαζη με τα πεδηα μου στρέγομε τα ανοθεν πηρσογινη εγο νοτης

απο γκρεμενη μαρτιρο

...ας μενου μαρτηρο

.....σιλβος μαρτηρο

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΧΡΕΟΥΣ ΕΤΟΣ 1874

γροσια 1650

ιτι χιλια εξακοσια πενιντα εδανιστικα ο ιποφενομενος κατοθεν γεγραμενος παρα του κιοριου λαμπρου ιοανου ζκολομπι τα οπια γροσια τα ελαβα σιμερον δια ενα χρονον ανεφ τοκου, και αν περασι ι προθεσμια να τρεχουν με τον διαφορον τους προς δεκα δοδεκα και μισο τον χρονον και ις καθε καλιν του ζιτισι θελο του τα πλεροσι χορις λογον προφασεος και ιποφενομε 1874 τεσερα μαι 4 πρικογιανι

Ζηρώς λάμπρου μητλής πρόσχομε τινούθεν
Κοτζός παλαγγαρχίου οστιά βουχαλιανίτης μαρτιρο

ΕΝΑ ΑΔΕΛΦΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1874

«οι υποφαινόμενοι δύο αδελφοί λάμπρος και δimitrios υιοί του ποτέ Ιωάννου Ζηκολάμπη έχοντες ευχαρίστησιν δια να συζητήσωμε ανεχώρητη αδελφοί επί πολλά έτη αφ' ενός αφ' ετέρου δε υποπτεύοντες μη τυχόν φανή σκοπός μεροληπτικός εις κανένα εξ ημών και ακολουθήση αδελφική διάλυσις ακαίριως και αφέλμη δια τον ένα βλαπτική δε δια τον έτερον ένα προληφθή παν το ενδεχόμενον ευχαρίστως και ομογνωμόνως συνεφωνήσωμεν ως ακολούθως.

Επειδή ο λάμπρος έχει ηλακωμένα κοράσια τα οποία βεβαίως θα υπανδρευθήσιν ταχύτερα από τα του δimitριού ως μικρότερα αυτά την ηλικίαν και επειδή τα έξοδα της υπανδρείας αυτών θέλουν καταβληθή κοινώς παρά των δύο αδελφών υποχρεούται ο λάμπρος να συζητήση μετά του δimitριού έως ότου υπανδρευθήσιν τα του δimitριού κοράσια με κοινά χρήματα προουσιζόμενα όμοια τα του λάμπρου και δimitριού εάν δε ποτέ ο λάμπρος δυστροπήσῃ ακαίριως την αδελφικήν διάλυσιν υποχρεούται να πληρώσῃ προς τον δimitριον τα ήμισυ των προουσιών όσα κοράσια ηθέλων εταχθή κατά την διάλυσιν ανίπανδρα εκτιμώμενα τα προουσία των από τινος ή άλλους πραγματοποιήσονται, υποχρεούνται οι δύο αδελφοί να ερωτώνται και να συμβουλεύονται αμοιβαίως δια πάσαν κοινήν οσπιτικήν υπόθεσιν και επιχείρησιν και να δύνανται κανείς να ενεργήσῃ και πράξῃ τι άνευ της καινονόμοσ του άλλου.

Με κοινήν όθεν γνώμην και αμοιβαίως ευχαρίστησιν συνεφωνήσωμε ως άνωθεν οι υποφαινόμενοι και συντάξωμεν το παρόν συμφωνητήκιον έγγραφον εις διπλούν και υπογεγραμμένον παρ' ημών ιδιόχειρος και μαρτηρούμενον από αξιοτίμους μάρτιρας να βριστά έκαστον μέρος ανεχώρητον ως να έγινото εις συνβουλοσηραφειόν και εν πιστή καιρή και κριτική εις ένδειξιν υποφαινόμεθα.

1874 Ήριου 20 ημερομηνία.

Δimitrios υιοί του Ζηκολάμπη πρόσχομε τα άνωθεν

λάμπρος υιοί του Ζηκολάμπη πρόσχομε

Ιωάννης Κ. —

Πατριάρχης νηρολαίου μαρτηρας σκολαστη (Ζηκολάμπη)

Κοτζός λάμπρου Ζηκολάμπη πρόσχομε

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΜΑΣΤΟΡΩΝ (αχρονολόγητο)

δύλασχομε δια του παρτοσ ενγχαφου προφενόμενι ότι σήμερον μήνασιν συμφωνή με τον κοσταντί μοραήτι δια να δουλέρωμε ης χωριον ξιρόβιαλο ης το οπίον εχί δυο κοντρατά (σμφωνιάς) δια μηνί ασφασταριά κα ενι οπίτι τα οπία πλαροφορούμεσθε σήμερον έππον όσον κερών δουλέρωμε μαζί μας θέλωμε πλαροθι αδελφική κα ανυλόγοσ τις δουλιάσ Όσοι παιδά μας χριαστοίν θα φροντίσωμε να τα ήφρωμε κα τον διάφορον θέλωμε τον μαρόσι προματρία τον δε νόσων αδελφών του κοσταντι κα πρόμα (ζάιο) του εχί να παρξ μονον τα ασφασταριά του όμοσ θέλα δύοσ λίρας όσον το ήφρωμεν ετήμωσιν ανυμεταξί μας κα την εχρωμένην τρίτι βρώδι θέλωμε παρξασαθι ης την άνωθεν διαορία κα όπιοσ—————

ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1877

δη του παροντος πουλιτιριου γραμτος δηλοπη εγώ ο ηποκατοθεν ηποφενομενος ότι σίμερον με όλιν τιν ευχαριστισίν (μου) και απαραβιαστος επουλισα το χοραφι μου όπου εχο πατρικον μου εις τον κοστα παπανικολαου με ολίγα κλιματα μεσα με τα σινορατά του απκατο μέρος δρόμο αλο μερος ο ιδιος κοστας πάπας απανο μερος κοστα ζισι τολεις και από αλο μερος νήκολα γιάνη χοραφι το επουλισα δηα γρόσια πέντακοσια πενίτσα ήτι 550 και τα γροσια τα έλαβα επη χιρας εος τον παρα και απο τορα και εος το εξις ήνε τελιος ηκοηρις ο κοστας εις αυτο το χοράφι χορις να τον ενοχληση κανενας ουτε ξενος ουτε σιγγενις και ηπόσχομε να δοσο και το τακριοι (δήλωση) μου εις το χουκημετι (Διοίκηση) και ηερων μέτζιλιζι (ιεροδικαστήριο) να λαβι και το ταπη του (τίτλο ιδιοκτησίας) και τα έξοδα όπου θα γενουν δηα το ταπη ήνε εις βαρος του αγοραστι κοστα και ηποφενομε

1877 οκτομβριου 19 πρισογιανι

λαμπρος Γιανη ντουκας επιβεβεονι τα άνοθεν και ος αγραμτος με υπόγραψεν ο λαμπρος ντουκα συμπλιρονο και εγο κανο σιμηον σταυρου + εγο λαμπρος Γιανη σκολομπι έγγραφα παρακαλεστικος οστις και μαρτιρο χαρίσιος Δ. ράπτης βοιορπιανίτης μαρτηρό

«ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ, ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΑΧΡΟΝΟΛΟΓΗΤΟ»

Οι υποφαινόμενοι δίδμεν το παρόν έγγραφον επιδη έχομεν φιλονηκίαν εις το αναμεταξί μας οι τρεις αδελφοί λάμπρος και γιάνης και Νικόλας σήμερον ευχαρίστως θέλομεν συμβιβαστή. πρότον από την αγκωνιάν του νικόλα και έως τον οντά του λάμπρου ο λάμπρος και γιάνης είναι υπόχρεοι να αφήσουν τα σταλάγματα μια πηθαμή και τέσερα δάχτυλα καθώς και ο νικόλας έχει αφήμένο τόπον. και το μεσοτοιχι το κηνόν αν θελήση κανένας να τραβηχθή να μένι πάλιν κηνόν να μη το χαλούν. ο δε Νικόλας αν καμίαν φοράν θελήση να τραβήξη το κιοσκι και το μπαλκόνι του δεν έχη την άδια να αφήσι παράθιρα από το μέρος του λάμπρου όσον και ο λάμπρος και γιάνης δεν έχουν την άδια να αφήσουν παράθιρα από το μέρος του νικόλα. ακόμη και διά το σοκάκι απάνω οπου δεν τους αφήνι ο Νικόλας σήμερον ευχαρίστως ο γιάνης και λάμπρος έχουν την άδιαν να απερονουν χωρίς να τους ενοχλή κανένας τον λάμπρον και γιάνην και από κάτω από το σοκάκι είναι υπόχρεοι οι τρεις αδελφοί να στρόσουν καλές πλάκες να μη μπένη νερόν εις το κατώγι του νικόλα και το σοκάκι θα το έχουν παστρικόν χωρίς να ρίξουν τίποτες. διο έγιναν δύο παρόμοια γράματα να βαστά ο καθείς υπογραμένα από εμάς τους τρεις και μαρτυριμένα από ηριμένους μάρτυρας.

ΘΕΜΑ 30°

Ένας ανώνυμος Πυρσογιαννίτης αξιόλογος συγγραφέας, που συμπτωματικά συνέπεσε να πέσουν στα χέρια μου προ τριετίας δύο βιβλία του. Γράφει και ιστορεί.

ΕΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΖΩΗΣ

Ο Ιάσων Πριβάδης, παιδί 10 χρονών, μια μέρα του Νοέμβρη του 1912, άνοιξε με βρόντο την πόρτα του σπιτιού του και φώναξε λαχανιασμένα:

— Μάννα, μάννα, ήρθε η Άγλω και με κυνηγάει, με μια βίτσα, να με δείρη!

Λέγοντας αυτά, με όλη τη φόρα της τρεχάλας που είχε, κατευθύνθηκε να βρη προστασία πίσω από τις πλάτες της μάννας του, που εκείνη την ώρα, μισοξαπλωμένη στο στρωσίδι, λανάριζε μαλλί. Σε λίγο, κατακόκκινη, φουρτουνιασμένη, μπήκε μέσα με τη βέργα στο χέρι, η δεκαεπτάχρονη αδελφή του, Αγλαΐα. Σαν τον είδε καλά προφυλαγμένο πίσω από τις πλάτες της μάννας τους, έβγαλε και αυτή τη φωνή της.

— Αν μ' έχεις και μένα για παιδί σου μάννα, μην μπαίνης στη μέση. Κάνε πάρα πέρα. Θα τον...

Και όρμησε να υπερφαλαγγίση τον «υπονήφιο να τις φάη», από τα πλάγια. Αλλά τα χέρια της μάννας, που απλώθηκαν αστραπιαία για να ευρύνουν το προστατευτικό φράγμα, την σταματήσανε.

— Για, μια στιγμή και οι δυο σας. Τι πάθατε; Τι συμβαίνει; Τι κάνεις έτσι κόρη μου; Με λυγμούς αντέδρασε η Αγλαΐα.

— Πούήμασταν με το γιόκα σου και πού τον βρήκα. Με ρωτάς τι έπαθα, μάννα. Και τι δεν έπαθα πες μου. Τι γυρεύει εδώ μονάχος του ο «ζούρζουλας». Και μένα πού με άφησε, μόνη σε ξένο τόπο. Λογιάζεις τι τρομάρα πήρα και τι λαχτάρα πέρασα. Τι καρδιοχτύπι.

Πρόβαλε από τα πλάγια το κεφάλι του ο μικρός.

— Τι φωνάζεις μωρή. Ήθελες και τρόμαξες. Εγώ τη μάννα μου ζητούσα και στη μάννα μου ήρθα. Δεν έκανα κανένα κακό, για να φάω ξύλο. Προτού να φύγω σου είπα: «Άγλω, εγώ δεν κάθομαι εδώ χωρίς τη μάννα. Θα πάω να τη βρω». Ήξερες...

— Ε! όχι και στο χωριό «ζούρζουλα» να έρθης να τη βρης. Και να μ' αφήσης εμένα μοναχή σε ξένο τόπο. Λογιάζεις μάννα πού πήγαινε το μυαλό μου; Αν έχανε το δρόμο και τραβούσε για τα ορμάνια; Ή ζαλιζόταν την ώρα που περνούσε το γεφύρι και έπεφτε στο ποτάμι; Ή γλυστρούσε σε καμμιά κατηφοριά με γκρεμό; Τι λόγο θα έδινα εγώ;

Είναι καιρός να δώσωμε, συνοπτικά, πληρέστερα στοιχεία στον αναγνώστη γύρω από το επεισόδιο που έγινε αιτία για τη διαμάχη των αδελφών. Η οικογένεια Πριβάδη που αποτελούνταν από τη μάννα Σταματία ηλικίας 50 χρονών, την κόρη της Αγλαΐα 17 και το στερνοπαίδι της Ιάσονα 10, ζούσε σ' ένα από τα πολλά χωριά, που είναι σκαρφαλωμένα στα βόρεια Ηπειρωτικά βουνά. Νοέμβρης του 1912. Ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος συνεχίζονταν, γιατί το Μπιζάνι εξακολουθούσε ν' αντιστέκεται. Έτσι το εσωτερικό της Ηπείρου, ως τ' Αλβανικά σύνορα, παρέμενε υπό Τουρκική διοίκηση, όχι πλήρη. Γιατί Ελληνικά ανταρτικά σώματα, που ενισχύονταν και από τον τοπικό πληθυ-

σμό, μετακινούμενα από σημείο σε σημείο, δρούσαν για αντιπερισπασμό και παρείχαν στους σκλάβους την αίσθηση της ελευθερίας, που τους ανέμενε. Οι Τούρκοι από ανάγκη είχαν αποσύρει τα φυλάκιά τους από τα χωριά, τα οποία ζούσαν πια μισοελεύθερα. Σ' αυτή τη μοίρα βρισκόταν και το χωριό του Ιάσονος. Οι αντάρτες πηγαινοέρχονταν και απόσπασμά τους επιτηρούσε τις διαβάσεις. Όταν ένα απόγευμα της... του Νοέμβρη βρέθηκε στην ανάγκη να χτυπηθή με εκκαθαριστικό Τουρκικό τάγμα. Μπροστά στον όγκο του αντιπάλου, το απόσπασμα, για να αποφύγει την κύκλωση, απεφάσισε με σούρουπο ν' απαγκιστρωθεί. Σήκωσε τους τραυματίες του —μεταξύ των οποίων ήταν και ένας εθελοντής από το χωριό του Ιάσονος— και αποσύρθηκε καλυπτόμενο από το σκοτάδι. Η διάβαση ήταν πια ελεύθερη για τους Τούρκους. Το μόνο τους εμπόδιο ήταν η νύχτα, που την έκανε πιο σκοτεινή ο συννεφιασμένος ουρανός, αλλά και το άγνωστο, που έκρουβαν μέσα τους τα δασωμένα φαράγγια. Αλλά την άλλη μέρα, το πρωί, κυκλώνοντας καλά το μέρος θα μπορούσαν. Αργά το βράδυ μαζί με τον τραυματία έφθασαν τα κακά μαντάτα στο χωριό. Οι κάτοικοι αναστατώθηκαν. Τι θα γινόταν σαν χάραζε το πρωί της άλλης μέρας και οι Τούρκοι ξεκινούσαν; Η απόσταση που τους χώριζε δεν ήταν πια μονάχα δυο ώρες με τα πόδια και, όπως ήταν εξαγριωμένοι, τα αντίποινά τους θα ήταν σκληρά. Η δημογεροντία που συνεδρίασε εσπευσμένα, τη νύχτα, απεφάσισε να μετακινηθεί ο πληθυσμός με τα χαράματα στο χωριό Σ... που ήταν χτισμένο σε άλλο ορεινό όγκο και προστατευόταν από διπλή ποταμιά. Στο χωριό θα έμεναν μονάχα ορισμένοι γέροι, που θα προσπαθούσαν να τους κατευνάσουν με μπαξίσια.

Η Σταματία Πριβάδη, που το σπίτι της ήταν από τα μισοακραία του χωριού, έμεινε απληροφόρητη εκείνο το βράδυ από τα κακά μαντάτα. Από νωρίς είχε μαζευτεί στο σπίτι, είχε πιάσει το προζύμι της για να ζυμώσει με τα χαράματα —το συνήθιζε αυτό για να μη χάνεται η μέρα μόνον με το ζυμωμα— και, αφού δείπνησε με τα παιδιά της, πλάγιασαν. Όταν έφεξε η μέρα και είδε τους χωριανούς να περνούν βιαστικοί-βιαστικοί, μπροστά από το σπίτι της και να φεύγουν, έμεινε σαν ξερή. Και όταν πληροφορήθηκε τα συμβαίνοντα, σαν υπεύθυνη που ήταν για το σπίτι της, ένιωσε να τη ζώνουν μαύρες έννοιες. Τι έπρεπε να κάνει, για να προστατεύσει όλα: ζωή, σπίτι, νοικοκυριό; Ν' αφήσει το σπίτι της έρημο, το ψωμί στη σκάφη και να πάρη τα παιδιά της και να φύγη; Δεν ήταν γυναίκα που εύκολα τα έχανε ή λύγιζε. Αναμετρώντας τα πράγματα ακόμα και τον παρόντα των «κακών» χωριανών —«ο λύκος στην αναμπομπούλα χαίρεται»— δεν άφησε να πάρη την απόφασή της: θα έφευγε τελευταία, όταν θα αντίκρουζε να έρχεται το ασκέρι των Τούρκων. Μετά από αυτό σκληρή όπως ήταν και θεληματική, εκ χαρακτήρος, μπήκε μέσ' το σπίτι της, φώναξε τα παιδιά της και τους είπε: «Ο κόσμος φεύγει απ' τους Τούρκους. Μπορούν να έρθουν και να μας κάνουν κακό. Γρήγορα, ντυθήτε και σεις, καλά. Άγλω, σαν μεγάλη φρόντισε και τον αδελφό σου. Πάρε το σάλι σου, να και ένα μεντζίτι για να έχετε μαζί σας. Θα φύγετε τώρα με τον άλλο κόσμο. Εγώ θα έρθω αργότερα». Και όταν αυτά, ακούγοντας το «αργότερα», πήγαν να κλαψουρίσουν «δεν πάμε μόνα μας», έβγαλε τη γνωστή επιτακτική της φωνή: «Ακόμα στέκεστε; Γρήγορα να γίνη αυτό που είπα». Και βγήκε να συναντήσει ανάμεσα στους φεύγοντες, συγγενείς και γνωστούς, για να τους εξασφαλίση προστασία.

— Μπάρμπα Αλέξη, κάκω Αρετή, θα έρθουν μαζί σας και τα παιδιά μου. Δεν θα σας γίνουν βάρος. Περπατάνε κοσιάτα. Εσείς μονάχα θα τα έχετε λίγο από το νου σας.

— Καλά εσύ τι θα κάμης —ρώτησε έκπληκτος ο γέρο Αλέξης. Δεν θα έρθης μαζί μας;

— Πώς, πώς, θα έρθω, αλλά αργότερα απάντησε αόριστα.

— Τι θα πει αργότερα.

ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1877

δηα του παροντος πουλιτιριου γραμτος δηλοπη εγό ο ηποκατοθεν ηποφενομενος ότι σίμερον με όλιν τιν ευχαριστισίν (μου) και απαραβιαστος επουλισα το χοραφι μου όπου εχο πατρικον μου εις τον κοστα παπανικολαου με ολίγα κλιματα μεσα με τα σινορατά του απκατο μέρος δρόμο αλο μερος ο ιδιος κοστας πάπας απανο μερος κοστα ζισι τολιν και από αλο μερος νήκολα γιάνη χοραφι το επουλισα δηα γρόσια πέντακοσια πενίτσα ήτι 550 και τα γροσια τα έλαβα επη χιρας εος τον παρα και απο τορα και εος το εξις ήνε τελιος ηκοκηρις ο κοστας εις αυτο το χοράφι χορις να τον ενοχληση κανενας ουτε ξενος ουτε συγγενις και ηπόσχομε να δοσο και το τακριρι (δήλωση) μου εις το χουκημετι (Διοίκηση) και ηερων μέτζιλιζι (ιεροδικαστήριο) να λαβι και το ταπη του (τίτλο ιδιοκτησίας) και τα έξοδα όπου θα γενουν δηα το ταπη ήνε εις βαρος του αγοραστι κοστα και ηποφενομε

1877 οκτομβρίου 19 πρισογιανι

λαμπρος Γιανη ντουκας επιβεβεονι τα άνοθεν και ος αγραμτος με υπόγραψεν ο λαμπρος ντουκα συμπλιρονο και εγο κανο σιμηον σταυρου + εγο λαμπρος Γιανη σκολομπι έγγραφα παρακαλεστικος οστις και μαρτιρο χαρίσιος Δ. ράπτης βοιομπιανίτης μαρτηρό

«ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ, ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΑΧΡΟΝΟΛΟΓΗΤΟ»

Οι υποφαινόμενοι δίδμεν το παρόν έγγραφον επειδή έχομεν φιλονηκίαν εις το αναμεταξύ μας οι τρεις αδελφοί λάμπρος και γιάνης και Νικόλας σήμερον ευχαρίστως θέλομεν συμβιβαστή. πρότον από την αγκωνιάν του νικόλα και έως τον οντά του λάμπρου ο λάμπρος και γιάνης είναι υπόχρεοι να αφήσουν τα σταλάγματα μια πηθαμή και τέσερα δάχτυλα καθώς και ο νικόλας έχει αφήμένο τόπον. και το μεσοτοιχι το κηνόν αν θελήση κανένας να τραβηχθή να μένι πάλιν κηνόν να μη το χαλούν. ο δε Νικόλας αν καμίαν φοράν θελήση να τραβήξη το κιοσκι και το μπαλκόνι του δεν έχη την άδια να αφήσι παράθιρα από το μέρος του λάμπρου όσον και ο λάμπρος και γιάνης δεν έχουν την άδια να αφήσουν παράθιρα από το μέρος του νικόλα. ακόμη και διά το σοκάκι απάνω όπου δεν τους αφήνι ο Νικόλας σήμερον ευχαρίστως ο γιάνης και λάμπρος έχουν την άδιαν να απεργούν χωρίς να τους ενοχλή κανένας τον λάμπρον και γιάνην και από κάτω από το σοκάκι είναι υπόχρεοι οι τρεις αδελφοί να στρόσουν καλές πλάκες να μη μπένη νερόν εις το κατώγι του νικόλα και το σοκάκι θα το έχουν παστρικόν χωρίς να ρίξουν τίποτες. διο έγιναν δύο παρόμοια γράματα να βαστά ο καθείς υπογραμένα από εμάς τους τρεις και μαρτυριμένα από ηριμένους μάρτυρας.

ζηκος λαμπρου μητης ηπόσχομε τανοθεν
Κοτζος παπαγεοργιου σοτιρι βουρμπιανιτις μαρτιρο

ΕΝΑ ΑΔΕΛΦΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1874

«οι υποφαινόμενοι δύο αδελφοί λάμπρος και διμήτριος υιοί του ποτέ Ιωάννου ζγκολώμπη έχοντες ευχαρίστισιν δια να συζησωμεν ανεχώρηγη αδελφοί επί πολλά έτη αφ' ενός αφ' ετέρου δε υποπτεύοντες μη τυχόν φανή σκοπός μεροληπτικός εις κανένα εξ υμών και ακολουθήση αδελφική διάλυσις ακαίρως και ωφέλιμη δια τον ένα βλαπτική δε δια τον έτερον ίνα προληφθή παν το ενδεχόμενον ευχαρίστως και ομογνωμόνως συνεφωνήσαμεν ως ακολούθως.

Επειδή ο λάμπρος έχει ηλικιομένα κοράσια τα οποία βεβαίως θα υπανδρευθώσι ταχύτερα από τα του διμητρίου ως μικρότερα αυτά την ηλικίαν και επειδή τα έξοδα της υπανδρείας αυτών θέλουν καταβληθή κοινώς παρά των δύο αδελφών υποχρεούται και υπόσχεται ο λάμπρος να συζηση μετά του διμητρίου έως ότου υπανδρευθώσι και τα του διμητρίου κοράσια με κοινά χρήματα προικιζόμενα όμοια τα του λάμπρου και διμητρίου εάν δε ποτέ ο λάμπρος δυστροπήση ακαίρως την αδελφικήν διάλυσιν υποχρεούται να πληρώση προς τον διμήτριον τα ήμισυ των προικίων όσα κοράσια ηθελαν ευρεθή κατά την διάλυσιν ανύπανδρα εκτιμώμενα τα προικία των από κοινόν υιομένων πραγματοποιώμενας, υποχρεούνται οι δύο αδελφοί να ερωτώνται και να συμβουλεύονται αμοιβαίως δια πάσαν κοινήν οσπιτικήν υπόθεσιν και επιχείρησιν χωρίς να δύναται κανείς να ενεργήση και πράξη τι άνευ της καινονίσεος του ετέρου.

Με κοινήν όθεν γνώμην και αμοιβαίαν ευχαρίστισιν συνεφωνήσαμε ως άνωθεν οι υποφαινόμενοι και συνετάξαμεν το παρόν συμφωνητήριο έγγραφον εις διπλούν και υπογεγραμμένον παρ' ημών ιδιόχειρως και μαρτηρούμενον από αξιοτίμους μάρτιρας να βαστά έκαστον μέρος αναετασχιόντα ως να εγίνετο εις συνβουλεογραφείον και εν παντή καιρώ και κριτικώ και εις ένδιξιν υποφαινόμεθα.

1874 7βριου 20 αλεξάνδριαννη.

Διμήτριος Ιωάννου ζγκολώμπη ηπόσχομε τα άνωθεν

λαμπρος Ιωάνν. ζγκολομπη ηπόσχομε

Ιωάννης Κ.

γιοργης νηκολαου μαρτηρας σχολοπη (Ζγκολόμη)

ριζος λάμπρου ζγκολόμη ηπόσχομε

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΜΑΣΤΟΡΩΝ (αχρονολόγητο)

διλοπιόμε δια του παροτος ενγραφου ητοφενομενι ότι σίμερον μήναμαν σιμφονι με τον κονσταντί μοραήτι δια να δουλέψομε ης χοριον ξιρόβαλτο ης το οπίον εχι διο κοντρατά (συμφωνίες) δια μηνάν ασβεσταριά κε ενα σπίτι τα οπία πληροφορούμεστε σίμερον λιπον όσον κερόν δουλέψομε μαζί μας θέλομε πληροφοθί αδελφικά κε αναλόγος τις δουλιάς Όσα πεδιά μας χριαστούν θα φροντίσομε να τα έβρομε κε τον διάφορον θέλομε τον μιράσι ησιομετρία τον δε νάσιον αδελφόν του κοσταντι κε πράμα (ζώο) του εχι να παρι μονον τα αργατικά του όμως θέλι δόσι πέρας όσον το έβρομεν εύβλογον αναμεταξί μας κε τιν ερχομένιν τρίτι βράδι θελομε παρισιασθί ης τιν άνωθεν διορία κε όπιος.....

ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1877

δηα του παροντος πουλιτιριου γραμτος δηλοπη ο ηποκατοθεν ηποφενομενος οτι σίμερον με όλιν τιν ευχαριστισίν (μου) και απαραβιαστος επουλισα το χοραφι μου όπου εχο πατρικον μου εις τον κοστα παπανικολαου με ολίγα κλιματα μεσα με τα σινορατά του απκατο μέρος δρόμο αλο μερος ο ιδιος κοστας πάπας απανο μερος κοστα ζισι τολις και από αλο μερος νήκολα γιάνη χοραφι το επουλισα δηα γρόσια πέντακοσια πενίτσα ήτι 550 και τα γροσια τα έλαβα επη χιρας εος τον παρα και απο τορα και εος το εξις ήνε τελιος ηκοκηρις ο κοστας εις αυτο το χοράφι χορις να τον ενοχληση κανενας ουτε ξενος ουτε συγγενις και ηπόσχομε να δοσο και το τακριρι (δήλωση) μου εις το χουκημετι (Διοίκηση) και ηερων μέτζιλιζι (ιεροδικαστήριο) να λαβι και το ταπη του (τίτλο ιδιοκτησίας) και τα έξοδα όπου θα γενουν δηα το ταπη ήνε εις βαρος του αγορασι κοστα και ηποφενομε

1877 οκτομβριου 19 πρισογιανι

λαμπρος Γιανη ντουκας επιβεβεονι τα άνοθεν και ος αγραμτος με υπόγραψεν ο λαμπρος ντουκα συμπλιρονο και εγο κανο σιμηον σταυρου + εγο λαμπρος Γιανη σκολομπι έγγραφα παρακαλεστικος οστις και μαρτιρο χαρίσιος Δ. ράπτης βορομπιανίτης μαρτηρό

«ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ, ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΑΧΡΟΝΟΛΟΓΗΤΟ»

Οι υποφαινόμενοι δίδμεν το παρόν έγγραφον επειδή έχομεν φιλονηκίαν εις το αναμεταξύ μας οι τρεις αδελφοί λάμπρος και γιάνης και Νικόλας σήμερον ευχαρίστως θέλομεν συμβιβαστή. πρότον από την αγκωνιάν του νικόλα και έως τον οντά του λάμπρου ο λάμπρος και γιάνης είναι υπόχρεοι να αφήσουν τα σταλάγματα μια πηθαμή και τέσερα δάχτυλα καθώς και ο νικόλας έχει αφήμένο τόπον. και το μεσοτοίχι το κηνόν αν θελήση κανένας να τραβηχθή να μένι πάνιν κηνόν να μη το χαλούν. ο δε Νικόλας αν καμίαν φοράν θελήση να τραβήξη το κιόσκι και το μπαλκόνι του δεν έχη την άδια να αφήσι παράθιρα από το μέρος του λάμπρου όσον και ο λάμπρος και γιάνης δεν έχουν την άδια να αφήσουν παράθιρα από το μέρος του νικόλα. ακόμη και διά το σοκάκι απάνω οπου δεν τους αφήνι ο Νικόλας σήμερον ευχαρίστως ο γιάνης και λάμπρος έχουν την άδιαν να απερνουν χωρίς να τους ενοχλή κανένας τον λάμπρον και γιάνην και από κάτω από το σοκάκι είναι υπόχρεοι οι τρεις αδελφοί να στρόσουν καλές πλάκες να μη μπένη νερόν εις το κατώγι του νικόλα και το σοκάκι θα το έχουν παστρικόν χωρίς να ρίξουν τίποτες. διο έγιναν δύο παρόμοια γράματα να βαστά ο καθείς υπογραμένα από εμάς τους τρεις και μαρτυριμένα από ηριμένους μάρτυρας.

— Ψωμί στη σκάφη έχω ζυμωμένο, μπάριμπα Αλέξη. Έτοιμο για πλάσιμο.

— Εδώ τη ζωή μας έχουμε στον αέρα κι εσύ σκέπτεσαι τι θα γίνουν λίγα καρβέλια; Αντέτεινε αυτός πάλι με απορία.

— Και το ένα και το άλλο τα λογιάζω. Να, τώρα στέλνω τα παιδιά μου, να μου φύγει η έννοια απ' αυτά. Κι εγώ θα έρθω στην ώρα μου. Το σπίτι μου σ' αγνάντιο είναι. Καθώς θα φροντίζω το ψωμί μου, θα έχω και το νου μου για τους Τούρκους. Θα φανούν ή κάτω στο «εικόνισμα» ή θα ροβολήσουν από τον «Αϊ-Χριστόφορο». Μόλις τους ιδώ να έρχονται, θα έχω καιρό να ανηφορίσω για να σας βρω. Αλλά έτσι, μόνο με το φόβο...

Έκλεισε σ' αυτό το σημείο το στόμα της η μάνα του Ιάσωνος, είτε γιατί μετάνοισε, που έδινε λόγο στον κόσμο για ό,τι έκανε, ή για ν' αποφύγει να πη τίποτε παραπανίσιο. Κανένας δεν μπόρεσε να της γυρίσει το κεφάλι. Έμεινε. Τα παιδιά της ακολούθησαν το καραβάνι. Ο Ιάσων, όσο απομακρύνονταν από το χωριό —με την ταχύτητα που είχαν γίνει όλα, σαν ψέματα του φαίνονταν— τόσο συνέρχονταν και αποκτούσε συνείδηση τού τι συνέβαινε: «Έφευγε από το χωριό, για να σωθή από τους Τούρκους και η μάνα του έμεινε εκεί!». Ένωθε την ψυχή του να σφίγγεται καθώς προχωρούσε. Πύριζε κάθε λίγο το κεφάλι προς τα πίσω και έλεγε στην αδελφή του, που τον κρατούσε από το χέρι. «Πουθενά δεν φαίνεται η μάνα. Πού πάμε χωρίς αυτή!».

— Θα έρθη αργότερα, όπως μας είπε —τον παρηγορούσε αυτή— περπάτα!

— Όλο αργότερα μου λες, εμείς ξελαργάμε από το χωριό, περάσαμε το ένα, τώρα τραβάμε για το άλλο και η μάνα ακόμα να φαγή. Πότε...

— Περπάτα είπα και άσε τις μουρμούρες. Μη με ραγανίζεις!

Με αυτή την αυτοταλαιπωρία και αγωνία, ύστερα από τέσσερες ώρες πορεία, σε μουλαρόδρομους, που συνέδεαν τα χωριά —ανηφοριές, κατηφοριές, λάγκους, φαράγγια, ποτάμια με το πέτρινο γεφύρι στο πιο στενό μέρος— έφθασε ο Ιάσων και η αδελφή του με το καραβάνι στο χωριό Σ... Όσο βρίσκονταν σε πορεία διατηρούσε μέσα του μιας μορφής αισιοδοξία, που του την έδινε με τις εναλλαγές της η κίνηση. Το αίσθημα αυτό το είδε να χάνεται όταν βρέθηκε στο μεσοχώρι του χωριού και άκουσε το «ήρθαμε». Τότε μαρμάρωσε. Πάγωσε. Είδε ότι του έλειπαν, η μάνα του, το σπίτι του, το χωριό του. Βρισκόταν σ' ένα αγνωστο μέρος. Τον οδήγησαν να μείνει σ' ένα ξένο σπίτι, όπου σε λίγο βρέθηκε στριμωγμένος σ' ένα στενό δωμάτιο, μ' ένα σωρό γυναίκες και παιδιά. Αυτός, με την αδελφή του μόνο. Και τότε καυτό, όσο και οδυνηρό, πρόβαλε μέσα του το ερώτημα: «Εμείς ήρθαμε να σωθούμε. Η μάνα;».

— Τι θα κάνωμε —είπε στην αδελφή του— εδώ θα μείνωμε;

Δεν του απάντησε.

— Εγώ θα βγω λίγο έξω ν' αγναντέψω —είπε— μήπως έρχεται.

— Μη φύγεις μακριά —του συνέστησε αυτή— εδώ γύρω να βρίσκεσαι.

Βγήκε. Σαν ξεθάρρεψε στους δρόμους, δεν την άκουσε. Πήγε εδώ, εκεί, αγνάντεψε, ρώτησε, περίμενε με αγωνία μήπως τη δη να έρχεται και όταν πέρασε λίγη ώρα —που σ' αυτόν μετρούσε πολύς χρόνος— χωρίς να φανή, δεν μπόρεσε να κρατηθή περισσότερο και πήγε στην αδελφή του πάλι.

— Ιτς, πουθενά, δεν φαίνεται η μάνα. Τι καθόμαστε εδώ.

Να πάμε να τη βρούμε.

— Μικρό παιδί δεν είναι για να πάμε να τη βρούμε —τον μάλωσε αυτή— Σου είπα ότι θα έρθη αργότερα. Μη μου ζαλίζεις το κεφάλι. Άφησέ με.

Και όταν αυτός, μη μπορώντας να συγκρατήσει την αποκορυφωμένη αγωνία του, την απείλησε κάποια στιγμή:

«Εγώ θα φύγω, δεν κάθομαι εδώ, να ξέρης. Θα πάω στο χωριό, στη μάννα!».

Πήρε τα λόγια του για παιδική απειλή και δεν του έδωσε σημασία. Του γύρισε τις πλάτες με μια κοροϊδία: «Πες της χαιρετίσματα». Αλλ' ο Ιάσων ήταν έτοιμος να βάλει μπρος, αυτό που είπε. Μέσα του κανένα εμπόδιο δεν ένοιωθε να τον κρατά. Η αίσθησή του του έλεγε, ότι ο δρόμος, που θα τον πήγαινε, βρισκόταν κάτω από τα πόδια του. Δεν είχε παρά να τον πάρη. Από την άλλη μεριά το μάτι του τον βεβαίωνε, ότι κάτω η ποταμιά, το γεφύρι, και το χωριό απέναντι που είχαν περάσει, ήταν καλά σημάδια πορείας. Και οι γνωστές, ψηλές βουνοκορυφές, του έδειχναν προς ποια πλευρά ήταν το χωριό του. Ύστερα θυμούνταν και τον δρόμο. Δεν είχε παρά λίγες ώρες που τον είχε περάσει. Θα τον έπαιρνε. Αν ερχόταν η μάννα του, όπως είπε, τόσο το καλύτερο. Θα τη συναντούσε και θα γύριζε μαζί της. Αν όχι, τότε θα την έβρισκε στο χωριό. Χωρίς να σκεφθή τίποτε άλλο —και ό,τι βάλουμε σαν σκέψεις δεν ήταν καθαρές σκέψεις αλλ' αισθήσεις— άνοιξε το βήμα του σε μια ρυθμική παιδική τρεχάλα και αφέθηκε να τρέχει. Η υπερδιέγερση του ψυχικού του κόσμου, στην έντασή της, του εξουδετέρωνε κάθε αίσθημα κόπωσης και η επιθυμία να συναντήσει τη μάννα του, τον έκανε να προχωρή ανάλιαφρος, σαν να πετούσε. Και το απόγευμα στις 4, δηλαδή μόνον με 3 ώρες πορεία και καμιά λεπτά, ο Ιάσων είχε φθάσει στο χωριό. Οι Τούρκοι δεν είχαν έρθει. Ο λόγος —που μαθεύτηκε αργότερα— ήταν ότι θέλοντας να κατοπτεύσουν το έδαφος, προτού να κινηθούν, είδαν με τα κιάλια τη μεγάλη κίνηση, που είχε ο δρόμος, τη θεάσησαν για ενισχύσεις των ανταρτών και από το φόβο, μήπως πέσουν σε ενέδρα, δεν προχώρησαν. Όταν απρόοπτα ο Ιάσων βρέθηκε μπροστά στη μάννα του, αυτή τα έχτισε.

— Πώς ξεφύτρωσες εδώ εσύ—του είπε έκπληκτη. Πότε ήρθες; Πώς; Η αδελφή σου;

— Ήρθα, μόνος μου, τώρα, να —σαν σταμάτησε μπροστά στην αγκαλιά της, τότε άρχισε να αισθάνεται και το λαχανιασμένο από το δρόμο— δεν μπορούσα να μένω εγώ εκεί και εσένα να σε λογιάζω μόνη σου εδώ. Να...

— Τι θα μου έκαμες εσύ παιδί μου; Και η αδελφή σου, πού είναι;

— Εκεί είναι με τις άλλες γυναίκες. Της είπα πως θα έφευγα.

Ξέρει...

— Και ήρθες μια σταλιά παιδί, τόσο δρόμο, μόνος; Δεν φοβήθηκες; Για μένα;

Βούρκωσαν τα μάτια της.

— Μοναχός μου! Κανένα δεν είχα συντροφιά. Είπα να φύγω κι έφυγα. Εκεί δεν μπορούσα να σταθώ. Ύστερα, τι να φοβηθώ; Μέρα ήταν.

Συγκινήθηκε η μάννα του και τον έσφιξε με θερμή στην αγκαλιά της.

— Παιδί μου, μουρμούρισε.

— Και ξέρεις, μάννα, έχω μια πείνα τρανή! Δος μου ζεστό ψωμί και τυρί να φάω!

Ύστερα από δυο ώρες, αναμαλλιασμένη, λαχανιασμένη ήρθε η Αγλαΐα στο χωριό και τον κυνηγούσε να τον δείρη.

— Αυτός είναι ο θυμός σου κόρη μου και θέλεις να τον δείρης; Πού σ' άφησε μόνη;

— Λίγο το έχεις, μάννα. Να τον χάσω από τα μάτια μου. Να γκιζεράω τα σοκάκια του ξένου χωριού, για να τον ζητώ και να μη τον απαντέχω πουθενά. Να μην μπορώ να ορίσω από την αγωνία ούτε το μυαλό μου ούτε την καρδιά μου. Όλο στο κακό γύριζε ο νους μου, μην έλαθε αυτό, μην έλαθε τ' άλλο. Πού να μου έρθη στο μυαλό αυτό που έκανε; Και όταν μου είπαν πως τον είδαν να κατηφορίζη προς τα κηπάκια, για την ποταμιά, και πάλι δεν ησύχασα. Σε χίλια δυο κακά γυρνούσε ο νους μου και όσο να έρθω να τον ιδώ μπροστά μου τον...

Ακράτητα τώρα έτρεχαν τα δάκρυα από τα μάτια της Αγλαΐας. Σηκώθηκε η μάννα

συνοφρυωμένη. Δεν ήθελε τα παιδιά της να την υπακούουν, μόνον, επειδή τη φοβούνται, αλλά, κυρίως, να τη σέβονται, όταν κρίνει. Σαν εκφράστρια που ήταν στο χώρο της οικογενείας της, του άγραφου δικαίου της ζωής, της ηθικής γραμμής της, πρώτη φορά ένοιωθε να βρίσκεται σε τόσο δύσκολη θέση. Το κάθε παιδί της, στη συνείδησή του υπηρετούσε μια άποψη αυτού του δικαίου. Αυτή, ό,τι να έλεγε και πολύ περισσότερο να έκανε, ουσιαστικά, θα έβγαζε μια απόφαση. Δεν έπρεπε να πληγώσει κανένα στα ιερά του. Πλησίασε την κόρη της με το αριστερό χέρι, την τράβηξε επάνω της, την αγκάλιασε και τη φίλησε:

Τρανή λαχτάρα πέρασες, κόρη μου —είπε. Η κακιά ώρα την έφερε! Περισσότερο, απ' ό,τι έκαμες, δεν μπορούσες να κάνης. Με το δεξί χέρι της τράβηξε από τις πλάτες της και τον Ιάσονα. Τον φίλησε.

— Εσύ.. —κάτι πήγε να πει αλλά έκοψε τη φράση και στράφηκε πάλι προς την κόρη της.

— Είναι πράξεις, κόρη μου, που μοιάζουν για στραβές χωρίς να είναι, και άλλες που φαίνονται σαν ίσιες, αλλά δεν είναι. Θα χτυπήσης τον αδελφό σου, γιατί έδειξε προς τη μάννα του μια αλογάριαστη αγάπη; Γιατί, στην ηλικία που είναι, το μάτι του δεν κίωτεψε να ξεκινήσει μοναχός, σε μακρινό και έρημο δρόμο, για να έρθει στο σπίτι του; Γιατί αφήφισε το τι μπορούσε να τον περιμένει εδώ που ερχόταν; Γιατί με τη στάση του στο ζήτημα έδειξε ότι η αφοσίωση και η αγάπη προς τη μάννα του είναι ανώτερα από κινδύνους και ότι τον ίδιο τον διακρίνει θάρρος κι αφοβία; Όχι, κόρη μου. Φίλησέ τον! Κι εσύ σου έκαμε, ό,τι σου έκαμε. Κι εσύ...

Στράφηκε τώρα προς την άλλη μεριά, τον μικρό, αθώο ένοχο.

— Δεν αφήνουν έτσι τις αδελφές! Ζήτησέ της σχώριο, αγκάλιασέ την και φίλησέ την! Σ' αγαπάει. Περισσότερο προέπει να την ακούς και να τη λογαριάζης, σαν μεγαλύτερη που είναι.

Και να την αγαπάς «ζούρζουλα», όπως καλά σε λέει.

ΜΙΑ ΖΩΗ ΣΕ ΛΗΘΑΡΓΟ

Το όνομά του και τη μικρή ιστορία του τη γνωρίσαμε. Ιάσων Πριβάδης. Είδε το φως σ' ένα τόπο που, όπως είδαμε, είναι γεμάτος από μισόγυμνα και απόκρημνα βουνά σαν συμπλεγμα. Ανάμεσά τους κυκλοφορούν ποτάμια-χείμαρροι μεγάλα, μικρά, αλλά και λάκκοι ορμητικοί, που στην ελάχιστη βροχή μεταβάλλονται σε επικίνδυνα περάσματα. Οι κάτοικοι ζουν με τα ταξίδια, γιατί δεν υπάρχει παρά ελάχιστη γη, για καρπό. Ο πατέρας, όπως και τα παιδιά, από δώδεκα χρονών και πάνω, φεύγουν να βρουν μέρη να εργασθούν, για να μπορέσουν να ζήσουν οι ίδιοι, αλλά και να τους μείνουν χρήματα, για να τα στείλουν στην πατρίδα, όπου περιμένουν ο γέρο πατέρας, η γριά μάννα, η γυναίκα, τα κορίτσια, τα μικρά αγόρια, αδελφές χήρες, κ.λπ. Όσοι εργάζονται κοντά, μπορούν να επιστρέφουν το χειμώνα, για να χαρούν το σπίτι και τη ζεστασιά του, αλλά και να τους χαρούν οι δικοί τους. Όσοι πάνε κάπως μακρύτερα, έχουν αραιότερες επιστροφές και όσοι τραβούν για πολύ μακρυνά, αυτοί, μπορούν να έρθουν δυο-τρεις φορές στη ζωή τους μονάχα και τελευταία γέροι, για ν' αφήσουν τα κόκκαλά τους στα χώματα που γεννήθηκαν. Στα χωριά αυτά —και βέβαια και στου Ιάσονος— τα παιδιά μεγαλώνουν με τους γέρους, που λένε παραμύθια και ιστορίες «για τα ξένα», με τις μάννες τους, που σκέπτονται το σκληρό «κόπο» του ανδρός τους και αρχοντεύουν τη λιτότητα και με όριο στον ορίζοντα τα σιωπηλά γύρω βουνά που σαν σφίγγες ή σαν τείχη θεώρατα κρύβουν από τα μάτια τους τον άλλο κόσμο με το μεγαλείο του και το μυστήριό του. Να είσαι

μικρός, να βλέπης από επάνω σου ένα απέραντο χάος, τον ουρανό, άλλοτε μ' αστέρια που λάμπουν κι άλλοτε σκοτεινόν με αστραπές και βροντές. Να βλέπεις γύρω σου θεώρατα βουνά, λάκκους, ποτάμια να σε ζώνουν και πέρα απ' αυτά τι είναι; Η «ξενητιά» του λένε οι γέροι, άλλοι τόποι, άλλος κόσμος. Εκεί πάμε και δουλεύομε για να ζήσωμε. Εκεί είναι οι μεγάλες πολιτείες, οι βασιλιάδες που κυβερνούν, οι βασιλοπούλες με τα κάλλη τους, οι μεγάλοι άνθρωποι που βγάζουν βιβλία, που έχουν επιχειρήσεις, εκεί είναι οι πλούσιοι που κινούν δουλειές, για να μπορή να ζη και ο φτωχός. Υπάρχουν χώρες με απέραντους κάμπους, όλο πλούτο. Θάλασσες ατέλειωτες, που τις διασχίζουν τα μεγάλα καράβια, εκεί... εκεί... Με αυτά τράφηκε και μεγάλωσε το παιδικό όνειρο του Ιάσονος, όπως και τόσων άλλων παιδιών. Γεννήθηκε το 1902, όταν ο πατέρας του ήταν 50 χρόνων και η μητέρα του 40, στην περίοδο που οι δυνάμεις του ανθρώπινου οργανισμού βρίσκονται στην κάμψη τους με το φορτίο της ωριμότητας στον ώμο, αλλά και με μια φανταχτερή αναλαμπή σφρίγγους μέσα τους, σαν αντίρροπο στην κατιούσα της ηλικίας. Ήταν το «απομάζωμα» των γονιών, ο τελευταίος, ο μικρότερος, που και τα παραινόθια ακόμα τον θέλουν για ήρωα.

Η γνώση λέει ότι η γη μέσα στο άπειρο είναι τόσο μικρή κι ασήμαντη, όσο φαίνεται στα μάτια μας κι ένα κομματάκι σκόνης που δείχνει την παρουσία του, καθώς αιωρείται, όταν το σημείο του φωτίζεται από μια ακτίνα ήλιου. Αλλά, αν η Γη, στίς αναλογίες της, είναι το σκουπιδάκι του απείρου, ο άνθρωπος, κατά την ίδια σχέση, είναι το ασήμαντο τίποτε της γης. Και το σκουπιδάκι αυτό του σκουπιδιού, έχει και αυτό το δικό του μικρό, δηλαδή το παιδί, με την ασήμαντη γνώση. Το δε άπειρο παιδί, όταν έχει γεννηθεί σ' ένα μικρό χωριό, που βρίσκεται κάπου σ' ένα ξηρό αυχένα βουνού της γης και επί πλέον, είναι ορφανό και ζη με στερήσεις, ακόμα και σε προσδοκίες, είναι φυσικό να σκέπτεται πως είναι ένα καθαρά ασήμαντο πραγματάκι στον κόσμο. Το συναίσθημα αυτό, μια θεωρητική άποψη το αξιολογεί με επιχειρήματα σαν σύμπλεγμα κατωτερότητας, ενώ μια άλλη, μπορεί ν' αποδείξη σοβαρά, ότι αντιπροσωπεύει το λογικό εξαγόμενο μιας σωστής και μετοημένης αυτοεπίγνωσης. Το πράγμα δεν μας ενδιαφέρει. Ίσως μας απασχολήση αλλού. Εδώ μας ενδιαφέρει τι ήταν ο Ιάσων και όχι γιατί ήταν. Μια στίξη έβλεπε τον εαυτό του μέσα στους απέραντους κόσμους της Δημιουργίας. Ένα ελάχιστο, μπροστά σ' ένα θαύμα. Μια στίξη ανθρώπινη, που είχε το συναίσθημα, πως υπάρχει με αυτές τις απλές τάσεις: «να διερωτάται και να θέλη να μάθη, να ακούη τους μεγαλύτερους, να πιστεύη στο Θεό και να ελπίζη». Και ως προς το να «θέλη να μαθαίνη» η τάση αυτή έβρισκε τη λύση της, ως ένα βαθμό, κοντά του. Το σχολείο τον ικανοποιούσε. Εξαιτάξιο, της κοινότητας δημοτικό, με φωτισμένους δασκάλους σαν λειτουργούς, που τους θέρμαινε η πίστη για την ανάσταση της φυλής απ' τη σκλαβιά, έπαιζε θαυμάσια το ρόλο του φωτοδότου στην ψυχή του Ιάσονος. Και μάθαινε εκεί θαυμάσια πράγματα: Ότι ο Θεός που έκανε τον κόσμο είναι Παντοκράτωρ, παντοδύναμος και πανταχού παρών, ότι φθάνει να κάνης το καλό για να τον έχης αμέριστα με το μέρος σου, ότι μια απ' τις μεγαλύτερες αρετές του ανθρώπου είναι η πίστη και η αφοσίωση προς την αλήθεια. Έμαθε ακόμα ότι η γη είναι στρογγυλή και ότι «γυρίζει περί τον άξονά της». Και παρ' ότι γυρίζει, και είναι κρεμασμένη στον αέρα, ούτε χάνει το δρόμο της ποτέ, ούτε πέφτει, αλλά και οι άνθρωποι που είναι επάνω —κι αυτός μαζί— μπορούν και στέκονται όρθιοι μια χαρά και να κινούνται! Τι θαυματουργά πράγματα ήταν αυτά! Μάλιστα μια μέρα ο δάσκαλος τους έκανε και ένα πείραμα. Πήρε ένα μεγάλο τόπι, έβαλε επάνω μερικά μυρμηγκία, το γύρισε επάνω κάτω και τα μυρμηγκία δεν πέφτανε! Μάλιστα τα μυρμηγκία έπρεπε να νομίζουν ότι περπατούν πάντοτε σε ίσιωμα, παρ' ότι το τόπι ήταν στρογγυ-

λό. «Και η θάλασσα, γιατί δεν χύνεται η θάλασσα, που είναι νερό» —ρώτησαν πολλά παιδιά και ο Ιάσων μαζί. Και ο δάσκαλος τους έκανε ένα άλλο πείραμα. Έβαλε να γυρίσουν με ταχύτητα ένα κουβαδάκι γεμάτο νερό, που το είχαν δέσει μ' ένα μακρύ σχοινί. Ούτε σταγόνα δεν χύθηκε, ενώ το κουβαδάκι γύριζε σαν τροχός στον αέρα και απ' την ταχύτητα δεν φαίνονταν! Και άλλα πολλά ωραία πράγματα μάθαινε στο σχολείο ο Ιάσων. Για τις ιδιότητες των σωμάτων να συστέλλονται και να διαστέλλονται, για την ατμοσφαιρική πίεση, για τον ηλεκτρισμό, μάθαινε ιστορία, γεωγραφία, πού είναι οι πόλεις και οι χώρες, που διηγούντανε οι ξενητεμένοι... Αλλά... αλλά... εδώ ένα μαύρο νέφος υπάρχει. Ο δρόμος της μάθησης, που ήταν τόσο ωραίος και ενδιαφέρων και που άρχιζε από το Δημοτικό, δεν σταματούσε στην έξοδο αυτού του σχολείου, αλλά ανοίγονταν και πάρα πέρα. Περνούσε από το Γυμνάσιο, ένα ανώτερο σχολείο, και κατέληγε σ' ένα άλλο, ακόμα πιο μεγάλο: το Πανεπιστήμιο!

Ο Ιάσων αυτόν τον ολοκληρωμένο δρόμο δεν μπορούσε να ελπίζει ότι ήταν δυνατό να τον κάμει. Έπρεπε να σταθή στον πρώτο κύκλο, του σχολείου του χωριού, ανεξάρτητα αν μέσα στην ψυχή του είχε μια φλόγα ασίγαστη —ίδια φλεγόμενη βάρη— για μάθηση. Μια φλόγα που απλώς τώρα τον έκαιγε. Με πόση πίκρα αντιμετώπισε το γεγονός να σταματήσει την πορεία του προς το παν, όπως το έβλεπαν τα μάτια της ψυχής του. Έτσι το αίσθημα της ασημαντότητας πιο πολύ τώρα βάραινε μέσα του. Δεν ήταν μονάχα ένας μικρός που γεννήθηκε σ' ένα ξεμοναχιασμένο χωριό, αλλά πήγαινε να μείνει, επειδή ήταν φτωχός κι ορφανός —τον πατέρα του στην ξενιτιά τον είχαν σκοτώσει κακοί άνθρωποι για να του πάρουν τις μικροοικονομίες του ετών εργασίας— κι ένας άμοιρος της γνώσης. Μέσα σ' αυτή την κατάθλιψη, όσο μπορεί να την αισθάνεται μια παιδική ψυχή, μονάχα η πίστη προς τον εαυτό του που κρατούσε το ηθικό και άντεχε. Αλλά όταν της έδινε βάθος, την έβλεπε σαν μια πορεία προς ένα άγνωστο, που μπορεί να κρύβει πολλά, αλλά και τίποτε... Έτσι αυτούς που σκότωσαν τον πατέρα του τους έβλεπε σαν φονιάδες του ίδιου εαυτού του, του μέλλοντός του και της ευτυχίας του. Χωρίς να τους ξέρει, να τους βλάψει σε τίποτε, αυτοί τον έβλαψαν. Του σκότωσαν το μέλλον. Απ' το γεγονός αυτό είδε να θροναίζεται στην ψυχή του ένα μεγάλο ερωτηματικό, κρύο στη βάση του, καταθλιπτικό σε βάρος και ακατανόητο στη θέα. Έκλαιγε το χαμό του πατέρα του, βουβά, όχι κυρίως γιατί του έλειπε ο ίδιος —σαν πρόσωπο αυτός πάντοτε έλειπε από τη μικρή ζωή του— αλλά και για το πώς έγινε αυτός ο θάνατος και, ακόμη, γιατί ο χαμός του τον άφηνε απροστάτευτο και έρημο στο σταυροδρόμι της ζωής, χωρίς εφόδια. Έπρεπε να στηριχθή μονάχα στην πίστη προς τον Θεό και στον εαυτό του τι μπορεί να κάνει. Αι! πώς έρχονταν έτσι τα πράγματα, ώστε τα πάντα να έχουν κατάληξη και καταφύγιο στο Θεό και τη χάρη του. Η μητέρα του πολλές φορές το έλεγε, αλλά το άκουγε και από πολλούς γέροντες και άλλους: «Κανένας δεν χάνεται σ' αυτόν τον κόσμο, άμα προσπαθήσει... Για όλους έχει ο Θεός... Κανένας δεν ξέρει πώς θα ξημερώσει ως αύριο... Μεγάλο είναι το όνομά Του για όλο τον κόσμο». Σ' αυτή την ελπίδα κρέμασε κι ο Ιάσων το μέλλον του και την τύχη του. Άλλωστε δεν του έμεινε και άλλη: Με τη βοήθεια του Θεού να βοηθήσει ο ίδιος τον εαυτό του να γίνη κάτι. Στη μικρή ζωή του, ο Θεός, ο Οίκος του και οι λειτουργοί του, ασκούσαν μια μεγάλη γοητεία στην ψυχή του. Όταν ήταν στο σχολείο, ο δάσκαλος τους έβαζε γραμμή και πηγαίνανε στην εκκλησία. Ο Ιάσων έπαιρνε θέση κοντά στους ψαλτάδες και κανοναρχούσε. Δεν έλειπε από καμμιά λειτουργία. Πολλές φορές έμπαινε στο ιερό κι έβγαινε με τα εξαπτέρυγα, ντυμένος στ' άσπρα, σαν άγγελος. Με τι σέβας καθόταν στην εκκλησία! Με τι κατάνυξη! Ήταν μες στο σπίτι του Θεού, του Παντοδύναμου, που έκανε τα πάντα, που τα ξέρει όλα και ανάλογα με τις πράξεις

ανταμείβει. Πηγαίο λοιπόν ήταν το αίσθημα του Ιάσονος για το Δημιουργό του Παντός. Και το εξεδήλωνε με όλη την αφέλεια και την αγνότητα της ηλικίας του. Τι το πιο ορθό, λογικό και δίκαιο να είναι κανείς πιστός οπαδός του Θεού και να κάνη το θέλημά του, όπως αυτός το έταξε!

Κι αυτή η αγνή ευλάβεια μια μέρα τον παρέσυρε σε μια παιδική ενέργεια, που τον συνεκλόνησε και επηρέασε τη ζωή του. Ήταν ανήμπορος και έμεινε στο σπίτι. Η μάννα του με την αδερφή του είχαν πάει στον κήπο. Θέλησε να διαβάση κάτι και πήρε στα χέρια του ένα μικρό Ευαγγέλιο τσέπης, που βρίσκονταν επάνω στο γραφείο-βιβλιοθήκη του πατέρα του. Το άνοιξε και διάβαζε. Η γλώσσα του ήταν κατανοητή και βυθίστηκε στη μελέτη. Το περιεχόμενο του Ευαγγελίου —που μπορεί να βγάλη το μυαλό παιδιού 11 χρονών— με την ευπιστία που τον διέκρινε, το ροφούσε κυριολεκτικά. Κι όταν έφτασε στο κεφάλαιο που ξήρανε ο Ιησούς τη συκή λέγοντας στους μαθητές του: «Αμήν... εάν έχετε πίστιν έως κόκκον συνάπεως...».

Εδώ ακριβώς σταματώ τη λίσαν ενδιαφέρουσα και περιπετειώδη αποσπασματική παράθεση της βιογραφικής ιστορίας της οδυσειακής περιπλάνησης του Ιάσονα Πριβάδη, που άρχισε μια μέρα του Νοέμβρη του 1912, που τότε ο ίδιος ο οδοιπόρος ήταν μόλις 10 χρονών.

Ασφαλώς και δίκαια τώρα ο κάθε χωριανός και φίλος θα πει, σωστά, δεν με στενοχωρεί η πρόωγη διακοπή αυτή, στο σημείο αυτό, του βιογραφικού πονήματος.

Ακόμα μπορεί να ισχυρισθεί ότι ούτε η αρχή της ιστορίας αυτής με γέμισε πλέρια με χαρά χωριανή, ιδιαίτερη συγκίνηση και κάθε άλλου ξενομερίτη, για τον απλούστατο λόγο: δεν είναι υπόθεση που διαδραματίστηκε στο χώρο της Πυρσόγιαννης, στο Γονικό έδαφός μας· δεν αναγράφεται καθόλου η λέξη Πυρσόγιαννη.

Μοιάζει αληθινά σαν παραμύθι παιδικό με πλούσια φαντασία, με ανάλογο παραμυθένιο χρώμα. Είναι μια γοηπτική, διεξοδική, λίσαν παραστατική περιγραφή. Προσέτι επιτρέπεται να πούμε ότι το όλο γενικά περιεχόμενο —φαίνεται— είναι ένα εντελώς ξενικό προσωπικό μαρτυρολόγιο, του άγνωστου αυτού συγγραφέα, μια συμπαθής, ανάγλυφη αφηγηματική αυτογραφία.

Κι εδώ δίκαια θα μου πείτε γιατί το παράξενο παραμύθι αυτό, το ξένο αυτό ιστόρημα, το περιέλαβα έστω αποσπασματικά μέσα στο νέο μου 5ο βιβλίο (που φέρει τον τίτλο «Αγαπάμισμα στην προγονική κολυμβήθρα, στα βιώματα, στην ιστορία και παράδοση της Πυρσόγιαννης»), γιατί αυτό το ανακάτεμα μέσα στο γνήσιο και μοσχοβόλο βαρελίσιο κρασί της Πυρσόγιαννης, αφού εμείς καλά-καλά γενικά δεν ξέρουμε την καταδική μας χωριανή πατρογονική ιστορία, πέραν βέβαια από τη γνωριμία μας με τους δικούς μας λόγγους, τα βουνά και τα λαγκάδια, με τα ποτάμια, τους παραπόταμους, τους λάγκους και τους χειμάρρους της περιοχής και πιο πέρα με τις τωρινές μνήμες μας, με τα δικά μας δρασκελίσματα, με τη δική μας καρποφόρα κληματαριά της μητρικής μας παράδοσης, αυτής μάλιστα της πατρογονικής ιστορίας και χωριανής μας, της καταδικής μας παράδοσης.

Όλες αυτές οι παρατηρήσεις και τα ανάλογα ερωτήματα είναι σωστά και αξιοπρόσεχτα, γιατί —πώς να το πούμε;— εμείς οι χωριανοί που ζούμε ομαδικά, επικοινωνιακά, και πολλοί ξενιτεμένοι νοερά, βέβαια, στο παραγώνι, εμείς που έχουμε κοινά συμφέροντα και γνωρίσματα, δικούς μας εθιμικούς κανόνες που ρυθμίζουν αβίαστα τις μεταξύ μας σχέσεις, εμείς όλοι που από τότε που οι προγονοί μας από το ξεκίνημά τους ήταν από πολλούς χρόνους και καιρούς σπηλαιόβιοι, σκηνίτες καλυβίτες μέσα σε υπο-

τυπώδεις τέσσαρες συνοικισμούς, για απόλυτη ασφάλεια, για σιδερένια και αποτελεσματική προφύλαξη από το σκληρό, το ανομολόγητο και απάνθρωπο κυνηγητό, από αμείλικτο ανηλεή διωγμό, από τη φρικτή σφαγή και τον αφανισμό από τους άπειρους αχαρακτήριστους γενικά εχθρούς του γένους μας, από τότε που νυχθημερόν στα κακά χρόνια οι πρόγονοί μας δεν έμειναν καθόλου σε χλωρό κλαδί, ήταν συνεχώς στη μπούκα του τούρκικου ντουφεκιού, στου κούκου το σημάδι.

Ναι, για όλα αυτά, εν κατακλείδι, θέλουμε να μάθουμε, να διαβάσουμε και να θυμούμεθα τα παλιά, όλη την πατρογονική ιστορία και παράδοση, τη σαρμανίτσα.

Κι αυτοί ακόμα οι φτωχοί και απέριττοι βωμοί λατρείας και πίστης, τα εξωκκλήσια και τα προσκυνητάρια, αυτά που είναι όλα ορόσημα ευλάβειας που πάντα στο διάβα της ζωής μας θα βρίσκονται θρησκευόμενα λατρευτικά χεράκια, για να ανάβουν ένα μοσχοβολημένο κεράκι, έστω κι αν τώρα πολλά απ' αυτά είναι γερασμένα από το χρόνο και μισοχαλασμένα από τη μούσκλα· δεν έχουν εκείνη την παλιά αρχοντική αίγλη και τη χάρη τους.

Όμως έχουν κάτι: δεν σταματάνε να ανιστορούν την τιάνια πάλη και τους σκληρούς αγώνες όλων των χωριανών, για το ξεσκλάβωμά τους, για τον τιμίο και καθαρό δρόμο της αρετής, της καλοσύνης και των άλλων ύψιστων ιδανικών, που μας εκληροδότησαν οι παππούδες μας, οι μανάδες μας και οι άλλοι πρεσβύτεροι του χωριού μας.

Από εδώ και πέρα θα λαγαρίσω τα πράγματα και θα προσπαθήσω να δώσω ανάλογη λύση στα δικαιολογημένα ερωτήματά σας και στις σχετικές παρατηρήσεις σας. Θα φροντίσει η ταπεινότητά μου, με το πτωχό ίσως περιοχόμενο και με την ανάλογη λεξική και φραστική διατύπωση, να φέρει τον κάθε καλοπιστο αναγνώστη και πιστό χωριανό σε μια μυστική επικοινωνία με την Πυρσόγιαννή μας, τους γονικούς μας ανθρώπους, τα ήθη και τα έθιμα, και να δώσει ζωή, κίνηση κι ομορφιά στο χωριανό έδαφος.

Γιατί ανάλογα ερωτήματα έκανε και η ταπεινότητά μου, ο ίδιος ο χωριανός σας, όταν άρχισα να διαβάζω το απρόσμενο, το αναπάντεχο βιβλίο αυτό του συγγραφέα, άγνωστου σε μένα, Κώστα Χαρσούλη.

Όταν έμαθα, όμως, ότι ο ίδιος ο συγγραφέας και ο ήρωας του εν λόγω βιβλίου είναι Πυρσογιαννίτης, όταν στη συνέχεια διεπίστωσα ότι η Πυρσόγιαννη ήταν το χωριό που, ως γράφει ο ίδιος, ήταν σκαρφαλωμένο στα βόρεια ηπειρωτικά βουνά και τα ποτάμια ήταν ο Σαραντάπορος ποταμός και ο παραπόταμος Βούρμπανης, κι ακόμα όταν ξεκαθάρισα ότι το χωριό Σ... ήταν η Σέλτση, το αναγκαίο προσφυγικό καταφύγιο των χωριανών μας όλων, εκείνη τη χρονιά του Νοέμβρη του 1912. Λοιπόν όλα τα παραπάνω είναι υπονοούμενα, υποθετικά, χρησματικά· πουθενά δεν αναφέρεται η λέξη «Πυρσόγιαννη», που για μας η ίδια η λέξη είναι μια ολόκληρη ιστορία, ένα τρανό βιβλίο, μια σοφιστική εγκυκλοπαίδεια που κρύβει ιερές συγκινητικές επιζήσεις, χίλιους στοχασμούς. Εγώ προσωπικά δεν γνωρίζω το επίθετο «Χαρσούλης» να είναι πυρσογιαννίτικο· είναι, όμως, στην ουσία Πυρσογιαννίτης αλλά ανώνυμος, όπως αυτός μόνο το γνωρίζει.

Για το βιβλίο, λοιπόν, αυτό και για την ανωνυμία του συγγραφέα των όσων περιγράφονται μέσα σ' όλες τις σελίδες, θα ασχοληθώ αρχικά κάπως σφαιρικά.

Η ΤΑΠΕΙΝΗ ΜΟΥ ΓΝΩΜΗ

Στην πρόσκαιρη, εφήμερη και μεταβατική επίγεια ζωή μας, κάθε λόγιος συγγραφέας και μη νομίζω ότι πρέπει να προβάλλει, να γράφει και να εκδηλώνει ολοφάνερα —και το καθένα με το γνήσιο και πραγματικό όνομα. Και τα γεγονότα και τα πράγματα πρέπει να αναφέρει με τα γνήσια και καθαρά ιδιοματικά χαρακτηριστικά τους και όχι ανωνυμικά.

Πρέπει να αναγράφονται όπως έγιναν, με όλα τα λάθη ενδεχόμενα και τις πλάνες, αλλά και μ' όλα τα θετικά στοιχεία τους.

Υπάρχουν όμως και άνθρωποι που δουλεύουν πνευματικά και παράγουν έργα αξιόλογα και εκδίδουν σχετικά βιβλία και περιοδικά, απόλυτα μέσα στο στενό δικό τους χώρο της ανωνυμίας και της ανωνυμογραφίας.

Ένας τέτοιος πνευματικός άνθρωπος, λόγιος και συγγραφέας, εμφανίζεται στο υπό μελέτη βιβλίο του ο Κώστας Χαρσούλης, με το ψευδώνυμο, με την ανωνυμία Ιάσων Πριβάδης.

Αυτό, λοιπόν, το πολύ περίεργο, το ακάρτερο, το απροσδόκητο, το αλλιιώτικο κρυπτογραφικό εξομολογητικό βιβλίο, που μέσα στις αξιόλογες σελίδες καταγράφονται σημαντικά και αξιόλογα γεγονότα, προσωπικά του ίδιου του συγγραφέα, αλλά και ιστορικά συμβάντα που ενδιαφέρουν σφόδρα την Πυρσογιαννή, και η απόλυτη χρονολογική σειρά των ιστορουμένων· αυτό, ως είπαμε, το βιβλίο έπεσε στα χέρια μου μετά την έκδοση του 4ου βιβλίου μου.

Αυτό το ουρανοκατέβατο, ημερολογιακό βιογραφικό βιβλίο, μεγάλης μάλιστα ιστορικής αξίας, που αληθινά είναι γεμάτο με γνήσια και καθαρά βιώματα, με ανεξίτηλες και αναλλοίωτες μνήμες, με πατροπαράδοτες και αμετάβλητες χωριανές πεποιθήσεις και δοξασίες, αυτό το βιβλίο που είναι ακόμη έμπλεο, γεμάτο αγάπη και πίστη, ομολογούμενος με ξάφνιασε, όταν το πρώτο περιήλθε στα χέρια μου. Έμεινα για κάμποση ώρα εμβρόντητος, ένιωσα βαθυτάτη έκπληξη αλλά και ταυτόχρονα ανεπιφύλαχτο ζωνρό θαυμασμό.

Ο Κώστας Χαρσούλης ο Πυρσογιαννίτης — περί αυτού πρόκειται —, ο συγγραφέας αυτός, με ξέχωρη σαφήνεια, σταράτη, λαγαρή και διαφωτιστική γλώσσα, εμφανίζεται και παρουσιάζει χωριανά, μεταξύ των άλλων, ολοζώντανα περιστατικά και βαρυσήματα και αναπάντεχα ιστορικά συμβάντα και παρουσιάσματα, από το απώτερο, ένδοξο και θρυλικό χωριανό παρελθόν, από την τότε αβέβαιη και πολύ αιματόβρεχτη εποχή της τουρκοκρατούμενης Πυρσογιαννής.

Κατά την ταπεινή μου γνώμη, λοιπόν, φρονώ ότι η ρέουσα, ομαλά και συναρπαστικά, αφηγηματική διήγηση του μέχρι πρότινος Πυρσογιαννίτη συγγραφέα λόγιου και διαλεκτού αξιωμένου δημοσιογράφου, Κώστα Χαρσούλη, χωλαίνει κάπως στο ότι όλα που αναφέρονται μέσα — πρόσωπα, ειδικά πράγματα και γεγονότα — είναι σκεπασμένα με τον αρχονοῦφαντο νυφιάτικο πέπλο της ανωνυμίας. Νομίζει κανείς ότι είναι ονειροπόλα δουλειά της πάντα πρόθυμης φαντασίας.

Γράφει καθαρά ο ίδιος, στην αρχή της εκμυστηρεύσεώς του, ότι «ζούσε σ' ένα από τα πολλά χωριά που είναι σκαρφαλωμένα στα βόρεια ηπειρωτικά βουνά»... «ήρθαν στη συνέχεια τα κακά μαντάτα στο χωριό και οι δημογέροντες απεφάσισαν να μετακινηθούν όλοι οι άνθρωποι του χωριού μας στο γειτονικό χωριό Σελ... ο κόσμος ο χωριανός φεύγει από την άμεση απειλή και βία των Τούρκων... ξελαργάμε από το χωριό μου... περάσαμε κατηφοριές, ανηφοριές, λάκκους, ποτάμια με το πέτρινο γεφύρι».

Το πυρσογιαννίτικο αυτό λόγιο διαμάντι, το χρυσό αυτό παιδί, και ο κάθε άλλος λόγιος συγγραφέας, εφόσον φέρει στο ολόγαρο και ολόφωτο φως της δημοσιότητας σπάνια και πρωτοφανέρωτα γεγονότα και πατρογονικούς τόπους και κατασκευάσματα μαστορικής τέχνης, πιστεύω — το ξανατονίζω και πάλι — ότι ορθόν, δίκαιο και κατανοητό είναι, να αναφέρει ρητά, καμαρωτά και αντρόπιαστα, κατά πρώτο λόγο, τον άγιο τόπο της γέννησης και της καταγωγής του, και ει δυνατόν και το χρόνο που έλαβε χώρα το κάθε ανυπολόγιστο, το δοκιμασμένο, το αναμφισβήτητο, το ζωντανό ιστορικό πατρο-

γονικό και χωριανό περιστατικό, όπως ακριβώς το έζησε προσωπικά ο ίδιος, κατάματα ο συγγραφέας, ή το άκουσε ή το διάβασε σε χαρτιά, σε βιβλία, μέσα στις θησαυροφύλακες βιβλιοθήκες ή τα βρήκε στις γωνιές κάθε σπιτιού.

Κι όταν μάλιστα, όπως στην προκειμένη περίπτωση, ο λόγιος αυτός είναι αληθινός, αδιάψευστος, άρτιος, ολοκληρωμένος πατριώτης, με υψηλό αίσθημα ευθύνης, με βαθύτερη πίστη, αγάπη, με βαθιά ευλάβεια προς το γονικό τζάκι.

Όλα τα αναγραφόμενα γεγονότα, πρόσωπα, χωριανά, κ.λπ. εδάφη, στα βιβλία και άρθρα πρέπει να περιβάλλονται με το ένδυμα, το καθαρό, της πραγματικής αλήθειας: εδώ, η παντελής έλλειψη της μη αναγραφής και της προσφώνησης της ονοματικής λέξης «ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ» μετριάζει αφάνταστα πολύ το ενδιαφέρον και τη λαχτάρα του κάθε χωριανού Πυρσογιαννίτη και ξένου ενδιαφερομένου παρατηρητή και αναγνώστη, γιατί ασφαλώς ο καθένας απ' όλους αυτούς, που διαβάζουν αυτό το εν λόγω βιβλίο και την περιπέτεια του Ιάσονα Πριβάδη, θα νομίζει σίγουρα, ακίνδυνα και βέβαια, πως κάπου αλλού πέφτει η ποτιστική, η χορταστική βροχή, το πρώτο πρωτοβρόχι, και όχι στο ίδιο, το καταδικό του, γενέθλιο χωριό του. Άσχετα αν, ομολογουμένως, ο παθών Πριβάδης είναι πανάξιος λόγιος, ιστορικός, χρονογράφος, δημοσιογράφος, που δεν του λείπει καθόλου η πραγματική, η καθαρή αγάπη, το φλογερό ενδιαφέρον και η κάθε αγαθή προσπάθεια για την ομολογία του και την ανεύρεση της ορθής, της παστρικής αλήθειας.

Η ανυστερόβουλη ειλικρίνεια, η ευθύγραμμη ειλικρίνεια και η απονήρευτη αγάπη και πίστη του εν λόγω συγγραφέα είναι ολόλαμπρος καθρέπτης.

Η Πυρσόγιαννη και τότε ακόμα, που στην αγύριστη, κακή σκλαβική εποχή, που κατ' ανάγκη βρίσκονταν μαζί με όλα τα γένη χωριά μας κι ακόμα και τα τελευταία θλιβερά πολεμικά γεγονότα συνέβαλαν κατά πολύ, ήταν και είναι μισοάδεια από κόσμο και είχε πολλά πεσμένα και ερειπωμένα κτίτια, με διαρθρωμένα ξύλα, σανίδια και γρέντες, τοίχους χωρίς σοβάδες, και πόρτες με σκουριασμένα πόμολα και ζιμπρέκια.

Όλα αυτά όμως τα παραπονεμένα απομεινάκια του κάθε χωριού, που τα συνδέει ένα κοινό θλιβερό σημείο, η σαρωτική φθορά του χρόνου και η ευθύνη και η αδιαφορία όλων μας, ασκοίταν μια ανέλπιστη γοητεία.

Κι αυτός ο καταλύτης αδηφάγος χρόνος, που ήταν και μάλιστα τα τελευταία θλιβερά γεγονότα πιο μαλακός από την άλλη σαρωτική mania των Τουρκαλβανών, όμως αυτός ο χρόνος όλα αυτά τα σπίτια της Μάνας γης μας τα έκανε φίλια και ζωντανά, για τον απλούστατο λόγο: γιατί αυτά όλα κουβαλάνε και θυμίζουν μνήμες αθάνατες, ζωντανές ιστορίες, αληθινά πατρογονικά γεγονότα και έργα, φκιαγμένα από μπροστάρηδες μαστόρους καλλιτέχνες της πέτρας, από χτιστάδες καλλιτέχνες. Αυτοί οι μαστόροι καλλιτέχνες, που πέραν από την παρομιώδη και αξιόλογη τέχνη, είχαν και καλλιτεχνική ψυχή και ανθρωπιά.

Εδώ φθάσαμε στο ευχάριστο σημείο να φανερώσουμε, απαντώντας φυσικά στο δικαιολογημένο ερώτημά σας, «ποιος είναι ο ήρωας του βιβλίου αυτού».

Ο ήρωας λοιπόν αυτός, το παιδί της Μάνας Σταματίας και της αδελφής του Αγλαΐας, είναι ο ίδιος ο συγγραφέας, Κώστας Χαροούλης, που γεννήθηκε στην Πυρσόγιαννη το 1902. Γιατί λοιπόν επροτίμησε την ανωνυμία, την ανωνυμογραφία, την κρυπτονωμία, την ψευδωνυμία, την ετερωνυμία —αυτό δεν μπορώ να το καταλάβω ακόμα.

Το κάθε είδος γραφής και παρουσίασης χρειάζεται να περιλούζεται με απεριφραστή σαφήνεια, με διαύγεια λόγου, με πλήρη διαφώτιση. Πρέπει να λέγει τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη, άνευ υπονοούμενα, χωρίς περιστροφές, αινίγματα, έχοντας πάντα υπόψη πως... «Σοφό είναι το σαφές».

ΑΞΙΟΠΙΣΤΗ ΠΕΠΟΙΘΗΣΗ - ΔΙΚΑΙΗ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

Προσωπικά για μένα η Πυρσόγιαννη είναι η πρωτογέννα, γλυκιά, ποθητή βυζάστρα Μάνα γη μου, είναι ολόκληρος ο γήινος κόσμος, που φάνταζε, από μικρό παιδί, ότι είναι η πιο λαμπρή διαμαντόπετρα του κόσμου, με τον πιο φωτεινό και λαγαρό ήλιο. Ο μεγάλος Ηπειρώτης ποιητής, στιχογράφος, Λορέντζος Μαβίλης τραγούδησε καθαρά και έγραψε με φαρδιά και ζωντανή υπογραφή στους διαλεχτούς στίχους του και στ' άλλα αξιόλογα και σημαντικά πεζά κείμενά του: «*Πατρίδα σαν τον ήλιο σου, ήλιος αλλού δεν λάμπει*».

Στιχογραφία αξιοπρόσεκτη, ξεχωριστή, λίαν επιτυχημένη —λες αληθινά και γράφηκε για την ηλιόχαρη Πυρσόγιαννη. Γοργόφτερη φήμη που έφθανε παντού, μυριόστομο άκουσμα που έφθανε σ' όλους. Δεν ήταν απλά λόγια του κόσμου πτερόεντα.

Το να λες ορθά, να ομολογείς και να γράφεις καθαρά για το χωριό σου, για τις όμορφες καθαρές τοπωνυμίες, είναι μια αλάνθαστη ομολογία· είναι αληθινά ένα ιερό προγονικό μνημόσυνο προς όλους τους χωριανούς ήρωες, που πέθαναν φωνάζοντας στους φονιάδες τότε εχθρούς: «είμεθα Έλληνες, είμεθα πιστοί Χριστιανοί». Είναι ένα ιερό χρέος προς το θερμό και γαλήνιο παραγώνι μας, τον ανόθευτο αυτό θησαυρό· είναι ένα μεγάλο απέριττο στεφάνι δάφνης και ένας καθαρός έπαινος στον τόπο μας και στους λιγοστούς ήρωες που ζούνε εκεί, σωστοί θεματοφύλακες. Χιλιοαξίζει την Πυρσόγιαννη και όλα τα γύρω, εξίσου ηρωικά, χωριά μας να μη τα αποσιωπούμε, να μην τα αποφεύγουμε, να μη στερούμε το λίγο χαμόγελο που απέμεινε στους χωριανούς και φίλους μας, στους νυν κατοίκους, ύστερα από την σμαδακή εγκατάλειψη, την άθελη απομάκρυνση από όλους μας.

Πρέπει καλά να γνωρίζει ο καθένας μας πως εδώ, στην επίγεια ζωή μας, δεν είναι περίοδος αναπαύσεως και εφησυχασμού, τόπος του φάε, πίες και ευφραίνου καρδιά. Χρειάζεται καλόθελη και πρόθυμη προσπάθεια, που ο καθένας λεύθερα και καθαρά να φανερώνει, να λέει, να γράφει και να ενεργεί σταράτα και όχι παραβολικά και υποτιθέμενα την πατρογονική ιστορία, την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα.

Η ταπεινότητά μου, με το φτωχό και κάπως ελλειμματικό περιεχόμενο των βιβλίων μου και με την ανάλογη λεξική και φραστική, όχι καλή ενδεχομένως, διατύπωση, νομίζει πως πέτυχε να φέρει —έστω και νοερά— σε μυστική επικοινωνία όλους τους αγαπητούς χωριανούς και εκλεκτούς φίλους αναγνώστες με τη λαμποκοπούσα Μάνα γη μας Πυρσόγιαννη και τους άξιους συνεχιστές και πιστούς τηρητές, «*τοίς κείνων ρήμασι πειθόμενοι*», χωριανούς, που διαμένουν μόνιμα στην Πυρσόγιαννη με τις πολλές αγνά-
ντιες.

Ένας τόπος που εναλλάσσεται η χαρά και η λύπη μέσα στο χρόνο. Στο σημείο αυτό, στο βαθύλακκο αυτή τη φορά, το 1930 η φωτογραφία παραστατικά δείχνει τους συγγενείς και φίλους την ώρα του αποχωρισμού από τους δικούς τους· όλων εκείνων που φεύγουν λυπημένοι, από την Καθαρή Δευτέρα μέχρι αρχάς Νοεμβρίου, για τα άχαρα και άπονα ξένα, για να καζαντίσουν με το δυσκολοαπόκτητο μεροκάματο της προσφοράς, της καλλιτέχνης μαστορικής των οικοδομικής τέχνης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η ΧΩΡΙΑΝΗ ΜΑΣ ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

*«Ροδογελούν τα περασμένα
στις Μνήμες τα γιγάντια φτερά»*

Γιωσέφ Ελιγιά
Γιαννιώτης μεγάλος ποιητής

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΣΩΣΤΑ ΑΘΑΝΑΤΑ ΑΞΕΠΕΡΑΣΤΑ

ΚΑΡΑΒΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Λάμπουσες πατρογονικές και χωριανές δάδες της Πυρσόγιαννης

Η καθημιά φωτογραφία έχει ανυπολόγιστη αξία, γιατί αληθινά φανερώνει και αποκαλύπτει γεγονότα, συμβάντα, καταστάσεις και εικόνες, που δύσκολα μπορεί ένα —όσο τέλειο κι αν είναι— γραπτό κείμενο να περιγράψει.

Οι φωτογραφίες οι χωριανές, που αξίζουν χίλιες δυο λέξεις, που στην πράξη απεικονίζουν διάφορες μορφές, τοπία εξέχοντα, σπίτια καλόφκιαχτα, εργαλεία ευκολοδούλευτα, της τότε καθημερινής ζωής της νοικοκυράς, στα κτήματα και στο μαγερειό, και των ξακουστών επιλέκτων μαστόρων τα δημιουργικά τους καλλιτεχνήματα, έργα και ό,τι άλλο διαλεχτό κομμάτι του χωριανού εδαφικού υπάρχει. Βλέπεις προσεκτικά και εντυπωσιακά, προσέτι παστρικά, αγνά, εκ του λόγου τούτου, να επιζούν στην καθαρή μνήμη των μεταγενεστέρων και καθόλου δεν πρέπει να περιπέσουν στο σβηστήρι της λησμονιάς, στη μούχλα και στα πούσια.

Οι φωτογραφίες γενικά εξωτερικεύουν και αντανακλούν όλους τους εσωτερικούς μας πόθους, τις χαρές, τις λύπες, τα πιστεύω μας· γι' αυτό, επειδή μ' άλλα λόγια σημαδεύουν ακλόνητα την καθημερινή ζωή των προγόνων μας και την ακλόνητη επιθυμία και πίστη, για απόλυτη ψυχική, σωματική και εθνική λευθεριά, αδίστακτα πρέπει να γίνουν γνωστά και κτήματα όλων ημών και των άλλων συγγενών και φίλων.

Δεν χρειάζεται όποιος κρατά στα χέρια του χωριανές εθνικές φωτογραφίες και σχετικά βιβλία, να είναι μεγάλος σε χρόνια και μόρφωση· φθάνει και περισσεύει να είναι σωστός άνθρωπος, τίμιος και συναισθηματικός, χωριανός συνειδητός, με ηθική υπόσταση, σαν φιλότιμος λειτουργός γνώστης του μακρινού και κοντινού κόσμου. Ακόμη, μπορώ να προσθέσω και τούτο: από το καθόλου, αυτός ο ολιγομάθητος χωριανός καλύτερα είναι να μαθαίνει, έστω και αργά και λιγοστά, παρά να μένει αμαθής.

Και μάλιστα όταν βλέπεις φωτογραφημένα γεφύρια και σχετικά βιβλία, οπωσδήποτε με κάθε τρόπο τα καμαρώνεις ξεχωριστά, με δέος και συγκίνηση· και με το δίκιο σου, γιατί αυτά είναι μια μαγευτική εικονική παράσταση, γεμάτη έκσταση, ελπίδα, αισιοδοξία, θαυμασμό και παρήγορη τόνωση, γιατί ξέρεις καλά πως αυτά έγιναν από μεγάλους έμπειρους μαστόρους χωριανούς, που εμείς τώρα τα αντιλαμβανόμεθα με τις αισθήσεις μας· έγιναν αληθινά, από άξια μπουλούκια με πολύ καλή οργανωμένη δομή, ορθώθησαν από αξιόλογες και χαρισματικές κομπανίες, με το πλατύ ομαδικό παραδοσιακό πνεύμα συνεργασίας, απόλυτης ισότητας, κατανόησης και ανθρωπισμού.

Πρέπει να ξέρεις καλά ότι η Πυρσόγιαννη, το χωριό σου, η μαστορική τέχνη της και των άλλων γειτονικών διαμερισμάτων του Δήμου Μαστοροχωριών, είναι σωστός γερός ιστός, που πιστεύω ακράδαντα ότι δεν υπάρχει κίνδυνος να διαρραγεί, όσες γενεές κι αν περάσουν.

Και δεν ξεχνώ ν' αναφέρω ακόμα πως, όταν βλέπεις φωτογραφίες αρχοντικές, παλιές μορφές, ακούς καλά και αφουγκράζεσαι γλυκά, απαλά, υπόκωφα, κελαρύσματα ψυχών, σταλμένα από τους προγονικούς χωριανούς τάφους, από τα ψηλά κυπαρίσσια του χωριανού Τραχηλάρη.

Οι φωτογραφίες είναι γεννήτριες που συνέχεια παράγουν ηλεκτρική ενέργεια, που απαλά και ευχάριστα δονεί όλο τον εσωτερικό κόσμο· είναι ένα οπτικό βιβλίο χωριανό, που δεν αρκεί να το διαβάσει κανείς μια φορά, ούτε από εκείνο που θα χρειαστεί να το διαβάσουμε και δεύτερη φορά· αντίθετα είναι διαμαντένιο δώρο που πρέπει να διαβασθεί και να ξαναδιαβασθεί σε κάθε ευκαιρία, για να εντυπωθούν βαθιά μέσα μας, για να νιώσουμε καλά, να γίνουν κτήμα μας, όλα τα πατρογονικά ιστορικά γεγονότα και τα τότε συμβάντα, που τα περιβάλλουν ένα λεπτό αραχνοῦφαντο πέπλο και τα περιλούζουν ολότελα ο θρῦλος, η δόξα, η χαρά, ο πόνος, οι στεναγμοί, οι όρκοι και οι άπειρες μνήμες. Για όλους τους λόγους που ελέχθησαν, χαρείτε και μελετήστε, όσο μπορείτε καλύτερα, τις κατωτέρω φωτογραφίες και όλες τις άλλες που περιέχονται καταχωρισμένες στα προηγούμενα βιβλία μου και στα Μουσεία Συλλόγων Πυρσόγιαννης· ερευνήστε συστηματικά με αδιάπτωτο μέλημα, με άσβεστη αγάπη, με αλύγιστη θέληση.

Επανερχόμενος στο θέμα μου «Φεγγαράκι μου λαμπρό», τονίζω ότι αυτό το διάνθισα με μικρά ανέκδοτα, με ιστοριούλες, με ειδικά συνθήματα και προτροπές προς τους νέους μας και προς τους μεγάλους, αν και αυτό έγινε και εις όλα τα περιεχόμενα των βιβλίων μου. Όλα αυτά βοηθούν τον κάθε χωριανό και φίλο αναγνώστη στην πλήρη και καλύτερη κατανόηση των εκάστοτε θεμάτων πατρογονικής και μητρογονικής ιστορίας και παράδοσης, και για μια ευλογημένη πορεία όλων μας προς τα μπρος, πάντα μπρος.

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΣΤΗ ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ 1860-1881

Παρά το μεγάλο και άγριο κυνηγητό των χωριανών από τους εχθρούς μας και την πλήρη ανυπαρξία κανονικών σχολείων μόρφωσης και παιδείας, ελάχιστα παιδιά της Πυρσόγιαννης αξιώθηκαν, είχαν τη μαγική ράβδο να παρακολουθήσουν μαθήματα Ελληνικής Ποντικής Γλώσσας και ιστορίας, να αποκτήσουν θρησκευτικές παραδοσιακές γνώσεις και ταυτόχρονα να δασκαλευθούν με θέματα πολιτιστικής παράδοσης και τέχνης στα Γιάννενα, στη μεγάλη και ιστορική, φωτεινή Ζωσιμαία Σχολή, από σοφούς αξιόπροσεκτους δασκάλους και από άλλους φωτισμένους καλά, λαμπρούς πνευματικούς ανθρώπους, κατά τα έτη 1860 έως 1891, ως κατωτέρω αναφέρω.

Αυτά τα ανακάλυψα όλα σε μία αξιόλογη εργασία, που εδημοσιεύθη στο περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ», του μεγάλου ιστορικού λόγιου εξερευνητή κ. Αν. Ευθυμίου. Ήταν τα ιστορικά φανερώματα αυτά τονωτική παρηγοριά, ενισχυτικό αντίδοτο, φάρμακο, κατά του αναλφαβητισμού, του σκοταδισμού και της αγνοίας, της πνευματικής, αυτής της φοβερής πληγής, που διεξοδικά κάπως λεπτομερειακά ανέπτυξα παραπάνω. Κι όμως, η φοβερή, η εφιαλτική νύχτα δεν κράτησε πολύ· τόλμησαν μερικοί χωριανοί να ξεπεράσουν τα πολύπλοκα, τα δυσκολόλυτα και λαβυρινθώδη προβλήματα και καταστάσεις και να στείλουν τα παιδιά τους για σπουδές στα Γιάννενα, στα ξακουστά Γιάννενα —η αρετή διέθετε πολλούς σοφούς δασκάλους αλλά λίγους αγωνιστές μαθητές. Εδώ, με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση, καταχωρίζω κατ' αντιγραφή τα ονοματεπώνυμα και λοιπά στοιχεία των νεαρών παιδιών της Πυρσόγιαννης που το πρώτο, στα παλιά χρόνια, παρηκολούθησαν, στο φως και λεύθερα, στοιχειώδη και άλλα βασικά ανώτερα μαθήματα, ως ακολούθως, κατά χρονολογική σειρά:

1860-61: Ζήσης Αποστ. Σούρλας - Γ' τάξη, Δημήτριος Αποστ. Σούρλας Β' τάξη, Ιωάννης Κ. Πύρσος - Α' τάξη, Νικόλαος Σούρλας.

1861-62: Δημήτριος Σούρλας - Γ' τάξη

1864-65: Βασίλειος Κ. Σούρλας, Χαράλαμπος Κ. Σούρλας

1865-66: Πέτρος Γ. Τσίπας, Ζήσης Κ. Σούρλας

1870-72: Χαράλαμπος Παλτοδώρου ετών 13 - Α' και Β' τάξη

1878-79: Νικόλαος Γιαννούλης - Α' τάξη και Β' τάξη

1881-82: Νικόλαος Γιαννούλης - Γ' τάξη, Χαράλαμπος Κ. Σούρλας - Α' τάξη Δημοτικού

1885-86: Γεώργιος Απ. Παγούνης - Α' τάξη Δημοτικού

1886-87: Γεώργιος Απ. Παγούνης - Β' τάξη Δημοτικού

1887-88: Γεώργιος Απ. Παγούνης - Γ' τάξη

1894-1895: Περικλής Απ. Σούρλας - Β' τάξη Δημοτικού

1896: Νικόλαος Χ. Ιατροίδης - Α' τάξη Γυμνασίου

1896: Περικλής Κ. Σούρλας ετών 15 - Γ' τάξη Δημοτικού

1897: Νικόλαος Χ. Ιατροίδης ετών 16 - Β' τάξη Γυμνασίου

1897: Περικλής Ν. Σούρλας - Α' τάξη Γυμνασίου

Η συνέχεια της αναγραφής Παιδιών της Πυρσόγιαννης, μαθητών της Ζωσιμαίας, πιστεύω ότι θα υπάρξει στα υπό έκδοση τεύχη του περιοδικού «Κόνιτσα».

Αιώνια ευγνωμοσύνη για αναγνώριση ευεργεσίας στους στοργικούς Γονείς μου, Γιάννη και Ρίνα Τσίπα, που μου χάρισαν ατράνταχτες χριστιανικές και πατριωτικές αρχές, ως και σωστές ηθικές αντιλήψεις.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΟΥ

Η Γυναίκα μου, Παρασκευή Ν. Τσίπα, όμορφα ντυμένη με αυθεντική πυρσογιαννίτικη φορεσιά, με όμορφα πλουμιστά, με διαλεχτά ανθοστόλιστα τσαπάρια που δείχνουν την κρυμμένη ευαισθησία του πολύτεχνου καλλιτέχνη μάστορα, τεχνίτη ράφτη του χωριού μας.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ

Δύο αγαπημένα και πολύ χαρούμενα και ευτυχισμένα αδέρφια: Ο Γιάννης Ν. Τσίπας, άριστα επιτυχημένος Οικονομολόγος, και η αδελφή του Αικατερίνη, σύζυγος του άριστου ασφαλιστού και λογιστού Ιωάννου Δ. Ιωάννου, μέσα στο θερμό, το καλοσυνάτο

και φιλόξενο σπίτι, επί της οδού Θράκης και Ξενοφώντος 4, στην περιοχή Αμαρουσίου, της εικονιζομένης κόρης μου.

Τα βλέπεις χαρούμενα και τα χαίρεσαι και λες αγάπη είναι η ζωή κι αγάπη μόνο. Κι ακόμα βλέποντάς τα δίκαια και φιλοσοφικά, λες αβίαστα αυτά που είπε κι ετόνισε ο μέγας Β. Ουγκώ: «Πολλές φορές σκέπτομαι, πόσον μελαγχολικός θα ήτο ο

κόσμος όλος χωρίς παιδιά, αλλά και πόσον απάνθρωπος χωρίς γέροντας», αλλά ακόμα κι αυτό που είπε: «Ευτυχισμένο το κάθε σπίτι και κάθε οικογένεια είναι, όταν βρίσκονται ενωμένα, άθολα, η κούνια του παιδιού και το σκαμνί της Γιαγιάς». Αλήθειες που δεν σβήνουν με τους καιρούς.

ΤΑ ΕΓΓΟΝΙΑ ΜΟΥ

Τα αεροπλάνα, τα κανόνια, τα πυροβόλα, τα πολυβόλα, τα όπλα και οι λόγχες, σε στιβαρά, ρωμαλέα και δυνατά χέρια, σε ατσαλένιες ψυχές και ανθεκτικές, αλύγιστες καρδιές, φέρουν πάντα την ποθητή και δίκαιη νίκη της Ελλάδος μας, με υπέρμαχο Στρατηγό την Παναγιά μας.

Ο πόλεμος δεν χάνεται όταν πέσουν ηρωικά πολλά κορμιά μαχόμενα, αλλά όταν λυγίζει το ηθικό του στρατού. Η αγέροχη ψυχή των παιδιών της Ελλάδος πάντα προμαχεί και φέρει το γέρας της νίκης. Αυτό το βλέπω καθαρά στα μάτια και στο κορμί των εγγονών μου, που ήδη υπηρετούν τη θητεία τους στην Αεροπορία και το Ναυτικό.

Στην πολιτική ζωή εργάζονται στη μεγάλη ΑΝΩΝΥΜΟ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ Α.Ε. ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ, Πλουτάρχου 16, τηλ. 7259403-8.

Ο Δημοσθένης ως Επενδυτικός Αναλυτής και ο Νίκος Ιωάννου ως Προγραμματιστής από τη σύσταση της εταιρίας.

ΟΜΟΡΦΗ ΓΝΗΣΙΑ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΣΣΑ ΣΤΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΤΟΛΙΣΜΑ

Αγλαΐα Αΐβαλή, το γένος Γιάννη Νίτσου

Γνήσια, καμαρωτή, πανέμορφη Πυρσογιαννίτισσα, που δεν διστάζει να προβάλλει πέραν από αυτές τις χάρες, την κομψότητα και τα φυσικά θέλητρά της, και την περίφημη, χαρακτηριστική, πολύμορφη, καλόφκιαχτη χωριανή φορεσιά της, σωστός λουλουδένιος παράδεισος. Όλα αυτά τα στολίσματα, καινούργια και καλά, είναι με την πολύτεχνη, πολύπλοκη και βαρυφορτωμένη με λογής-λογής λαμπερά λεπτοκάλυπτα κεντήματα και όμορφα καλούδια, σωστός πίνακας ζωγραφικής· έργο φκιαγμένου, ώριμου καλλιτέχνη ράφτη, σοφής και έμπειρης μάνας τρανής, χρυσόχερης νοικοκυράς και εύελπτης ροδοκοπέλας της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης.

Όμορφη, γνήσια Πυρσογιαννίτισσα, στη Μορφή και τα Στολίδια.

ΧΕΡΙ-ΧΕΡΙ ΒΛΑΜΙΚΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Κορίτσια ροδαλά, όμορφα, της εποχής εκείνης, με τις χαρακτηριστικές πατρογονικές χρυσοκέντητες φορεσιές, που αποτελούσαν, σε κάθε οικογένεια, μια ιδιάζουσα, φανταστική, τοπικιστική φυσιογνωμία, ένα ξέχωρο, διακεκριμένο, έξοχο γνώρισμα, ένα διακριτικό σημείο, ένα διάφορο σημάδι· προβάλλουν σήμερα, για θύμηση παρήγορη, για επιβαλλόμενη μάθηση, για μουσειακή λατρεία και θαυμασμό.

ΤΟ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙ ΔΕΝ ΣΤΕΙΡΕΥΣΕ
ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΛΟΥΛΟΥΔΟΣΤΟΛΙΣΜΕΝΗ ΧΩΡΙΑΝΗ

Μια λεβέντισσα και ζωντανή Πυρσογιαννίτισσα δεν παύει κι αυτή να μας εντυπωσιάζει με την άφθαστη φορεσιά της, την πλουμιστή, με φωτεινά χρώματα (άσπρα, θαλασσιά, τριανταφυλλένια), φκιαγμένη από θαυμάσιες στόφες, από εκλεκτά αρσενούφραντα μετάξια.

Και οι περίφημες χαρακτηριστικές αυτές φορεσιές ήταν —μπορούμε να τονίσουμε— ίδιες σχεδόν, απαράλλακτες, αμετάβλητες, με αυτές των άλλων διαμερισμάτων του νέου Δήμου Μαστοροχωριών.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΞΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Μια περήφανη λεβεντοηπειρώτισσα με το ίσιο και ζεστό κορμί της, με φορεσιά πλουμιστή και φανταστική, με καλά, πλουσιοπάροχα διακοσμήματα, με καθαρό μανδύλι στο κεφάλι, με το πολυκεντημένο ζωνάρι της, και με την παραδοσιακή ρόκα της στον κόρφο, που τα χρυσά χέρια της ασταμάτητα στριφογυρίζουν το αδράχτι.

Αυτή η ανδρογυναίκα, που πέρασε ποταμούς οδυρμών και λάγκους αγωνίας στα αγύριστα χρόνια της σκλαβιάς, αφήφισε το θάνατο μπροστά στο καθήκον και στάθηκε άξιο ρόδο και θαυμαστό λουλούδι θυσίας, προσφοράς, αγάπης και ελπίδας.

Όρθια πάντα, δεν προίονισε ποτέ το δέντρο που στηρίζονται οι πατρογονικές παρακαταθήκες, τα πεπρωμένα της φυλής, οι παραδόσεις, η ιστορία, η γλώσσα, η Ορθοδοξία μας, τα ήθη, τα έθιμα και τα τραγούδια μας. Θαυμάστε τη με σεβασμό.

Ο Άγιος Νικόλαος χτισμένος το 1742 από τα καλύτερα πρότυπα της παλιάς λαϊκής αρχιτεκτονικής τέχνης, των γνήσιων μαστόρων της Πυρσόγιαννης, με το περίφημο, το περίτεχνο περιστύλιό του.

Η σημερινή Πυρσόγιαννη, παντού, ολόγυρα και πάντα πανέμορφη, διαμαντένια. Εδώ η φαντασία δουλεύει ασταμάτητα, άψογα και άνετα, και η ομορφιά δεν χάνεται ποτέ σ' όλους τους καιρούς. Διξιά και μπροστά η δοξασμένη Πίνδος και ο αγέρωχος, ο αιματόβρεχτος Γράμμος, και πολύ κοντά και ολόγυρα οι καταπράσινες

βουνοκορφές του Κάμενι, του Μαρκόκαμπτου, της Μαύρης Πέτρας, του Γκόλιου, του Πετρίτη με τους πολλούς λάσκους και τα πολλά ξέφωτα πανόραμα μέρη, που όλα αυτά γενικά έχουν να μολογήσουν και να πουν χίλια πράγματα και σοφές ιστορίες.

Στην Πυρσόγιαννη αυτή, κάθε σπίτι γονικό, μια απείριτη καλιφθα, ένα μπουχαρί, ένα αλώνι μέσα στον καθαρό οβρορό, είναι μια ολόκληρη κιβωτός εμπειρίας και πολυχρωμής καλλιτεχνικής μαστορικής τέχνης των χωριανών.

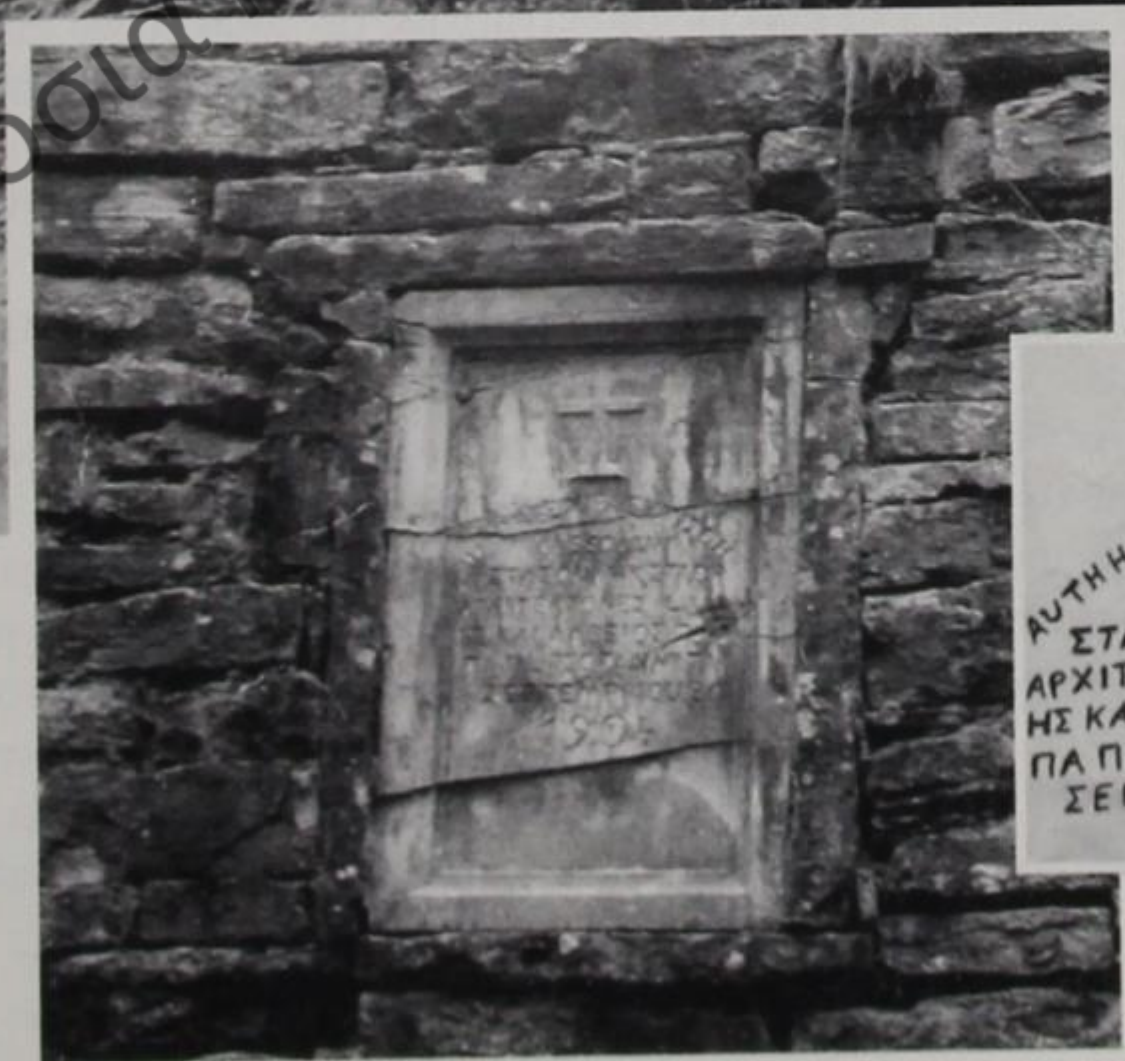
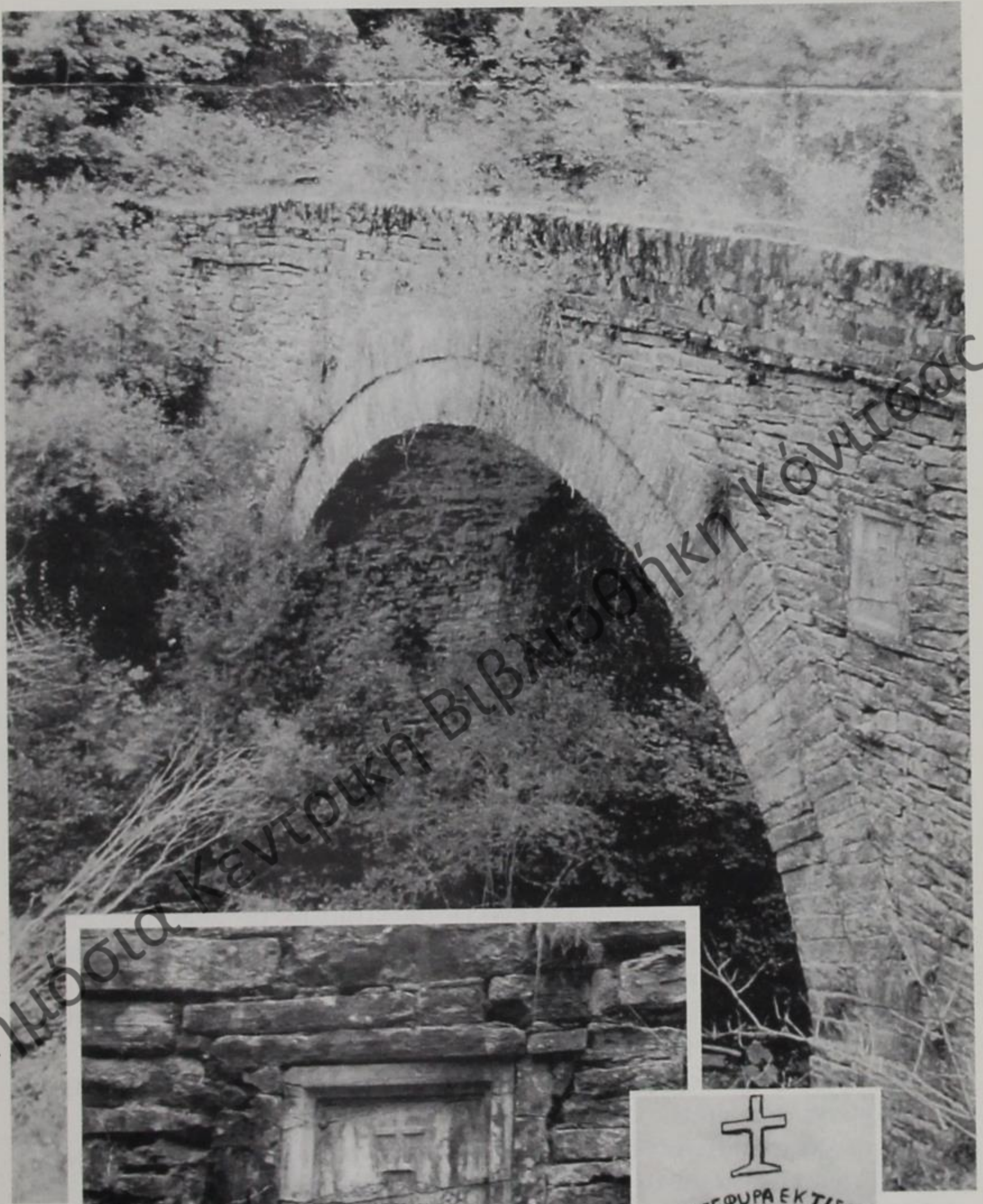
Η μαστορική, πολύπλευρη χωριανή Μαστορική τέχνη δεν σβήνει ποτέ.
Ένα χωριανό σπίτι περήφανο, ένα μπουχαρί καλλιτέχνο.

Έφεδροι αξιωματικοί στον πόλεμο του '40, Πυρσογιαννίτες.

Τότε που στη μεγάλη και ιστορική ώρα της χώρας μας, της 28-10-40, οι Ιταλοί με περισσή θρασύτητα, ακοκκίνιστα, αδιάντροπα, επιτέθηκαν εναντίον της σχεδόν ελεύθερης χώρας μας, μέσα στα Βαλκάνια και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, περικυκλωμένη από αδίστακτους εχθρούς, οι εξίσου πανέλληνες νέοι της Πυρσόγιαννης, με το χαμόγελο στα χείλη και με ασάλινη καρδιά, έφεδροι αξιωματικοί: Χρήστος Κ. Πετσίνης, Νικόλαος Ι. Τσίπας, Στέφανος Γ. Παπαλαμπροΐδης και Σπύρος Πετσίνης, έδωσαν στις τάξεις του πρωτόφαντου φύλακα του ηρωικού και ιστορικού τάγματος προκαλύψεως Κονίτσης τον υπέρ πίστεως και Πατρίδος αγώνα νικηφόρο. Επίσης έλαβε μέρος και διεκρίθη ιδιαίτερα μετά του Διοικητού Κωστάκη και ο εξάδελφός μου Σωκράτης Πύρσος, στο ύψωμα Γκραμπάλα Καλπακίου, με το Πυροβολικό του που θαυματουργήσε.

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΔΙΚΟΡΦΟ

✝
ΑΥΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΕΚΤΙΣΘΗ
ΔΙΕΣΟΔΩΝ
ΣΤΑΣΟΥΛΗΚΣΤΑΘΗ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΙΩΑΝ
ΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΙΟΣ Π.ΤΣΙ
ΠΑ ΠΥΡΣΟΓΑΝΝΙΤΑΙ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 20
1904

Στην Κόνιτσα, εκτός από τα άλλα αξιοθέατα, όπως είναι το γεφύρι στον Αώο, η Αγία Βαρβάρα, τα πλατανάκια, ο Άι Θανάσης κ.λπ. Υπάρχει και ένα άλλο όμορφο τοπίο που μπορεί να θαυμάσει ο κάθε επισκέπτης της πόλης. Είναι το μικρό αλλά αξιόλογο γεφυράκι της Τοπόλιτσας στη θέση “Μπούση”.

Βρίσκεται στο ποταμάκι της Τοπόλιτσας που κατεβαίνει από το χωριό Πηγή (πρώην Πεκλάρι). Μπορεί κανείς να το επισκεφτεί μετά από πορεία δ’θο χιλιομέτρων από την πλατεία, πιο κάτω από τα Σφαγεία ή να πάει με αυτοκίνητο ως την τσιμεντένια γέφυρα της Τοπόλιτσας και να βρεθεί σε μια ρεματιά κατάφυτη, όπου ανάμεσα στα πλατάνια θ’ανακαλύψει το πέτρινο γεφυράκι.

Χτίστηκε το 1906 με δαπάνη του μεγάλου Πεκλαρίτη ευεργέτη Γ. Καραγιάννη να εξυπηρετεί τους διερχόμενους ξωμάχους κι αυτούς που πήγαιναν στην Κόνιτσα.

Σήμερα, άλλαξαν οι δρόμοι. Ο κόσμος κυκλοφορεί με οχήματα σε μεγάλους δρόμους και τσιμεντένια γεφύρια.

Το γεφυράκι καταχωνιασμένο μες στη βλάστηση νανουρείζεται με του νερού το κελάρυσμα και τ’ Αηδονιού το κελάηδημα “αναπολώντας” τα περασμένα!...

Από το δρόμο δύσκολα μπορεί κάποιος να το προσέξει κι ας είναι λίγα μέτρα πιο κάτω. Νομίζουμε ότι δεν απαιτούνται πολλά χρήματα για να κάνουμε γνωστό το γεφύρι στους περαστικούς. Αρκεί να κατασκευαστεί ένα καλντερίμι στο μονοπάτι μεταξύ ασφαλτόδρομου και γεφυριού, να καθαριστούν κάποια βάτα και χαμόκλαδα τριγύρω και να τοποθετηθεί εκεί κοντά μια κατατοπιστική πινακίδα. Αυτό μπορεί να γίνει από την Κοινότητα Πηγής ή από το Δήμο Κόνιτσας. Έτσι θα αξιοποιηθεί το αθέατο, παλιό και όμορφο γεφύρι.

ΜΑΧΑΛΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

α) Άνω Μαχαλάς, β) Κάτω Μαχαλάς και γ) Μαχαλάς της Ράχης - Αγίου Μηνά: Από τους ιστορικούς αυτούς Μαχαλάδες τώρα θυμάμαι μόνο τις κάτωθι χωριανές οικογένειες:

Άνω Μαχαλάς

Οικογένειες: Σούρλα, Σερίφη, Κακαγιώτη, Νίτσου, Ξιούνα, Στέκου, Στέκου, Πεσίνη, Ντόβα, Σγολόμπη.

Κάτω Μαχαλάς

Οικογένειες: Παπαλάμπρου, Ματαρά, Κιώχου, Τσέμπα, Πύρσου, Πάτση, Κουλούρη, Φρόντζου, Λίντα, Φλίνδρη, Βάτσικα, Βετσόπουλου, Μαζιώτη.

Μαχαλάς Ράχης - Αγ. Μηνά

Οικογένειες: Γ. Πύρσου, Γ. Τσίπα, Σχόρεμα, Δούκα, Παπακώστα, Ράγιου, Παπανικολάου, Παγώνη, Βελώνη, Βαζούκη, Δούμα, Ιατρίδη, Στύλλου, Γκάσιου, Γιαντσούλη, Χρυσάφη.

Αυτό το βλέπω στα μάτια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προσπάθησα κατά το δυνατό να ξαναζωντανέψω την πατρογονική ιστορία, τα πραγματικά γεγονότα, να ποτίσω το σωστό γονικό δέντρο, όπως το έφκιασαν και το μεγάλωσαν οι παλιοί χωριανοί και όχι να φκιάσω, με μυθοπλαστική ικανότητα, άσχετους μύθους και φανταστικές ιστορίες. Σε όλους που διάβασαν τα βιβλία μου, μου έγγραψαν θερμή και καλόπιστη κριτική, από ύψιστο ηθικό χρέος μαζί με την έκφραση ευγνωμοσύνης τους χιλιοευχαριστώ. Πρόσφερα νέο υλικό από το ιστορικό, λαογραφικό και πολιτιστικό υλικό, και έριξα έστω και λίγο αμυδρό φως στα αλλοτινά εκείνα όμορφα χρόνια, που δυστυχώς πάνε να σβήσουν σήμερα, στην εποχή του υλικού ευδαιμονισμού.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΘΕΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤ' ΑΠΟΛΥΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΣ

Αναβάπτισμα στην προγονική κολυμβήθρα, στα βιώματα, την ιστορία και παράδοση της Πυρσόγιαννης

1. Σαν πρόλογος μια ευχή
2. Γενικό προλογικό σάλπισμα και χωριανό σιούρισμα
3. Πυρσογιαννίτικο ιστορικό θαύμα: Συνετελέσθη Πνευματικό Κέντρο στην καρδιά της Αθήνας, Ζήνωνος 27
4. Γλυκερές, επιθυμητές θύμησες από τις εκλεκτές χωριανές εκδόσεις «ΑΡΜΟΛΟΪ»
5. Το πρώτο ευχαριστήριο γράμμα μου που εστάλη στο «ΑΡΜΟΛΟΪ»
6. Διάφορα ιστορικά χωριανά διαλέγματα
7. Ξενοδοχείο-στόλισμα της Πυρσόγιαννης
8. Δικαιολογημένο στερνό, ομοιόμορφο και ομοιογενές ιστορικό πόνημα
9. Καύχημα και παινεσιά
10. Σύλλογοι και αδελφότητες Πυρσόγιαννης
11. α) Εκπαιδευτική Ένωση, Αθήνα 1912
β) » » Μεσολογγίου
12. γ) Σύνδεσμος των εν Αττική Πυρσογιαννιτών
13. δ) » Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων
14. ε) » » Αμερικής
15. Προοδευτική Ένωση Πυρσόγιαννης
16. Ιστορική αναδρομή της δράσης, της προσφοράς έργων
17. Κοινότητα Πυρσόγιαννης
18. Φορτσάτα ποτάμια κι ατσαλένια γεφύρια
19. Μέσα στην καρδιά της χωριανής παράδοσης ο Γέφυρας
20. Το γεφύρι δίκορφο (Τσοντήλα) Ζαγορίου, Γιάννη και Αλέξη Τσίπα
21. Βοϊβόδας και τα κοτέτσια του Μυλωνά
22. Οφειλόμενο τάμα στον Πυρσογιαννίτη μάστορα
23. Γεώργιος Απ. Πύρσος τέως οικονομολόγος και επιθεωρητής Τραπέζης Ελλάδος
24. Φεγγαράκι μου λαμπρό
25. Δροσοσταλίδες απο την παράδοση απόηχος της φωνής της Πυρσόγιαννης
26. Συμβολή στην ιστορία της Πυρσόγιαννης, σελίδες φιλοξενίας, ενδιαφέρουσες μνήμες εκλεκτών χωριανών
27. 28 Οκτωβρίου 1940
28. Ευεργέτες - Σωτήρες και Δωρητές
29. Για να γνωρίσουμε το χωριό μας γράφω ό,τι σκόρπιο μαθαίνω και δανείζομαι
30. Ένας ανώνυμος Πυρσογιαννίτης αξιόλογος συγγραφέας, που συμπτωματικά συνέπεσε να πέσουν στα χέρια μου προ τριετίας δύο βιβλία του. Γράφει και ιστορεί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

34680

KON